672 L. 8 17.

5957
CIMELIA

Ex-Libris
PODHORCE

Cim. 5957

328

Cim. 5957

Bibl. Jag.

Germ. Bibl. Jag. 869

CHRONICA, SIVE HISTORIAE POLONICAE COMPENDIOSA, AC PER CERTA LIbrorum capita ad facilem memoriam recens facta descriptio:

AVTHORE MAGNIFICO VIRO IOANNE HERBVRTO de Fulstin, Regni Polonici Senatore.

Cum gratia & priuilegio Cæs. Maiest. ad decem, & Regis Galliarum ad nouem annos.

BASILEAE, EX OFFICINA Oporiniana, 1571

SIGISMVNDVS AVGVSTVS, DEI GRATIA REX POLONIAE, MAGNVS DVX LITVANIAE, RVSSSIAE, PRVSSIAE, POMERANIAE, SAMAGITIAE AC MASOVIAE, ETC. DOMINVS ET HAERES.

ANNO DOMINI M. D. LIII. AETATIS XXXV.

Gumn. 869

Bibl. Jag.

SERENISSIMO PRINCIPI, ET DOMINO, DOMINO SIGISMVNDO Augusto, Dei gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samogitiæ, Kijouiæ, Voliniæ, Podlasiæ, Liuoniæ, &c. Domino & hæredi,

IOANNES HERBVRTVS DE FVLstin humilima sua officia commendat, & omnem felicitatem à Deo Opt. Max. precatur.

ATVRA *duce hoc comparatũ est, Serenissime Rex, ut præstantissima quæq; ingenia ad ardua semper & difficilia nitantur, non alio magis præmio ducta, quàm spe nunquam intermorituræ gloriæ. Hinc itaq; est, quòd laborum ab eiusmodi ingenijs ratio propè nulla, facultatum minima, uitæ ad extremũ perquàm exigua habetur: resq; ea in perfacili cognitione quũ sit, explicatione longa non indigere uidetur. Si etenim ueterũ Regum, Principum, Monarcharum, altiore memoria res gestas quis retexat: reipsa comperiet profectò, ceu scopum quendam, quò actiones illorum describerent, hanc perennis famæ gloriæq; propositam eis fuisse coronã. Quid enim Herculem illum, quid Cyrum, Philippum, & Alexandrum Macedonas, Epaminundam, Themistoclem, Scipiones, Hannibalem, Iulium Cæsarem, ac infinitos propè alios, quorum celeberrima gesta nulla unquam temporum depascet uetustas, commemorem, quum in confesso sit, æterni nominis ergò ad posteritatẽ longa serie trãsmittendi,*

mittendi, tot tantosq; illos pertulisse labores? Neq; uerò subijsse tam uarios casus, ac tot discrimina rerum satis erat: nisi etiam perquàm uigili studio satagerent, ut aliquis diuino ingenio illorum præclara gesta scriptis suis, ceu illustri quodam monumento, æternitati cõsecraret. Vnde apud Spartiatas lege cautũ erat, ut ante bellorũ conflictus, singuli Musis immolarent. quod cur fieret, quum Imperator illorum Eudæmonidas interrogaretur, respondit: Vt præclarè gestis præclara encomia contingant. Pari exẽplo Themistocles, quum ex eo quæreretur, quod ἀκρόαμα aut cuius uocẽ libentissimè audiret? Eius, inquit, à quo sua uirtus optimè prædicaretur. Hac eadem ratione ductus Alexãder Magnus ille Macedo, Achillem non aliam ob rem fortunatum (quamuis ille omnibus naturæ fortunæq; dotibus affatim prolixeq; abũdârit) prædicat, nisi quòd Homerum præconem uirtutis suæ inuenerit: & uerè. Nam nisi Ilias extitisset (Cicerone id atteſtante) ille idem tumulus, qui corpus contexerat, nomen quoq; obruisset. Sed quorsum tandem hæc nostra apud sereniſſimam Maiestatem uestram instituta est oratio? Eò scilicet, ut omnes intelligant, in Regno Maiestatis uestræ Reges, ac uiros fortes, fama rebusq; gestis nullis nationibus secundos extitisse (quod quidem rebus ipsis, nõ phaleratis aliquibus dictis, liquidò constat) qui hac eadem gloria rerumq; gestarum æterna memoria ducti, ardua quæq; tentarint, ac labore improbo indefessoq; perfecerint. Ac nostri quidem eò feliciores illis, quos modò commemoraui, extiterunt, quòd non tam de ista gloria, quæ exspectatur ab hominibus, soliciti fuerunt: quàm amore Ecclesiæ & Reipublicæ ducti, ad Dei potius gloriam sua præclarè facta referre studuerunt. Quantum autem illi laborũ pro Repub. sustinuerint, & quid pro Ecclesia Christi Catholica fecerint, ex hoc etiam nostro nostratis Historiæ Compendio, semper non difficulter sanè quisq; cognoscet. Non itaq; rebus strenuè ac fortiter gestis nostri illis ueteribus cesserunt: uerùm scriptores

res tantũmodo & sacri uates, qui res illorum pace belloq́ præclarè gestas canerent ac scriberent, desiderabantur. Quũ enim gentilitio errore Maiores nostri detinerentur, nullæ apud eos literæ, nulla politior ingenij cultura reperiebatur: pòst uerò gratia Dei depulsis dæmonum tenebris, ut cætera ad uitam bene beateq́ degendam, ita & literarum beneficium, longo tamen temporum interuallo, nobis est tributũ. Quare primus (quod ego sciam) Vincentius quidam Cadlubcus rudi ac impolito stylo res Polonorum annotauit uerius, quàm descripsit: post eum uerò sequuti sunt Ioannes Dlugossus & Miechouiensis, diligentia ac fide in perscribenda Historia singulari: cæterùm non eo ordine, ac uerborum sententiarumq́ grauitate usi, ut ad externorum optimis literis exculta ingenia, purgatasq́ & teretes aures, scripta illorum penetrare possent. Bernardus autem Vapouius, post omnes illos superiores, politiore quidem eloquio, et ueritatis indagandæ ac posteritati prodendæ summo studio usus est: uerùm hunc aut immatura mors, aut negotia Reipub. à cœpto opere quum reuocassent, fragmenta tantummodò Historiæ nobis reliquerunt, partum uerò maturum inuiderũt. Vltimus denicq́ temporum serie, uerùm eruditione, eloquio, rerum tractandarum enodandarumq́ artificio princeps, nostra ætate à Deo datus est nobis Martinus Cromerus: qui non cõtentus his, quos modò recensui, Historiæ nostræ Auctoribus: uerùm penitiores omnium ueterum Scriptorum recessus perscrutatus, & originem gentis nostræ genuinam, & rerum gestarum euidentissimam rationem ob oculos posuit. Dignus certe, ut eam animorum nostrorum gratitudinem referat, quæ debetur ijs, qui thesauros nullo auro comparabiles, ex obstrusis quibusuis indagabilibusq́ locis, in lucem proferentes dono alicui offerunt. Qui namq́ uniones, quod genus uel precioſissimorũ lapidum, cum gloria rerum à Maioribus Maiestatis uestræ, Serenissime Rex, atq́ gentis Polonæ gestarũ, comparandi sunt? Quas quidem

dem res gestas, quum diligentissimè perquisiuisset Cromerus, ex longoq; situ squalidas quodammodò eruisset: uerborum ornatissimorum delectu, ac sententiarũ grauitate singulari, ita eas perpoliuit, ut per totius orbis terminos exspatiatæ, æterni nominis famam Patriæ nostræ charissimæ compararint. Sed cur tandem nos, Historia Cromeri ceu limpidissimo quodam fonte non contenti, hoc Compendij nescio quid exarauimus? Hoc instituti nostri erat, Serenissime Rex, ut ea quæ perpetua rerum narratione à Cromero multis (ita enim opus erat) continuata sunt, à nobis per certa rerum capita uerbis quàm pauciss imis (hoc enim Compendium postulat) distinguerentur: quò ita res nostrorum gestæ, & facilius inueniri, & commodius memoriæ mandari, atq; ita (si quando usus exposcet) cõmodo & usui esse possint. Illud uerò maximè curatum hic est à nobis sedulò, ut ea quæ uel ad animos ad pietatem formandos moresq; instituendos, uel ad fortitudinem atq; animi magnitudinem commendandã, tam ex Regum, quàm Procerum priuatorũq; rebus gestis, pertinere uidebantur, in medium proferrentur. Eius nãq; generis exempla, apud Maiores nostros, tam illustria & luculenta sunt, ut neq; Græcis illis, neq; etiam Romanis ullo modo cedere uideantur. Ea uerò quum ab ipso Lecho, gentis nostræ primo auctore, diligenti indagatione orsus essem, usq; ad Maiestatis uestræ Regni felicis gubernacula prosecutus sum, relinquens paratam atq; luculentam materiam melioribus & cultioribus ingenijs, ut ea posteritati mandent, quæ à Maiestate uestra pro communi Reipub. bono gesta sunt. Atq; hæc quidem eius generis mihi fuisse uidentur, ut nisi per Maiestatem uestram felicem finẽ sortita fuissent, omni dubio procul Rempub. nostram funditùs euertissent. Quis enim ignorat, qui motus ac Tragœdiarum propè exitus, sequuturi erant, nisi Legum abusu antiquatarum in integrum restitutio (quam nos Executionem appellamus) tum ut Polonus cum Lituano nullo discrimine essent,

pro

pro unoq; & indiuiso corpore haberentur (Vnionem nos dicimus) opera ac studio laboreq; indefesso Maiestatis uestræ utrũq; perfectum esset? Quæ quidem ardua & magna duo Reip. negotia, à Maioribus Maiestatis uestræ tentata quidem sæpe sunt, suum tamen finem sortiri nullo potuerunt modo. Sed longior ego nunc in explicandis rebus à Maiestate uestra gestis, esse nolo: ne quispiam, auribus Maiestatis uestræ aliquid me dare, existimet. hoc tantummodo ab ipsa maiorem in modum oro & quæso, ut hoc laboris nostri quicquid est grato animo accipere, atq; me operas pensaq; Reipub. qualia possum tradentem, benignitate sua Regia complecti uelit. Non dubito autem, & apud Maiestatem uestram Dominum clementissimum, & apud nostros etiam homines humanitatis studiosissimos gratiã me esse hoc etiam nomine inturũ, quòd & Legibus digerendis transferendisq; labores nõ paruos impenderim, & Maiestatis uestræ, nostrorumq; Maiorum præconio, pro uirili mea parte non defuerim. Sed iam maiestatẽ uestram Regiam ad gloriam Dei quàm diutissimè ualere, atq; Reipub. nostræ Polonæ patriæ nobis dulcissimæ quàm felicissimè præesse cupio & opto. Datum Præmisliæ mense Augusto, anno à Christo incarnato 1571.

COMPENDIOSAE POLONORVM HISTORIÆ Liber primus.

DE ORIGINE NOMINIS Polonorum. Caput I.

POLONORVM gentem uiciniores eiusdem linguæ populi uocant Polacos, siue Polonos: indeq; qui Latinè loquũtur, Polonos eos appellant: Lachos uerò Lechos ue à uicinis uocatos, Lechitas solent dicere Latini. Polaci itaque, siue Poloni dicti sunt à Pole, quod & planiciem & uenationem Slauis significat: (nam & planam ferè apertamq; regionem ij tenent, & apprimè studio uenandi tenentur) nomen uerò Lachorum, siue Lechorum, ille eis dedit, qui primus eorum conditor atq; dux (ut iam dicemus) fuit. *Poloni.* *Lechitæ.*

DE IMPERIO LECHI. Caput II.

DIuturno cunctæ Slauicæ nationis consensu celebratur, Lechum & Cechũ Polonis atq; Boemis (qui etiam Cechi lingua Slauica uocantur) Principes præfuisse: ideoq; alterum Polonis, alterum Boemis nomen dedisse, dubitandum non est. Bernardus quidem Vapouius etiam certum tempus edidit, quo Polonis Lechus præfuit: nempe circa annum Christi 550. à quo quidem sumendum est initium rerum Polonicarũ, propterea quòd de uetustioribus gentis nostræ temporibus exploratum habemus nihil. Lechus itaque primus gentis Poloniæ auctor, hanc regionem latissimam, quę *Lechus & Cechus.* An. 550.

Regnum Poloniæ cõplectitur, ad colendum & habitandum multitudini suorum distribuit: arces & castella opportunis locis muniuit: ipse in una ex his domicilium fecit, quam sexto à Varta flumine milliario, uersus Septemtrionem, in patentissima planicie, ex rude & non dolata materia extruxit: eiq; oppidum adiunxit, & Gnesno seu Gnesnæ ipsi nomen imposuit. A' nido autem, quem Gniazdo Polonicè uocamus, paululum deflexit ipse hoc uocabulum: siue quòd eo loco, quo nidus auibus, arx illa sibi futura esset: siue quòd aquilarum ibi nidum reperisset. Nam inde existimantur Poloni Principes habere suum Insigne albam Aquilam, erectam, expassis alis. Sic igitur fundato suo principatu, Lechus Iusdabat populo, non ex præscripto legum (nam nullæ erant) sed ex æquo & bono: usus q; est moderato (quod credere par est) imperio, magis Pater, quàm Dominus, factus illorum, qui fidem ductumq; illius secuti essent. Nec enim facilè liber feroxq; populus asperum & iniquum tyrannum aut initiò secutus esset, aut postea pertulisset. Reditus tunc & agros peculiares nullos habebat Princeps: sed ei cuncti seminabant & metebant, deque omnium rerum prouentu ac fructibus ipsi uectigal pendebant. Nam numus illo seculo incognitus erat apud Polonos: sed quo indigebant, permutatione rerum comparabant sibi. Quandiu uerò Lechus regnauerit, quid præclari bello paceq; gesserit, quósue liberos post se reliquerit, nihil compertí habemus. Vapouius inter alia scribit, 150. fermè annis posteritatem eius regnasse in Polonia, ad annum ferè à Christo nato 700.

Gnesna.

Lechi quale imperium.

Reditus Principis.

Lechi posteritas.

DE

DE DVODECIM PALATINIS.

Caput III.

QVum autem stirps Lechi defecisset, ab unius imperio ad paucorum dominatum traducta fuit Respub. Nam duodecim Palatini, diuisa in totidem regiones Polonia, in Principes eliguntur, quò quisq; suæ regioni præesset: & Voieuodæ, hoc est, Duces belli & copiarum, uernacula lingua sunt dicti. Et rectè quidem illi atque è Repub. initiò initum Magistratum gesserè: legesq; paucissimas & simplicissimas, non in libris neque in tabulis, sed in animis hominum atque in usu, perinde atque Lycurgus apud Lacedæmonios quondam, exarauêre: sed pòst aliquanto ad ambitionem uersi sunt, dum ex suo quisque nutu omnia geri uult, & rem priuatam potentiamq; suam augere studet. inde tandem contentiones, simultates & factiones è studijs partium sunt exortæ, quæ Rempub. funditùs euertere cœperant. Pertæsi igitur malorum Poloni, quæ sub duodecim Palatinorum imperio ipsis incubuerant, ad unius principatum respexêre. Quandiu uerò horum Voieuodorum durauerit imperium, nihil nobis exploratum est: sed manet nihilominus, in hanc usque diem, is apud Polonos Magistratus, aliquantum restricta potestate & iurisdictione ipsorum: habentq; ij principem secundum Episcopos in senatu Regio locum. Cęterùm duodecim tũc Palatini & Voieuodæ fuerunt, uel nouo populi placito, uel usitato etiam sub principibus instituto: finibus uerò Poloniæ non ijsdem perpetuò manentibus, sed accisis aliquando prolatisq; rursus, ne regionum quidem eadem distinctio, nec idem Palatinorum numerus manſit.

Palatini.

Quale Imperium eorũ, &c.

quàm diuturnum.

Numerus eorum.

DE PRINCIPATV CRACI.

Caput IIII.

PAlatinis igitur ab Imperio amotis, post longam in conuentu Gnesnensi consultationem una omnium sentẽtia ad Cracum Principatus defertur. quod factum esse circa annum Domini 700. Vapouius uult: ideoq; quando Lechi posteritas ad eum quoq; annum ferè (ut in cap.2. diximus) mãserit, non diuturnus fuisset ille Palatinorum Dominatus. Siue autem unus Cracus fuit de Voieuodis illis, siue non fuisset: ueri simílius est fuisse ipsum Polonum, quàm externum. Habebat enim & domicilium apud Vistulam, 13 miliario à fontibus eius fluminis: eratq; cùm amicitijs, copijs & facultatibus potẽs, tum prudentia, animi magnitudine & iustitiæ atq; integritatis opinione, apud omnes ita gratiosus, ut solus dilabentem Rempub. rectè sustinere & recreare posse uideretur. Reluctabatur ille quidem diu & multum Reipub. curã & administrationẽ suscipere, præsertim quòd & licentia hominum intestinis q; dissidijs perturbata, & externis bellis non leuiter quassata fuit: precibus tamen & contentione multitudinis, amoreq; patriæ uictus, assensit. Neq; uerò fefellit Polonos hoc ipsorũ de Craco iudicium, prudẽtiæ & uirtuti ipsius datum. Nam hostes Regni, alios fœderibus sibi adiunxit, alios armis repressit: pacatis uerò foris rebus, domi licẽtiam & audaciam perditorum coercuit: iudices priuatarum controuersiarum, per loca constituit: urbem in noua Vistulæ ripa, in loco domicilij sui, cõdidit, ac de nomine suo Cracouiam appellauit, eiq; arcẽ in colle Vauello felicibus auspicijs superædificauit, quam & Regni caput, Gnesna relicta, fecit: quæ quidem urbs inter totius Septẽtrionis urbes facilè principatum tenet. Celebris fama erat huius Polonorum

Cracus Princeps, An. 700.

Polonus fuit, &

Qualis.

Cracouia, sedes Regni.

Craci nomen celebre, &

lonorum Principis: qua permoti Boemi, consanguinei Polonorum, ipsi quoque sibi eum Principem adsciuisse dicuntur. Sic autem quum per multum tempus bene ac feliciter regnasset, obijt tandem, & è conspectu Cracouiæ, ultra Vistulam, in monte Lassotino, aggesto instar montis tumulo (quemadmodum ipse mandauerat) sepultus est: extatq; in hunc usque diem is tumulus, haud procul à delubro, quod D. Benedicti nomine uocatur.

Mors, & Tumulus.

DE FRATRICIDA LECHO SECVNDO. Caput V.

CVrato Craci funere, filius eius natu iunior Lechus maiorem (cui Craco nomen erat) occultè interimit, Principatumq; scelerate appetitum suscipit: uerùm patefacto pòst scelere, Principatu deiectus, & in exiliũ actus est: aut certè dijs & hominibus exosus, nullis relictis liberis, dolore & conscientia patrati fratricidij contabuit domi.

Lechi fratricidij. Pœna.

DE VIRGINE VENDA, PRINCIPE. Caput VI.

ITa uerò gratam sui memoriam Cracus Princeps apud Polonos reliquerat, ut utroque filio eius orbati, ad Vendam filiam, quæ unica superstes erat, Principatum deferrent. Sperabant enim, habituros se esse præstantem aliquem de externis Principẽ, uenustissimæ & prudentissimæ uirginis Vendæ coniugio inuitatũ. Nec sanè fefellissent Polonos opinio, nisi per Vendam stetisset. Nam Ritigerus, illustris & potens ea tempestate in Teutonibus finitimis Princeps, per Oratores suos coniugẽ eam sibi petiuit: uerùm illa, excelsi & minimè muliebris animi uirago, negauit se alicui esse nupturam:

Venda uirgo, Princeps. Ritigerus, expetens Vendæ cõiugium repellitur.

Principem, quàm Principis uxorem, esse malle. Orare iterum atq; iterum Ritigerus, minasq; adijcere: sed posteaquam frustra se omnia tentare uidet, coacto exercitu armis negatum coniugium persequi statuit: nec segnius Venda cum expeditis suorum copijs aduenienti hosti ad fines Regni sui occurrit. Miscere rursus cœpit Ritigerus preces atq; minas, illa uerò exprobrare importunam libidinem armato. Oratores denique reuersi, eximiam puellæ pulchritudinem & sapientiam, animumq; ad bellum quàm ad nuptias paratiorem, renunciant suo Principi. Orant itaque, ne se exercitumq; suum, propter intempestiuum amorem & cupiditatem suam, turpiter conijciat in periculum: etiamsi exploratam haberet uictoriam, inglorium tamen esse uiro cum fœmina certamen: ni desinat, relicturos se eum, domumq;, signis conuersis, reuersuros. Ille omnibus tentatis, ubi obstinatos suorum animos, & à prælij dimicatione alienos esse uidet, mortem sibi consciuit (cùm propter amoris impatientiam, tum quòd à muliere sine ullo prælio uictus esse uideretur:) Theuthones uerò, ictis cum Venda fœderibus, finibus Poloniæ decesserunt. Lætata hoc successu Venda, ouans Cracouiam inuehitur: mactatisq; quàm plurimis uictimis, ad extremum ipsa dijs patrijs solenni ritu se deuouet, ac de ponte in profluentem Vistulæ (ne quis aduersus casus eius felicitatem contaminaret) sese proijcit. Sic peccabatur ibi, ubi uerus ignorabatur Deus. Inuentum est postea Vendæ ipsius cadauer: quod uno ab urbe milliario, editiore loco è conspectu urbis, supra amnem Dlubniam, proceres sepeliuerunt, aggesto itidem ut patri tumulo: indeq; subiacens pagus, Mogilæ (hoc est, Tumuli) nomen adhuc retinet.

Bellumq; mouet frustra.

Ritigeri interitus.

Theuthonum cum Venda fœdus.

Vendæ triumphus, atque

Tumulus.

DE

DE DVODECIM PALATINIS ITERVM, & de aurifice Præmislo, Leſcone primo.

Caput VII.

POſt Vendæ obitum, quum nemo Regiæ ſtirpis ſu pereſſet, cõmutata eſt rurſus Reipub. forma, à duodecimq; iterum Palatinis Polonia cuncta, militiæ domiq; aliquãdiu adminiſtrata: donec rurſus ad unum delatus eſt Principatus, ex mirabili quodam euentu atque ſtratagemate. Nam quum Poloni à Pannonibus & Morauis aliquoties profligati, animũ à defenſione finium ſuorum deſponderent, homo quidam plebeius & aurifex, Præmislus nomine, coadunata aliquanta manu uoluntariorum militum, arte & dolo hoſtem fudit. Galeas enim & clypeos è tenerioribus arborum corticibus, & è quauis alia materia magno numero fabricari curauit, eaq; partim felle, partim lithargyrio extrinſecus illita, noctu è conſpectu hoſtilium caſtrorum, in extrema ſylua, in truncis arborum, & in arbuſtis, terræq; infixis ramis, ita appendit, ut ad exorientem Solem obuerſa, armati exercitus ſpeciem eminus inſpectantibus exhiberent. quod conſpicati Pannones, contemptu uicti ſæpe fugatiq; à ſe hoſtis, pauci tumultuariè correptis armis, quaſi ad certam prædam procurrerunt: noſtri uerò interea, galeis atque clypeis ſubmotis combuſtiſue, fugam ſimulauerunt. Siue ergo præcipitato illo tumultuario exercitu in inſidias atq; conciſo, & mox indutis armis ipſorum, reliquos imparatos cæciderunt: ſiue, dum credunt fugiſſe Polonos, in ſecuros illos, & crapula ſomnoq; ſopitos, Poloni repentè irruerũt: Præmisli certè induſtria ſingulari illo ſtratagemate ſingulariter tũc enituit, opemq; tulit patriæ: hoſtis uerò cæſus, & caſtris omni rerũ copia refertis exutus, inglorius Polonia exceſſit.

Palatini duodecim.

In bello cum Pannonibus & Morauis, Præmisli Stratagema.

cessit. Ob tam præclarum ergo facinus atq; meritum in Rempublicam, Præmislus omnium acclamationibus Princeps renunciatur, & blandum Lesci nomen apud Polonos, ob Lechi conditoris memoriam gratiosum, oblatum accepit. Vocatur à quibusdam, loco Lesci, Lestícus, sed minus usitatè. Videtur autem Principatus ipsius incidisse in annum Christi 750. aut 760. post quem susceptum, in pace moderatum eum in suos gessit: neq; ausus est quisquam, eo uiuente, fines Poloniæ infestare. Quàdiu uerò regnauerit, ubi & qua morte absumptus sit, non constat: liberos quidem post se nullos reliquisse fertur.

Præmislus Princeps electus, Lescus uocatur.

An. 750. aut 760.

Principatus eius qualis, & Quàm diuturnus.

DE CVRSORE LESCO SECVNDO.
Caput VIII.

Principis electio fortunæ commissa.

PRæmislo itaq; uita defuncto, exoritur noua de Principatu cõtentio: quumq; nullus appareret ambiendi modus atq; finis, placuit rem fortunę cõmittere. Indictus est itaq; ad certam diem maculosorum equorum cursus: qui primus ad metam peruenisset, eius dominus Princeps ut esset. erigitur meta ad Prandinicũ amnem: effunditur ad spectaculum ingẽs hominum multitudo.

Lesci dolus.

Ibi Lescus quispiam, competitorũ unus, quum stadium uafro consilio (strauerat enim clàm in sabulo ferreos acutos stylos, quibus currentium equorum pedes læderentur) impediuisset, primus ad metam, obliquo & minimè impedito tramite, peruenit. Munierat autem & equi sui calces ferreis soleis, ut si fortè cum impetu currens, in eos incidisset, non offenderet in stylis: quum omnes omnium aliorũ equi de more illius temporis, soleas nullas haberent. Illius itaq; rei prorsus ignaris omnibus, & miraculo attonitis, iamq; Victorem & Princi

pem

pem (quasi diuinitùs sibi oblatum) Lescum acclamantibus, techna deprehenditur: protrahitur Lescus in medium, conuincitur, damnatur, cõcerpitur. Notarunt autem commentum illud impediti curriculi, duo quidam iuuenes tenues & obscuri: quum, nemine etiãdum præsente, pedestri cursu in stadio illo fortè certarent, ioco Principatum inter se pacti. Offendentes nanq; in stylis, subsistunt: inuestigant rem curiosius: notant tramitem stylis uacuum. Eorum itaq; alter, equitibus illis, qui de Principatu certabãt, à carceribus procurrentibus, procurrerat & ipse pedester noto iam sibi tramite, spectatoribus effuso risu eum prosequentibus: omnium uerò equis, posteaquam ad stylos uentum erat, cespitãtibus, iuuenis ille pedester primus post doli fabricatorem per uenerat ad metam. quem propterea, fabricatore fraudis necato, Principem omnis populus salutat: & (ne quid ad auctoritatem & maiestatem illi desit) Lescum, commutato nomine, appellat. Is ergo Lescus, Princeps factus tam insperato rei euentu, dedit operam sedulò, ne tanto munere indignus iudicaretur: nec modò finitimorum uim & incursiones represit, sed quibusdam etiam populis ultrò bellum intulit: quantum uerò dabatur otij à bellis & à serijs Reipub. negotijs, in exercenda uirtute & disciplina militari illud ferè consumpsit. Fuit autem in hospites splendidus & munificus: in suos, cùm uirtute aliqua præstantes, tum egestate pressos, liberalis: adeuntibus quoq; facilis & comis, acerq; uindex iniurijs pressorum. In uictu cultuq; corporis, singularis erat parsimoniæ: rudibus & crassis pannis, aulęorum loco, passim utebatur: nisi si quando in publico dare aliquid splendori & maiestati Principatus, propter externos homines maximè, cogebatur. quin ibi quoq; crassos illos suos pan-

Deprehenditur: & qui dolum detegit, fit

Princeps.

Lescus uocatus.

Lesti II. Principatus qualis.

Eiusq; uirtutes.

nos, quibus ante adeptum Principatum usus esset, ob oculos sibi poni iubebat: quibus admoneretur fortunæ suæ pristinæ, & unde ad tantum honoris fastigium esset euectus. Ab ebrietate uerò Lescus ita abhorrebat, ut pecudi quàm homini similiorem esse ebrium hominem iudicaret. His moribus & hac moderatione animi quãdiu quibusq; rerum successibus regnauerit, & quomodo uita defunctus sit, itidem atq; alia illius temporis, incertũ est: non desunt, qui hũc ipsum Lescum interfectum esse scribãt in prælio, quod ipse uicinis suis Vngaris ac Slauis ferens auxilium, contra Carolum Magnum Imperatorem gesserit: idq; actum est circiter annum Christi 805.

Quandiu Principatum tenuerit.

An. 805.

DE LESCO TERTIO.

Caput IX.

Lescus III. Principatus qualis.

LEsco igitur è rebus humanis sublato unicus eiusdẽ nominis filius successit, non degener à paternis uirtutibus. Nam ita se gessit in Principatu bello paceq;, ut patrem non adæquare modò, sed superare etiam uideretur. quin & cum finitimis, qui (nouitate & humilitate generis eius despecta) nouos ciebant motus, bella gessit: eosq; uel perdomuit, uel reuocauit ad officium. Quòd si uerum est illud, quod de patre ipsius, in prælio interfecto, diximus: hic filius interfecti fortasse (ut quidam commemorant) legationem de pace ad Carolum miserat. Suscepit autem Lescus hic ex legitima uxore Popelum, eundemq; in spem Principatus liberaliter educatum, successorem sibi uiuens designauit.

Filius Lescii, successor.

DE POPELO PRIMO.

Caput X.

Popelus degener.

LEsco itaque uita pariter atq; Principatu defuncto, destinatum à patre Principatum Popelus suscepit, patris

patris auiq; dissimilis, ignauus atq; timidus. Qui quum nihil præclari in Principatu gessisset, Regiam tãtùm & domicilium suum Cracouia Gnesnam primùm retulit, indeq; non multo pòst Crusuiciam. Iuueníli adhuc ætate, quum aliquot annis regnasset, in morbum incidit, ac paulo pòst obijt. Fertur autem subinde solitus esse murium deuorationem sibi suisq; imprecari: quo quidem malo filius eius absumptus est.

Regia transfata Gnesnã et Crusuiciã

Popeli mors, & murium imprecatio.

DE POPELO SECVNDO, PARRICIDA miſero. Caput XI.

PEracto solẽni ritu Popeli funere, filius eius eiusdem nominis, etiã tum impuber, Principatui inauguratur, omnibus subiectionem ipsi, interposito iureiurando, promittentibus. Quum pubertatem attigit (quę maxime lubrica & procliuis ad licẽtiam uoluptatesq; ętas est) suo arbitratu uiuere: Patruorum monita, quibus eius tutela (utpote adhuc impuberis & pupilli) demanda ta fuit, aspernari: cum æqualibus consilia capere: conuiuia compotationesq; largiores cum ijsdem frequẽtare: Rempublicam, iudicia, & querimonias hominum negligere: ad res agendas ineptus, ingenio nullo, ac inde omnibus erat despicabilis, ita ut Chostek uulgò per cõtemptum appellaretur. Patrui cum alijs proceribus, dissolutam illam principis uitam refrenare cupientes, uxorem illi dant elegãti forma puellam, Theuthonici cuiusdam Principis filiam. sed ne sic quidem de flagitijs & nequitia sua remisit quidquam: imò uerò noua crudelitatis & auaritiæ scelera, uxoris consuetudine sibi adiunxit. Fuit enim hæc ita auara & ambitiosa mulier, ut degustata semel dominatus atque lucri dulcedine, despecta uiri inertia, muliebri astu Imperium omne ad se transtulerit.

Popeli II. principatus qualis.

Chostek.

Vxor eius qualis.

Vnus obstabat scrupulus, Patruorum uiri sui gratia & auctoritas apud multitudinem, integritate uitæ morumq; grauitate & prudentia comparata. Itaque eos quàm maximè potest suspectos & inuisos, crimínibus confictis, apud suum maritum reddit: eosq; tollendos è medio, suadet. Porrò dum facilè ægrum atque timidum uiri animum in deteriorem partem impulit: talis, nefandæ mulieris instinctu, necandorum illorum ratio initur. Grauem & periculosum morbum Princeps simulat: Patruos, neci destinatos, accersi eius nomine uxor iubet. Conueniunt sine mora: morbi magnitudinem Princeps gemitu assimulat: finem adesse uitæ suæ, diuinitùs indicatum, asseuerat: uxorem, paruosq; filios, ipsorum fidei ac tutelæ etiam atque etiam commendat: itáque in eiulatibus, planctibus & lamentis, absumpto die, quum iam ad occasum Sol tenderet, Princeps Patruos quasi moribundus iam dimissurus, nomine quenque blando compellat: ac in signum amoris circumferri medicatũ poculum, paratum ad eam rem, iubet: prægustare se simulat, cæterùm spumam tantùm, à medio extantem, halitu difflat. Illi quum omnes bibissent ordine, fingit somno se premi, & uelle quiescere. Vbi discesserunt, reuerenter salutato Principe, cõceptum præcordijs uenenum uitalia membra occupat: nec mora, de statu mentis remoti & furentes, maximo cum cruciatu cadunt, & exanimantur. Sed non sinit inulta esse diu diuinum numen scelera. Nam ex cadaueribus putrefactis, quæ mulier, insepulta dissici mandauerat, enati mures inusitatæ magnitudinis, impium parricidam, cum scelerata uxore atque liberis fugientem, quoquò uersus per aquam flammamq; persequuntur: nec claustra prosunt, aut abigentium satellitum ulla præsidia. Ad extre-

Parricidiũ.

Eiusq; ultio miserabilis à muribus.

extremum diffugientibus omnibus, absumptis prius filijs, deinde uxore, postremus ipse infelix miserabiliter lenta morte ab eisdem consumitur in arce Crusuicia. Ita non cassæ ceciderũt patris eius imprecationes, qui subinde solitus esset (ut diximus) murium deuorationem sibi suisq; imprecari.

DE INTERREGNO, ET PIASTI electione mirabili. Cap. XII.

EXtincto (ut dictum est) Popelo cum uxore & liberis, conuenit magna Procerum multitudo Crusuiciam, ad creandũ nouum Principem. Agitata re aliquandiu, (eò quòd uaria essent hominũ studia, & ambitiosi quidam magnas post se traherẽt factiones) infecto tandem negotio discedítur. Dum autem nemo parêret alteri, nemo cederet: miserè tum, in summa omnium licẽtia, Polonia diuexabatur. Indicta quidem sunt iterum comitia: sed frustra ibi cõsultatur, ubi nõ modò nõ remittuntur, sed intenduntur etiam partium studia: nisi insperata salus afflictæ Poloniæ diuinitùs oblata fuisset. Erat Crusuicię oppidanus, Piastus nomine, Cosisconis filius, statura infra mediocrem, crassis atq; robustis artubus, mediam ætatẽ supergressus, agello modico colendo & mellificio uitam sustentãs, homo simplex & iustus, ac beneficus in egenos, atq; hospitalis, pro modo facultatũ suarum: ex uxore, à suis moribus non aliena, cui Repichæ nomen erat, unicum filium susceperat, eiq; (uiuente adhuc Popelo) primam comam gentili ritu tonsurus, & nomen impositurus, amicos ad eam cerimoniam atque conuiuium, porco mactato, & uasę aquæ mulsæ infuso, inuitauerat. Priusquam stata dies adesset, fortè obtulerũt ei sese ignoti duo homines, habitu peregrino: quos

Post electionem Principis, factionibus plenam.

ille(quum Regia excluderentur) comiter inuitatos, hilarè domum suam introduxit: instruxit mensam: apposuit affatim ex his quæ ad futurum conuiuium apparauerat. Ibi res mira & stupēda accidit. Accreuit caro porcina, redundauit ex uase mulsa, ita ut non ciues modò, uerumetiam Principem ipsum cum omni comitatu destinato conuiuio acceperit. Eisdem igitur hospitibus sub tempus comitiorum reuenientibus, & iubentibus, Piastus ex tenui penu cellaq; sua conuentum illum omnem penuria laborantem, augescente rerum earum quæ promebantur copia, refecit. quo miraculo animad uerso uulgatoq;, una uoce omnes, Piastum non humanis suffragijs, sed diuino iudicio Principē sibi dari, conclamant. Recusat ille: tandem hospitibus illis suis auctoribus assensus, ita ut erat ueste & peronibus ex tilię cortice textis indutus, in Regiā à Primoribus deducitur. Hospites illi, perfuncti officio suo, disparuerunt. Existimantur autem ij fuisse angeli Dei, beneficentiam & hospitalitatē etiā in alieno à uera religione remunerantis.

Piastus mirabiliter eligitur, propter hospitalitatis studium.

DE EIVSDEM PIASTI PRINcipatu. Caput XIII.

Piastus in Principatu beneficentior factus,

Piastus Principatui inauguratus, non mutauit cum statu uitæ animum: quin auctus copijs, multum ad pristinam suam beneficentiam atq; benignitatem adiecit, uxore non modò non dehortante, uerùm adiuuante etiā. Conquieuerunt sub eius Principatu intestina odia, cædes & latrocinia, reuerentia magis boni & uigilantis Principis, quàm armis et seueritate: præsertim quòd eū Dijs curæ esse, & ipsorū non obscuro iudicio in illa Rei pub. specula collocatum, certò sibi persuaderent. Nihil enim æquè ualet ad religandos atq; deuinciendos animos

Optimus sit Princeps.

mos hominum, & ad moderandas ſtabiliendasq; Reſ- ‹‹
pub. quàm Religio: quæ pietate atq; integritate Princi- ‹‹
pis maximè excitatur & continetur. His præſidijs Pia- ‹‹
ſtus & bonis charus, & malis reuerendus, & finitimis ue
nerabilis, longam etiam Principum Regumq; Poloniæ *Poſteritas Piaſti.*
poſteritatẽ per multa ſecula, uſq; ad Cazimirum ſecun-
dum, qui Magni cognomen adeptus eſt, propagauit.
Porrò abominatus Cruſuiciam, nefario ſcelere diroq;
interitu Popeli cõtaminatam, Gneſnam in priſci Lechi *Regia Gneſnam tranſlata.*
Regiam domicilium ſuum tranſtulit: quumq; per mul-
tos annos ſapienter clementerq; regnaſſet, ſenex admo *CXX annos natus moritur.*
dum, annũ agens centeſimum & uiceſimũ, mortuus eſt.

DE ZEMOVITO.
Caput XIIII.

SVcceſsit Piaſto unicus filius Zemouitus, uir impi- *Zemouiti uirtutes.*
ger, & ad rem militarem factus, æſtus iuxtà ac frigo-
ris, laborisq; & inediæ patiens, ſomni parciſsimus, uictu
cultuq; corporis non multũ à gregarijs militibus diffe-
rens, alieni abſtinens, de ſuo munificus, facilitate & libe-
ralitate militum procerumq; ſtudia tenere ſolitus. Nec
mirum ſanè, ſi non difficile fuit, his eum artibus atq; ſtu *Charusq; apud omnes principatus, &*
dijs ſummam ſibi apud ſuos charitatem comparaſſe: qui
uiuentem adhuc & ſenio confectum patrem, in bellis &
grauiſsimis quibuſq; negotijs, magno omnium fauore
& beneuolentia, iuuare ſtuduerat. Quamobrẽ poſt mor *Res feliciter geſta, atq;*
tem patris, militari diſciplina conſtituta, omnia à Princi
patu alienata recuperauit: ac plura etiam de Morauis ce
pit, & Regno adiecit: tũ & à Pruſsis, quæ ſuperiore tem
pore de Polonis ceperant, bello repetiuit. His autem fe-
liciter actis, rebus humanis, Gneſnę moriens, exemptus *Mortuus.*
eſt, altero & triceſimo Principatus ſui anno.

DE

DE LESCO QVARTO.

Caput XV.

Lescus IIII princeps,

MAgno tam boni tamq; bene de Repub. merentis Principis desiderio ducti proceres, filium eius unicum, cui Lesco nomen erat, in Principatu ipsi surrogant adolescentulum. Hic quum adoleuisset, quietis potius & otij, quàm bellicæ gloriæ fuit amantior, contentus eo quem à patre per manus acceperat. Principatu: quo iustè, continenter & clementer, magna suorum beneuolentia, perfuncto, tandem uita defunctus est.

Accepto principatu contentus,

Moritur.

DE ZEMOMISLO.

Caput XVI.

Zemomisli uirtutes, &

SVccessit Lesco patri Zemomislus, probus & ipse, lenis, beneficus, hospitalis, & quietis amans (quas uirtutes quasi hæreditarias à Maioribus suis habebat) sed non alia re nobilior, quàm filio. Nam quum aliquot annos, nullos ex uxore susciperet liberos: nascitur tandem ei filius, sed cæcus. quę res ipsi, breui gaudio delibuto, maioris mœstitiæ causa fuit. Septimum annum puer attigerat: quo prima coma pueris gentili ritu attonderi, & nomen imponi solebat. adsunt ad celebritatem frequentes Proceres: epulantur cum Principe mœsto, & sortem suam, orbitatis non ita multum dissimilem, deplorante, Principis & ipsi uicem dolentes: quum ecce insperata cunctis affulsit lætitia. Puer enim, absque ulla medicorum aut cuiusquam omnino ope, subitò lucem aspexit. Conuiuæ miraculo attoniti, effuso gaudio sibi & Reipub. tantum bonum diuinitùs oblatum certatim gratulantur. Puero Miecislao, quasi qui gladio sibi gloriam pariturus sit, nomen est inditum: sed is postea à matre & pedisequis blandius, ut fit, Miesco uocatus est. Zemomislus,

Filius, cæcus quidem post aliquot annos natus,

Sed mirabiliter illuminatus.

Miecislaus is uocatus,

momislus, peracto conuiuio, diuinos & ariolos de filij succesibus, & quid hoc portenderet, quòd is cæcus natus, tanto interuallo uidere cœpisset, sciscitatur. Respondent illi: Poloniam eius Principatu illustratum iri. Accuratè igitur puer, & ut Principe dignum est, iussu patris educatus, ipsi Zemomislo patri, Gnesnæ mortuo & sepulto, succesit.

Futurorũ bonorum boni omen fuit.

Miecislai educatio.

Zemomisli mors.

LIBER II.

DE MIECISLAO, PRIMO Principe Christiano.

Cap. I.

SVscepto itaque post mortem patris Principatu, & iustè quidem administrato, uxores septem barbarico more Miecislaus duxit: quas tamen postea, quum de religionis Christianæ ueritate & castitate aliquid audisset, dimisit: Dambroucamq; Christanam, Bolesłai primi Boemorum Ducis filiam uirginem, de consilij sententia nouo matrimonio sibi iunxit. Quæ posteaquam splendido comitatu Gnesnam aduecta est, Miecislaus Princeps Baptismo (ut conuenerat) ritu Christianorum initiatur, anno Christi 965. deinde Boemos, qui nouam nuptam deduxerunt, honorificè habitos & splendidè donatos remisit: mox totũ sese ad propagandam per omnem Principatũ suum Religionem, hortante & adiuuante uxore, cõuertit. Basilicas etenim nouem, diuersis locis, ædificat, easq; supellectili omnis generis pretiosa ornat, censibus & possessionibus locupletat: & in diœceses distributas, duas quidem ex his

Miecislaus, Barbaricis uxoribus dimissis.

Dambroucã accepit, &

Baptismo suscepto, An. 965.

Hospitibusq; honorificè habitis, Christianam Religionem ampliat.

Archiepiscopa, & Episcopa, neuem. Archiepiscopis, nempe Gnesnensem & Cracouiensem: reliquas uerò, hoc est, Posnaniensem, Smorogouiensem (quæ postea Bicinensis, ac demum Vuratislauiensis dicta est) Crusuicinsem, Plocensem, Culmẽsem, Lubussensem, & Camenecensem, singulis Episcopis attribuit: eisq; decimas omnis generis frugum, de suis iuxtà ac nobilitatis plebisq; agris, edicto perpetuo adscribit. His autem rebus perficiẽdis Aegidius Cardinalis, Episcopus Tusculanus, Ioannis tertij decimi Pont. Max. (qui per illud ipsum tempus Leoni octauo successerat) Legatus, præfuit: qui primus Archiepiscopos & Episcopos Italici, ac quosdam Gallici & Germanici generis, fecit: quum nostri rudes adhuc essent ac nouicij. Addidit sunt & inferiores sacerdotes, qui partim socij & consiliarij, partim administri essent Episcoporum: quorum opera, studio atq; diligentia, religio Christiana celeriter magna cepit incrementa in Polonia: præsertim quum alij muneribus & honoribus à pio Principe, ditionem suam omnem eius rei gratia circumeunte, allicerentur, alij minis adigerentur. Dum uerò totus est in his Miecislaus, nascitur ei filius è Dambrouca uxore: cui apud sacrũ Fontem, auí materni Boleslai nomẽ imponitur: adulto deinde, pater uiuẽs adhuc uxorẽ accepit Iuditham, Geisæ siue Iessæ Vngarorum Principis, affinis sui, filiam, ex priore uxore susceptam. Nam ea mortua, sororẽ ei suam Adleidam Miecislaus in matrimoniũ collocarat: à qua persuasus Geisa, & ipse cum Vngaris suis Christianam religionem, quinto post Polonos anno, suscepit. Pijs autem & quietis consilijs ferè Principatum suum Miecislaus, annis triginta quinq;, administrauit: præter, quòd cum Volodimiro, Russorũ Duce, ditiones suas inuadente, necessariũ bellum gesit. Cæterùm quò

Archiepiscopis & Episcopis,

Inferioribúsque sacerdotibus,

Cooperatur Deus,

Pio Principe uigilãter adiuuante.

Boleslaus Miecislao natus:

Et eius uxor.

Miecislai soror Adleida Vngaris persuadet Christianisimum.

Principatus Miecislai qualis.

quò augustiorẽ Principatum posteris suis relinqueret Miecislaus: hortãte senatu, Lampertum Cracouiensem Episcopũ, uirum doctum & eloquentem, Oratorem mittit ad Benedictũ eius nominis septimum Pont. Max. ut Regium diadema sibi mitteret, Regemq; Polonorum se & posteros suos esse iuberet: uerùm ea res propter certas & iustas causas in aliud tempus dilata fuit. Hoc Principe mos inoleuit apud Polonos, ut homines equestris ordinis, in templis, dũ sacerdos apud altare pronunciat, ex quo Euangelista recitaturus sit Euãgelium, gladium mediotenus stringerent (quasi profitentes, mortem sibi prius oppetendam, quàm à suscepto semel Euãgelio & Religionis professione discedendum:) Choro autem respondente, Gloria tibi Domine: rursus reconderent. Fuerãt etiam hoc tempore in solitudine, apud Dunaiecium fluuium, duo monachi, sanctimonia uitę celebres: quorum Benedictus ab Vngaris, quòd Christum profiteretur, cæsus: Suiradus, post uitam durissimè exactam, in monasterio Mõtis ferrei in Vngaria, quò ambo commigrarant, sanctè decessit.

Regium diadema expetitur.

Mos Polonorum, sub initium pronunciandi Euangelij.

Monachi duo sancti.

DE BOLESLAO PRIMO.

Caput II.

SVscepit tandem paternũ Principatũ Boleslaus, summa Polonorũ omnium uolũtate: quippe quos non indoles tantũ eius egregia, nec uulgaris animi magnitudo, summo Principe digna, spe optima implerẽt: sed rara etiã (quæ elucebat in eo) modestia, uerecundia, comitas, suauitas morũ grauitate temperata, & reliquæ adolescentiã magnopere cõmendantes uirtutes, spem & opinionem de illo conceptam minimè fefellerũt. Hic enim Princeps Polonorũ nomen, Regia dignitate, externorũ Principum necessitudinibus, & clarissimis rebus gestis

Boleslai uirtutes, &c.

Res gestæ.

uehementer illustrauit: militarem disciplinam auxit: Regni fines lōgè lateq; propagauit: Religionem stabiliuit, & augustiorem reddidit: deinde feros & agrestes homines ad ciuiliorem aliquanto uitæ cultum redegit.

DE SANCTO ADALBERTO, PONtifice & martyre. Cap. III.

S. Adalbertus Pragens. Episcopus.

ERat sub id tempus apud Boemos Pragensis Episcopus Voiccechus (qui Adalbertus ab externis appellatus est) uir nobilis, & sanctimonia uitæ pietatisq; studio clarus. Is quum nihil apud Boemos, in retinendo impio cultu pertinaces, crebris admonitionibus acribusq; obiurgationibus proficeret: Romā primùm, ac deinde (impetrato à Pont. Max. commeatu: tentatis tamen primò, an resipiscerēt, Boemis) in Vngariā profectus erat: ibiq; annum & amplius cōmoratus, Geisa Principe cum uxore fauentibus, Vngaros Religione Christiana per interpretem accuratius imbuit: postremò in Poloniā ire perrexit. ubi à Primoribus & cætera multitudine honorificè exceptus, eādem Polonis quam Vngaris nauauit operam: ubi etiam mortuo illis diebus Roberto primo Gnesnensi Archiepiscopo, magnis Principis precibus exoratus, in Archiepiscopatu successit. Sed non multo interiecto tempore, uisu nocturno diuinitùs admonitus, peregrinationem (ægrè dimittentibus eum Principibus) in Prussiam persequitur: Gaudentio fratre, siue Rasino, relicto pro se Archiepiscopo. Ibi dum Religionem Christianam, magna cum difficultate & patientia, disseminat, à gente barbara & immani, uenerandamysteria sacrosancti Missæ sacrificij peragens, prope oppidum quod Fishausum Germani postea dixêre, ad littus Oceani à barbaris confossus interficitur, die 23 Aprilis, anno Christi 997.

Vngaros, & Polonos Fidem docet.

Archiepiscopus Gnesnensis factus.

Et à Pruthenis deinde.

Dum Missam faceret, occisus.

DE

DE BOLESLAO PER MIRACVLORVM occasionem ad sepulchrum Martyris Rege primùm creato. Caput IIII.

POrrò interfectum S. Martyris corpus postea Bolesl-
laus Dux redemit, & minimo quidem: eò quòd ap-
penso in statera corpori, diuina uirtute id efficiẽte, pon-
dus sanè perexiguum inesset. Tantum enim argenti, si-
ue (ut alij uolunt) auri, barbari pacti erant, quantum cor
poris ponderi responderet. Deductum autem solenni
pompa, primùm in Tremesnẽsi monasterio collocauit,
pòst ad Gnesnensem basilicam transtulit: nec mora, cœ-
pit locus & monumentum inclyti martyris Christi plu-
rimis, & salutiferis humano generi, clarere miraculis.
Qua fama permotus Otto Rufus, tertius eius nominis
Romanorum Imperator, ab Italica expeditione reuer-
tens, cum permagno & splendido comitatu, pacatus in
Poloniam ad sepulchrũ noui martyris uenit: quem Bo-
leslaus, ut paternum amicum, plus quàm regali magnifi
cẽtia & liberalitate excepit: ac cùm alijs amplissimis do-
nis, tum abaco & instrumento mensæ omni aureo & ar-
genteo, quod triduo nouum semper promebatur, au-
læisq; & uestibus pretiosis, donauit. Volens autem tam
splendido hospiti & amico parem referre gratiam, Re-
gem eum appellat, sociumq; & amicum Romani impe-
rij, à tributo & omni iurisdictione Imperatorum immu-
nem: ac diadema suum, Gaudẽtio Archiepiscopo solen
nes cerimonias peragẽte, ipsi imponit: eumq; honorem
sempiternum ipsi & posteris ipsius, in Polonia regnatu
ris, esse iubet. his adiungit hospitale munus: unum de cla
uis, quibus Christus Dominus cruci affixus esse dicitur,
& lanceam diui Mauricij: quæ omnia in basilica Craco-
uiensi, ubi sedes est Episcopi, adhuc uisuntur. Vicissim

Corpus S. Adalberti redẽptum, &

Tremesnum atq; Gnesnã deductum.

Miraculis Ottonem Imper. in Poloniam aduocat: eiq; Boleslao magnificè & liberaliter se gerente.

Regium honorem atq; dignitatem conciliat.

Clauus Christi.

Lancea S. Mauricij.

Brachium S. Adalberti. autem brachiũ S. Adalbertí à nouo Rege accepit: quod Romę in Insula, ad diui Bartholomæi ædem, ab eo postea depositum esse fertur. Acta sunt hæc anno à Christo nato 1001.

DE BOEMICO ET RVSSICO BELLIS, & monte S. Crucis, & quinq; Eremitis martyribus. Caput V.

Boleslai res gestæ feliciter contra Ducẽ Boemorum atq; Russorum. CAeterùm Boleslaus, Poloniæ Rex nouus, Duci Boemorum Boleslao, propter crebras eius in Poloniam incursiones, bellum intulit: eiusq; oppida & arces partim ui expugnauit, partim in deditionem accepit: Morauos tributarios Regno suo fecit: Iaroslaum Ducem Russorum anno Christi 1008. fudit: Kijouiam, insignem ea tempestate urbem, per deditionẽ accepit, intactamq;, thesauro duntaxat Principis in donatiuum militũ & in sumptus belli ablato, Stopelco Duci exuli, Iaroslai fratri, restituit. Discedẽtem iam inde Boleslaum Iaroslaus iterum cum ualido exercitu, apud Nouogrodum comparato, ad Bogum amnem consequitur: ubi commisso graui prælio, urgentibus nostris, Regeq; & imperatoris & militis officium faciente, pulsi sunt Russi, tanta suorum cæde, ut Bogus sanguine cæsorum rubuisse dicatur. Victor autem in Regnum reuersus, uota Deo persoluit: templa complura, sed Gnesnæ inprimis, dotauit ornauitq;. Proceres & milites eos, quorum uirtus maximè præclaro aliquo facto perspecta erat, pro meritis collaudatos honoribus & præmijs affecit: Chrobri (hoc est, Acris) appellationem, propter excellentem uirtutem, & animi magnitudinem, à Russis tributam accepit: monasterium Secechouiense in Sendomiriẽsi tractu condidit, conferente patrimonij sui partem Secechouiensi, &

Gratiarum actio pro uictoria.

Beneficentia Chrobri.

Monasterium Secechouiense, &

cho, Palatino Cracouiensi & Magistro Militiæ, ex gente Topororum: à quo monasterium id nomen accepit. Construxerat etiam idem Rex ijsdem monachis aliud monasterium paulò ante Russicum bellum, in monte Lysecio (quem Latinè caluum dixeris) orãte & hortante Emerico, Regis Vngariæ filio, uiro sancto & casto, qui lubens cum Boleslao pio, itidem propinquo suo, ui tam degebat in Polonia. Atq; is portionẽ Crucis Christi, quam Constantinopolitanus Imperator patri eius Stephano magni muneris loco miserat, quaq; ipse pro amuleto utebatur, in eo loco reposuit: ubi in hunc usq; diem salutaria hominibus edũtur miracula. Hoc etiam tempore, atq; adeò ante ipsum Russicum bellum, sex ui ri religione & sanctimonia uitæ insignes, durã & inculta uitam degebãt, in illa solitudine Maioris Poloniæ, ubi nunc est Cazimiria oppidum: ex quibus quinque, Mattheus, Benedictus, Ioãnes, Cristinus, & Isaac, à conscelleratis quibusdam crudeliter excarnificati, pridie Idus Nouẽbris interfecti sunt: sextus autem Barnabas, qui tunc abfuerat, aliquanto pòst sua morte uitam finiuit. Causa sceleris fuit aurum, quod latrones quidam à Boleslao ipsis donatum cognouerant, sed repudiatum & per Barnabam remissum nesciebant. Ferunt tuguria eorum, ab ijsdẽ latronibus post cęsos iam martyres incensa, non arsisse: ipsos uerò latrones, quum exitum syluæ non inuenirent, Regis iussu comprehensos, & ad martyrum tumulũ alligatos propterea, ut acerbissimũ famis supplicium expenderent, cadentibus ultrò uinculis diuinitùs solutos esse, quum pœnitentia patrati sceleris ducti, ad Dei clemẽtiam, & ad eorum quos dudum necauerant, patrocinium confugissent. Singularis sanè, qui pios homines afficit singulariter, situs est illorum tuguri-

Calui Mõtis.

S. Crucis portio.

Fratres Poloni sex, ex quibus

5. Martyres.

tugurioloru, in quibus illi sancti monachi, sub initium Christianæ religionis in Polonia, habitabant: quatuor collocatis tugurijs forma quadrãgulari, quintum (ubi rem sacram in templo facere, & populum aduenientem docere consueuerant) ita erat in medio cõstitutum, ut quinq; Christi uulnera facilè ijs, quibus piæ meditationes placent, referant & repræsentent. Gaudet profectò cathedralis Ecclesia Posnanensis his quinq; martyribus Patronis, quorũ & reliquias sanctas habet, & sub nomine Quinq; Fratrum Polonorũ martyrum, postridie festi S. Martini Episcopi, celebrem eorum memoriam cum Gnesnensi Ecclesia metropolitana facit.

DE SAXONICO, PRVSSICO, ET Rußico, bellis. Cap. VI.

COnfecto autem bello Rußico, Rex Boleslaus, ne sui diuturno otio torpescerent, utq; ea quæ Poloniæ adempta erant recuperaret, Saxonibus bellum intulit. Non multo tempore post hoc bellum quieti dato, aliam rursus expeditionẽ in Prussos suscepit, indignam diui Adalberti necem ulturus, & illam quoq; gentẽ suo adiecturus Imperio: quare per Culmẽsem tractum (qui Polonicæ ditionis erat) hostiles terras ingressus, agros uastat: Razinũ, Romoue, & Balgam arces, nullo negotio capit & incendit, uicosq; & pagos diripit. Pacem postea à Rege petunt & impetrant Prussi, tributum pendunt, & pensuros se deinceps quotannis, promittũt. Dimittit ibi Rex uiros, qui barbaram gentem rationem & ritus Christianæ Religionis docerent: uictor uerò inde recedens, in Ossa flumine ferream columnã ponit, mille passibus à Rogozno oppido: unde uicina uilla nomen Slupi, hoc est, Columnæ, accepit. Biennium ab eo bello quieuit

Bellum Saxonicum, & Prußicum.

Prutheni Fidem docẽtur.

Columna ferrea.

quieuit Boleslaus. quo tempore multa, quę ad Religionis maiestatem, & ad Rempub. bello domiq; administrandam pertinere uidebantur, sapienter constituit. Interim uerò optatam pacem Iaroslaus, Dux Russorum, turbabat, & aduersus Boleslaum Regem magno apparatu bellum renouabat. Rex igitur non rumoribus modò, sed crebris etiam suorum Præfectorum nunciis excitus, contra hostem cum exercitu proficiscitur: adducebat autem & Iaroslaus ingentes copias, in Poloniam (si liceret) inuasurus. Veniunt ergo in conspectum, apud Bogum amnem, exercitus: decreueratq; Boleslaus eo die prælio non dimicare, ob reuerentiam diei Dominici: sed magnam in bellis fortuna uim habet, paruisq; interdum momentis permagna fit rerum atque consiliorum mutatio: ut tunc accidit. Nam pugna inter paucos primùm lixas & aurigas (dum adaquant equos apud flumen, quod castra dirimebat) orta, mox pluribus utrinq; concurrentibus, inualuit. Eminus sagittis & iaculis, cominus uerò ab audacioribus nonnullis in flumine etiam res gerebatur: quum ecce Polonicus exercitus omnis celeriter armatus fluuium tranat. Committitur itaque acre prælium: cedere loco hostes, nostri magis instare: ibiq; Dux hostium à suis impulsus, fuga saluti suæ consuluit, & reliqui omnes effuso cursu passim ex acie diffugiunt. Sic autem tum in prælio, tum in fuga concisis atque debilitatis magna strage hostibus, Rex pacem dedit supplicibus, tributum modicum imposuit: & captiuos omnes, quos etiam superiori bello ceperat, liberaliter dimisit. quod quidem bellum anno post Christum natum 1018. confectum est, ut uult Dlugossus.

In pace gesta.

Bellum contra Russos

Die Dominico

Prosperè gestum.

Pax datur Russis.

An. 1018.

DE BOLESLAI REBVS IN PACE GESTIS, filio successore designato, & morte.

Caput VII.

Res à Boleslao in pace gestæ.

PAce uerò per circuitum parta, auctoq; & propagato in omnes partes cum laude atq; gloria Imperio, reliquum uitæ tempus instituendæ domi Reipub. Boleslaus Rex dedit: duodecim utens cõsiliarijs, quos è tota Polonia probatissimos, & annis iudicioq; graues, delegerat: iudicia exercebat: tenuiores, dum litis finem exspectant, sumptu mensaq; sua sustentabat: egenis subueniebat undiq;: & pauperibus, causam suã agere nescientibus, causidicum, de suo data mercede, attribuebat. Nulla autẽ in re pius & clemens hic Rex erat seuerior, quàm in contemptu Religionis, templorum profanatione, & sacerdotum iniurijs uindicandis: hominibus Ecclesiastícis omnium onerum, laborum & pensionum, Regi & Reipub. præstandarum, immunitatem sempiterno iure concesit. Episcopos enim & sacerdotes ipse colebat, & ab omnibus coli uolebat: nec sedebat, stante aut uenente Episcopo, nisi & ipse assedisset. Arces etiam & præfecturas, atque omne penè Regnum crebrò ipse Rex obibat, dicere subinde solitus: Malle se, gallina uescentem, salutem & tranquillitatem suorum tueri: quàm delicijs indulgentem pati, ut quisquam uexaretur aut opprimeretur. Pecuniam insuper contemnebat: omniaq; ad decus Religionis, ad salutem Reipub. & ornamentum templorum, atq; ad præmia bene merẽtium de Repub. conferebat. Annis denique pariter ac laboribus confectus, Miecislaũ filium suum successorem sibi summo omniũ consensu designauit: eiq; ut pietatem erga Deum, uirtutem, iustitiam, benignitatemq; in omnibus colat, senatoribus suis honorem habeat, ab omnibus amari magis quam

Iustissimè,

Religiosissimè,

Vigilantissimè, &

Liberalissimè.

Successor Regni, & relictum ei testamentum.

quàm metui ſtudeat, otium & uoluptates tanquam peſtem fugiat, moriturus præcepit: tandem uerò ſacratiſſimo Euchariſtię ſacramẽto ritu Eccleſię Catholicę procuratus, ſummo omnium doloreatq; mœrore moritur, & Poſnaniæ moderata pompa, quemadmodum præceperat, ſepelitur, quum annos uigintiquinque regnaſſet, uixiſſet octo & quinquaginta. Fuit is annus poſt Chriſtum natum 1025. eiusq; morte uniuerſa Polonia, optimè de ſe merito Rege orbata, annum totum in luctu ita fuit, ut neq; conuiuia ulla celebrarẽtur, neq; choreæ uſquam agerentur, neq; cultioribus ueſtibus quiſquã nobilium uirorum aut fœminarum ſeſe ueſtiret.

Moritur piſſimè, magno cum omnium dolore: & Poſnaniæ ſepultus humiliter.

An. 1025.

Totum annũ lugetur.

DE MIECISLAO REGE.
Caput VIII.

Miecislaus, filius Boleslai, triginti quinq; annos natus deſtinatum iam prius regnum iniuit. Diadema Regium ipſi, & Rixę uxori eius, Hippolytus Archiepiſcopus Gneſnenſis cum aliis Epiſcopis ſolenni cerimonia impoſuit, ea die, quę Chriſtianis Pentecoſte dicitur. In Ruſſos primùm (qui morte Boleslai nunciata, Iaroslao & Miecislao Ducibus rebellauerant) expeditionem fecit, & hos primo aduentu repreſsit: deinde cõtra Boemos bellum mouit, propterea quòd tributum, Regi Boleslao quotannis penſum, Miecislao negarãt: Regia præſidia undiq; deturbauerant interfecerãtq;: Morauiam, quæ tunc in ditione Polonorũ erat, inuaſerant, ac in poteſtatem ſuam redegerant. In Morauiam autem ducto exercitu, Rex Miecislaus oppidũ nullum oppugnatione tentauit: agris tantùm & ſuburbanis uaſtatis, magnaq; hominum & pecudum pręda abacta, domum reuerſus exercitum dimiſit. Pomeranis etiam rebellan-

Miecislaũ coronatio.

Bellum cum Ruſsis, &

Boemis, &

Pomeranis

Andreas, Bela, & Leuenta, Vngari exules.

tibus intulit bellũ, habens secum in exercitu Andream, Belam, & Leuentã Vngaros, Ladislai Calui filios, Stephani Regis fratres patrueles: qui (quum Petrus, eiusdem Regis sororis filius, Stephano moriente, Regnum Vngarorum inuasisset) in Poloniam confugerant. Con-

Pomerani uincũtur, &

currítur itaque infestis armis: funduntur Pomerani, & in potestatẽ Regis ueniunt: auctores uerò defectionis capitali pœna afficiũtur. Nam Dux in prælio occubuit.

Belæ uirtus, Regis filiæ matrimonio, & dote Pomeraniæ remuneratur.

Præclara eo prælio uirtus atq; opera Belæ enituit: itaq; generum eum sibi Rex, filię matrimonio, adoptauit, Pomeraniamq; ipsi in dotem dedit. Cætera autem quę Regni fuerunt, Miecislaus neglexit, nec unquam ad ea recuperanda, quę amiserat, animum adiecit: uerùm torpori ac desidiæ se dedit, ac uoluptatibus ijs quæ tactu gustuq; percipiuntur. Aliarum etiam, præter uxorem, mulierum consuetudine usus esse dicitur: uxori tamen, mulieri auaræ & importunæ, ita fuit obnoxius, ut eius maximè nutu & arbitrio regnum administraret. quæ quidem deinceps, quum Rex amentia correptus, sui compos non esset, dominatum omnem Regium ad se transtulit: quo maius etiam hominum in se & in Regem odium concitauit. Moritur autem haud ita multò pòst ex

Miecislai mors.

morbo illo Miecislaus, anno Christi 1034. & Posnaniæ

An. 1034.

sepelitur: homo tardus & hebes, leuitate iuuenili, & iuuenum atq; uxoris consilia plerunq; sectatus. quibus rebus factum est, ut suis atq; externis, hostibus pariter atq; socijs, esset contemptui. Regnauit autem annis ferè nouem, uixit quadraginta quatuor. Sunt, qui eum in collo quio quodam insidijs exceptum à Boemis, gignẽdo inutilem redditum, & mox mente captum, non diu patri mortuo superstitem fuisse uolunt.

LIBER

LIBER III.

DE CAZIMIRO EX MONASTERIO REDUCTO. Cap. I.

CAzimirus, unicus Miecislai filius relictus, quum ob ætatem dignitatem Regiam & Reipub. curam sustinere non posse uidere tur, sententia uniuersi Conuentus, qui Gnesnam ea de re conuocatus erat, differtur noui Regis coronatio: interim uerò penes Rixam Reginam, pueri matrem, Regia potestas relinquitur. qua abusa mulier, uarijs & grauibus exactionibus rusticanos homines, tam Regios quàm nobilitatis, magis ac magis premebat: nouas rationes cogendæ pecuniæ exquirebat: Polonos despicatui habebat: Theutonas suos in consilium adhibebat. Indignè hæc ferebãt Poloni: orabantqúe Reginam, ut, quorum armis & sanguine Regnum defenderetur, eorum maiorem, quàm externorum, quamq; suæ cupiditatis, rationem duceret. Cæterùm ubi uident, orando apud Reginam se nihil proficere, fremebant inter se uulgò: atq; adeò palàm etiam loquebantur, non ferendum esse uiris tam graue & contumelioſum externæ mulieris Imperium. Regina ergo uerita, ne in tanta licentia, & irritatis in se hominum animis, maius aliquod malum in se redundaret, consilium fugæ, cum filio atq; Theutonibus suis, clàm iniit: Regiũ fiscum, in quo cùm pretiosæ res multæ, tum duo diademata Regis & Reginæ erant, compilat. Regno excedens, in Saxoniam se contulit: ab Imperatore Conrado, oblatis ei magnis muneribus, & interea duabus coronis è Polonia asportatis, Salefeldũ (uti uult Vapouius) seu

Dilata coronatione Cazimiri,

Rixæ matri Regia potestas datur: quæ hæc abusa,

Frementibus contra eam Polonis,

Clàm Regno profugit, unà

Magdeburgum & Brunſuicum oppida cum ſuis territoriis, uel emit, uel dono accepit. Cazimirus quoq; Miecislai Regis filius, ubi pulſam matrem uidet, in Vngariam ad Stephanum Regem propinquum profugit, deín ad matrẽ peruenit: cuius uoluntate Lutetiam, ut ingenium honeſtis diſciplinis excoleret, profectus eſt: inde poſt aliquot annos, uiſa obiter Italia & Romualdo Abbate ſancto, Cluniaci in Benedictinorum monachorum ſodalitatem ſe dedit, monaſticam uitam profeſſus. Reginæ & Regij filij diſceſſu, miſcentur omnia cædibus mutuis: latrocinijs uiæ publicæ infeſtantur: incenduntur pagi atq; oppida: tumultuãtur: collatiſq; ſignis, inter ciues atq; Proceres concurritur: & ut quiſque audaciſsimus eſt, ita grauiora quoque non ueretur patrare flagitia ac ſcelera. Neq; Miniſtris Sacrorum, ac ne ipſis quidẽ Templis, Aris atq; Sacris, parcitur. nihil uſquam tutum: nihil cuiuſquam proprium: nemo mali expers erat. Per hoc etiam tempus Maslaus, qui & Maſos dictus eſt, qui Pocillator Regis Miecislai fuerat, uir potẽs & audax, dominatum inter ſuos in tractu Plocenſi arripuit: confluenteq; ad eum undiq; magna hominũ multitudine, permagna potentia ductus, ei oræ quam domi natu complexus eſt, Maſoſsiæ ſiue Maſouiæ nomẽ dedit. Ad hæc domeſtica mala, accedebant hoſtiles incurſiones ab Iaroslao Duce Ruſsiæ, ac Prædeslao Boemorum Duce. Iſtis igitur tam ſeuis tempeſtatibus totos penè ſex annos iactati & fatigati Poloni, acerbiora etiam, extremumq; tam florentis dudum Regni naufragium metuentes, remittunt nonnihil de inteſtinis diſsidijs: condonant ſibi mutuò priuatas offenſas: cogitationem de Repub. ſuſcipiunt: comitia Gneſnam indicunt. Ibi, quem nam potiſsimùm deligerent Regem, ſententijs uariabant:

Cum Cazimiro filio.

Cazimirus Artium ſtudioſus,

Poſteaq; monachus,

Domeſticis malis preſſa Polonia,

Maslao Dominatum ſibi in Maſouia arripiente,

Ruſsiq; & Boemis Poloniã diuexantibus,

Comitij: Gneſnæ habitis

uariabant: sed ad extremum ea uicit sententia, quæ Cazimirum, ubiubi sit, quærendum, placãdum, & reducendum esse censebat. Oratores igitur delecti primores uiri, ad Reginam primùm, mox ab ea Cluniaci monasterium contendunt: inueniunt Cazimirum mutato nomine Carolum, nõ modò professum Religionem, sed iam Diaconum: deprecantur culpam exilij eius, quæ tamen penes Reginam ferè fuerit: orant, respiciat afflictam & penè euersam patriam, suscipiat paternum & auitum Regnum, ab extremo interitu uindicãdum. in eo solo spem Polonorum sitam esse: qua si decidant, funditùs se perijsse. Respondit ille modestè, obortis lachrymis: Exilium suum non ipsis, uerùm arcano Dei iudicio se imputare: casum dulcissimæ patriæ, quam sui Maiores florentissimam reliquissent miserari: sed alieni iam se iuris factum esse: datam semel Deo atq; ijs, quorum potestati se subiecisset, fidem fallere non posse. Mœsti hoc responso legati, Abbatem monasterij adeunt, eademq; illa orant: ab hoc uerò ad Pont. Max. reijciuntur. Sed ne eum quidem itineris laborem defugientes, Romam profecti, importunis precibus à Pont. Max. Benedicto impetrant, ut Cazimirus monachus & Diaconus, professionis & sacramenti religione solutus, ad Regnum maiorum suorum redeat, ac etiam uxorem ducat. Pro hoc autem Polonis, quò beneficium sedis Apostolicæ agnoscant, iniunctum: primùm, ut de singulis capitibus, exceptis nobilibus, & qui sacris addicti sunt, quotannis obolus unus in lucernam, perpetuò in æde diui Petri Romæ arsuram, pendatur (qui etiamnum sancti Petri Numus dicitur:) deinde præscriptum est, ut omnes Poloni rotunda, in morem monachorum, tonsura capillorum utantur: nec ultra auriculas, more barbarico, quisquam omnino

Reuocandus quæritur.

Humilitatis & charitatis plenissima responsio Cazimiri.

Legati à Pontifice impetrant Cazimirum,

Certis conditionibus.

omnino comam promittat: tunc festis solennibus, dum Sacra peraguntur, ut singuli Equites fasciam lineã candidam, in modum stolæ, qua in Sacris utuntur sacerdotes atq; Diaconi, è collo suspensam ferant. His rebus ex sententia confectis, curriculo Cluniacum repetunt læti: Cazimirum reducentes, ad Rixam matrem (ita eo uolente) diuertunt: mox in Poloniam Cazimirus contendit, sexcentis Equitibus, ab Henrico Imperatore præsidij loco sibi additis, stipatus. Quum autem Poloniæ fines attigisset, effusa obuiam hominum omnis generis, ætatis atq; sexus ingens multitudo, officij gratia, læta & tripudians Regem suum excipit, ac reducem gratulatur: certatim omnes præteritorum ueniam & obliuionem supplices petunt. Ille lachrymãs & ipse, comiter omnes consolatus, suspicione culpæ metuq; supplicij liberat. Ita densissimis lætitiaq; exultantibus hominum cateruis præcedentibus & subsequentibus, Gnesnam honorificentissimè deducitur, septimo, posteaquam Regno excesserat, anno.

Cazimirus in Poloniam reducitur.

DE CAZIMIRO VVLNERA REIPVB. curante. Caput II.

Cazimirus, curatis ante omnia Reip. uulneribus,

REstitutus paterno Regno Cazimirus, Gnesnæ de more inunctus & coronatus, primùm ad Reipub. uulnera curanda animum adiecit. Itaq; pacem publicam inter ciues grauibus edictis sanxit: præteritorum obliuionem edixit: in eos qui à consuetis rapinis ægrè recedebant, ad terrorem cæterorum, non sine moderatione tamen, animaduertit. Deinde, Senatus suasu & rogatu, cum Iaroslao Russorum Principe fœdus & affinitatem iniuit, sorore eius Maria (cuius mater Constantinopolitanorum Imperatorum soror fuerat) uxore cum ampla dote ducta: quam ingẽti pompa Cracouiam adductam

Ducis Russorum sororem uxorem sibi accipit: &

ac

exceptam, Gnesnam deduxit: Græcorum schisma abdicantẽ, Ecclesię Catholicę reconciliauit: Reginã solenni cærimonia fecit: & pro Maria, Dobrogneuã appellauit. Insequenti anno Masouios, ditiones suas inuadentes, infesto exercitu adoritur: nec segnius Maslaus Tyrannus, non parua suorũ manu raptim coacta, aduenienti Regi occurrit, pugnæ copiam facit. Franguntur tandem fundunturq; Masouiorum acies, dantq; manus uictori Regi: Dux uerò belli Maslaus ad Prussos fugit: ab his, & à uicinis Slonensibus & Iazygibus, siue Iasuingis, facilè ualidos contra Regem exercitus impetrat, quòd ipsorum rem agi diceret. Erant autem Iasuingi siue Slonenses, populi inter Poloniam & Russiam atque Prussiam medij, in extrema Lituaniæ ora habitantes: acerrimi & bellicosissimi fuisse memorantur, donec à uicinis attriti, ad extremum & deleti sunt. Maslaus igitur cum ingentibus copijs Barbarorũ in fines Masouiæ ingressus, facilè eam, carentem tunc præsidijs, recepit. Cazimirus de aduentu hostium certior factus, adest & ipse, auctis numero & robore militum copijs. quem ita uenientem Maslaus, spei & animorum plenus, ad Vistulam operitur. Dum autem conferuntur castra castris, Cazimirus propter maiores hostium copias animo ferè iam conciderat: sed per uisum diuinitùs recreatus & confirmatus, postero die pro concione militibus uisum exponit, & repleros fiducia diuini auxilij alacres in aciem producit. Nec hostes pugnam detrectarũt. canunt signa: clamor utrinq; attollitur: nusquam deest suis Regis prouidentia & adhortatio, ut, duce Deo, certam uictoriam amplectantur. Ferunt conspectum esse in aere iuuenem, augusta specie corporis, & ueste candida, candido equo insidẽtem, atq; in hostiles turmas uexillum

Masouũ cum

Prussis & Slonensibus.

Diuinitùs per uisum confirmatus, &

Cœlitùs præsidio accepto,

e inferen-

Vincit. inferentem. Nec mora, terga uertunt Barbari: instant acrius nostri fugientibus: fit strages maxima, ita ut eo prælio cæsa ferantur hostium quindecim millia: ex nostris pauci saucij, pauciores desiderati sunt. Maslaus autem ex fuga perpetuo cursu in Prussiam contendit: ubi à Barbaris, cognito euentu prælij, excarnificatus & in crucem actus est, insultantibus, ut alta teneret, qui alta petiuisset. Sic mali consilij auctor malè perijt. Ab hoc prælio Masouia penitus in ditionem Regis reuenit: quę & nomen semel acceptum, in hanc usque diem retinet. Cæterùm Prussi ipsi, clade hac suorum permoti, missis legatis culpam rebellionis deprecantur: Regi se & sua subijciunt: tributa debita persoluunt, ac deinceps quotannis soluturos se esse recipiunt. Ita pax eis data est, & captiui dimissi.

Maslai interitus, &

Masouia reuperata, & Prussi reconciliati.

DE RELIQVIS REBVS, TEMPORE PACIS à Cazimiro gestis. Cap. III.

Cazimirus, legatus Cluniacum propter agendas Deo gratias missis,

PAcato per circuitũ Regno, Cazimirus memor pristinæ conditionis & uitæ monasticæ, uictoriamq; contra Maslaũ atq; barbaros diuino beneficio acceptã referẽs, Cluniacũ (ubi monachus fuerat) legationẽ cum amplis muneribus mittit: benignitatẽ Dei erga se prędicat: sodalitati uniuersę se suosq; cõmendat: aliquot monachos mitti ad se postulat, qui Religionis illius quasi colonias quasdã in Poloniam deducant. Mittũtur itaq; duodecim monachi, quibus partim Tineciam arcẽ, uno à Cracouia milliario supra Vistulã, cum centũ amplius pagis: partim Lubensum oppidũ ad Odram situm, cum compluribus itidem pagis & prouẽtibus alijs, attribuit. Domicilia quoq; monachis extruxit atq; templa, eaq; perampla supellectili, ad Cultũ diuinum apta, ornauit. Multa itidem, ad Religionis & Reipub. instaurationẽ perti-

Monachis illinc impetratu donat

Tineciam & Lubensum:

Religionemq; cum Republ. curans,

pertinentia, instituit: & pace perpetua Polonia mirum in modum recreauit, eoq; INSTAVRATORIS PACIFICI cognomentū meruit. Susceptit Cazimirus ex Dobrogneua uxore liberos mares quatuor: Boleslaū, Vuladislaum, Miesconē, & Ottonem: fœminā uerò unam, Suentochnam: ex his Otto, puer admodum, uiuo patre: Miesco, adultior iam, octauo post patrē anno, rebus humanis exempti sunt. Quum autem decimumoctauū Cazimirus regnasset annum, incidit in grauem morbum: quo mensem unum afflictus, ubi finem uitæ suæ adesse sensit, Sacramētis ritè procuratus, quarto Cal. Decemb. extremum uitæ clausit diem, & magno omnium mœrore Posnaniæ sepultus est, anno post Christū natum 1058. Mortem porrò eius Cometes portenderat.

Instaurator Pacificus cognominatur.

Cazimiri liberi.

Mortem eius

An. 1058.

Cometes præcessit.

DE BOLESLAO REGE SECVNDO, Boemico & Prussico bellis. Cap. IIII.

COnuentu apud Gnesnam facto, summa omniū uoluntate ad Boleslaum Cazimiri filium natu maximum solenni cerimonia Regnum & Diadema defertur: quòd is, adolescētulus etiamnū, singulari industria, liberalitate, animi magnitudine, laudis atque gloriæ studio præditus, ad res maximas gerendas factus & Regno dignissimus esse uideretur. Ad eū autem tribus primis annis, tres illustres exules quū confugissent, magnā ei materiā sequentiū bellorū præbuerūt. Ii uerò Izaslaus, Princeps Kiouiensiū, Iaroslai Dobrogneuæ Reginæ fratris filius: Bela Dux Vngariæ, Andreæ Regis frater: & Iaromirus, Prædislai Boemorum Principis filius: quos omnes Boleslaus auxilijs iuuit. Vuratislaus itaq; Boemorū Princeps permolestè ferens, receptum ex fuga fratri suo Iaromiro in Polonia patêre: ueritusq;, ne quid ille noui cōtra se, Polonorū fauore et auxilijs fretus, moliretur: cū

Boleslaus II. Rex.

Spei optimæ.

Exules 3 bellorum futurorum occasio.

Boemi repulsi

infesto exercitu in fines Polonię ingressus est: sed occurrentē sibi cum exercitu Boleslaū animaduertēs, neq; dimicare cum Polonis (quorū uires nosset) tutū sibi existimans, fugę consilium cepit. Metuens autē hostiles uires (nam Boleslaus illū fugientē non assequutus, fines eius ditionis populatus est: & in sequentē annum maius bellum parabat) pacem per cōmunes amicos petijt, & impetrauit, accepta in coniugem Suētochna Boleslai sorore.

Pacem impetrant cum Suentochna.

Pruſſos rebellantes

Per idem tēpus Prussi, cōtemnentes Boleslai adolescentiā, & quòd eum Boemico bello distineri sciebant, rebellauerūt: Pomeraniā, transmisso flumine Vistula, repentina incursione populātur: Grodecum arcem, quò se cum præda recipiāt, muniunt: indeq; crebrò in adiacētes oras Poloniæ, nemine prohibēte, grassantur. In eos igitur duxit Boleslaus exercitū: sed quū illi nullam pugnandi copiam facerēt, & Grodecū (quòd natura esset munitus locus) expugnare non posset: arte sibi domādos esse, quos aperto Marte non posset, existimauit. Itaq; reducere se exercitū simulans, in insidijs latebat: Prussi uerè hostem abijsse rati, è latebris prodeunt, & in Poloniam facere excursionem parant. quod quum Boleslaus ab explora toribus accepisset, exercitū in hostē ducit alacer: quē tra iecto Ossa fluuio insecutus, nihil tale suspicātem opprimit, & ingēti strage concisum in potestatē suam redegit.

Arte Boleſlaus domat.

DE VNGARICO ET RVSSICIS bellis. Cap. V.

Bela in Vngariā reductus,

PRussicum bellū excepit Vngarica expeditio. Nam Boleslaus Rex, Belę exulis & uxoris eius amitę sue precib. fatigatus, reducere eū instituit: ac tribus agminibus, Belam in comitatu suo ducens, Vngariam ingredítur. Venientib. itaq; adiungūt se complures Vngari, ita ut quartū ex ipsis agmen conficeretur: nec segnius Andreas

dreas Vngarorum Rex hostí aduentantí, ad Tibíscum síue Oſſam amnem occurrit, magnas Vngarorũ copías, maioraq; Germanorum & Boemorum auxília ducens. His ergo uíribus fretus, trãsmíſſo Tibíſco acies inſtruit: neq; Poloní pugnam detrectarunt. Cõcurrítur infeſtís ſignís, & alíquot horís dubío Marte & incerto euentu pugnatur: ad extremum tamen cedunt loco Andreæ copiæ. Ibi Vngarí, quí cum Andrea Rege fuerant, premí ſuos & urgere Polonos conſpícatí, ad Belę partes tranſeunt: nec díutíus Germaní & Boemí, deſertí ab Vngarís, ímpetum Polonorum & Vngarorum pariter ſuſtinuêre. In fuga ergo oppreſsí ſunt multí: capti ítem non paucí, & ín hís Vuratíslaus Prínceps, & Germanorum Duces. Rex uerò Andreas longius fugiens, tandem ad portas Moſonienſes comprehenſus ab Vngarís, & malè tractatus in ſylua Boconienſi, uitam fíníuit. Poſt hanc uíctoríam, Boleslaus Belã Albæ Regíæ ín ſede Regía collocauit: ac uíctorem exercitum, præmíjs à Bela & Vngarís affectum, domum reduxit. Procerum deínde ſuorum ſuaſu, uxorem duxit Boleslaus præſtanti forma uírginem Víſſeslauam, Ruſſorum Príncipís cuiuſdã fílíam unícam, ad quã hæredítas paterna pertinebat: pòſt Izaſlaum exulem, cognatum ſuum, ín Príncipatum Ruſsíæ reſtítuit, Víſſeslao eíecto Duce: ipſeq;, díſtríbuto ín ęſtiua ac deínde ín hyberna exercitu, cum delectís æſtatem atq; hyemem Kíouíæ peregit, amœnítate loci ac delícíjs urbis captus. Exacta hyeme, maturè Boleslaus ex hybernís mouit ín Præmíslíenſem tractum: iníuríâne prouocatus, an quòd ea eſſet paterna uxoris ſuæ hæredítas, an uerò ſola proferendi Regní cupíditate ductus, non conſtat. Ac minoríbus quídem oppídís, primo aduentu, potítus eſt: cęterùm Pręmíslía à Septemtrionalí latere, quà

Victo Andreæ Regis ualido exercitu.

Albæ R. in ſede Regia collocatur.

Boleslai uxor.

Izaſlao in Ducatum Ruſsiæ reſtituto, Boleslaus Kíouíæ agit, &

Præmiſſiam pòſt

ipse ueniebat, Sano fluuio, à reliquis uerò fossa & aggeribus munita erat: & præterea multitudine hominum, urbanorum & nobilium, qui ex agris eò se receperant, defendebatur. ad hæc ab uno latere arx oppido imminebat, in edito loco sita. Rex igitur uado satis alto (nequidquam prohibentibus Russis) transmisso, oppidum summa ui oppugnat: nec segnius defendunt Russi: ad extremum tamen uim Polonorum diutius sustinere se posse diffisi, deserto oppido, in arcem se receperũt. Oppidum itaq; Rex summa rerum omnium copia diuitijsq; refer-
Capit. tum, quarto posteaquam oppugnare cœpit die captum, in prædam dat militibus: arcem corona obsedit, quam fame sitiq; in potestatem suam redigere constituit. In magna profectò difficultate, obstinatis tamen animis obsessi obsidionem sustinebant: donec siti fameq; enectis iumentis, & peste in homines grassante, deditionem extremo æstatis tempore fecerunt: uitã, & quę singuli uno onere secum efferre possent, pacti. Rex uerò hyemem sequentem Præmisliæ commoratus est.

DE FILIIS BELAE IN VNGARIAM reductis, bello Rußico iterum, & capta Kiouia.

Caput VI.

An. 1069. *Boleslaus filios Belæ in Vngariam reducit,*

FVit hic annus à Christo nato 1069. quo etiam anno Belæ filios, in Polonia exules, Boleslaus in partem Regni Vngariæ restituit, ita ut Belæ filij Regium honorem cum duabus partibus Regni, Solomoni, Andreæ Regis filio, qui ab Hẽrico quarto Imperatore, affini suo, post Belam mortuum in Vngariam reducebatur, permitterent: ipsi tertia, Ducumq; nomine contenti essent. *& Izaslaum rursus restituit,* Reuertens igitur ex Vngaria Boleslaus, reperit Izaslaũ Principatu Kiouiensi eiectum; itaq; æstate quæ consecuta

cuta est, in Volinienſium fines infeſtum duxit exercitũ. Ad Luſcum primùm caſtra ponit: obſeſsi ſex propemodum menſes, uim & obſidionem quum ſuſtinuiſſent, ad extremum, freti benignitate Regis, pactíq; cum rebus ſuis liberũ diſceſſum, pacem impetrarũt. Anno ſequenti ad Kiouiam caſtra mouit Boleslaus: obuiam ſe illi offert Vuſſeuolodus cum ualido exercitu, è ſuis iuxtà ac fraternis ditionibus collecto: congrediuntur infeſtis armis & animis inſtructæ acies: incaleſcit pugna: tandem perturbatis ordinibus, fugiunt Ruſsi: Vuſſeuolodus uerò, ubi aliquãdiu ſuos nequidquam reuocauit, in fugam ſe & ipſe coniecit. Ita plena, nec incruenta tamen, uictoria noſtris obtigit. Ad Kiouiam demũ, recreato aliquantò poſt pugnam exercitu, Boleslaus contendit, quam obſidione premere ſtatuerat. quum autem anguſtiore annona cœpere uti oppreſsi, culpam deprecati, urbem dediderunt. Boleslaus uerò ingrediens in portã urbis, gladium uibrauit: oppidanorũ facultates atq; corpora capitali edicto contra uim militum tutatus eſt: donaq; ingentia, ultrò ab oppidanis oblata, in ſuos milites, pro meritis cuiuſq; diſtribuit.

Deuicti Ruſsi.

Kiouum cæptum Regis benignitatem ſentit.

DE KIOVIENSIBVS VOLVPTATIBVS, LICENTIA in Polonia graſſante, Rege relicto, eiusq; criminibus. Cap. VII.

PAcata omni Ruſsia, uectigalia magna nõ ſolùm pecuniæ, ſed & omniũ rerum ad uictum cultumq; corporis pertinentium, inſtituit: Izaslaum ſummæ rerum præpoſuit: ipſe uerò, quò magis Imperium ſuum in Ruſsia ſtabiliret, & quò diutius notis iam ſibi antè Kiouiæ delicijs ac uoluptatibus perfrueretur, hyemem illam ibi manſit. Ibi robur noſtrorum hominum illecebris opulentæ

In pace & abundantia,

Izaslao ſummæ rerũ præpoſito, Kiouienſibus fruitur Rex uoluptatibus:

Quod & ceteri faciunt.

lentæ & luxuriosæ ciuitatis elanguit: & ille uictor multarum gentium exercitus, deuictæ urbis lasciuia, libidinibus & flagitijs uictus est. quæ quidem res plurimorum maximorumq; malorum, quę Poloniam postea implicauerũt, causa extitit. Nam dum nostri Kiouiæ nulla se nequitia & libidine, quamuis fœda & sibi inusitata,

Vxores par pari referunt uiris suis: &

prius abstinẽt: uxores eorum & filiæ domi relictæ, non ferentes tam diuturnam uirorum absentiam (iam enim septimum ferè annum in Russia & Vngaria militantes, domibus aberant) tum libidinibus eorum (quæ crebris nuncijs ad ipsas perferebantur) & iniurijs irritatæ, flagitijs uicissim uiros suos ulciscuntur. Præclarum tunc mu

Licẽtia flagitiosorum grassante, Zembocia suæ consulit pudicitiæ.

liebris pudicitię exemplũ in Margareta, Nicolai Zembocij Comitis uxore, extitit: quæ grassantem passim flagitiosorum iuuenum licẽtiam metuens, in turri templi Zembocinẽsis, uno à Prossouia milliario, cum duabus sororibus, per multum tempus latuit, familia per funem alimenta ipsi subministrante. Hæc igitur ubi uiris in hyberna renunciata sunt, fremere multi, ad quos hæc pertinebãt, & indignari: commeatumq; domos uisendi, à Re

Rex à suis frementibus relictus,

ge petere: sed quum id non permitteret Rex, clàm pauci primùm se subduxere, deinde plures discesserunt, ita ut pauci cum Rege remanerẽt. quos etiam Rex raptim cũ reliquis consequitur, ueritus, ne Russi, mutatis animis, despectaq; Polonorum paucitate, consilium opprimendi sui inirent. Posteaquam uerò peruenit Cracouiam, à

Crudelitatem summam exercet in omnes,

quibus initium fugæ erat ortum, eos capitali pœna affecit: in ceteros autem bonorum confiscatione, aut diutur no carcere animaduertit. Sęuit & in mulieres, quę culpę affines esse uidebantur, quibusq; misericordia & indulgentia uirorũ pepercerat: & quidẽ inaudito modo. Abstractis enim & abiectis infantibus, quos è stupris &

adulterijs

adulterijs enixę erant, catulos ad earum ubera admouisse dicitur. Ad hæc uulgus nouis & grauibus exactionibus premebat: Ius non dicebat, nec iniurias tenuiorum uindicabat, impeditus consuetis uoluptatibus, fœdisq; & abominandis libidinibus, de quibus nihil remittebat. quin & Cristina nobili fœmina, à Miecislao marito abducta, palàm per adulterium abutebatur.

Iustitiam negligit, &

Publicè sit adulter.

DE STANISLAO EPISCOPO CRACOUIENSI, & martyre. Cap. VIII.

HIs commotus (ut decuit) Stanislaus, Cracouiensis Episcopus, uir pius & nobilis, de Prussorũ quam uocant familia, cognomento Scepanouius, Regem adit: & semotis arbitris, admonet, orat & obsecrat, ut illis moribus & corruptelis finem statuat, ne quod grande malum sibi suisq; & uniuersæ Polonię accersat. Peccata per se esse maxima, longè tamen maiora in Rege, quàm in priuato homine: quum ea quoque, quæ in alijs leuia sint, in eo qui loco & honore eminet, grauissima esse uideantur: propterea quòd ultrò hominum sese oculis ingerant, & plurimos secum malo exemplo in præceps detrahant. Quò sublimior sit & fortunatior, hoc maiore uitæ puritate & innocentia eum niti, Deiq; beneficẽtiam agnoscere oportere. Ni faceret, metueret, ne diuina ultione de summo gradu in imum deturbaretur, ne denique falsas & momentaneas uoluptates diris sempiternisq; cruciatibus cõmutaret. Has autem sanctas & benignas admonitiones iniquo animo Rex patiebatur: & ira odioq; inflammatus, cõuitijs & maledictis sanctissimum Antistitem incessit: quumq; nihil in uita & moribus Stanislai, quod opportunũ esset crimini aut reprehensioni, comperiret, alia uia aggrediendum statuit. Emerat forte illo triennio Stanislaus pagum Petrauinũ, in tractu Lu-

Stanislaus Episcopus Regem Boleslaũ clementer & grauiter arguit:

Rex uerò iratus, post conuitia & maledicta

blinenſi, à Petrico quodam Equite Polono: atq; is Petricus, accepto pretio, iam obierat: nec ſatis tamen Staniſlaus, propter bellum perpetuum & iuſtitiũ, actorum publicorum monumentis de iure ſuo ſibi cauerat. Eius igitur rei Boleslaus ab aſſentatoribus admonitus, Petrici cognatos ſubornat, qui de interuerſa hæreditate Staniſlaum in ius uocent: auxilium illis ſuum Rex pollicetur: ipſi etiam, tum auctoritate Regis, tum inſperati cõpendij ſpe adducti, iuſſa faciunt. Fortè tunc ludicia, quæ uulgò Colloquia & Generales Termini uocantur, in pratis, inter Soleciam & illud ipſum Petrauinum, in papilionibus (ut moris erat antiquitùs) à Rege exercebantur. Cõparet ibi Stanislaus citatus: emiſſe ſe pagum, & ſoluiſſe, affirmat: teſtes citat. qui quum, à Rege deterriti, teſtimonij dictionem ſubterfugerent: ibi Stanislaus, non tã pagi retinendi, quàm criminis depellendi anxius, rẽ aggreditur humanas uires fidemq; excedentem. Tridui nanq; dilatione à Rege impetrata, Petrauinum contendit: ubi, peracto cum ſacerdotibus ieiunio, peruigili oratione & perpetuis lachrymis Dei ope implorata, detectum Petrici putre cadauer pedo, quo utuntur Epiſcopi, tangit: magnaq; cum fiducia, reſurgere eum à mortuis in nomine Dei Patris & Filij & Spiritus ſancti, iubet. Nec mora, at tollit ille ſeſe: & à Stanislao per manum deductus, ad tribunal Regium ſiſtitur: uendidiſſe ſe pagum, & pretium omne accepiſſe, fatetur: Regem, ac deinde propinquos, quòd innocenti Epiſcopo negotiũ faceſſant, libere obiurgat. Ita ingratis, & inuito Rege uincit cauſam Staniſlaus. A tribunali diſcedens, optionem dat Petrico, reuertíne ad ſepulchrum, an diutius uita hac frui malit. Aeternam ille cœleſtemq; malle, à qua non longius abeſſet: ſi exiguum id, quicquid eſſet reliquũ ſupplicij, quo ante-

Calumniam in eum ſtruit.

Staniſlaus calumniam depulſurus,

Teſtem ſibi ſuſcitat ipſum Petricũ.

Petricus teſtis produ-ctus, Rege & propinquis obiurgatis,

Mori iterum mauult.

actæ

actæ uitæ ſuæ maculas eluere adhuc deberet, ipſo peten
te ſibi remitteretur. His dictis, & poſtulatis eius annuē
te Epiſcopo, ſepulchrum ſubiens animam iterum exha
lauit. Non deterruit tamen ea res obduratū peccatis Bo
leslaum à contaminatis moribus & libidinibus: quin is
iterum atq; iterū monitus & acrius obiurgatus ab eo- *Boleslaus Rex acriùs rurſum ob- iurgatus.*
dem Stanislao, adhibitis etiam ſecundum præceptum
Chriſti grauibus aliquot uiris, furere cędēq; minari ipſi
cœpit. Nec ſegnius Stanislaus, ubi non reſipiſcere Re- *Anathemate percutitur, &*
gem animaduertit, graui anathemate eum percellit: ue-
tat ſacra fieri tota urbe, ut ſic ille deteſtatione & cōuitio
populi qui ſacris arcebatur, ad ſaniorē mentem reuoca-
retur: nihil tamē proficit. Nam iratus & nimis furēs Bo
leslaus, in ædē D. Michaelis, in rupe prærupta ſupra Vi *Stanislaum Epiſcopum, dum Miſſam celebrat,*
ſtulam è conſpectu arcis ſitam, quò ipſe ad faciendū ſa-
cræ Miſſæ ſacrificium cum paucis ſacerdotibus cōmea-
bat, contendit: & Stanislaum, ſacris operātem, per ſatel
lites ſuos aggreditur. qui introgreſsi, ſubito & inſolito *Satellitibus retrò cadentibus,*
fulgore perculſi, ſupini cadunt: indeq; manibus & pedi
bus reptantes, ſe proripiunt. Submittit Rex alios iterū
atq; iterum: idem & ijs, quod primis, accidit. Furore igi-
tur percitus Rex, ipſe ſtricto enſe in templū irrumpit,
lethaliq; ictu ſacroſanctum Epiſcopū in uerticem ferit, *Ipſe occidit.*
ita ut cadens parietem proximū cerebro aſpergeret. Ibi *Corpus Stanislai martyris diſſectum,*
ſatellites templo corpus extractū minutatim, furori Re
gio morem gerentes, cōcidunt: & in ſubiectis pratis, ca
nibus & uolucribus laniandum, diſijciūt. Dies quo hæc
patrata ſunt, fuit octauus Maij, anno Chriſti 1079. Rege An. 1079.
autem cum ſuis militibus abeunte, quatuor aquilæ inuſi *Et ab aquilis defenſum,*
tatæ magnitudinis apparuiſſe ferūtur, corpus ſanctum
à laniatu canum & rapacium auium defendētes toto bi- *Poſt biduum coaleſcit.*
duo: donec moti ea re pij ſacerdotes, reſumptis animis,

membra diſiecta collegerũt, & ſuo ordine diſpoſuerũt: quæ è ueſtigio mirandum in modum coaluiſſe dicũtur.

DE REGNO POLONIAE ABROGATO, BOleslai uitæ fine, & qualiter regnauerit. Cap. IX.

Interdictum Pontificis, & Regnum Poloniæ abrogatum.

HAec ubi Romæ nunciata ſunt, Pont. Max. Gregorius, eius nominis ſeptimꝰ, atrocitate rei cõmotus, toti Polonię ſacris interdixit: Boleslaum diris deuouit: Regnumq; illi ſolẽni ritu abrogauit. regnauit tamen poſtea Boleslaus annũ & amplius, ſed inuiſus omnibus, & externis contẽptibilis, ita ut etiã Ruſsi ab eo ſubacti, Imperiũ eius detrectarent. In necem quoq; eius cõſpiratio facta eſt: qua detecta, in Vngariã cum filio Mieſcone & paucis comitibus fugit: à Ladislao Rege, Geiſæ fratre, qui à Boleslao in Vngariã reductus erat, comiter & honorificè acceptus eſt: uerùm exagitante eũ indies magis ac magis patrati ſceleris cõſcientia, mortẽ ſibi ipſe conſciuit, anno poſt Chriſtũ natũ 1081. qui æſtu & ſiccitate inſignis fuit. Sũt qui uolũt, eũ clàm omnibus errabũdũ inter Alpes ad monaſteriũ quoddã, ſiue id ad Enipontẽ, ſiue ad Villacũ ſitum ſit (utrũq; enim memoratur) peruenisſe: ibiq; latẽtem quis'nã eſſet, poſt multos labores in coquinæ miniſterio ultrò & pœnitẽtia cõmiſsi parricidij ſuſceptos & exhauſtos, uitã finiuiſſe. Audacis & Liberalis uiuo cognomen inditũ: quod etiã mortuus retinuit. Regnauit annos duos & uiginti, quum ſextũdecimũ annum nondũ egreſſus regnare cœpiſſet. Cõſtruxit hic uiuẽs & ditauit Mogilnẽſe monaſteriũ, in eoq; Benedictinos collocauit. Fuit aũt hic Rex clariſsimus & feliciſsimus: niſi, ſecundis rebus elatus, fortuna cœptis ſuis perpetuò aſpirãte abuſus fuiſſet. Et ſanè libidini & iracũ diæ moderari, lõgè eſt cũ difficilius, tũ pręclarius, q; gentib. & nationibus, quãuis feris atq; barbaris, imperare.

Eius uitæ finis.

An. 1081.

Boleslai cognomina,

Regnum,

Monaſteriũ conſtructum,

Felix claritas, & Vitia.

LIBER

LIBER IIII.

DE VVLADISLAO PRINCIPE PIO, interdicto Pontificis sublato, & pijssima uxore Vuladislai Iuditha.

Caput I.

REge Boleslao exacto, priusquam ex motu illo Resp. sese colligeret, Rusi Polonas dissentiones, Duce Basilio Roscislai filio, ferro & igne populati sunt: quo incõmodo commoti Proceres, comitijs habitis, ad Vuladislaum Boleslai fratrem (quem Hermanum etiam uocarunt) Regnum deferunt. Is itaque susceptо Regno, Regem se appellare passus nõ est: uel quòd inunctus & coronatus solẽni Regum ritu, Pont. Max. interdicto, non esset: uel quòd reuersurum aliquando Boleslaum existimaret. Principis & Hęredis Regni Polonię nomen sibi sumpsit. Vir ille quidem prudens fuit, & uirtute præditus: uerùm ad quietem & otium propẽsior. Inito autem Principatu, ad Pont. Max. de tollẽdo interdicto, cui Polonia ob necem Stanislai obnoxia erat, Oratorem misit Lampertum, Equestri apud Polonos ortum familia, Canonicum Cracouiensem: quem Pontifex Diuo Stanislao successorem dedit, & sublato interdicto Episcopum remisit. Duxit deinde uxorem Vuladislaus de amplissimi Consilij sententia Iuditham, Vuratislai Boemorum Principis filiam: quæ quum aliquot annos sterilis fuisset, tandẽ Boleslaum edidit, diuinitùs (quemadmodum creditum est) in gratiam sancti Abbatis Aegidij datum. Quum enim orbitate sua Principes coniuges maiorem in modum angerentur, & Iuditha religiosissima fœmi-

Russi Polontiam populantibus.

Ad Vuladislaum Regnũ defertur.

Vuladislaus Regis appellationẽ respuens.

Amansq; uirtutis.

Interdictum tolli curat.

Lampertus Episcopus Cracouiensis.

Iuditha Sterilis Vuladislai uxor.

Per suũ pium studium, & na, assiduis precibus, ieiuniis, & eleemosynis in egenos liberaliter erogandis, de prole Deum assiduè fatigaret: à Lamperto Episcopo Cracouiensi admonita, Oratores in Narbonensem prouinciam, ad monasterium D.

S. Aegidij preces, Aegidij, ubi corpus eius conditum erat, cum ampliss-imis & tẽplo & monachis muneribus, mittit. Exponũt, quid ueniant, quid ue postulent: indicitur monachis triduí ieiunium: oratur Deus, ut intuitu grati serui sui Aegidij, masculam prolem piis Principibus concedat. Triduo itaque illo reuelatur per uisum cuidam seni & pio

Filium Boleslaum impetrat: monacho, quod tanto studio petitum esset. Dimissis autem ac reuersis Oratoribus, natus est tandem ex Iuditha Boleslaus. quæ post quartum à partu mensem, extremum diem clausit, fœmina inprimis pietati &

Et paulo post moritur pijssimè. beneficentiæ dedita: quæ & ipsa facultates suas, mundumq; muliebrem penè omnem, in usus pauperum & ad cultum templorum uiua elargita est: & à marito Prin

Pabianicẽsis Comitatus. cipe impetrauit, ut Croppẽsem siue Pabianicensem Comitatum collegio sacerdotũ Cracouiensis basilicæ, La-

Lagouiense territorium. Xanstnicẽsia bona. gouiẽse territorium Vuladislauiensi Episcopo, Xanstnicensia uerò bona Tinecensi monasterio, sempiterno iure donaret.

DE PRVSSICIS AC POMERANICIS bellis, pœnaq; uiolati XL ieiunij.

Caput II.

Vuladislai uxor altera Sophia uidua. DVxit deinde alteram uxorem Vuladislaus, suasu Ladislai Regis Vngarorum, Sophiam uiduam, Henrici quarti Imperatoris sororem (quæ Solomonis Regis Vngarorum erat uxor) honestè & honorificè post mortem uiri à Ladislao Rege sancto pioq; habitam: ex eaq; tres filias suscepit. Prussos ac Pomeranos, bis rebellantes, fortiter repressit fuditq;, strenua Sece-

chi

chi, Palatini Cracouiensis & Magistri Militiæ, opera usus. Prioris pugnæ dies fuit is, qui Assumptionem beatæ Virginis anniuersaria celebritate repræsentabat: nolebatq; Vuladislaus, habens honorem Virgini Matri, eo die cum hoste manus conserere: uerùm lacessitus, & iusta penè necessitate adductus, eduxit suos in aciem: hostesq;, atroci prælio in magnam diei partem producto, grauiter profligauit. Altero prælio, rebellantibus Prussis & Pomeranis, tumultuarias tantùm copias (ut in primo statim ortu rebellionem opprimeret) coegerat Vuladislaus: debilitabátque eius animum hostium multitudo, qui animaduersa & despecta nostrorum paucitate, magna celeritate sese, undiq; conuolantes, collegerant: sed cedere, non tam iustis hostibus, quàm fugitiuis & contumacibus seruis, turpe sibi Poloni milites & infame ducebant: occumbendum potius honestè (si ita fors tulisset) quàm per summam turpitudinem cõceden dam esse ultrò sæpius à se uictis uictoriam. Pugnatum est hoc prælio à mane usq; ad uesperam, pridie eius Dominicę, quę Christianis Palmarum nomine celebris est: nocte prælium dirimente, aduersarijs pro uictis discedentibus, mansit penes nostros uictoria. Quoniam uerò sacrum Paschæ tempus pro foribus aderat, quo Christianos cultui Diuino impensius uacare oporteret: non persequũtur perculsos & perterritos hostes, sed diuersi ex hostico discedunt. Nec ita multo pòst, recreatis ab illa hyberna expeditione iumentis, auctisq; copijs, Vuladislaus Princeps Pomeraniam ingressus, hostem quærit: quo nusquam in apertum prodeunte, uastatis pagis & oppidis, arcem Naclum inprimis munitã operibus circumuallare instituit. ibi res mira, & prodigij similis, accidit. Nocturnis enim temporibus lucẽte Luna, crebrò uiseban-

Secechus.

Cum Prussis & Pomeranis bellũ I.

II.

Paschæ obseruatio.

A Nacli oppugnatione, prodigio accedente.

uisebantur ab excubitoribus nostris quasi armatorum hominum acies, ex apertis campis ad statiua nostrorum adequitantes & incursantes, nostris frustra toties à fossis castrorum eas propellentibus. Nocturnas eas fuisse umbras autumant, Polonos ita Diuino permissu exagitantes, propterea quòd solenne omnibus Christianis Quadraginta dierum ieiuniũ, priore expeditione, promiscuo ac temerario esu carnis & lactariorum, moribus & institutis Ecclesiæ Catholicæ contemptis, temerauerant. Discesserunt itaque tum nostri ab oppugnatione Nacli, tum quòd hyemis asperitate premerentur, tum quia nocturnos illos terrores in religionem sibi uertebant: uerùm insequenti æstate infestis animis & Pomeranos & Prussos perdomuerunt.

Propter uiolatum XL ieiunium,

Discedituꝛ.

Prussi & Pomer. perdomiti.

DE BOEMICO BELLO, BOLESLAI pueri indole, & Sbignei contra Vuladislaum patrem impietate, morteq; Vuladislai ipsius. Cap. III.

Bellum Boemicum,

PErdomitis autẽ Prussis & Pomeranis, Boemis etiã (qui sibi Poloniam omnem, in qua ne tantillum habebant, quantum uestigio calcari posset, attribuebant) bellum Vuladislaus intulit, anno à Christo nato 1094. Secechi Palatini Cracouiensis, præstantis in re militari uiri, utens opera: eò quòd ipse aduersa ualetudine ab hac expeditione prohibebatur. Mandata quum dabat Sececho proficiscenti Vuladislaus, aderat fortè filius Boleslaus, nonum tunc agens annum, attẽtoq; animo omnia hauriebat: & in leonini catuli morem, qui teneris etiamdum unguibus, laniatu tamen iam gaudet, generosum pueri pectus belli gloriæq; cupiditate impendiò exardescebat: neq; diutius animo conceptam flammam ferens, genua

An. 1094.

Secechio Duci exercitus,

Et Boleslao filio comite,

genua patris amplexus, & collo eius implicatus, uix magnis precibus, osculis & blandicijs eum exorat, ut cum Sececho ad id bellum mittatur. Sececho itaq; pueri cura mandatur: ubi uerò ad exercitum uentum est, puer singula quæ fiebant, curiosius obseruare, uersari inter ordines, omnibus arridere, æstum imbremq; pati, uigilare, humi cubare, uigilias cum Sececho obequitare, aliaq; multa præter ætatem facere & ita ferre, ut indoles illa studiumq; pueri, futuram eius magnitudinem non obscurè portenderet. Vastata autem igni ferróque Morauia (quæ in unius Principis ditionem cum Boemia redacta fuit) & paucis hostium turmis (quæ sese nostris tulerant obuias) aliquot prælijs profligatis, reduxit cum Boleslao copias Secechus, præda onustas. Magna inter patrem & filium gratulatio: nec diu tamen à bello feriati sunt. Arcem namque Medirecíam à Pomeranis quibusdam captam esse, nunciatur: quo accepto nuncio, difficulter quidem, sed tamen impetrat rursum à patre Boleslaus, ut sibi ad eam recuperandã ire liceat: summa uerò rerum & administratio belli, ipsé que adeò tyrunculus Boleslaus, Secechi curæ fideiq; committitur. Nec mora, quatit aries murum: & obsessi rebus suis diffisi, liberamq; cum equis & sarcinis abitionem pacti, arcem dediderunt. Sic recepta refectaq; arce, Secechus & Boleslaus intra dies non ita multos ad Vuladislaum ouantes reuertuntur. Valebat Secechus apud Vuladislaum Principem gratia & auctoritate, idq; nonnullo suo merito: magnamq; sibi potentiam comparauerat, ita ut ex eius ferè nutu Respub. omnis, & Princeps ipse pendêre uideretur. quæ res illi magnum odium conflabat: cõplures ab eo bonis exuti, multi proscripti: quibus omnibus apud Boemos tutus erat receptus. Horũ ergo

Feliciter confectum:

Itaq; & arce Medirecia recuperata.

Cũ exulibus propter Secechum

Ad Boemos fugientibus.

crebris sermonibus & querelis permotus Prædislaus Dux Boemorum, damna à Polonis accepta alieno periculo ultum iri cupiens, armis patriam repetẽdam suadet: auxilia pollicetur: & filium Vuladislai nothum Sbigneum (qui ante initum Principatum ex non legitima uxore susceptus, in Saxoniam relegatus à patre, uitæ monasticæ se addixerat) Ducem exulibus declarat. Ad eum igitur quum magna uis Pomeranorum atq; etiam Prussorum confluxisset, hostilem planè erga patrem animum induens, cum septem aciebus patri Vuladislao cum exercitu uenienti occurrit. Concurrunt infestæ acies: ad extremum uerò, acrius instantibus ijs qui cum Vuladislao sentiebant, fusi aduersarij in lacum compelluntur: ibiq; uel à persequentibus trucidantur, uel aquis merguntur, ita ut aqua eius lacus, cruore & cadaueribus infecta, usibus hominum & iumentorum aliquandiu pòst apta non esset. Pugnatum est ad lacum Gopli, qui Crusuiciam in modum insulæ ambit: Sbigneus autem fuga elapsus Crusuiciam urbem, tunc populosam, uiuus in potestatem patris uenit: urbe, quòd receptũ ipsi præbuisset, militi in prædã concessa. Porrò Martini Archiepiscopi ac multorũ precibus Vuladislaus expugnatus, ueniam Sbigneo dedit, filiũ agnouit, ac certos Principatus fines utriq; filio, Sbigneo scilicet & Boleslao, descripsit: postea uerò morbo & angore confectus, & sacris mysterijs ante mortem à Martino Archiepiscopo ritu Christiano procuratus, obijt pridie Nonas Iulij, anno à Christo nato 1102. (quum uiginti regnasset annos, uixisset propemodum quinquaginta nouem) solenniq; pompa ab ambobus filijs & magna procerum nobilitatis q; frequentia in basilica Plocensi sepultus.

Sbigneus

Contra patrẽ Vuladislaum pugnat:

Victusq;, caso crudeliter apud lacum exercitu,

Et pœna ex Crusuicensib. propter eum receptũ sumpta, Reconciliatur patri.

Mors Vuladislai. An. 1102.

DE

DE BOLESLAI CRIVOVSTI VIRTVTIBVS & uxore, belloq; cum Morauis & Pomeranis gesto, Pomeranis Christianis, & Sbigneo exule.

Caput IIII.

PErsolutis Vuladislao Principi iustis, Boleslaus Sbigneo fratri Cuiauiam atque Masouiam, & Lencicienſem tractum conceſsit: cætera ipſe cum ſummo Imperio obtinuit. Tãto autem patris deſiderio tenebatur, ut diu ſanè lachrymis & fletibus non temperaret: geſtabatq; de collo ſuſpenſam auream laminam, in qua nomen & imago patris inſculpta erat, qua ſubinde memoriam eius ſibi refricaret: & quicquid uel faceret, uel loqueretur, ſic ageret, quaſi inſpiciente omnia & exaudiente patre. ea fuit in iuuene modeſtia & uerecundia. Exacto tandem luctu annuo, orante Senatu duxit uxorem Sbislauam, Suentopelci ſiue Stopolci Michaelis Kiouienſium Principis filiam: non ſine indulgentia tamen Pontificis Max. ne, propter intercedentem cognationem, inceſtæ eſſent eæ nuptiæ. Morauos, ditionem ſuam Sbignei conſilio & opera inuadentes, Duce Zelislao fudit: ac ei, pro amiſſa in hoc prælio manu, auream donauit. Ipſe quoque, eadem ætate, in Morauiam incurſionem fecit: exuſtisq; plurimis uicis atque pagis, non paruam etiam prædam in Poloniam reuexit. Pomeranos aliquoties uicit. quumq; in eoſdem, raptim in Poloniam excurſionem facientes, centum tantùm ſtipatus comitibus (cum quibus uenatum excurrerat) incidiſſet: fugere turpe ratus, manus cum hoſte (quamuis longè impar) conſeruit: magnaq; in eis ſtrage edita, dum iterum atque iterum perrumpit hoſtile agmen, uix cum triginta ſaluus euaſit. Sequenti autem tempore, maiore ui Pomeranis bellum fecit: prius

Boleſlaus data parte Principatus Sbigneo, ipſe uerò Princeps factus, Patrũ defuncti amans & reuerens eſſe pergit.

Boleſlai uxor cum diſpenſatione Pontif.

Morauos inuaſores, data manu aurea pro amiſſa, Boleſlaus uaſtat, &

Pomeranos poſt magnum periculum.

Data optione eligendi scuti,

tamen, missis cum legato duobus scutis, animos eorum tentat: album ne, in quo Pax: an rubrum, in quo Bellum excidiumq; significabatur, mallent. Superbius illi responsum dedere, ambobus scutis acceptis: Sanguine Polonorum se sibi candidam uictoriam pacemq; paraturos, dictitantes. Itaque Boleslaus ad mœnia Bialogrodi (quæ ciuitas Pomeranorum inprimis diues & populosa fuit) admotis castris, actis uineis, & turribus celeriter excitatis, summa ope urbem expugnare nititur, quatit murum aries: ipse Princeps, periculi immemor, inter primos uersari: nec deterreri multitudine telorum hostilium, aut suorum circa se cadentium interitu, quin ad portam urbis excindendam præiret. Depelluntur tandem summa nostrorum ui de propugnaculis hostes: nostriq; liberius effractis portis, cæsisq; uel summotis qui in introitu urbis repugnabant, in urbem signa inferunt. Tum demum Bialogrodenses, abiectis armis, clementiam uictoris supplices implorant: parciq; iubet inermibus Princeps Boleslaus: &, receptui signo dato, ab excidio urbis abstinere mãdat: dat ueniam uictis. Hac autem uictoria & uictoriæ moderatione accepta, Colberga, Camenum, Velenum, Cosminum, & aliquot oppida Pomeranorum, in potestatem Boleslai uenêre. Hoc etiam tempore Pomeranorum manus Spicimirum uicum improuisõ inuasit. Secesserat eò tunc cum paruo comitatu Martinus Archiepiscopus Gnesnensis, pius & uenerandus senex: atq; is ad primum tumultum & aduentum hostilem, timore subministrante consilium, inter contignationem templi absconsus latuit: pro eoq; Pomerani Archidiaconum Gnesnensem, Archiepiscopum esse rati, secum abduxerunt. Ferunt Pomeranos omnes, quicunque Archidiaconum & sacra templi

Expugnat. Bialogrodũ,

Boleslao uiriliter omnia agente,

Captum conseruatur Boleslai clementia:

Propterea q; & alia oppida se dedunt.

Spicimiri à Pomeranis capto Archidiacono pro Archiepiscopo,

templi uasa attigissent, domũ reuersos, cum liberis, coniugibus, propinquis, atq; domesticis familijs, uel comitiali morbo correptos, ad parietes & saxa sese allisisse: uel in amentiam uersos, partim mutuis cædibus cõcidisse, partim dentibus ac unguibus in seipsos sæuisse. quo malo perculsi, causaq; mali notata, Archidiaconum cum sacris uasis & omni instrumento templi Spicimirensis conquisito, domum remiserunt. Addunt Dlugossus & Vincentius, ex eo tempore Pomeranos Religionẽ Christianam suscepisse: hisq; adstipulatur Albertus Crãtius: qui etiam Pomeranos, Boleslai huius Principis opera, Christianos factos esse scribit. Sbigneum fratrem, propter proditionem sæpius tentatam, quum omnes capite plectendum censerent, Boleslaus exilio multat: ipseq; ad Henricum Imperatorem se recepit.

Vasisq; templi ablatis,

Post plagam grassantem

Pomerani remittunt omnia ablata, & Fiunt Christiani.

Sbigneus proditor fit exul.

DE GERMANICO BELLO, ET POST affinitate cum Henrico Cæsare.

Caput V.

ANno demum post Christum natum 1109, bellum Germanicũ contra Boleslaum exarsit, breue quidem illud, sed prospero successu magnaq; gloria Polonorum & Boleslai Principis gestũ. Henricus enim Cæsar, adiutos à Polonis Vngaros, & uexatos Boemos indigne ferens, bellum parabat: solicitabatur & à Sbigneo exule magnis pollicitationibus, eaq; spe implebatur, ut per Sbigneum nullo negotio Poloniam omnem in potestatem suam redacturũ se, crederet. Affirmabat enim Sbigneus, primo eius aduentu certatim ad se Polonos defecturos esse. Igitur initio æstatis Poloniæ partẽ, quæ nunc Marchiæ Brandeburgensis & Silesiæ nomen habet, ingreditur: captis quibusdam oppidis, exercitum ad

An. 1109.

Henricus Cæsar contra Boleslaum,

Sbigneo etiã impulsore,

Bellum gerens, &

Glogouiam oppugnant.

Glogouiam ducit. magna ui oppugnatur oppidum, frequens quidem ea tempestate, sed non munitissimũ. Oppidani ueriti, ne, capto per uim oppido, extrema quæq; ab irato hoste paterentur, quinq; dierũ inducias petunt: quibus, nisi succursum sibi esset, deditionem promittũt: obsidesq; dant primorum ciuium liberos. Ad Boleslaũ itaq; mittunt: quanto in discrimine sit oppidum, ac quid cum hoste constituerint, exponunt: orant, ut illis opem celeriter ferat. Collaudauit ille eorum consilium: maturè se affuturum pollicetur. quòd ni affuerit: sustinere hostilem impetum iubet. ni faciant: deleturum se eos post discessum Cæsaris, iurat. Valuit apud Glogouienses plus fides & auctoritas Principis, quàm priuata pietas: itaq; biduo, quod de inducijs erat reliquum, ad sustinendam uim hostium omni ope se comparant. Aduenient ergo quinta die, promissam deditionem Cæsar poscit: ubi uerò mutatos oppidanorum animos uidet, corona oppugnat oppidum, obsidesq; pallijs (quæ asseres compacti sunt, qui milites mœnibus succedentes tegunt, & à missilibus defendũt) alligari, & ad mœnia obuerti iubet (ut, dum suis oppidanorum misericordia parcit, facilius & liberius mœnia subeãt) sed nihilominus oppidani omne telorum genus in suos iuxtà ac in hostes congerunt, ac omni ratione uim hostium depellunt. Cæsar, hostiũ constantiam admiratus, & suorum pericula ac uulnera miseratus, receptui canere iussit: ab obsidione tamen Glogouiæ non recessit. Iam Boleslaus exspectata auxilia acceperat, ualidasq; de suo milite copias habebat: itaq; propius hostem accedit: nec tamen pugnãdi copiam, quam uis flagitãtibus suis, faciebat: sed é latebris & insidijs hostilem exercitum carpebat: pabulatores excipiebat: sæpius intempesta nocte, cum clamore & clangore tubarum,

A Boleslao uexatur.

rum,hostiũ castra adequitabat: excubias aut opprimebat,aut è stationibus pellebat.Itaq; neq; oppugnãdi opportunum,neq; reficiendi se,neq; quiescendi spatium hosti dabat:adeoq; tunc celebre inter hostes Boleslai nomen fuit,ut laudes & uirtutes eius tota castra, compositis etiam ad id carminibus,personarent: & ipse Cæsar,ne id fieret,capitali pœna sancire cogeretur. Angebatur autem ancipiti malo Cæsar, obsesso,quàm obsidenti,similior.Tandem Boleslaus, ratus Cæsarem non satis auspicati belli iam pertæsum, simul quòd hyems instabat, faciliorem placidioremq; fore, Legatos ad eum de pace misit.Edit ille pacis conditiones,ut Sbigneus in Principatum suum restituatur,& ut Poloni tributarij sint Romano Imperio. Duræ uidebantur legatis conditiones: neq; existimabant, Principem eas accepturum esse. Ibi Henricus Cęsar,ambitiosè admodum & arroganter,ostendens Legatis thesaurum quem ingentem habebat: Hic,inquit,Polonos perdomabit.Erat legationis princeps Scarbicus Comes ex ea gente, quæ insigne habet W literæ geminæ maiusculæ: hic stultam Cæsaris iactantiam notans, annulo quem digito gestabat in thesaurum proiecto: Aurum, inquit, adijciamus auro. Id scomma intellectum Cæsar elusit, lingua inquiens Germanica,Hab danck:quod est,Gratias ago: inde mansit Familiæ id nomen,ut Habdanci dicãtur.Reuersi ad Boleslaum Legati mandata Cęsaris referũt.Mirari ille conditionum iniquitatem, quasi uictor uictis leges imponeret,ac non dubia adhuc esset Martis alea: itaq;,quam non impetrabat pacem, ui & armis extorquere pergit: Cæsariq; nullam dat lignandi,pabulãdi, commeatus petendi, atq; adeò è castris prodeundi facultatem. quibus malis fatigati Germani,maioraq; metuentes,aliò transferre

Boleslai nominis celebritas.

Boleslaus petens pacem,

Dũ iniquas cõditiones Cæsar proponit

Satis arroganter,

Pergit uexare Germanos.

Glogouia obsidione soluta.

ferre bellum statuunt: ideoq; soluta Glogouiæ obsidione, Vuratislauiam urbem instructa acie contendunt: quò magno cum labore & cęde suorum Cęsar uenit. Est circa Vuratislauiam latè patens planicies: is locus Boleslao uisus est peropportunus ad dimicationem prælij, & nostris, propter leuem armaturam & pernicitatem equorum equitumq; multitudinẽ, quàm hostibus, commodior: itaque paucis milites cohortatus, hostibus pugnandi copiam facit. Prælium hoc ferè exoriente Sole initum, durauit usq; ad meridiem, & inclinabat quidem ad hostes uictoria (reprimebantur enim nostri equites graui illorum armatura:) uerùm Boleslaus omnia solicitè prouidens, ubicunq; deteriori loco rem suorum animaduertebat, accurrebat: & hortando, orando, subsidiarias copias submittẽdo, instaurabat pugnam: tandemq; Polonorum ac Silesiorum uirtute, inclinauit ad Boleslaum uictoria. Permulti tunc utrinque interfecti sunt: campus ubi pugnatum erat, plenus cadauerũ, acerbum & miserabile spectaculum exhibebat. Ac nostri quidẽ conquisiti ac sepulti sunt: Germani insepulti canibus & uolucribus esca iacuere. Inde autem, quum eò tanta uis canum conuenisset, ut difficilem transitũ præberet paucis iter faciẽtibus, Caninus campus à Polonis atq; Germanis locus ille dictus est: & in hodiernum usque diem utraq; lingua is qui ibi est uicus, nomen hoc retinet. abest autem uno à Vuratislauia milliario. Post hanc pugnã clarius iam, quàm antehac, Boleslai & Polonorum nomen apud Germanos factum est: tum & pacem Henricus cum Boleslao facere cupiebat: sed offerre eam ultrò, quam dudum à se petitam negarat, turpe sibi ducebat: ideoq; communes ad extremum amicos suborna-

In campo

Pugnatur

Fortiter ac uiriliter

Canino.

Fama Boleslai crescit: & pax ei delata

uit, qui Boleslao persuaderent, ut ipse eam à Cæsare peteret,

teret, ac de uoluntate ipſius prolixè illi pollicerentur. Vicit animum ſuum Boleslaus, ut ipſe ad Cæſarem Babenbergam (oppidum id eſt Franconiæ) ſplendido apparatu & comitatu proficiſceretur: adueniens comiter & honorificè acceptus eſt à Cæſare, nouáque affinitate ſempiterna amicitia inter ipſos Principes & poſteros ipſorum ſancitur & ſtabilitur. Nam Boleslaus Hērici ſororem Adleidam uxorem duxit: & filio ſuo Vuladislao, impuberi adhuc, Criſtinam eiuſdem Cæſaris filiam paruulam deſpondit. Peractis autem magna celebritate & ſumma omnium lętitia nuptijs, datis & acceptis ultrò citroq; magnis muneribus, Boleslaus in Poloniā reuertit.

Affinitate firmatur.

Adleida Boleſlai, Criſtina Vuladiſlai uxor.

DE BELLO CVM PRVSSIS ET POMERANIS geſto. Cap. VI.

EXcurrerāt tunc fortè Pruſsi & Pomerani prędabundi in Maſouiā: iamq; uaſtatis pagis permultis, celeriter ſe cum præda domum recipiebant: quos Maſouiæ pręfectus Magnus tumultuaria collecta manu perſequutus, prima luce, poſt populationis laborē largioresq; ex præda epulas altum dormientes, oppreſsit, ſexcentis interfectis, mille & ducentis captis. Atque hęc uictoria de barbaris Simoni Epiſcopo Plocēſi, pietate & ſanctimonia uitæ uenerando ſeni, refertur accepta: quòd is & animauerat noſtros in hoſtem, & pugnātibus ijs Dei opem implorare non ceſſauerit, Moyſen populi Dei Ducem imitatus: cuius precibus & extenſione manuum magis, quàm armis atq; uiribus, Amalechitas profligatos eſſe, ſacris Hebræorum literis proditum eſt. Non ſatis uerò pœnarum Pomeranos atq; Pruſſos dediſſe ratus Boleſlaus, exercitum ad Cruſuiciam conuenire iubet. Iam mouerī caſtra debebant, & ecce clara die, inſpectante omni

Pruſſos & Pomeranos, cum præda redeuntes domum. Magnus opprimit.

Simone Epiſcopo & Hortatore & Precatore.

Boleſlaus inſuper perſequitur eoſdē.

A formoso iuuene animatus:

exercitu, apparuit in culmine basilicæ Crusuicensis formosus iuuenis, cãdida uestere fulgens: cunctisq; stupentibus, desilijt, & ante signa progressus est. Ibi uniuersus exercitus lætus oblatum sibi à Deo ducem sequitur: ubi uerò ad Naclum Pomeranorum urbem tum principem & munitam, uentum est, iuuenis ille malum aureũ, quod in manu gestabat, aduersus oppidum proiecit, & subitò

Et Naclo oppugnato,

disparuit. Oppugnatum est oppidum summa ui. qua oppugnatione oppidani perculsi, quindecim dierum inducias à Boleslao impetrant: à Prussis autem suis & Pome

Pomeranis atq; Prußis

ranis auxilia petunt. Ingentes Pomeranorum & Prussorum copiæ conuenerunt, silenti agmine ad Naclum iter facientes: nostrosq; incautos & inopinantes opprimere

Post sacra die S. Laurẽtij peracta

satagunt. Fortè tunc erat dies S. Laurentio Martyri sacra: qua nostri nihil de hostibus suspicati, & quòd inducíæ adhuc cum oppidanis durabant, inermes Diuinę rei uacabãt: & iam, sacris peractis, diuersi discedebant: quũ subitò conspicantur hostes, agmina è uicinis syluis explicantes. Conclamatur itaq; ad arma: perturbantur nostri, non tam multitudine hostium, quàm quòd in puncto temporis omnia prouidenda & facienda erant: sed hostes cunctantes, & frontes atq; latera exercitus sui subdibus præustis & hastis transuersis in modum sepis munientes, nostris colligendi sese, arma capiendi, & ordines explicandi, spatium dederũt. Difficilis quidem propter sepes & fossas, nostris futura erat pugna: sed Boleslaus nuda esse hostium terga animaduertens, Scarbimiro Magistro militiæ negotium dedit, ut, quũ ipse à fronte hostem adortus in se cõuerterit, ille cum parte copiarum facto circuitu, à tergo in auersos impetum faciat. quod ubi factum est, clamore cædeq; à tergo orta, summa fit inter hostes trepidatio & cõfusio. Perrumpit denique

nique impedimenta Boleslaus: hostes uerò utrinq; circumuenti, quum se uallo expedire nõ possent, maxima strage ita concisi sunt, ut cæsorum numerus ad uiginti septem millia peruenisse dicatur: lacubus & paludibus etiam multi hausti memorantur, captiq; fuêre bis mille. Naclum ergo, ac alia Pomeranorũ oppida Boleslao se dedunt: quibus omnibus Boleslaus præfecit Suentopelcum, unum de Proceribus & Consiliarijs suis, de Griphonum siue Griphium familia, hominem, non tam opibus aut natalium splendore, quàm uirtute & scientia rei militaris clarum.

Cæsi.

Cum alijs oppidis potitur. Suentopelcus Pomeranis præfectus.

DE BOEMICO BELLO, PRVSSIA VASTATA, Sbignei nece, & Boleslai pœnitentia, atq; Castellano Cracouiensi in locum Palatini translato. Cap. VII.

EXarsit rursus Boemicũ bellum, à Boleslao quietis & otij impatiente conflatum: cuius prætextus fuit Sobeslai in Polonia exulis, Vuladislai Boemorũ Principis fratris, restitutio. Præmiserat legatos ad Vuladislaũ Boleslaus, postulans, ut cũ Sobeslao fratre ultrò in gratiam iniret, Principatumq; partiretur: quod cùm nõ impetrasset, Boemiam cum infesto exercitu ingreditur, & obuia quæq; uastat. Antequam cum Vuladislai copijs congressus fuisset Boleslaus, sanctum sacræ Missę sacrificium fieri curauit, militesq; suos sacris Christi mysterijs à sacerdotibus procurari uoluit: atque ita animatis suis, ubi pugnę copia facta est, ipse inprimis hostem, qui ante alios pugnam ciebat, manu sua peremit: huic proximum Derslaus Pocillator. quo exemplo incensus ardor cæterorum militum, hostem referre pedem coegit. Hic ergo nostri uictoria potiti, repetitaq; è uestigio in Boe-

Boleslaus, occasione quæsita, Boemis bellum infert: &

Apud Missam sumpta Eucharistia.

Vincit.

miam excursione, incolumes cum ingenti præda in Poloniam reuerterũt. Hoc eodem anno, qui fuit à Christo
An. 1114. nato 1114. cum expeditis copijs Boleslaus Prussiam in-
Ex Prußia nastata gressus, uicos, pagos & oppida, ferro & igni uastauit: magnam prædam, nusquam prodeũte ad dimicationem
Rustici in Poloniam deducti. hoste, abegit: & captiuos, quorum ingens erat numerus, ad colendos agros in Polonia per diuersa loca distribuit: extantq; etiamnũ nonnulli pagi, qui ex eo tem
Sbigneus, pore Prussorum nomen retinent. Sbigneus autem reliqua spe, quam habebat in Boemorũ & Pomeranorum armis, penitus abiecta, fratris clementiam & misericordiam supplici legatione rursus tentat: fratri, quem ipsi Deus, & uirtus ipsius Dominum constituisset, semper
Clementia Boleslai se obsequentem fore pollicetur. Emollit fregitq; hæc legatio Boleslai animũ, suapte natura ad misericordiam pronum: reuocatur Sbigneus, nequidquam reclamantibus proceribus. Veniens autem nihil de fastu & uanitate sua remisit: sed quem legati supplicem ad pedes
Abusus, fratris prostraturum se esse polliciti fuerant, is cum tubis atque tympanis incedens, præferri sibi strictum gladium, de more Principũ, iussit. Cœpit mox Boleslai animum subire facti pœnitentia, quòd insanabile cernebat ingeniũ Sbignei: quem igniculum in pectore Boleslai quum magis alerent infensi Sbigneo Proceres, eò im-
Interficitur: pellunt mitissimum Principem, ut fratrem interficien-
Pœnitetq; Boleslaũ facti. dum mandauerit. Vehementer postea Boleslaum admissi facinoris, & contaminatæ una illa labe existimationis suæ, pœnituit: multisq; postea lachrymis, eleemosynis, & laboribus peregrinationum ultrò susceptarum (ut infrà dicetur) id scelus eluit. Non multo autem
Cap. 10. *Scarbimiro Palatino Cracouiense* interiecto tempore, post admissum hoc in Sbigneum facinus, Scarbimirum Palatinum Cracouiensem cepit, in car-

in carcerem coniecit, excæcauit, Senatu mouit, & abdicare se utroq; Magistratu coegit: propterea quòd is elatus rebus secundis, & bellis aliquot suo ductu prosperè gestis, omnia sibi arrogaret: Regem, gratia populari fretus, contemneret, conuitijs ac maledictis incesseret, & iam in apertam rebellionem euasurus esse uideretur. Atq; ex eo tempore deinceps Castellano Cracouiensi, qui lõgè inferior fuerat, prior in Senatu locus datus est.

Sua dignitate priuato.

Castellano Crac. prior locus in senatu datur.

DE BELLO PRVSSICO ET POMERANO.

Suentopelci perfidia punita, & fide à Pomeranis constanter recepta.

Caput VIII.

SEquenti anno, qui fuit 1118. Boleslaus pacatis domi rebus, statuerat Prussos ac Pomeranos, fractos iam ac debellatos, ad extremum perdomare: uerùm imbres anni illius perpetui, & ingens aquarum uis ac inundatio (quæ neq; seri agros, neq; meti, passa est: neque id in Polonia modò, sed in uicinis quoq; regionibus) quiescere eum coegere. Præcesserat autem eos imbres tale prodigium, quòd cœlum totas tres horas post occasum Solis ardere uisum est. Sedatis porrò uentis ac tempestatibus, quę post imbres superiores uehementes ac diuturnę fuêre, bellum cõtra Prussos & Pomeranos persequitur. Extremam autem uastitatem timentes Prussi & Pomerani, iuuentutem omnem, opificumq; & agrestium multitudinem armarunt: &, ultimam prælij fortunam tentaturi, Boleslao cum exercitu aduenienti occurrerunt. nec ille quidem cunctatus est, quin mox cum hoste, quamuis numerosiore, manus cõsereret. Pugnatum est à primis Marte dubio (ibi enim robur omne sui exercitus hostes collocarant:) sed his partim cæsis, partim

An. 1118.

Post aquarũ inundationes,

Prodigio præsignatas,

Et post tempestates diuturnas,

Prussos et Pomer. iterum Boleslaus

Vincit &

nouis aliquot Boleslai cohortibus perturbatis, reliqua multitudo imbellis in fugam effusa est. Parci iussit Boleslaus fugientibus, ne regio cultoribus uacua prorsus redderetur: itaq; multò plures capti, quàm cæsi: reliqui cum rebus suis & munitionibus & oppidis Boleslao se dedidêre. Restabat Suentopelcus Nacli præfectus: qui, dominandi cupiditate ductus, minus erat dicto audiens Boleslao: & cum Pomeranis, hostibus Polonorum, societatem iniuerat. Ac tentabat quidẽ Boleslai animum per internuncios: sed ille, pessimi exempli facinus nolẽs impunitum relinquere, Naclum obsidebat: tandem uerò, quòd perdifficilem oppugnationem tempus hybernũ præbebat, soluta obsidione, pecuniaq; & filio Suentopelci obside accepto, diu negatã Suentopelco & Naclensibus dat ueniam. Sed iterum proxima æstate, noua Suẽtopelci & Naclensium defectione permotus, adeò cõstanter urbem eandem oppugnauit, ut oppidani, desperatis rebus, uitam modò pacti, oppidum & Suentopelcum dedere cogerẽtur: quem Boleslaus mox perpetuo carceri mancipauit. Naclo recepto, cuncta Pomerania in potestatem Polonorũ uenit: Religionemq; Christianam, bis antè susceptam, & bis rursus repudiatã, tunc demum (auctore Boleslao) tertiùm cum Varcislao Duce recepit, & hucusq; retinet.

Capit.

Suentopelcus perfidus,

Naclo oppugnato semel &

Iterum,

Captus conijcitur in carcerem.

Pomerani potestatis Polonorum facti, Christiani fiunt.

DE NVPTIIS VVLADISLAI, CAZIMIRO nato, bellis cum Volodoro Russicis, & expeditione Danica. Cap. IX.

BOleslaus itaq;, pacata omni Pomerania, dimissoq; exercitu, reuersus in Poloniam, sequenti anno nuptias filio Vuladislao, cum Cristina Henrici Imperatoris filia, qui tum demum ambo puberes facti fuerãt, maximo apparatu celebrauit: quibus Stephanus Rex Vngariæ,

Vuladislai nuptiæ.

gariæ,ac Russorum Boemorum'que Duces,interfuêre.
Exacto autem post eas nuptias anno,qui fuit 1122. Adleida Boleslai uxor, post decem annorum sterilitatem, filium Cazimirum peperit. Eodem quoq; anno Volodor, Præmislienſium Dux, quum sæpe latrocinantium in morem prædas è Polonia ageret, nec desisteret admonitus à nostris,apud Vuyssokie profligatus, captus, & ad Boleslaum adductus,uicies mille pondo siue marcis argẽti se redemit. Anno deinde,qui fuit post Christum 1124. nouam in Danos expeditionem Boleslaus susce-
pit,cuius causa fuit Petrus,clara & illustri apud Danos ortus familia.Hic namq; quum se iuuenis in aulam Boleslai,quæ tunc longè apud exteros gloriarei bellicę florebat,contulisset: magna ingenij dexteritate & suauitate morum, citò se in gratiam & amicitiam Boleslai insinuauit, ita ut postea multis magnisq; possessionibus, & inprimis Comitatu Scrinnensi,& uxore illustri è genere Ducum Russiæ,quæ Sbislauam priorem Boleslai coniugẽ cognatione attingebat,ab eo cohonestaretur.Perdidicerat autem linguam Polonicam,& ita se ad mores Polonorum accommodabat,ut nemo tãta illa bona externo homini inuideret: pater uerò huius Petri Guilelmus facilè princeps erat Procerũ Daniæ, & plurimum gratia apud Henricum Regem ualebat, præfectus ab eo maximis quibusque negotijs. Quum autem Regem Abelus frater occidisset,Regnumq; inuasisset: habebat in potestate sua thesaurum ingentem Regium pater Petri. Certiorem is facit filium rerum Danicarum,admonens,ut cum aliquanto militum præsidio ueniens, thesaurum illum auferat:Petrus uerò refert ea de re ad Boleslaum Principem. Pollicetur itaq; Boleslaus non gratiam opem suam, cùm ut homini bene de se merenti

An. 1122. *Cazimirus ex Adleida sterili natus.*

Volodor Dux Præmisliensium captus se redimit.

An. 1124. *Petrus Danus.*

Danicæ expeditionis Boleslao auctor.

grati-

gratificaretur, tum quòd ea expeditione & opes Poloniæ augere, & nominis sui gloriam trans mare etiam & ad extremos Septemtriones proferre & propagare cupiebat: adeoq; classe ad Gdanum, Pomeraniæ oppidum maritimum, ad transportandum exercitum instructa, quum primùm per anni tempus rectè potuit, naues conscendit: & commoda tempestate usus, improuisus in primo littore Daniæ, ad quod classis appulerat, nemine prohibente, copias exposuit: ac per familiares atq; ministros Petri, patrisq; eius, omnium Danorum facilè sibi uoluntates adiunxit: quum profiteretur, se ulciscẽdi parricidæ Tyranni, & uindicandæ libertatis Danorum causa, aduenisse. Tyrãnus ergo, desertus à suis, profugit: Boleslaus uerò facilè potitus omni Dania, munitiones Danis reddidit: Regem eos, quem uellent, creare sibi iussit: confectis & constitutis rebus omnibus, thesaurum & omnem Petri cognationem secum auexit: secũdaq; nauigatione usus, paucis diebus in Poloniã reuersus est. Fertur autẽ succesſu temporis hic Petrus templa 77. duoq; monasteria, alterum uirginibus, uiris alterum, diuersis in locis in Polonia de secto lapide extruxisse ac dotasse: florẽtq; adhuc in Polonia huius Petri posteri, cygno in rubro scuto insigni utentes: indeq; Labenciorũ nomen habet ea familia. Cæterùm interea temporis, dum Boleslaus Danicam expeditionem obit, Volodor Præmislienſium Dux, immemor fœderum & iurisiurandi, uicinam Poloniam cædibus & incendijs uastauit, usque ad Biecium oppidum: ingentemq; pecudum, iumẽtorum & hominum prędam abegit: itaq; reuersus à Danica expeditione Boleslaus, Volodoro bellum fecit, atq; hunc fortiter prælio uicit, multis fortibus & insignibus uiris partim in bello, partim in fuga trucidatis; Dux autem Volodor

Post rem bene confectam

Templa & monasteria constituit: à quo

Labentij manant.

Volodor perfidus

Iterum uincitur.

Volodor Haliciam fugit. Post quam quidē uictoriam, Boleslaus liberius hostiles regiones diuexauit ac depopulatus est, uicemq; Russis cum fœnore reddidit. Quiuit à bellis, eo anno & cōsequētibus aliquot, Boleslaus Princeps: quum pleræq; omnes finitimę gentes, partim externis, partim ciuilibus bellis distinerentur. *Boleslai quies à bellis.*

DE PIETATE ET POENITENTIA, PEREgrinationibusq; Boleslai, ac bello cum Vngaris gesto, & Russorum defectione dolo suppressa. Cap. X.

QVietem igitur Boleslaus nactus, ad Religionem cultumq; Diuinum animum adiecit: basilicā Cracouiensem humilem & neglectā in augustiorē formam redegit, excitatis altius muris, ac duabus turribus ad latera adiunctis: supellectilem auream ac argenteam maiorem in modum auxit: quin & collegium sacerdotum seu Canonicorum eius basilicæ, uiginti ad ueterem numerum adiectis, amplificauit: eisq; certos pagos ipse, Radoslus uerò Episcopus decimas attribuit. permisit aūt pius Princeps Episcopo ius omne conferendi ea sacerdotia ipsius arbitratu. Auctus est deinde sui nominis filio Boleslaus: cui quidem postea Crispo, à capillorum figura, cognomen fuit. Posthæc Boleslaus, quamuis magnis in ornatum templorum, & in alimēta sacerdotum atq; egenorum impendijs & donationibus, iugiq; precatione et lachrymis, et aspero tenuiq; uictu et cultu corporis, cilicio pro ueste utēs, & cinere sese aspergens, ægrotorumq; mendicorum pedes subinde abluens, admissum in Sbigneum fratrem facinus sedulò expiaret: quum alijs satisfaceret, tamen ipse sibi nō satisfaciebat, nisi & laborē longæ molestæq; peregrinationis adijceret, Itaq; solenne Christianis quadraginta dierum ieiu-

Boleslaus cultum Diuinū amplificat in Ecclesia Cracouiensi.

Adiutus ab Episcopo, cuius conferendorum sacerdotiorum dedit.

Boleslaus Crispus natus.

Boleslai, propter Sbigneū fratrem cæsum, pœnitentia, &

Peregrinationes ad

i nium,

nium, pane tantùm & aqua gustandis, cilicium q̃ induitus, quum exegisset: paucis sacerdotibus & alijs pijs hominibus comitatus, ad Aegidij tutelaris sui Diui sepulchrum peregrinationem priuati habitu suscepit: atq̃ id iter magna ex parte nudis pedibus cõfecit, nullum templum, nullum monasterium, nullum egentium domicilium, neminem deniq̃ sacerdotem aut mendicum praeteriens, quin liberalitatis & munificentiae quippiam in eum depromeret. Quindecim dies apud Diui sepulchrum, ieiunijs & supplicationibus uacans, commoratus, quum in Poloniam reuertisset: Vere iterum proximo alteram peregrinationem in Vngariam, ad diui Stephani sepulchrum, instituit: eaq̃ religiose & pedestri itinere obita, Gnesnam etiam adijt ad diui Adalberti reliquias, paulo antè Iacobi Archiepiscopi opera in propatulum è latebris prolatas, in quibus diu, post uastatum à Boemis (exulante Cazimiro) id oppidum, delituerant: & octogínta pondo auri, & multas gemmas, in urnam Diui contulit. His peractis, non ita multo pòst Cazimirum filium, immatura morte defunctum, amisit: uerùm eum mœrorem mox Miecislaus natus mitigauit. cui puero propter grauitatem morum & prudentiam, Senis cognomen additum est. Alius item sequenti anno, qui fuit 1132. natus est ei filius: qui, aui materni & auunculi Cæsarum nomine, Henricus appellatus est. Pòst in Vngariam ualido cum exercitu, & euocatis ex fœdere Russorum auxilijs, contendit, Stephani Regis Vngariæ liberos in Regnum restituturus. nam hos Vngari, mortuo Stephano, Belam cæcum Regem creantes, praeterierãt. Occurrit igitur Boleslao in Scepusiensi territorio cum magnis Vngarorum & Austriorum copijs Albertus Marchio superioris Pannoniæ, siue Austriæ,

D. Aegidij.

D. Stephani, & D. Adalberti.

Gnesna nasata.

Cazimiro mortuo,

Miecislaus Senex nascitur, &

An. 1132. Henricus.

Bello Vngarico &

ſtriæ, cum quo ſoror Belæ Regis nupta erat: committitur durum prælium: tandem uerò uirtute & conſtantia noſtrorum, ac Ducis ſolerti diligentia, in fugam hoſtes acti ſunt. Ab Vngarico bello Boemorum in Poloniam incurſione Boleslaus reuocatus deinceps eſt: Ruſsiq; nouas res moliri, & ad excutiendū iugum Polonorum aſpirare cœperunt. quæ res quum permanaſſet, conturbauit Boleslaum illa alieno ſuo tempore conſtituta rebellio: quòd ad duo maxima bella, Vngaricum ſcilicet ac Boemicum, tertium non minus accederet. Senatum itaq; conuocat: exponit de intēpeſtiua Ruſſorum defectione: dicuntur ſententiæ. ibi inter alios Proceres Petrus Vuloſtouicius, Comes Xianſenſis, uir magni ingenij & conſilij, in eam ſententiam uerba fecit, ut diceret: Non maximo negotio naſcentem rebellionem opprimi poſſe, ſi caput eius rebellionis Iaropelcus amputetur: idq; arte facilius eſſe factu, quàm apertis armis: nec dedecere, ſi dolo perfidia uindicetur: ad eamq; rem operā ſuam pollicetur, cętera quietos eſſe iubet. Inde ergo paucis fidis comitibus, neq; tamen conſilij conſcijs, aſſumptis, in Ruſsiam ad Iaropelcum proficiſcitur: exilium & fugam ſimulat: Boleslai crudelitatē in ſe, & iniurias graues, incuſat: fugæ perfugium à Iaropelco petit: addit multa de impotentia & fæuitia Boleslai in omne genus hominum, quibus rebus ſuis exoſus factus ſit. Pergratus fuit aduentus Petri Iaropelco: gaudebat, diuinitùs ſibi oblatum conſilij ſui adſtipulatorem & adiutorem: unde Petrus, ſua etiam reſponſa ad Iaropelci uoluntatem accommodans, facilè ſeſe in intimam eius familiaritatem inſinuauit. Itaque Iaropelcus, communicato cum ſuis conſilio, rebellionē maturat. Rus autem fortè ſeceſſerat cum paruo comitatu: ſecutusq; eum erat & Petrus: qui,

Boemico.

Ruſſi rebellant: propterea q;.

Ex conſilio Vuloſtouicij.

Iaropelcus dolo

Capitur. obseruata rei bene gerendę occasione, Iaropelcum cum paucis prandentem, signo comitibus suis dato, comprehendit, constringit, & equo impositum celeriter, dispositis prius per loca equis & nauibus, auehit, & incolumis ad Boleslaum perduxit. Collaudauit fidem, studium & operam Petri Boleslaus, peramplisq; eum muneribus ornauit: Iaropelcum uerò custodiæ tradidit: unde intra uertentem annũ, maximo auri & argenti pondere à Vasilo fratris sui filio redemptus, ad Principatum suum, data Boleslao fide, reuersus est.

Et redimitur.

DE IAROPELCI FRAVDIBVS, ET BOleslai apud Haliciam extremo uitæ periculo.

Caput XI.

Iaropelcus subornato à se Vngaro, NOn diu mansit in fide Iaropelcus. Namque, ut par pari referret, Vngarum quendam, hominem non ignobilem, cæterùm uafrum atq; callidum, subornarat, qui pro perfuga (ob defensas Stephani liberorum partes) ad Boleslaum delatus, captata occasione uel uitam illius peteret, uel insigni aliqua clade Polonos afficeret. Is itaq; Vngarus industria sua & eloquentia, & bene assimulatis ad tempus officijs, ita se in amicitiam crediili Principis breui tempore insinuauit, ut & ad cõsilia quæ habebantur de Repub. adhiberetur, & Prefectura Vislicensi donaretur: quumq; Boleslaum regno absentem, propter componendas res Boemicas, apud Lotharium Cæsarem animaduertisset: commodam proditionis occasionem nactus, celeri nuncio Iaropelcum aduocat: ad

Per cuius uafriciem fefellit Boleslaum credulum, &

Visliciam. VI Idus Februarij, ad Vislicią adesse cum expeditis copijs iubet. Certior uerò Vngarus de aduentu Russorum factus, commigrare uiciniam omnem cum liberis, uxoribus & facultatibus suis Vislicium iubet: libenterq; id facit Nobilitas & plebs, quò se suaq; loco munito ab hostium

ſtium armis defendat. Adſunt etiam ad condictum tempus Ruſsi: intromittuntur in oppidũ intempeſta nocte: nullo neq; ætatis neque ſexus diſcrimine, cædem edunt: oppidum ſuccendũt: nobiliores ac ditiores, cum reliqua præda domum abigunt. Proditori uerò Iaropelcus, præmij loco, linguam præcidit, oculos effodit, genitaliaq; membra abſcidit. Sic ille perfidus dignã ſceleris ſui pœnam luit. Oderunt enim ferè proditorem Principes atq; Reges, quamuis proditionem ament. Reuerſus ex Germania Boleslaus, quum de Vislicenſi excidio, & Iaropelci perfidia didiciſſet, ingentes aduerſus Ruſſos iras concipit: magnoq; non modò ex nobilitate, ſed etiam ex oppidanis & agreſtibus exercitu collecto, Ruſsiam fremens (perinde ac leænæ, uel urſæ, rapto fœtu ſolent) ingreditur: quumq; nemo obuiam prodiret (nam Iaropelcus, peccati & uirium ſuarum ſibi conſcius, procul in paludes & ſyluas ſeſe abdiderat) obuijs quibuſq; crudeliſsimè uaſtatis, onuſtus cum ingenti præda reuertitur in Poloniã. Irritatus magis quàm fractus ea cæde Iaropelcus & cæteri Ruſſorũ Principes, iterum de ratione belli cum Polonis gerendi cõſultant: in eamq; ſententiam ueniunt, ut dolis aggrediãtur eos, quibus uirtute pares eſſe non poſſent. ad quam quidem rem optata eis ſeſe occaſio obtulit. Nam Iaroslaus Halicieſium Dux, quòd cum Polonis ſentire ac cõſilia Ruſſorum prodere diceretur, Principatu eiectus ad Boleslaum cõfugerat: Halicienſes itaq; à Ruſsis ſubornantur, ut, ſimulato Principis deſiderio, à Boleslao petant, ut eum primo quoq; tẽpore reducat: pœnitere Ruſſos, quòd eum eieciſſent. Faciunt iuſſa Halicienſes: eadem penè confirmãt nobiles quidam Vngari, Halicienſibus finitimi, ab eiſdem ad aſtruẽdam inſticutã fraudem cõducti. Habuit dictis fidem Boleslaus

Miſerè afflixit,

Dignum proditore reddis præmium:

“

“

Boleſlaus uerò rependit Iaropelco uicem.

Ruſsiæ

Crudeliter uaſtata.

Iaropelcus iterum cum Ruſsis, per

Halicieſium fraudem,

Boleſlaum credulum,

Vngaris adiuuantibus Halicienſes,

(ut erat natura credulus & apertus:) propterea & iusto quidem, sed minori tamen exercitu, quàm pro belli magnitudine & clãdestino apparatu Russorum, Iaroslaum reducit, nihil hostile suspicatus. Aduenienti porrò Haliciam primæ Vngarorum turmæ instructæ gratulabundæ occurrũt, & præteruectæ nostros, extremum agmen claudunt: subsequuti deinde Halicienses, idem & ipsi faciunt: & ecce apparent procul à fronte instructæ Russorum acies, quas Iaropelcus citato cursu ducebat. Præcipitatum se in insidias Boleslaus uidebat: & quanquam longè imparem se hostium numero animaduertebat: tamen, qui semper solitus esset uincere, satius esse ducebat honestè occumbere, quàm fugiẽdo, uictoriam ultrò hosti concedere. Itaque instructis pro tempore aciebus, signoq; dato, primus in hostem imminẽtem impetum facit: concurrunt infestæ acies. iamq; res nostrorũ meliori loco esse incipiebant, quum subitò perturbatis ordinibus, & fugę initio à Palatino quodam orto, sequentibus eum qui proximi steterant, magna pars exercitus Polonici in fugam coniecta est. Pugnabat nihilominus cum paucis, & ijs quidem partim saucijs, partim lassis, Boleslaus: & quum fugere sibi turpe duceret, nolebat tamen inultus mortem oppetere. Fortè equus cui insidebat, multis uulneribus confectus cõcidit: cui miles quidam gregarius equum subdidit, & ut Patrię magis quàm gloriæ suę rationem duceret, fugaq; melioribus se rebus seruaret, orauit. Sic ille tũc quadragies septies uictor Princeps, nobilissimi uiri fuga proditus, gregarij militis opera morti se eripuit. Sic fortasse uoluit eum Deus magis humiliorem reddere, & incertæ felicitatis huius mundi certam ostendere uanitatem,

In eas insidias præcipitat, ut, nisi posſi

Palatini fugam

Miles gregarius opem eti tuliſſet,

Ibi occumbendũ eſſet.

DE

DE EXTREMIS BOLESLAI CRIVOVSTI ante mortem actis, eiusq; uitæ moribus.

Caput XII.

Boleslaus remunerat Palatinum &

REuersus autem in Poloniam, Palatino fugæ principi leporis pellem, colum & fusum, dono misit, meticulositatem eius notans (qua ignominia ille ad uoluntarium suspendium adactus est:) militem uerò salutis

Militem.

suæ auctorem, insignibus nobilitatis luculentaq; pecunia & possessionibus remuneratus, ad honores amplos euexit, posteritatemq; eius nobilitauit: deinde fiscum

Redimit & captiuos: &

suum in redemptionem captiuorum effudit. Et uehementer quidem angebatur animo Boleslaus (ut solent ij qui perpetuò secundis rebus usi, aduerso aliquo casu affliguntur) pudebatq; eum & pigebat suij ipsius, quòd

Pudet eum imprudẽtiæ.

tantæ illius cladis culpam in se agnoscebat (quippe qui credulus nimium & incircumspectus fuisset.) Pudore autem ac dolore stimulantibus, conspectum hominum

Conspectum hominum fugientem.

& colloquia uitabat. quæ res ei maturabat mortem. Hãc uerò, toto anno lecto affixus & debilitatus, ubi appropinquare sensit: conuocatis Proceribus, qui officij causa

Boleslai moriturí ad Proceres oratio,

undique conuenerant, de concordia apud eos uerba fecit: partitusq; omnia, quę tunc erant Polonicę ditionis,

Principatus inter filios diuisio.

inter quatuor filios, principatum & summam rerum penes Vuladislaum, natu maximum, constituit. In ea uerò partitione quintum filium Cazimirũ, qui superiori anno natus erat, præterierat: id eum Proceres obliuione fecisse rati admonent, ut ne illum exortem patrimonij relinquat. Respondit Princeps, Iam illi quoque portionem suam esse designatam. quod admirantibus cunctis: Non animaduertitis, inquit, in curru inter quatuor rotas quintam esse eam partem currus, cui homines insident, & onera imponunt, quæ quidem à rotis sustentan-

tur

tur atque portantur: eum igitur locum inter quatuor fratres quintus obtinebit, illisq; suo tempore succedet.

Futurorum praescitia, & Mors.

Diuinitúsne id, quod futurum erat, pręsciuerit: an, ut solent homines, instante morte, alienati mente diuinare, dicere non habemus. Nec ita multo pòst, sacris Christianorum mysteriis ritè procuratus, uita excesit, maximo totius Poloniæ desiderio: quum regnasset post patrem triginta sex annos, uixisset quinquaginta tres: funusq; Ploscum solẽni pompa elatum, & iuxta patrem fuit conditum. Cæterùm os ei Carbunculus morbus ab ineunte ætate distorserat: atque inde

Crinousti.

Criouusti cognomentum habuit.

Boleslaus qualis Princeps fuerit.

Fuit uerò Princeps hic animo excelso & periculorum contemptore, iusti & æqui obseruantissimus, ad beneficentiam & liberalitatem promptus, modestia & clementia singulari, laudis & gloriæ cupidus, pacis artium non penitus expers, uerùm belli studijs longè præstantior, ad quę à teneris (quod aiunt) unguiculis toto animo ferebatur. Hic omnem ferè suum Principatum bella gerendo exegit: Miles strenuus & audax: Dux prouidus, solers, animosus & fœlix, excepto isto uno Halicienſi prælio. Obijt autem anno Christi nati

An. 1139. 1139.

LIBER

LIBER V.

DE VVLADISLAO SECVNDO PRINcipe, & Boemorum Duce fœdifrago.

Caput 1.

MOrtuo Boleslao, quum, diu concordiam inter fratres cõstitutionemq; paternam uale-re non posse (quòd infida ferè sit omnis Regni societas) Proceres animaduerterẽt, conuentus apud Cracouiam agitur: quumq; flagitatio fratrum, studiaq; & factiones comparatæ, ad unum deferri uniuersam rerum summam non paterẽtur, nec rectius quicquam in mentem cuiquam ueniret, necessariò Boleslai constitutio approbatur: ut iuuenes certis ac definitis à patre finibus dominarẽtur: Principatus uerò, & summa belli pacisq; auctoritas, penes natu maximum esset. Partitione Regni secũdum descriptionem patris facta, Vuladislao quidẽ natu maximo Cracouiensis, Syradiensis & Lenciciẽsis tractus, itemq; Silesia obtigêre: Boleslao, qui Crispus appellatus est, Masouia, Cuiauia, Culmensisq; ac Dobrinẽsis tractus: Miecislao Gnesnensis, Posnaniẽsis, Calisiẽsis, & Pomerania: Henrico Sendomirensis atq; Lublinensis: Cazimirus uerò infans, quemadmodum pater uoluerat, exors, à Vuladislao curandus atq; educandus susceptus est. atq; hæc anno Christi 1140. acta sunt. Mutata itaq; Reip. forma, non diu uicinorum arma quieuêre. Primus enim omniũ Sobeslaus Boemorum Dux, immemor fœderũ, quæ cum Boleslao & uniuersa Polonia iurisiurandi religione interposita icerat, Silesiam infesto exercitu longè lateq; populatus est: iamq; ad subigendam omnem eam oram

Partito principatu

Secundum Boleslai constitutionem

Quadrifariam,

Et Cazimiro curæ Principis Vuladislai commendato,

An. 1140.

Boemorum Dux Fœdifragus

A Deo percutitur. animum adiecerat, quum illum hæc molientem uindicta diuina, iusta uiolati fœderis & iurisiurandi ultione percutit. Nam ualida febre correptus, non multo pòst, inualescente morbo, extinctus est.

DE INIVRIA VVLADISLAI IN FRATRES, uxore eius Cristina impia & crudeli, Petro Dano indignè afflicto, Archiepiscopi in arguendo libertate, & Vuladislao à fratribus uicto. Cap. II.

Vuladislaus accisum Principatum dolens, &

VVladislaus autem accisum & mutilatum Principatum molestè ferens, sibiq; erepta ducēs ea quę fratribus (patris uoluntate, cunctæq; Poloniæ consensu) cesserant: acceptas iniurias & uastationem ditionis suæ ulcisci minimè perrexit: ęgrumq; sua spōte eius animum uxor Cristina, superba & auara, ambitiosaq; mulier, & quę Polonos in porcorum loco habebat, Germanis suis impendiò delectata, magis etiam inflāmauit: quòd eum, præter mores iuraq; Gētium, ad quartam modò partem Principatus detrusum esse dictitaret, qui in uniuersum Principatum patri, utpote natu maximus, succedere debuisset: se, Cæsaris filiam, Cæsaris neptem, ex inclyta familia, in spem uniuersi Principatus ipsi nupsisse: hæcq; eadem iterando, querendo, lachrymando, fremendo, & obiurgando, tandem ad maturandum impium facinus uirum impulit. Deliberato itaque scelere, tributum siue subsidium pecuniarum fratribus & fraternis ditionibus primùm imperat, ut eorum tentaret patientiam: &, si renuerent, iustum haberet belli ipsis inferēdi prætextum. Vbi paritum est, deinceps ad intercipienda, quæ eorum ditionis essent, animum cōuertit: nec Polonorum, quos alienos à sua cupiditate nouerat, ministerio & militia uti ad eam rem ausus est: sed Russorum, cum quibus materno

A Cristina uxore impulsus,

Fratribus tributum imperat:

Moxq;,

Coniunctus cum Russis,

terno genere coniungebatur, auxilia clàm aduocat: cum ijs iam apertè in fraternas ditiones grassatur: edicit, ne cuiquam Poloni, præter se, obediant: contumaces uinculis aut uerberibus coercet, aut bonis multat. Ibi iuuenes, impio fratris proposito perspecto, quid faciãt porrò, cum suis consultant. Animaduertunt, à bello ciuili suos abhorrere: nec ipsi satis animorum ad uim fratris propulsandam habebant, propterea quòd uiribus minus ualebant, & quantum cuiq; fidendum esset, nesciebant. Itaq; ad misericordiam Procerum confugiunt: paternorum meritorum, paternæ uoluntatis eos admonent: ipsorum fidei & protectioni se suaq; cõmendant: ad fratrem etiam proficiscuntur. & quoniam caput illorum consiliorum glotem suam esse senserunt, ad mulieris pedes sese prosternunt, clementiamq; eius supplices implorant: uerùm surdis auribus preces eorum ipsa accipit. Commouit ea res multos ex primoribus, cùm iuuenum misericordia, tum auaræ importunæq; mulieris odio: quæ præter hanc in fratres mariti sui inclementiam, nouis etiam exactionibus animos multorum offenderat. Itaque impensius iam & apertius nonnulli iuuenibus fauebant, inprimis autem Vuseborius Palatinus Sendomirienſis, & Magister Militiæ: & Petrus Danus, Comes Scrinnenſis: qui monendo & obiurgando Principem ab instituto auocabat. quæ res ei si non exitiosa, calamitosa certè fuit. Nam Vuladislaus, ut omnibus de rebus cum uxore communicabat, ita de Petri consilio ac studio ipsi narrauit. Excanduit subitò in hominem iracunda mulier, & Dobessum quendam, ex Equestri ordine iuuenem, quo familiarius utebatur, ad eum uel capiendum uel interficiendum subornat: non est tamen ausus Dobessus hominem aperta ui aggredi.

Ditiones inuadit fratris

Supplicum proceribus &

Glotis suæ.

Petrus Danus iniustitiæ principis obsistens.

Per subornatum ab uxore Principis Dobessum

Fortè Petrus nuptias filiæ, quam Iaxæ Serborum Duci in matrimonium collocabat, Vuratislauiæ insigni pompa apparabat. Eò igitur se Dobessus magno comitatu confert: securumq; & nihil tale suspicantem Petrum solum fortè conspicatus, dum ministri circa apparandas nuptias & hospites comiter accipiendos satagunt, correptum celeriter paratis & dispositis ad hoc equis asportat, & ad Principem adducit. Suggerente tandem Cristina, ac minitãte se à Vuladislao discessuram, si Petrus dimitteretur, uicit atq; perfecit, ut indicta causa lingua Petro præcideretur, atque oculi effoderentur. uixit tamen post eam calamitatem Petrus quinque annos: & mortuus Vuratislauiæ in sancti Vincentij (quod templum & monasterium ipse condiderat) honorificè sepultus est. Ferunt nonnulli (quemadmodum Dlugossus memorat) ei postea (propter pietatem, qua summa erat præditus) uisum & sermonis usum diuinitùs restitutum fuisse. Minus deinceps dissimulanter agere, & fratres ditionibus ipsorum pellere, Russorum fretus auxilijs Vuladislaus cœpit: iamq; Henricum Sendomiria, Boleslaum Plosco omniq; Masouia, propulerat. Restabat Miecislaus, ad quem cæteri fratres confugerant: ad eum ergo in Maiorem Poloniam cum exercitu magnis itineribus contendit: & ueniens Posnaniam, quę ipsi portas clauserat, quũ eam primo impetu capere non posset, obsidione cinxit. Vastabãt interim Russi agros liberioribus excursionibus: diripiebant bona fanaq;: uim honestis puellis & matronis inferebãt. quæ facinora indigna Iacobus Archiepiscopus Gnesnẽsis, uenerabilis & pius senex, excelsiq; animi, quũ uidisset, Patrię indignã & calamitosam sortem miseratus, carpento in castra usq; ad ipsum Vuladislai tentorium inuectus, comiter

Furtim capitur:

Ab irataq; muliere

Lingua & oculis priuatur,

Piè mortuus.

Pergit Vuladislaus fratrũ bona inuadere: &

Posnaniam obsidens,

Neglecta Archiepiscopi admonitione &

comiter Principem nefarij cœpti pia ac copiosa oratione admonet: negat esse Christiani hominis, fratres coniunctissimos ac obsequentissimos, quos tuendos susceperat, oppugnare: & non modò attributis à patre & uniuersa Repub. ditionibus exuere, sed uitã & sanguinem eorum sitire. Si homines non reuereretur: at Deum metueret, acerrimum scelerum omnium, & maximè uiolatæ humanæ coniunctionis & societatis ultorem. Non commouit hæc Archiepiscopi oratio, quamuis grauis & prudens, Vuladislaũ: nec ab instituto deterruit. quod quum uir diuinus animaduerteret: quasi Numine afflatus, è sella assurgens, sic est eum alloquutus: Quãdoquidem humana simul ac Diuina iura contemnis, & paterna mea monita respuis: Dei omnipotentis (cuius uices gero) auctoritate Sacris & Christianorum hominum societate tibi interdico: caputq; tuum, & omnium adiutorũ tuorũ & asseclarũ, diris deuoueo. deinde multa in eum & in exercitũ eius execratus, recedebat. Fortè, dum imprudentius auriga carpentũ conuertit, in columnam, quæ tentorium Principis sustentabat, extremo axe impegit, tẽtoriumq; solo prostrauit. mali ominis ea res uisa est: tenuit tamẽ iram Vuladislaus, nec acerbius quidquam in Archiepiscopum fecit. Diligẽtius dein omnia ad expugnationem Posnanię administrare perrexit Vuladislaus: sed quum in castris nullus hostilis adesset metus, ac Russi securius agerent, quàm ratio castrorum exigit: in stationibus q; rari, nec ij sobrij, excubarent: delitescebant interea in abdito Boleslaus, Miecislaus & Henricus, cum modico militum præsidio, occasionem bene gerendæ rei captantes. Illos itaq; oscitantius (ut dictum est) agentes, inuadunt: exauditur ab extremis castris ingens clamor atq; strepitus iam intra uallum & in cæde

Anathemate.

Simulq; malo omine.

A fratribus uincitur

uersantium hostium: erumpunt eodem tempore & oppidani, operibus tugurijsq; militum ignem subijciunt. Fit trepidatio, discurritur totis castris, alij uel ad Ducum tentoria, uel ad sternendos equos festinabāt: sed ad extremum, grassante latè undiq; ferro & incendio, effundunt sese castris, quà quisq; exitum inueniebat: fugientes uerò partim trucidātur ab equitibus, partim in Vartam & Glouunam fluuios compulsi, merguntur. Vuladislaus, cum Russis Ducibus & paucis quibusdam euadens, effuso cursu Cracouiam contendit: inde quoque Russi, nudi penè & inermes & omnium rerū egeni, domos sese recepêre: direptaq; sunt copiosa & opulēta Vuladislai Russorumq; castra. Annus quo hæc acta sunt, fuit à Christo nato 1145.

An. 1145.

DE VVLADISLAO ET SVORVM EXILIO, atq; monasterio Andreouiensi. Caput III.

Post victoriā fratrum magna mutatione facta,

MAgna autem statim fit ea victoria commutatio. Nam defluebant omnes passim à victo ad victores, & augebant eorum exercitum: arces & munitiones interceptæ, in fidem & potestatē pristinorum dominorum ultrò redibant. Cæterùm non contenti eo, quòd recuperassent sua, iuuenes, exterminare eum etiam uicissim propriis ditionibus, & Principatu eijcere cupiunt: itaque æstate sequenti, cum ualidiore, quàm fuerat initiò, exercitu Cracouiam contendunt. Quod quum Vuladislao nuncíatum esset, diffisus munitioni arcis suorumq; studijs & uoluntatibus, fratrumq; desperata misericordia (quòd supplices nulla dignatus erat) relicta Cracouiæ uxore, ac tribus filijs, per Silesiam in Germaniam profugit, Conradi tertij Cæsaris, uxoris suæ sobrini,

Vuladislaus fugit,

Relicta cum liberis uxore,

sobrini, opem imploraturus. Cracouienses autem, cognita Principis longiore fuga, portas quas clauserant, consensu totius Poloniæ aperuêre. Nec multo pòst arx etiam deditur: in qua recipiẽda summa moderatione iuuenes usi sunt. Nam liberos & uxorẽ Vuladislai, quamuis infestam sibi, & quę origo omnium malorum fuerat, ab omni iniuria & contumelia iratorum militum & Procerum defenderunt: & cum omni supellectili in Germaniam, aut quò uellent, additis præsidij causa qui abeũtes deducerent, dimiserũt. Sic Vuladislaus infelix, qui suasu uxoris aliena iniustè cõcupiuerat, sua iustè amisit: & qui in amplissima fortuna, Principatusq; prærogatiua non acquieuerat, in exilio cum mala consultrice uxore miser contabuit. qui quidem Principatum Poloniæ non totos septem annos obtinebat. Eodem quoq; tempore Ianicus Vuratislauiensis Episcopus, ac deinde Archiepiscopus Gnesnensis Ianislaus dictus, & Clemens, fratres germani, Equestri Gryphium siue Gryphonum (ut uulgò uocant) familia orti, monasterium Andreouiense condiderunt: eiq; oppidum ipsum Andreouiam, & septem pagos, de bonis suis attribuerunt. quod insuper Ianicus, posteaquam Gnesnẽsis Archiepiscopus factus est, non modò decimis, uerùm etiam duodecim pagis ad superiores adiectis locupletauit.

Pòst eũ quoq; sequente.

Quandiu Princeps.

Monasterium Andreouiense.

DE BOLESLAO CRISPO PRINCIPE, & Germanico cum Conrado Cæsare bello.

Caput IIII.

EXacto cũ uxore & liberis Vuladislao Principe, ad Boleslaũ, qui Vuladislao natu proximus erat, Principatus & summa rerũ defertur, & quæcunq; in ditione Vuladislai erant. Cazimirus etiam, natu minimus frater, eius curæ commendatus est. Moderatè clementerq; is re-

Boleslaus Princeps

Cazimirũ frẽ curat, & Bonũ se præbet Principẽ.

is regnauit: fratres magna beneuolentia complexus, beneficentia etiam & liberalitate maiorem in modum sibi deuinxit. Conradus Cæsar de restitutione Vuladislai crebrioribus legationibus egit: sed nihil hac in re profecit: quum Boleslaus, nulla à se fratribusq; suis iniuria affectum esse Vuladislaum, respondisset: sed se, nequidquam deprecantes, impio bello petitos, & attributis à patre & ab uniuersa Repub. ditionibus & Principatibus penè ab eo exutos, quum pacem nullis æquis conditionibus impetrare possent, uitam defendisse suam: illum, omnis Diuini & humani iuris profligatorem, fratres insontes & obsequentissimos eijcientem, intolerabilemq; in liberos populos dominatum usurpantem, non tam ipsorum uiribus quàm Diuina ultione euidenter perculsum fugientemq;, magno uniuersæ Poloniæ consensu, sempiterno exilio damnatum esse. Ne ergo Cæsar à se postularet, quod sine periculo & sine magno Reipub. malo facere non posset. Esse quidem Cæsaris, afflictis subuenire ijs qui immeritò afflicti essent, cæterũ ad uim & iniuriam faciendam nemini opem eius patêre debere: quippe qui ab innocentia, contra scelus: ab officio, contra improbitatem: à modestia, contra audaciam: à iustitia, contra iniustitiam: denicq; à pietate, contra parricidium stare debeat. Fregit ea responsio Cęsaris animum, ita ut multum de studio suo in Vuladislaum remitteret: nihilominus tamen bellum Polonis intulit, ut per uim Vuladislaum exulem in Principatũ restitueret. uerùm id bellum, in speciem ingens & formidabile, Boleslai Principis sapientia & dexteritas inter ipsa initia restinxit. Nam ut Cæsar, cum ualidis Germanorum, Boemorum & Morauorum copijs, Poloniæ fines attigit: non destitit Boleslaus, cum expeditis turmis, quas de suis tumul-

Conradus Cæsar de Vuladislao restituendo solicitus.

Boleslai responsione

Fractus, &

Sapientia ac dexteritate

tumultuariè coegerat, omnibus locis opportunis hostilia itinera, pabulationes, frumentationes & aquationes, ex insidijs obseruare, & in incautos hostes impetũ facere: interdumq; totũ exercitum, reficientẽ se aut quiescentem, subito tumultu, & ad castra adequitantis exercitus ostentatione, exagitare ac perterrefacere. quibus Cæsar incõmodis, ac Boleslai Principis oratione (qui, accepta fide, ad eum in castra uenerat: luculẽterq; peccata omnia Vuladislai, in se ac cæteros fratres, & in omnes ordines Reip. Polonę, exposuerat) permotus, ac motib. quibusdã (qui è Germania noui afferebãtur, quibus ad domesticarũ rerum curã reuocabatur) inductus, bellum statim soluit, nequidquam inclamante Vuladislao exule.

Exagitatus.

Eiusdẽq; obseruantia uictus, &

Incõmodis domesticis atq; motibus

Domum reuocatus.

Soluit bellũ.

DE BOLESLAI ET MIECISLAI VXORIbus, Henriciq; & Iaxa pietate. Cap. V.

PAce autem cum Cæsare facta, aut uerius bello in aliud tempus dilato, Boleslaus & Miecislaus uxores duxêre sorores germanas Vsseuolodimiri Halicien sium Principis filias: Boleslaus quidẽ Anastasiam, Miecislaus uerò Eudoxiã: cæterũ Henricus, cœlibẽ uitã sequutus, ad Hierosolymitanã militiam cum non cõtemnendo comitatu profectus est, Principatu suo Boleslai fratris fidei ac tutelæ cõmendato. Quum autem totum annum ibi cõmoratus, non uulgare uirtutis suæ specimen aduersus barbaros Saracenos edidisset, sospes reuersus est: & reuertens, in Zagosce pago, ad Nidam amnem, parœciam & domicilium Templariorum sodalitati condidit, & luculentis reditibus instruxit. Cum hoc Henrico Iaxa quoq; hanc in militiam profectus, nobilis ac locuples eques de familia Gryphium, reuertẽs (ut fama est) unũ de Canonicis Sepulchri Christi Domini nostri, diui Augustini instituto uiuentibus, & geminam

Boleslai & Miecislai uxores:

Henricus uerò cœlebs posthãc militiã Hierosolymitanam.

Zagoscensem Parrochiam dotat.

Iaxa, post eandem militiam,

crucem rubram in toga insigne professionis suæ gestantibus, secum deduxit, eamq; Sodalitatē in Polonia propagauit, condito templo & domicilio in pago suo Miechouo (quod nunc oppidum est quinto à Cracouia milliario) & duobus item pagis Sodalitati attributis. Condidit idem laxa dotauitq; etiam monasterium uirginibus professionis Præmonstratensis (ut uocant) in suburbano Cracouiensi, quod Zuerinecium dicitur: quasi tu dicas, Viuarium.

Erigit quoq; cœnobiū Miechouiense & Virginū Zuerinecense.

DE GERMANICO BELLO CVM Friderico Cæsare, Miecislai nuptijs, Vladislai morte & filijs. Cap. VI.

An. 1153. *Fridericus Cæsar,*

NOn ita multo pòst, nempe anno Christi nati 1153. Conradus Cæsar mortuus est: cui Fridericus cognomento Barbarossa, Friderici Sueuorum Ducis filius, successit: qui expeditionem, Vuladislai precibus uictus, in Polonos decreuit. Ac legatos quidē primùm ad Boleslaum Principem & fratres eius misit, qui ipsis, nisi reciperent Vuladislaum, aut nisi ipsi tributum penderent, bellum denuncient: ipse uerò hyemem illam in apparatu belli consumpsit. Reuersi Cracouiam legati non dissimile eius quod Conrado olim datum erat, responsum detulerunt: cuius ea uis erat, ut quiduis potius passuri Poloni Principes, quàm aut tam immanem aut turbulentum fratrem recepturi, aut tributum cuiquam daturi esse uiderentur. Itaque anno sequenti, qui fuit à Christo nato 1158. Fridericus Imperator cum maximis Germanorum omnium ac Boemorum copijs per Saxoniam in Polonorum fines ingreditur: Odramq́ue amnem, nemine prohibente, uado transiuit. Poloni uerò

Vuladislaum reducere uolens,

An. 1158.

uerò Principes, etsi non contemnendam manum habebant, nunquam tamen se tanto exercitui opponebant: sed leui armatura usi, partim in prædatores & pabulatores ex insidijs excurrebant: partim uillas & oppida sua, quà iter facturum esse Imperatorem suspicabantur, ipsi comburebant, partim etiam munitiones deijciebãt, ita ut neque progredi rectè Imperator, propter pabuli & commeatus inopiam, neque uestigium ponere firmo aliquo & munito loco posset. Erant in magna difficultate res Germanorum, omnia itinera nostris obsidentibus. Itaque intestinorum dolore laborari uulgò cœptum (quo morbo multi mortales absumpti sunt:) iam'que apertis conuitijs & maledictis Imperatorem incessebant, quòd ab eo ad inauspicatum bellum, ob rem alienam, educti essent. Quibus rebus permotus Fridericus, simul quòd res Italicæ discessu eius turbatæ eum ad se reuocabant, de reducendo exercitu cogitare cœpit: sed quoniam turpe & ignominiosum sibi esse ducebat, eum qui bellum alteri intulit, aut pacem ultrò offerre, aut rebus infectis retrocedere: ut ex dignitate sua faceret, Boleslaum Boemorum Principem subornat, quò Polonis persuadeat, ut de pace ad Imperatorem mittant, aut ipsi ueniant: sperare se ac recipere, eam æquis conditionibus cõpositum iri. Amplectuntur nostri eius consilium: petita acceptaq; fide, ad hostem proficiscuntur. Ibi ergo multis ultrò citroq; habitis sermonibus, pax tandem his legibus cõstituitur: ut Vuladislaus ad Silesiæ modò dominatum restituatur, cæteris se abstineat: & ut Boleslaus, unà cum fratribus, trecentos hastatos equites Friderico in auxilium, ad Mediolanense siue Longobardicum bellum mittat. & quò firmior hæc pax esset, Adleidam, Imperatoris sororis filiam, Miecislaus

A Polonis uexatus.

Et reuocatus domum.

Pacem cum Boleslao & fratribus eius facit.

Adleida nubente Miecislao.

tertiam uxorem duxit. Apparabat iam reditū Vuladiſlaus in patriam, opera & beneficio Friderici Imperatoris impetratum, poſt tredecim annorum exilium: uerùm in ipſo apparatu extinctus, & Aldenburgi in Holſatia (quæ urbs à Slauis cōdita, Starígradum olim dicta fuit) ſepultus eſt: ut non irrita ceciderit Iacobi Archiepiſcopi deuotio: nec potuerint humani conatus Diuinā ſententiam, & iuſtam fratrum & patriæ uiolatoris ultionem, immutare. Vixit autē Vuladislaus 55, præfuit Polonis non totos ſex annos: líberos reliquit maſculos tres, Boleſlaum, Miecislaum, & Cōradum: cui Laſconogo propter gracilitatem crurum, cognomen fuit. Hi igitur opera Friderici Sileſiam omnem (quæ continentibus ſyluis à reliqua Polonia dirimitur) uſque ad Boemorum Saxonumq́ fines in ditionem ſuam acceperūt, ea quidem lege, ut maieſtatem ſummi Príncipis Polonorum comiter conſeruarent, néue patris tyrannidem imitarentur.

Vuladislai mors.

Cap. 2. ſup.

Vuladislai Principatus, & filij.

Sileſia poſſeſſores.

DE INFELICI BELLO CVM PRVSSIS deſertoribus fidei. Caput VII.

REſtitutis Vuladislai filijs, ſublatoq́ omni metu belli, Boleslaus Criſpus Princeps Polonorum, ex fratrum conſilijq́ totius ſententia, Pruſsis (qui à fide Príncipum Poloniæ & à Religione Chriſtiana deſciuerant) bellum fecit. Hi, quum uires ſuas impares tanto bello ſuſtinendo eſſe animaduerterent, ſupplíces à Boleslao pacem petunt, & imperata ſe facturos pollícentur: negat uerò ipſe pacem ſe eis daturum, ni ſtulta & mala multorum Deorum ſuperſtitione ſeſe abdicēt, & Chriſtianam Religionem populariter recipiant. Durius quidem hoc Pruſsis uidebatur: ſed tamen, impendentibus malis adacti, accipiunt conditionem. Demoliuntur ergo fana & ſacra

Pruſſi deſertores fidei,

Eam rurſus inuiti recipiunt:

sacra falsorum Deorum: uni uerò Deo, quem nos colimus, instaurant: liberos ritu Christianorum initiant, certatimq; omnes nomina dant Christo: sed magis deuitandi præsentis periculi metu, quàm ex animo id faciunt: & lingua quidem iurat, (quemadmodum inquit Poeta quidam) mens iniurata manet. Itaq; deducto exercitu, & amisso metu, rursus ad ingenium redière. Nam uix dum circumacto anno, Prussi in pristinum errorem aperte relabuntur, ritus Christianos explodunt, sacerdotes eiiciunt, templa profanãt: ueriti autem, ne extrema pro iis quæ perpetrarant patiantur, legatos ad Boleslaum mittunt cum donis magni pretij: profitentur, se in fide eius permanere, Religionis modò Christianæ necessitatem ut sibi remitteret: multitudinem patrias & auitas Religiones neutiquã uelle aut posse abiicere, & omnia prius malle perpeti, quàm ab inueteratis tempore & consuetudine ritibus, ad nouos transire. Leuius quàm par erat Christiano Principi, uiolatam & neglectam ab ipsis fidem Boleslaus ferre uisus est, quum illi de fide erga ipsum sua nihil mutarent: itaque sic tum legatos eorum dimisit, ut factum eorum approbasse uideretur: pluris faciẽs suam, quàm Dei, maiestatem: siue adeò muneribus, quæ sapientum quoq; mentibus caliginem offundunt, « delinitus: neq; cogitabat, nõ habere modum neq; finem « temeritatẽ, cui semel habenæ impunitate relaxatæ sunt. « Offendunt autem plerumq; homines in eo, quod causæ Dei præposuerint: ut tunc accidit. Nam Prussi uidentes impunè sibi cessisse prima ausa, sublatis animis haud ita multo pòst Exactores Principis propellunt: factaq; manu ualida è promiscua hominum multitudine, tractum Culmensem & Masouiam nec opinantibus nostris ingressi, crudeliter uastarunt, ingentesq; hominum & pecudum

Sed redeuntes ad ingenium.

Missiq; ad Boleslaum muneribus.

Quod uolunt impetrant.

Fidem, impunè uiolata Deo Fide, uiolarũt eam & Boleslao: Atq; post uastatam crudeliter Masouiam & Culmensem tractum.

cudum prædas abegerunt. Qua de re certior factus Boleslaus, nihil sibi fecit reliqui ad celeritatem, quin cum paucis militibus, quos circum se habebat, & quos proficiscens adiungere sibi potuit, auxilio suis accurreret: sed iam barbari abierant. Fremens igitur, & sibi ipse ob superiorem conniuentiam displicens, anno sequenti (qui fuit 1167.) maiore ui & apparatu expeditionem in eos fecit: sed Prussorum transfugarum fraude, quibus ducibus & consultoribus in expeditione illa maximè utebatur, ad syluestria quædam paluestriaq; & uliginosa loca deductus exercitus, fœdè à Prussis peditibus, è latebris illis undiq; prosilientibus, profligatus est: nostris neque progredi iam, neq; consistere ex aduerso hostium, neq; regredi ualentibus: terra abscedente, & equites ac pedites armatos deuorante. Erat miserabile spectaculum, quum nostri, sine ordinibus progressi, & inopinato hostium incursu aut impulsi aut perterrefacti, terga uertebant, seq; inuicem proterebant & proculcabant. Multi ibi mortales cæsi, plures uoraginibus absorpti sunt: pauci salui ad extremum agmen, quod firmiori loco steterat, per cæterorum corpora se recepêre. Ibi Henricus Dux, inter primos pugnans fortiter, occubuit: ibi omne penè Polonorum robur afflictum atq; debilitatum est.

An. 1167. *Magnum Polonorum exercitum perdunt miserè,*

Vnà cum Henrico Duce.

DE CAZIMIRO DVCE, VERNERO EPIscopo cæso, Boleslaiq; morte, & Ecclesijs Kelcensi atq; Cruſuicensi. Cap. VIII.

Cazimiro post Henricum Principatus cedit.

POst extinctum autem hoc in bello Henricum, Sendomirienſis atq; Lublinenſis Principatus Cazimiro, minimo de filijs Boleslai Criuousti, qui ad eam usq; diem exors patrimonij fuerat, mandatur: eodemq; tempore Vernerus, Plocensis Ecclesiæ Episcopus, integritate &

Propter Vernerū Episcopum cæsum,

tate & sanctimonia uitæ clarus & eleganter eruditus, Equestri Rosarum familia, à Boleſta uiro potenti & uiolento (propterea quòd in Ius eum, propter pagum nomine Carscum ademptum, uocasset, causamq; obtinuisset) obtruncatur. qua re cognita, Archiepiscopus Gnesnensis Petrus, familia Senauius, de consilio & uoluntate cæterorum Episcoporum, toti Prouinciæ suæ sacris interdixit. Motus itaque & atrocitate facinoris & interdicto Archiepiscopi Boleslaus Princeps, comprehendi Boleſtam, & exuinculis causam dicere apud se, condemnatumq; in foro Gnesnensi (ubi hæc agebantur) extructo rogo cremari iussit. Verneri uerò corpus, Ploscum delatum honorificè sepultum est: nec ita multo pòst uariis, & salutiferis hominum generi, miraculis cœpit sepulchrum eius celebrari. Post aliquot deinde annos moritur Boleslaus, & Cracouiæ sepelitur, anno Christi 1173. quum Principatum Poloniæ annos 27 tenuisset, uixisset sex & quadraginta: relicto uno filio Lesco, cui posterius Albi cognomen inditum est. Ante obitum autem Boleslai Crispi, Gedeon gente Gryphius Kelce oppidum in abditis syluis condidit: in eoq; templum secto lapide exædificauit: & collegium sacerdotum primariorum, quos Prælatos & Canonicos uocant, iuxtà ac Vicariorum, ibi cõstituit, quum eis pagos ac decimas attribuisset. Per eadem ferè tempora Crusuicensis cathedra Vuladislauiam translata est ab Honoldo Italo, eius oræ Episcopo.

Boleſta.

Post interdictum Archiepiscopi.

Gnesnæ condemnatus exuritur, &

Verneri corpus claret miraculis.

Boleslai mors, & An. 1173.

Filius Lescus.

Kelcensis Ecclesia constructa.

Cruſuicensis cathedra trãsfertur Vuladislauiam.

DE MIECISLAO SENE.

Caput IX.

BOleslao Crispo Miecislaus Senex sufficitur: uerùm is qui puer ob grauitatem morum & prudentiã Senis cognomen adeptus erat, susceptо Principatu, prouecta

Miecislaus Senex, Mutatis moribus,

Malo consultore usus, iniuste dominatur: propterea

uecta iam ætate spes hominum fefellit. Nam consulto-re malo Henrico Ketlicio utens, initiò statim aspero & auaro dominatu hominum uoluntates offendit: noua onera, noua uectigalia imponens: leuibus de causis (uelut ob cæsum ursum aut ceruum, captâmue dorcam) bonorum confiscatione multans. Solius enim tunc Principis erant in Polonia omnes ubique uenationes. Iudicia quoq; & alia munera publica quæstuosè mandabat: afflictorum querimonias non audiebat, sed eos inclementioribus dictis à cõspectu suo repellebat: ut mirum non esset, plura peccari à magistratibus, quàm ab ipso Principe. Audiebantur ergo uulgò suspiria, gemitus & que-

A Gedeone Episcopo correptus & apertè

relę calamitosorum hominum. Quamobrem permotus his Gedeon Cracouiensis Episcopus, uir magni animi & constãtiæ, Miecislaum semotis arbitris adit: mixtisq; cum grauitate blandicijs, orat & admonet placidè, more Maiorum ut regnet, cõtentus usitatis uectigalibus & operis hominum: Magistratus ritè ac ordine dignis hominibus mandet, neue quid iniustè aut crudeliter ab eis fieri patiatur: eius enim periculo omnes eius uicarios ac ministros peccare. Commemorabat nonnulla exempla domestica, uetustiora & recentia, quibus eum ab instituto deterrebat: sed nihil planè profecit, nisi quòd eum sibi infensum reddidit. Superbè autẽ & procaciter reiectus Gedeon, haud remisit tamen solicitudinem subueniendi afflictæ patriæ, atq; emendandi tyranni: & quum apertis monitis suis præclusum esse aditum ad aures eius in-

Et tacitè.

tellígeret, callidè comminiscitur, quomodo eum ipsiusmet iudicio reuincat. Mulierem namque subornat, quæ sordido & miserabili habitu assumpto, ubi in conspectũ Principis uenit, lamentabili uoce & eiulatu ementito opem eius implorat. Motus eius lachrymis & importuno cla-

no clamore Miecislaus, quid queratur, quidue sibi uelit, rogat. Illa, gregem se ouium numerosum habuisse, & filio commendasse: illum porrò mediastinis pascendum commisisse: illorum negligentia gregem à lupis dilaniatum, secq; ad extremam inopiam inde redactam esse: rogare, ut cuius culpa damnum datum est, ab eo præstaretur. Citati mediastini, qui pariter subornati uenerant: negant, sua negligentia damnum datum esse, uerùm adolescentis, qui priuignus, non filius, esset eius mulieris. Eum enim, uenationi deditum, feros canes alere: qui soluti, partim ipsi gregem laniarint, partim disiectum ac dissipatum lupis in prædam dederint: eum igitur damnum præstare oportere. Aderat & adolescens, crimencq; in mediastinos referebat: se præsidio gregi canes alere. neque satis tamen illorum dicta refellebat. Cognita autem causa Miecislaus, quum nonnihil cogitasset, condemnat matri siue nouercæ adolescentem damni illati: approbantcq;, qui tum aderant senatores, iudicium Principis. Ibi ergo Gedeon: Iustè, inquit, & sapienter iudicasti, Princeps inclyte. Adolescens certè maternæ calamitatis & laniati gregis culpam sustinet (quippe qui eiusmodi canes apud gregem habuerit, qui non modò præsidio gregi aduersus lupos non fuerunt, uerùm ipsi etiam ultrò concerpserunt, uel certè dissipauerunt, quò magis luporum morsibus esset obnoxius:) uerùm tum demum iusti & ueri Iudicis functus eris officio, si iudicatum ipse facias, & quæ in alios statuis, primus ipse præstes. In te enim ipse nunc iustam tulisti sententiam: te ipse condemnasti. Tu filius es huius amplissimæ & florentissimæ dudum Reipub. sed tu, te priuignum eius dici, mauis (tametsi non tam tua culpa hæc est, quàm aliorum:) te illa in lucem editum, ac tenerè educatum, ad

hoc honoris fastigium extulit: tibi gregem suum, seq; ipsam curandam atque tuendam commendauit: tu porrò gregẽ eum numarijs Iudicibus & Magistratibus tradis: tu feros canes (hoc est, acerbos & crudeles Exactores ac Præfectos) facultatibus & sanguine innocentium hominum saginas: quorum cæca cupiditate & asperitate fit, tenuiores ut à potentioribus, perinde quasi à lupis, impunè diripiantur & opprimantur. hæc damna omnia ac incõmoda Reipub. tibi præstanda sunt (quemadmodum ipse iudicasti,) si non humano, at Diuino certè iudicio: quod nemo, quamuis magnus, quamuis potens, quamuis sapiens, recusare potest aut effugere. Resipisce igitur, & miseram sordidamq; matrem, afflictam Rempub. quam florentem accepisti, respice: ac ne eas perditum, quam seruare debes. Ita autem existimato, per me tibi nunc uniuersam Rempublicam, ad genua tua accidentem, supplicare. Quòd si preces eius repudias, illa quidem fortasse Diuinitùs salutem & præsidium nacta fuerit: at tu ultorem Deum experiere, seueriorẽ fortasse, quàm cognominis tuus Miecislaus Rex, quàm Boleslaus eius nominis secundus, Maiores tui: quàm Vuladislaus frater: quàm denique omnes, quicumq; usquam auarè & crudeliter dominati sunt: quandoquidem eorum exitu & exemplis non commoueris.

Dum nihil de sua iniquitate remittit,

Incensus hac oratione Episcopi Miecislaus, fremens è Senatu sese proripuit: multa Gedeoni, multa cæteris senatoribus, qui Gedeonis dicta approbare uidebantur, minitans: & plusculum iræ & odio suo indulgens, grauior etiam deinceps hominibus esse pergit. Fortè autem is in Maiorem Poloniam proficiscebatur: eam igitur occasionem nacti Primores, quum auctam etiam esse monendo Principis acerbitatem uiderent, cõueniunt

A proceribus.

certo

certo loco, & secretò inter se de salute sua & Reipublicæ consultant. Princeps Gedeon, amouẽdum esse Principatu Miecislaum, tam præfractum & impotenter dominantem, censet: Palatinus uerò Cracouiensis Stephanus Cazimirum, Sendomirienſem Ducem, successorem illi nominat: grauitatemq; eius, humanitatem, facilitatem, iustitiam exponit: qui quàm sit fratri dissimilis, uel uno facto posse cognosci. Accidisse aliquando, ut cum aulico quodam suo equite, Ioanne Conario, alea luderet, animi oblectandi gratia: incensum utrumque uincendi studio, in profundam noctem ludum produxisse: pertæsos deinde ludi & uigiliarum, uno iactu summam reliqui lusisse: uincentemq; Cazimirum, & quod lucratus erat argentum non modicum auferentem, palma manus in faciem à Conario ictum esse: illumq; noctis beneficio elapsum, postridie inuentum & ad Cazimirum adductum. Clamantibus cunctis, eum capitis pœnam commeruisse, qui Principis maiestatem imminuisset: Minimè gentium, inquit Cazimirus, eum occidi oportere, qui dolore grandis iacturæ incogitans deliquisset: & quum fortunam (à qua damno affectus erat) ulcisci non posset, in se fortunæ alumnum commotus esset: se magis in culpa esse, qui conditionis suæ ac dignitatis oblitus, eum ad ludendum prouocasset. Non modò igitur illum se absoluere, uerùm etiam ipsi gratias agere, quòd se ictu illo admonuisset, ne quid indignum Principe in se admitteret: neu se ludo, aut ulli rei leui ac inhonestæ, deinceps daret. Sic igitur illum Principem, seueriorem in sese quàm in alios iudicem, homini à quo læsus erat, omnium iudicio damnato, indulsisse: quin & argentum omne, quod ludo quæsierat, ipsi

Cazimiro principe electo.

reddidisse. ad eum itaq; deferendum esse Principatum. Hoc ubi à Proceribus est factum, recusat Cazimirus, pietatem ætatisq; fraternæ prærogatiuam causans: ipsi contrà instant precibus, impotentemq; ac tyrannicum dominatum Miecislai referentes, uix tandem eum, ut postulatis eorum annueret, impulerunt. Sic ergo Miecislaus, quum non multum supra quatuor annos asperè & impotenter dominatus esset, absens Principatu deiectus est, anno post Christum natum 1177.

Principatu deijcitur.

An. 1177.

DE CAZIMIRO PRINCIPE, ET MAIORE Polonia à Miecislao occupata. Caput X.

Cazimirus Princeps cum omnium gratulatione susceptus,

CAzimirus ad ineundum Principatum paruo comitatu profectus est, ne non accitus, sed uelut inuasor alieni uenire uideretur: uenientiq; magna cum lætitia & gratulatione obuiam prodijt ingens omnis generis multitudo, Liberatorem & Seruatorem eum salutans. Pulsus uerò & excluſus omni suo Dominatu Miecislaus, Ratiboriam cum uxore & liberis se recepit: inde ad Fridericum Imperatorem affinem suum profectus, quum frustra opem eius imploraſſet (propterea quòd is & Italicis rebus distinebatur, & in Asiam expeditionem parabat) reuersus, & omni auxilio destitutus, ad fratris misericordiam per internuncios confugit. Commouit Cazimirum ingens illa in fratre fortunæ mutatio, & inconstans rerum humanarum conditio: itaque ad Senatum de reuocando Miecislao, & ad Dominatum suum restituendo, refert. Grauiter cunctus Senatus, & non obscuro murmure, orationem Principis excipit: petitoq; seorsim ab ipso colloquendi & con-

Liberatorq; & Seruator salutatus,

Dum Miecislaus nullũ inuenit apud Imper. præsidium,

Ipse de eo restituendo refert.

& consultandi spatio, obiurgat Principem, quòd priuatum officium publicæ saluti atque tranquillitati anteferat, præsentemq; pestem optimæ de se merenti patriæ ac sibiipsi quoque uellet accersere: desineret itaque restitutionis illius mentionem facere, aut ipse quoque sibi ab infensa Miecislao multitudine caueret. Hoc responso Senatus, deterritus Cazimirus, gratias agere singulis de tam constanti erga se uoluntate, neque quidquam deinceps aperte de reuocãdo Miecislao mouere: clàm tamen, uincente misericordia & pietate, impensius ipsi fauere, & ut sibi aliqua ratione prospiceret, monere: non aduersante se, id facturum. Habebat Miecislaus filiam, nuptam cum Mesciugo Satrapa in Pomerania, qui florebat opibus & gratia populari inter Pomeranos: eius itaque opera reconciliatis sibi Pomeranis, & collecta aliquanta manu, inopinãtibus omnibus Gnesnam intercepit, non ignaro, uerùm conniuente Cazimiro. Nec mora, complures alias munitiones partim ui, partim per deditionem capit. Sic Miecislaus rursus post biennium omni Dominatu Maioris Poloniæ, à patre attributo, potitus est.

Sed obiurgatus à Senatu

Clàm fit auctor Miecislao

Occupanda Maioris Poloniæ.

DE REPVB. A' CAZIMIRO CORRECTA, bello cum Halicensibus & Vngaris gesto, Miecislaoq; frustra reuocato. Cap. XI.

CAzimirus uerò initio Principatus sui, uectigalia illa & labores cæteraq; onera, quibus instituendis & exigendis Miecislaus offenderat, sustulit: iudicia correxit: magistratuum licentiam coercuit, infinitamq; potestatem circumscripsit: prauos quosdam & barbaros Procerum & Equitum Polonorũ mores, quibus ij tam

Cazimirus optimè Rempub. corrigit.

ſuos quàm aliorum ſubditos opprimebant, in comitijs apud Lenciciam habitis omnino ſuſtulit: domeſticos quoq; motus quoſdam, per ea tempora excitatos, optimus Princeps placidè & ſine bello compoſuit, ita ut nulla non pars Reipub. curata, ac melius quàm dudum conſtituta eſſe uideretur. Anno deinceps Chriſti 1182. ad Halicium duxit exercitum, ut Miecislaum Ducem, ſororis ſuæ filium, quaſi nothum à fratribus pulſum, reduceret: deinde uerò anno 1185, poſt Miecislaum Ducem ueneno ſublatum, & ſurreptam ſibi per iniuriam atque fraudem Halicienſem ditionem, cum Vngaris bellum geſsit. Grauiter id ferre noſtri: fremere contra Principem: uiolatam ab eo cum Vngaris pacem & amicitiam querebantur: unde permultum collegerat odij Cazimirus apud pleroſque Proceres atque Equites. Igitur quum is fortè in Ruſsiam, controuerſiarum quarundam componendarum cauſa, profectus eſſet, celeriter conſpirarunt contra eum Proceres: Miecislaum accerſunt ad recipiendum amiſſum pridem Principatum: & quò magis in eum ſtudia populi inclinent, fingunt Cazimirum in Ruſsia ueneno extinctum eſſe. Accurrit properè Miecislaus: recipitur à Proceribus ac præfectis & cætera multitudine: Cracouiam uenienti portæ urbis aperiuntur: arcis uerò aditu arcetur à Fulcone Epiſcopo, & Nicolao Palatino, fratribus familia Liſsijs, ſiue Vulpijs, qui à conſpiratione illa alieni, firmo eam militum & clientum ſuorum præſidio tenebant. At Cazimirus certior factus de defectione ſuorum, auxilia Volodimiro, Romano, & Vuſſeuolodo imperat, ipſoſque Duces proficiſci ſecum iubet: præterea quantum poteſt uoluntariorum ac mercenariorum militum cogit: ac ſumma ope adniſus nouam arcem, Cracouiæ à Miecif-

An. 1182. *Halicienſis Dux Miecislaus reducitur.*

An. 1185.

Bello cum Vngaris geſto offenſi Poloni,

Abſente Cazimiro

Miecislaum reuocant: ſed

Cazimirus Natim rurſus

Miecislao exædificatam, expugnat: fratris filio, & pleriſque omnibus aduerſæ partis militibus illic exiſtentibus, non modò uitam & libertatem conceſsit, uerùm etiam ampla munera largitus eſt. qua indulgentia & clementia ſua ita ſibi cùm omnium, tum inprimis Miecislai fratris animum deuinxit, ut nunquam is deinceps de repetendo Principatu cogitârit. *Principatum recuperat.*

DE BELLO PRVTHENICO, REIP. diligenti cura, S. Floriani reliquijs, Cazimiri pietate ac morte.

Cap. XII.

PAcatis domi rebus, & cum Vngaris certa pace conſtituta, Pruſsis bellum intulit: ut cladem ſub Boleslao Criſpo acceptam, fratriſq; Henrici mortem, ulciſceretur, & gentem barbaram atque rebellem domaret. Atque hi quidem, multis noſtrorum incendijs atque cædibus afflicti, pacem ſupplices petiuerunt: ſuperiorum annorum tributa perſoluerunt: imperata omnia in poſterum ſe facturos, ſanctè promiſerunt. Poſt id autem bellum, quum arcibus & oppidis inſtaurandis, moribusq; & legibus ciuium emendādis, reliquum ætatis tempus tranſmittere decreuiſſet: à Lucio Pontifice Maximo, eius nominis tertio, reliquias ſancti Floriani martyris impetrauit: eáſque cum ingenti omnis generis hominum multitudine, & ſolenni ſacerdotum frequentia, ad ſeptimum à Cracouia milliarium progreſſus reuerenter excepit: & in ſuburbano Cracouiæ Septemtrionali, quod pòſt in formā oppidi redactum, nunc Cleparia dicitur, extructo magnifico templo, collocauit: idq; templum ſplendida ſupellectili dotauit: & collegium ſacerdotum Canonicorum, attributo ijs lucu- *Bellum cum Pruthenis* *Geſtum proſperè.* *Rempub. omni ex parte curans Cazimirus* *S. Floriani reliquias cū ſumma reuerentia* *In Templo Cleparienſi collocat.*

Dies festos quomodo egerit.

luculento censu, in eo instituit. Porrò diem sancti martyris memoriæ sacrum, totum rei Diuinæ, in eiusdem S. Floriani æde, impendit, largas in egenos & afflictos effundens eleemosynas. Hoc autem ferè omnibus festis diebus facere consueuerat, neq; temerè eos lusibus aut conuiuijs contaminabat. Fuit enim Diuini cultus perquàm studiosus: multa ad ornatum templorum contulit: monasterium Soleouiense in Gnesnensi diœcesi, Cistercienſi sodalitati, antequam summum Principatum adeptus esset, in uilla Ruslai Comitis (qui decedens absque liberis Christum hæredem instituerat) ad Pilciam amnem condidit & locupletauit: Coprouicense quoque cœnobium eidem Cistercienſi collegio excitauit: quod amplius etiam deinde nobiles Bogorij & Habdanci locupletarunt, Principis exemplum sequuti. Fit enim plerumque, ut ad Principis sui studia homines libenter sese accommodent. Dum autem annum septimum decimum regnaret, in conuiuio, quod Proceribus suis instruxerat, hausto mediocri poculo, subitò concidit, & paucis horis animam exhalauit. Subitúsne morbus eum inuaserit, an uenenum exhauserit, incertum est. Vixit uerò sex & quinquaginta annos: reliquit duos filios impuberes, Lescum, cui Albo à colore capillorum cognomentum inditum, & Conradum: reliquit & filiam Adleidam, quæ septimodecimo post patrem anno mortua est, quum castè religioseq; uixisset. Fuit autem is annus, quo mortuus est Cazimirus, post Christum natum 1194. quarto uerò post mortem die in basilica Cracouiensi sepultus est.

Cultum Diuinũ promouet erecto monasterio Soleouiensi & Coprouicensi.

Mors Cazimiri subita.

Filij eius, Lescus Albus & Cõradus: Filia Adleida, uirgo.

An. 1194.

LIBER

LIBER VI.

DE LESCO ALBO CVM HELENA matre, & bello cum Miecislao gesto. Caput I.

FVneribus iustis Cazimiro peractis, ibidem Cracouię, ut frequẽtes Proceres atq; Equites ad funus cõuenerant, comitia instituũt, ac post uaria studia atq; sententias, Lescum Cazimiri filium natu maiorem, Principem renunciãt: sed interim, dum is adolescit, Proceres penes matrem eius Helenam imperium omne & summi Principis auctoritatem esse iubent, ea quidem lege, ne quid illa sine consilio Episcopi & Palatini Cracouiensis, qui curatores puero & gubernatores dati sunt, faceret. Ibi Nicolaus Palatinus primus in uerba Lesci iurat: idem faciũt cũcti, semper se Lesco Principi fideles & obsequentes fore. Hæc ubi Miecislao Seni, ita ut acta erant, nunciata sunt, excanduit maiorẽ in modũ, eò quòd præteritus esset: pòst suos, atque etiam Silesios, irritat, quòd ad creandum cõmunem Principem neq; uocati neq; exspectati essent. Collecto itaque exercitu, magna celeritate Cracouiã contendit: iamq; ad Mosgauam amnem, septimo tantùm à Cracouia milliario, statiua habebat, quum Palatinũ Cracouiensem cum non contemnendis copijs adesse, prius propemodũ uidit, quàm audiuit. Vtrinque instruunt acies, & pugnandi copiam faciunt: committitur atrox prælium ad Mosgauam amnem: utrisq; haud incruenta cessit uictoria: Miecislaus aũt amisso ibidem Boleslao filio, ipse lauciatus (quum sese, quisnam esset, detracta casside prodidisset, & supplex uitam peteret) seruatus, & ex acie clàm eductus, fuga sibi consuluit.

Lesco Principe renunciato, & imperio matri eius credito, additisq; curatoribus.

Miecislaus

Armis Principatum appetit

Frustra.

DE MIECISLAO SENE ITERVM, Terræmotu, & Lesco Albo iterum.

Caput II.

QVamuis autem, post Mosgauiense prælium, ad malè tentata prius arma segnior factus esset Miecislaus: animo tamen haudquaquam conquiescebat, neque cogitationem recuperandi prærepti sibi Principatus deponebat. sed quum, aperta ui peruenire se ad eum posse, diffideret, ad dolos conuersus est. Muliebrem etenim sexum, credulum atque deceptioni (propter infirmitatem consilij) obnoxium, blandis dolis adoriri statuit. Ad Helenam itaque Lesci matrem, penes quam tum erat summa rerum, allegat: multis illi & blandis uerbis, ut sibi Principatum concedat, persuadet: quem tranquillum & magis florentem maturè se Lesco eius filio, quoad is adolescit, relicturum esse promittit. quibus uerbis inducta & persuasa credula mulier, nequidquam aduersantibus curatoribus ac cæteris Proceribus, annuit Miecislai postulatis: modò ut is iurisiurandi religione promissa stabiliat. Hoc autem ille dum se facturum recepisset, condicta die, quæ diui Bartholomæi memoriæ consecrata erat, Cracouiam cum splendido Procerum suorum comitatu ueniens, haud grauatim fecit: iuraruntque & Proceres utriusque partis, se omnia, quemadmodum conuenta essent, rata firmaq; habituros. Ita rursus Miecislaus Principatu potitus est: Helena uerò cum filijs Sendomiriam cõmigrauit. Non multo pòst deinde, anno Christi 1200. ad quintum Nonarum Maij, terræmotus uehemens meridiano tempore excitatus, aliquot diebus consequentibus permulta ædificia in Polonia & in uicinia eius conquassauit. quæ res inaudita propemodum in his regionibus, prodigij loco

Miecislaus, armis quum non posset,

Blandis dolis

Rursus consequitur Principatum.

An. 1200.

Terræmotus.

loco habita est. Miecislaus porrò promissa non exsol- *Miecislaus, Helena instante,*
uebat: quem Helena literis atque legationibus crebris frustra admonuerat, nunc occupationes publicas, nunc aduersam ualetudinem causantem: ad extremum uerò ipsa eum Cracouiæ adit: eadem illa, quæ in pactis conuenerant, coràm orat & flagitat. Blandis ille eam uerbis & pollicitationibus deducebat: sed instare illa importunius, fidemq; datam requirere, & iurisiurandi religionem uiolatam queri. Ibi ille, nihil iam dissimulans, inquit: pactis & iureiurando, contra Ius Gentium atque ipsius Naturæ exacto, se non teneri: habere se, Iure Gentium & naturæ, certos suos hæredes, ex iusta uxore susceptos: eos à successione debita excludi, nefas esse. Dimissa igitur atque reiecta Helena cum ingenti animi sui dolore, damnat illam credulitatem suam & præceps consilium: neque tamen solicitudinem pro filijs remisit. Nam apud quos gratam Cazimiri, mariti sui, memoriam residere iudicabat, literis atque nunciis de iniuria atque perfidia Miecislai queritur: eorum fidem implorat: promissa etiam non leuia addit: adhæc odium Miecislai exaggerat. Et offenderat is iam sanè *Propter offensos Procerum & Equitum animos,* non leuiter animos Procerum atque Equitum, propterea quòd nonnullos possessionibus certis & antiquis deturbarat, easq; suis quibusdam è Maiore Polonia asseclis & ministris donarat: & quòd eisdem Magistratus mandabat, indigenas præteriens. Omnes itaque Proceres Cracouiæ in Miecislaum conspirarunt: quorum princeps Nicolaus Palatinus Cracouiensis, idoneam absente tunc fortè Miecislao occasionem nactus, Cracouiam occupauit: Helenamq; cum Lesco filio, celeriter accersitos, intromisit: reliquas deinde arces atque munitiones Cracouiensis ditionis nullo negotio rece-

Principatu iterum excidit: fitq; iterùm Princeps

Lescus Albus cũ matre.

pit, cedentibus ultrò, qui eas pro Miecislao tenebant, quum totius Cracouiensis cõuentus consensum & conspirationem uiderent.

DE MIECISLAO SENE TERTIVM, morteq; eius. Cap. III.

Miecislaus iterum

DEiectus rursus Principatu Miecislaus, non desistit tertiùm ad eum aspirare: nec eum conatus fefellit, ijsdem quibus prius artibus grassantem. Helenam enim iterum blanditijs atq; dolis aggreditur: affirmat, non per se stetisse, quò minus pactis satisfaceret: uerùm per Proceres Cracouienses, & inprimis per Nicolaum Palatinum se paratum esse fidem suam liberare. Cuiauiensem tractum ipsi & filijs eius redditurum: & de cæteris pactis, quibus illa uellet modis & monimentis, cautu rum esse. His quum eam emollijsset, monet, ut clàm Proceribus omnia faciat: Nicolaum autem à se ante omnia amoueat & releget, si sibi liberisq; suis bene consultum uelit. Nec difficulter persuasit mulieri, omnia timenti, & omnia credenti: nec deerant inuidi quidam & maleuoli, qui muliebrem animum in Nicolaum magis ac magis irritarent. Fit enim ferè, ut rectè geri summi Magistratus, absq; offensione multorum, non possint: tametsi ipsis quoq; secundis rebus, atq; etiam rectè factis, necessaria propemodum comes est Inuidia. Factus autem certior de mulieris consilio Nicolaus, adit ad Helenam & filios eius: merita sua in illos & studium commemorat: orat, ne se, famam caputq;, æmulis & inimicis suis prodant: quos quidem inimicos cepisset, dum illis fidelis esse studet, dumq; caput suum pro illorum salute & imperio multis periculis obijcit. Vbi uidet, non commoueri precibus suis implacabilem mulierem, Posnaniam ad Miecislaum, quamuis infensum sibi hostem, contendit,

Helenã blandis dolis capit,

Nicolaum Palatinum rapiens in inuidiam.

Ipse uerò Palatinus, dum ab Helena nihil impetrat,

salutã

saluti & incolumitati suæ prospecturus, simul & inimicos ingratamq; mulierem ulturus. Non facilè ferunt contumeliam illustres uiri, sæpeq; irritati impotentia animi ad multa, se indigna, impelluntur: atque adeò in perniciem patriæ nonnunquam feruntur præcipites. Veniam igitur præteritarum offensionum Nicolaus à Miecislao petens, in posterum ei suum studium defert: accepitq; eum comiter & honorificè Miecislaus: benigneq; & liberaliter habitum, & magnis promissis oneratum, dimisit: ac per eum, nullo negotio, Cracouiēsem omnem regionem in potestatem suam redegit. Adeptus autem Nicolai opera Principatum Miecislaus, nō satis habuit non reddere fratris filijs Cuiauiensem tractum: quin & Voslicense territorium, & tria præterea castella de Sendomiriensi ditione, ipsis ademit: sua illa esse, & ad Principatum suum pertinere, asseuerans. quæ agentem, & de redintegratione uniuersi Principatus ac Regni Poloniæ cogitantem, mors inopinata oppressit, anno Christi 1202. quum iam septuagesimum tertium uitæ annum ageret: sepultusq; est Calisij, in templo Pauli Apostoli memoriæ dicato: quod ipse condiderat, & collegio Canonicorum Regio instituto ornauerat: uerùm oppido temploq; postea in alium locum translato, sepulchrum eius sub diuo relictum est. Contulit autem is & alibi non parum, ad amplificādum cultum Diuinum. Nam Lādense & Vagrouecense monasteria, & alia quædam, tum & Ptochodochium egenis recipiendis & sustentandis, condidit & locupletauit. quod tamen attinet ad monasterium Vagrouecense, à Zbiludo quodam ante annos 50. illud conditum & locupletatum fuisse, hæc priuilegij cœnobij illius uerba probant: Zbilud Poloniæ ciuis, uiros spirituales mortuos mundo, uiuentes

Ad Miecislaum præfectus

Partes eius curat.

Miecislaus, dum pergit esse in fratris filios perfidus,

Moritur.

An. 1202.

Sepultus Calisij.

Ecclesia collegiata Calisiensis.

Monasteriū Landense & Vagrouecēse.

Christo, cœnobitas re & habitu & professione, plenos Dei ac proximi dilectione, aduocat, suscipit, delegit, locat, pro stabilienda ibidem regularis disciplinæ religione, sub domino Ioanne archipræsule, Stephano Episcopo Posnanensi, Mezicone Duce, quos conuocauerat: idq; anno 1153. Boleslao, Mezicone, Henrico, fratribus germanis in Polonia principantibus. Reliquit post se Miecislaus Ottonem & Vuladislaum, filios. Nam cęteri iam obierant, quin & Otto non multo pòst patrem se quutus est, relicto Vuladislao item filio impubere: cui Sputatori postea, propter crebræ sputationis uitium, cognomen fuit: cuius tutelam Vuladislaus patruus (qui Magnus & Lasconogus etiam, à gracilitate crurum, dictus est) aliquandiu gessit.

Otto & Vuladislaus Lasconogus filij.

Vuladislaus Sputator.

DE PRINCIPATV Á LESCO ALBO recusato, à Vuladislao uerò Lasconogo suscepto. Caput IIII.

Lescus Albus oblatum sibi Principatum.

Miecislao Sene defuncto, rursus uniuersorum studia in Lescum Album inclinabãt: negabantq; locum esse creando Principi, uiuẽte Lesco, qui iustus Princeps omnium esset suffragijs creatus. Ad eum itaq; Principatus defertur, uerùm ea lege, si Gouoricium, Palatinum Sendomirienſem, relegaret. Missi ad Lescum legati mandata Senatus exponunt. Lescus dubius animi, ob adiectam de Gouoricio cõditionem, deliberabat: quem cunctãtem Gouoricius ultrò hortatur, ne sua causa, tanta commoda negligat: malè sibi suisq; consulturum esse, si propter se unum senioulum, & pauculos atq; eos incertos uitæ suæ dies, in aliam familiam transferri Principatum sinat: libenter se, pro eius commodis atq; honore, in exilium abiturum, pro quo uitam quoque ponere de-

Nolens Gouoricium Palatinum Sendomirienſem

beret

beret atq; cuperet: felix, ac sempiterna posteritatis memoria glorioſum, illud ſuum exilium fore, ſuſceptũ pro dignitate & amplitudine optimi Principis. Commouit Leſcum ea Gouoricij oratio, & inſignis beneuolentia cum animi magnitudine coniuncta, in eam quidem partem, ut is illico apud legatos negaret, tanti ſe facere Principatum, ut eius adipiſcendi gratia tam fidum conſiliarium proderet, immerentemq; magiſtratu ſimul & patria eiiceret. Principatum quidem duplici nomine ad ſe pertinere, quòd & hæres Cazimiri eſſet, & à Conuentu pridem electus atq; expetitus, nunquam ſe eo abdicaſſet: uerùm tyrannicam illam uocem, Si ius uiolãdum ſit, regnandi cauſa uiolandum eſſe: non placere ſibi, qui iuſto & legitimo imperio ſuos regere, à patre & à Maioribus ſuis didiciſſet. proinde aliũ ſibi Cracouienſes Proceres, iſtis legibus, quærerent: ſe in paterna ſua ditione acquieturũ eſſe potius, quàm per ſcelus Principatu potiturum. Cognita autem Leſci ſententia, denuò conſultatur de Principatu in Conuẽtu Cracouienſi: tandemq; Vuladiſlaus Laſconogus, Miecislai Senis filius, quaſi iuſtus hæres, abſens Princeps renũciatur. Miſsi uerò ad eum legati, uix, ut oblatum Principatum ſuſciperet, ei perſuaſerunt: nec aliter tamen, quàm ſi Leſcus eum omnino refutaſſet. Itaq; ad Leſcum mittit: poſtulata Cracouienſis Conuentus, & quid ipſe reſpõderit, exponit: negat, ſe prorſus quidquam aduerſus Leſci ſententiam facturum: nec ſe tam cupidum eſſe, ut Principatus cauſa ius ſanguinis uiolaret. Reſpõdit Leſcus, ea lege quæ ſibi à Cracouiẽſibus Proceribus diceretur, Principatum ſe accipere noluiſſe nolleq;, nec aduerſus animi ſui ſententiam facturum eſſe Vuladiſlaum, ſi eum delatum accipiat. Hoc ubi reſponſum à Leſco Vuladiſlaus accepit, tum

Fidum ſuum conſiliarium prodere, reſpuit:

Eumq; delatum ſibi Vuladiſlaus,

Sed annuente Leſco,

Suscipit, magnis commendatus uirtutibus.

tum demum postulatis Cracouiensium legatorum annuit: & Cracouiam profectus, Principatũ iniit: magnaq; facilitate, humanitate, & iustitia, atq; liberalitate studia & uoluntates hominum adiungere sibi cœpit.

DE ROMANO RVSSO CVM SVIS casso, Lescoq; Albo tertiùm Principe.

Caput V.

Romanus Dux Russorum crudelis,

INterea porrò temporis Romanus Vuladimiriẽsium & Halicienſium Dux, post inauditam crudelitatem (qua Nobilitatem ferè omnem Halicienſem, nullo non supplicij genere usus, extirpauerat: melle neminem, nisi

Contemnens Lesci Albi modestiam,

interfectis apibus, securè uesci posse asserens) ubi Lescũ Principatu excidisse accepit, animi eius angustiam, ut ipse interpretabatur, & ætatem contempsit. Primùm igitur clandestinis excursionibus in Lesci ditionem, suæ finitimam, deinde negociatorum Polonorum direptione, patientiam Lesci tentauit: ad extremum cum ualido

Et Polonis atq; Latinæ fidei exitium minitans,

exercitu Poloniæ fines ingreditur, & toti Poloniæ atq; adeò Religioni Latinę exitium superbè minitans, ad interiora Poloniæ contendit: cui Lescus cum suorum manu occurrens, ad Zauichostum oppidum in ripa Vistulæ, crudeliter eum profligauit, Cristini Gosdouij, Palatini Plocensis, uiri acris & rei militaris periti, opera: ipse

Ad Zauichostum

Perit cũ suis:

uerò Romanus, immixtus multitudini suorum fugientium, à Polonis instantibus in turba interfectus: exercitus autem eius partim in pugna, partim in fuga ad internecionem ferè deletus est. Cadauer Romani repertum

Cadauer autem eius sepultum

nostri Sendomiriæ iusto honore tumularunt: uerùm id postea effossum Lescus, Russis flagitãtibus, & captiuos

Redimitur.

omnes dimittẽtibus, ac mille pondo argenti appendentibus, reddidit, ut Vuladimiriæ in sepulchro Maiorum suorum

suorũ sepeliretur. Fuit autem annus hic, quo apud Zauichostum prælium commissum est, post Christum natum 1205. Et quoniã dies ille Geruasio & Protasio, Christi martyribus, dicatus fuit: aram postea Lescus, eorũ nomine, in Basilica Cracouiensi dicauit. Per hoc tẽpus Lituani, gens fera, sylueſtris & obscura, Russorum agros prædis agendis infestare cœperunt: à quibus cruento prelio uicti, subera, restes, & fasces frõdeos, quibus gens Russorum in balneo sudorem prouocare solet, tributi nomine deinceps péndere iussi sunt. Magnã uerò è Russica uictoria uirtutis & felicitatis opinionem Lescus, apud suos pariter atq; exteros, consecutus est: eoq; maius sui desiderium in animis Cracouiensis Cõuentus accendit. Sũmis eum laudibus passim omnes efferebant, Vuladislaum autem præ eo contemnebant: ideoq; summo consensu in eam sentẽtiam eunt, ut excluso Vuladislao, Lescum Principem accersant. Mittuntur itaque ad eum cum decreto legati: nec ille, quum uniuersi Conuentus consensum uideret, cũctatus est, quin postulatis eorum annueret. Cracouiam ergo ueniens Principatũ, nemine repugnante, recepit. Nam Vuladislaus, uir modestus & quietis amãs, cognito cõsensu Conuentus, cessit, & Posnaniã se recepit. Annus quo hęc acta sunt, fuit post Christum natum 1206. Insequenti uerò anno, Fulco siue Pelca Episcopus Cracouiensis uita excesit: cui Magister Vincentius Cadlubcus, uir pius & eo tempore doctus, qui primus Polonorum Historiam conscripsit, succesit.

Ann. 1205.

Lesci in Deũ gratitudo, ara S. Geruasij & Protasij cõstructa.

Mirum tributum pendunt Lituani Russis.

Lescus Albus, post illã ex Russis uictoriam.

Polonorum fit princeps.

Vuladislao annuente.

Ann. 1206.

Pelca Episcopus Cracouiensis & Vincentius Cadlubcus.

DE BELLIS RVSSICIS, COMETE MALA à Tartaris portendente, Lesci rebus in pace gestis, &c. Cap. VI.

POrrò Lescus Princeps, Russorum excursionibus in Poloniam prouocatus, res quasdam per legatos uario

Bella cum Russis.

Ann. 1211. rio Marte gesit. Anno autẽ à Christo nato 1211. Comes tes decem & octo diebus mensis Maij, coma in Orientem conuersa apparuit, futurorum malorum, quę statim Sarmatiam utramq; afflixerunt, prodigium: cuius & illa non minima causa fuit, quòd Russi anno sequenti nouum dirumq; hostẽ nacti sunt, qui uires eorũ deinceps penitus attriuit, & multas alias Christiani orbis gentes magnis & acerbis calamitatibus atq; cladibus inuoluit, ac penè funditùs euertit. Tattari enim, siue (ut usus obtinuit) Tartari, Scythica gens, siue à fluuio siue à multitudine nomen habens, quum antè ultra Caspium mare & intra Imaum montem ad orientem Solem obscuri ignotiq; Grecis iuxtà ac Latinis habitassent, circa annũ Christi 1202. (uel, ut alij uolunt, 1188.) finibus suis egressi, deuicto & interfecto Iudæorum, cui seruierant, rege, Asiam propè omnem uictores longè lateq; propagati, & Rha siue Volga flumine transmisso ad Occidentem progressi, uicinis Russorũ Polouucijs (quos nonnulli recentiores Gottos, nonnulli Chunos, siue Cumanos, esse uolunt) campestria ad Tanaim & Mæotim paludem loca habitantibus, bellum intulerunt: ac commisso prælio, uictores Tartari magna strage Polouucios & Russos, qui in communi periculo Polouucijs opem tulerant, fudère & fugauêre. Munitiones dein Polouuciorũ expugnatę, ipsi deleti: & omnis illa circa Tanaim & Męotim ora, cũ Taurica Chersoneso, à Tartaris habitari cœpta. Lescus nullũ deinceps, quoad uixit, bellũ gessit, pace & ocio impensius delectatus: in pace uerò, iustè, clemẽter & moderatè Principatum administrauit: ędificia partim collapsa instaurauit, partim noua excitauit. Obibat autẽ cunctas regiones ditioni suę subiectas: causasq; & controuersias hominum, omnibus in locis, ipse per se cognoscebat & iudicabat:

Cometes portendens Futura mala à Tartaris.

Lescipię res gestæ, in pace.

iudicabat: in fontes, & maximè calumniatores, animaduertebat: oppressos potentiorũ iniurijs uindicabat: Pomeraniæ, quæ longius non sine incommodo à Principe Ius petebat, Suentopelcum præfecit, & amplissimam potestatem & iurisdictionem, etiam in Palatinos (qui tum duo erant, Gdanensis & Suecensis) & in cæteros Magistratus ipsi concessit. De reditibus autem Pomeraniæ mille pondo siue marcas argenti quotannis fisco Principis Polonorum ut penderet, constituit: & iureiurãdo in sua, posterorumq; suorum Principum Poloniæ, uerba eum adegit. Masouiam insuper & Cuiauiam, de Consilij Conuentusq; sententia, Conrado fratri minori in sortem patrimonij concessit: rogatuq; Procerum uxorem duxit Grimislauam, Iaroslai Russorũ Ducis filiam: ex qua anno sequenti Boleslaum filium, qui postea Pudicus appellatus est, suscepit: deinde filiam Salomeam.

Suentopelcus præfectus Pomeraniæ.

Masouia & Cuiauia Conrado data.

Vxor Lesci, et

Filius Boleslaus Pudicus, & Filia Salomea.

DE STVDIO AMPLIFICANDAE RELIgionis, Vincentio & Iuone Episcopis Cracouiensibus, Henrico Archiepiscopo, & fame ac peste trienni. Cap. VIII.

PAcatis autem rebus omnibus, tantum sub hoc Principe in Polonis uigebat Religionis amplificandæ studium, ut eo potissimùm inter se certarent. Nam Vincentius Cracouiensis Episcopus quũ multa Cracouiensi basilicæ contulisset, ultrò Episcopatu se abdicauit, nequidquam aduersante Principe, ac dissuadẽte Collegio sacerdotum: & in Andreouiensi monasterio reliquos quinq; uitæ annos religiosè exegit, quum decem annis Episcopus fuisset. Huic successit Iuo, Sauli filius: qui Romam profectus, Dominici (qui tunc nouæ Sodalitatis, quam à studio concionãdi Prædicatorum uocant,

Religionis amplificandæ studium.

Vincentius Episcopus Cracouien. fit

Andreouiensis cœnobita.

Iuo successor eius, Dominicanis Romæ cum

auctor florebat) doctrinam uitamq; admiratus, Iacicum
S. Iacincto siue Iacinctum gentilem suum de territorio Opoliensi, Canonicum Cracouiēsem, (qui post mortem multis annis, propter sanctimoniam uitæ actæ & miracula, in numerum Diuorum relatus est) & tres alios, à Dominico uitæ illius institutum edoctos atque professos, Cracouiam secum reduxit: nouæq; sodalitati primarium in urbe templum (quod S. Trinitatis nomine appellatur) attribuit, & copiosam supellectilem templo dicauit: Parochiam uerò inde ad templum Virgini Matri Dei Mariæ dicatum, ob idq; tunc à se constructum, transtulit. Idem Iuo Cracensē etiam monasterium Cistercienſibus monachis condidit: nec multo pòst Mogilam, supra Vistulam uno à Cracouia milliario, locum à Vendæ Principis tumulo dictum, id transtulit, & magnificè locupletauit. Ptochodochium quoque, siue ut uulgò Hospitale uocant, egenis, & morbo debilitatis & senio, Cracouiæ extruxit & dotauit: illudq; templo Spiritus sancti, à se erecto, adiecit. Henricus etiam Archiepiscopus Gnesnensis, Theodorici Ducis Bernensis ex Eudoxia Polona filius, bonam & ipse in hoc pietatis studio nauauit operam. Perfecit enim diligentia & auctoritate sua, ut Principis atque omnium Ducum procerumq; Polonorum consensu, & uniuersi Conuentus constitutione, sacer & Ecclesiasticus ordo omnis cum ascriptitijs etiam & subditis suis, ab omnium prophanorum Iudicum, etiam Ducum, atq; etiam ipsius summi Principis iurisdictione prorsus liber esset, ita ut ne per exceptionem ullam quidē, aut reconuentionē, pertrahi ad ullum prophanū siue laicū (ut uocant) forū posset: eamq; constitutionē Pontificis Maximi & sedis Apostolicę auctoritate confirmauit. Sacerdotes uerò omnes ex Decreto

Adductis, dat S. Trinitatis templū.

Templum S. Mariæ construit, & Monasteriū Mogilnense, &

Ptochodochiū S. Spiritus.

Henricus Archiepiscopus Gnesnensis,

Clericos cum subditis à iurisdictione seculari liberat:

Synodi

Synodi à se conuocatæ, uxores & concubinas, quas reti nebãt adhuc plerique post Edictum legati Pontificij, abdicare coegit, iureiurando ab eis exacto. Hic etiam obtinuit Archiepiscopis Gnesnensibus perpetuæ legationis munus. Biennio post eius mortem (mortuus est autem anno Christo 1219. quum decem & nouem annis Ecclesiæ præfuisset) densi atq; continentes per totam æstatem imbres ingenti aquarum inundatione uehementer Poloniam afflixêre, plurimos pagos atq; uicos euertêre, segetes hybernas uastauêre, uernam sementem fieri passi non sunt. Consecuta est mox hyems acris & aspera: inde fames & pestis, postea totum triennium sæuientes, maximam uim iumentorum atq; hominum absumpsêre. In his autem tantis malis Iuonis Episcopi beneficentia, egentibus passim exposita, permultis saluti fuit. Et sanè mirum est, tunc longè minores quàm nunc sunt reditus Episcopæ suffecisse tamen pio & benefico Episcopo, in tot tantosq; sumptus, in cultum Diuinum & subleuationem egentium, ut par fuit, collocatos. uerùm Diuinæ benignitatis fuit, ut liberaliter seminanti uber messis proueniret: moderati uerò ac temperãtis Episcopi, ut paruo contentus, Dispensatorem se, non Dominum, esse meminisset. Per idem etiam ferè tempus Henricus Barbatus Vuratislauiensium Dux, Heduigis uxoris suæ, religiosæ & piæ fœminæ, & sanctimonia uitæ præstanti, rogatu, Trebnicense monasterium tertio à Vuratislauia milliario maximis sumptibus exædificauit, & puellis Cistercienſis sectæ attribuit: addixitq; & ipsa Heduigis, indulgẽte uiro, illi monasterio oppidum ipsum Trebniciam, & cõplures pagos suos dotales, ita ut in mille hominũ alimenta reditus eius suffecturi esse uiderentur. Quod exemplum secutus Nicolaus Henri-

Vxores & concubinas à Sacerdotib. abigit:

Ius legati nacti impetrat.

An. 1219.

Post aquarũ inundationẽ &

Hyemẽ asperam,

Fames & pestis triennis,

eoq; tempore Iuonis Episcopi mira beneficentia.

Hẽricus Barbatus Vuratislauiensium Dux, Heduigi uxore sua sancta rogante,

Trebnicense monasterium erigit:

Ipsaq; Heduigis Trebniciam & pagos eidẽ mo-

nasser. attribuit: Quorũ exemplo Nicolaus Henrichouius Henrichouiense monasterium extruit, & patrimonio suo illi tributo, monachus fit.

chouius, uir nobilis & locuples, qui Henrico Barbato à secretis fuit, & ipse patrimonium suum omne Cisterciensibus monachis, assentiente Henrico Barbato, donauit: extructoque eis monasterio in pago suo Henrichouo, ipse quoq; ibi, religionẽ professus, uitã peregit.

DE SVENTOPELCI AMBITIOSA perfidia, & Lesco ab ipso interempto. Caput VIII.

Suentopelcus, Dum nomen Ducis Pomeraniæ non impetrat,

SVentopelcus Pomeranorum præfectus, quum opibus magnis & facultatibus, terra mariq; partis, & gratia populari tumeret, insolentiorq; factus, à Lesco Principe magnopere cõtendit, ut se Ducis Pomeraniæ nomine dignaretur, & sempiternum id sibi posteris'que suis esse iuberet: ut ij tamen summo Polonorum Principi obtemperarent. Refutauit postulata Suentopelci Lescus: qua repulsa ille accensus, ad defectionem spectare cœpit: neq; pensionem annuam, de more, Lesco misit. Indicuntur ergo propterea uniuersæ Poloniæ comitia Gausauam (quę uilla est Tremesnensis monasterij, prope Znenam in maiore Polonia sita) cõuenereq; ad præstitutum diem Proceres: Suentopelcus solus nectebat moras: missisq; subinde per speciem excusandæ suæ moræ hominibus, statum omnem comitiorum cognoscebat, & occasionem peragendi cogitati facinoris captabat. Quarta dies comitiorum curandis corporibus data erat: ad balneum se & Lescus & Henricus Barbatus Vuratislauiensium Dux contulêre. Ecce ergo Suentopelcus, cum expedita suorũ manu, ibi adest (propè enim delituerat, & opportunitatem rei peragendæ didicerat) & in diuersoria ac tentoria proxima irrumpens, obuios quosque, rei nouitate attonitos, facilè aut remouet, aut obtruncat. Certior autẽ factus Lescus de hostili aduẽtu

In Lescum in balneo irruit, &

Suen-

Suentopelci, exilit, & equum nactus, cum paucis fugere cœpit: persequitur fugientem Suentopelcus. Vbi uerò effugere Lescus insequẽtium & prementium se manus non potuit, cõuerso equo & reuocatis fugæ comitibus, quũ aliquandiu multis & bene armatis nudus penè cum paucis restitisset, fortiter dimicans apud Marcincouum pagum occubuit. Henricus quoq; ætate grauis, uulneribus debilitatus ac prostratus in balneo, quum esset à Peregrino Veisemburgio, uno de aulico ipsius comitatu, corporis sui obiectu contectus, semianimis relictus est: percursores uerò rati utrumq; exanimem, discessêre, & recolligendi sui spatiũ Henrico concessêre. qui quidem raptim furtimq; lectica Vuratislauiã delatus à suis, haud multo pòst sanitati pristinæ restitutus est. Ex eo igitur tempore Suentopelcus pro Duce ac Domino Pomeraniæ gerere se cœpit: Lesci uerò corpus, Cracouiam elatum, in basilica magna omnium cõploratione sepultum est. Annus quo hæc acta sunt, fuit à Christo nato 1227.

Fugientem atq;

Pugnantem occidit:

Henricum uerò, Ducem Vuratislauiensem semianimem relinquit.

Lesci sepultura.

Ann. 1227.

DE CRVCIGERIS, CONTRA PRVSSOrum uim aduocatis. Cap. IX.

PEr hoc tempus Prussis Masouiam uehementer uexantibus & uastantibus, inops consilij Conradus Dux, habito conuentu suorum, tandem Christiano Episcopo suggerẽte & suadente, Fratres siue Sodales Theutonicos, & ipsos piam contra Barbaros militiam sub titulo sanctæ Mariæ professos, (qui paulo antè à Saracenis è Syria electi fuerant) Roma acciuit: Culmensemq; tractum, & quicquid terræ est inter Vistulam & Mocram, atque Deruanciam flumina, eis tradidit, his legibus: ut contra Prussos sedulò & summis uiribus bellum gererent: ubi uerò eos domuissent, Chelmensem quidem

Contra uim Prussorũ Conradus Dux Masouiæ, Fratres Crucigeros

Euocat Roma certis conditionibus:

quidem ditionem redderent, cætera uerò, quæcunque de Barbaris cepíſſent, arbitrio bonorum uirorum exæquo ſecum ſeu cum poſteris ſuis partirentur: Polonís ne quam uim aut iniuriam facerent, néue hoſtes eorum receptarent, aut ullo fauore proſequerentur: contra Barbaros autem & à Religione Chriſtiana alienos ut ipſis, quum opus fuerit, præſtò eſſent. Hæc ita inter Conradum & fratres Crucígeros conuenêre, & à Gregorio nono Pontifice Maximo approbata & confirmata ſunt. An. 1228. Atque hæc ferè anno Chriſti 1228 acciderunt. Sic ergo Crucígeri, Maſouiorum & Polonorum defendẽdorum, ac Pruſsiæ Barbaris eripiendæ, prouínciam ſuſcepêre: breuíq; tempore, Maſouíjs adiuuantíbus, & uoluntaríjs multis undíq; pietatis ergò accurrentíbus, Barbarorum excurſiones repreſsêre: & paruo tempore magna, in íllis orís, incrementa fecêre: arcesq; & urbes non ignobíles paucís annís muníere.

Beneq; ea res procedit.

LIBER VII.

DE PRINCIPATV BOLESLAI Pudici, Henrico Barbato, S. Heduigi uxore eius, atq; Miecislao Coßiſco.

Caput I.

Boleſlaus Pudicus à Cõrado patruo in monaſterium cũ matre ſua detruſus.

BOleslaus Pudicus, Leſci filius, poſt patris mortem & multas de Príncipatu turbas excitatas, à Conrado, quí Príncipatum ambiebat, Duce Maſouiorũ patruo ſuo cum Grímislaua matre puer captus, ac in Secechouienſi monaſterio (quod in tractu Sendomirienſi ſupra Víſtulam ſítum eſt) aſſeruarí iuſſus, Abbatis Nicolaí Franci

Franci opera, partim corruptis, partim inebriatis & sopitis custodibus, intempestæ noctis silentio, dispositis clàm equis effugit: Zauichostoq; & Sendomiria potitus, non ausus est tamen in sua ditione usquã consistere (propterea quòd præcipuis arcib. Masouios suos Conradus præfecerat) sed in Silesiam, ad Henricum Barbatum Vuratislauiensium Ducem, profectus est. Venientem ergo Boleslaum humanissimè (ut par erat) Henricus accepit, ac consolatus est: comparabatq; exercitum, quo eum reduceret, Conradum uerò eijceret. Post quam autem cum ualido exercitu, Boleslaum secum ducens, Henricus uenit: decedentibus metu Masouijs, magno omnium ordinum consensu atque alacritate susceptus est, & Cracouiensem, Sendomirienſem atque Lublinensem oram omnem facilè in suam redegit potestatem. & quoniam permagnos sumptus fecerat: Cracouiensem ditionem omnem unà cum Principatu summo, permittente Boleslao, Henricus sibi retinuit: Sendomirienſem uerò atq; Lublinensem ei cõcessit. Hunc ipsum etiam Henricum Boleslaus Pudicus curatorem sibi, præterito patruo Conrado, delegit: multaq́ue is utiliter, de consilij sententia, constituit: leges quasdam improbas & pestilentes sustulit: meliores nonnullas sanxit: Ecclesiarum immunitates firmauit: Magistratus bonis & industrijs uiris mandauit: in maleficos & calumniatores seuerè animaduertit: Opatouiam oppidum cum sexdecim pagis, amotis inde Templarijs, in quorum ditione fuerat, Lubussensi Episcopo iure sempiterno adiunxit & addixit, Boleslao assentiente. Hoc eodem tempore Miecislaus seu Miesco, Conradi Ducis filius (cui, propter capitis intemperiem, Cosisco cognomen fuit) cui pater Cuiauiam concesserat, quum

Ad Henricum Barbatum cõfugit.

Eiusq; opera ad Principatũ reducitur.

Concessa eius administratione eidem Henrico.

Henrici constitutiones.

Ecclesiarum immunitates.

Opatouia donatur Lubussensi Episcopo.

Miecislaus Cosisco raptor bonorũ alienorum,

inopum & pupillorum atque uiduarum bona iniustè diriperet, indeq; quodam tempore conuiuium multis inuitatis præberet, ab ingenti multitudine murium inuasus, & frustra naui fugiens, muribus fugientem etiam per aquas persequentibus, miserabiliter perijsse dicitur: exemplo futurus posteris, ne se rapinis, iniurijs, & sanguine miserorum hominum saginent. Post id uerò tempus Henricus Barbatus, ritè sacris mysterijs procuratus, extremum clausit diem: & in Trebnicensi monasterio ab Henrico filio, cui Pio cognomen datum est, honorificè est sepultus. Nam Heduigis uxor, in illo ipso monasterio degens, neque ægrotum uisere, neque mortui funus deducere, aut obuiam ei prodire uoluit, ne quo rerum humanarum commertio animus eius à Diuinis auocaretur: quinetiam cæteris, uiris iuxtà ac mulieribus plangentibus & lamentantibus, sola moderatè coniunctissimi mariti mortem tulit: impium esse, Diuinæ uoluntati aduersari, dictitans. ac ne uiuentem quidem illum sæpe adijt: nisi fortè, ut egenis & iniuria affectis opitularetur. Communi enim consensu totos ferè triginta annos disiuncti in continentia uixêre: ex quo tempore Henricus barbam promisit, atq; inde Barbatus uocitatus est.

In conuiuio à muribus inuaditur & deuoratur.

Henricus Barbatus mortuus, à cuius sepultura Abstinet uxor S. Heduigis.

Fortiq; animo mortê mariti fert.

Rarò ad eum adiens, &

30 annos continenter cum eo uiuens.

DE BOLESLAI PVDICI CONTINENTIA, Conradiq; in Canonicum scelere & satisfactione. Cap. II.

POrrò Boleslaus Princeps Kingam, quæ & Cunegundis dicta est, Belæ quarti Vngarorum Regis filiam, uxorem duxit, anno Christi 1239, puellam moribus & sanctimonia uitæ nobilem: dósque illi quadraginta millia marcarum fuit. Tali autem coniuge beatus Boles-

Boleslaus cũ Kinga uxore

An. 1239.

Boleslaus, tamen primis nuptiarum diebus eam non attigit. inde confirmata postea mutuo consensu religione, ambo perpetuò uouêre continentiam: atq; hinc Boleslao, Pudico cognomen inditum. Conradus interea Dux Masouiorum Ioannem Ciaplam Iurisperitum Vuladislauiensem & Plocensem Canonicum, filij sui Cazimiri custodem & moderatorem, comprehendit: & quasi conspirationis cuiusdam filio auctorem, causa non cognita, in carcerem coniecit: ac mox quæstionibus subiectum, eodem furore in patibulum egit. cuius cadauer quum Dominicani deposuissent, & Christiano ritu funus deducerent: Agathia Conradi uxor, mariti furori suffragata, ereptum & in plaustro duobus bobus cõtumeliæ causa uectum, noua furca ad id ex tempore ad monasterium Dominicanorum ex aduerso basilicæ erecta, iterum appendi iussit: nec tamen deterriti sunt Dominicani, quin iterum id deponerẽt, atq; honorificè sepelirent. Hac autem re Petrus Archiepiscopus Gnesnensis cognita, uniuersæ Plocensi diœcesi Sacris interdixit. quamobrem excanduit quidem primùm Conradus: uerùm pòst ad se reuersus, agnouit culpam: & Lenciciam ad Archiepiscopum, ut ille iusserat, uenit: de admisso scelere, Archiepiscopi arbitratu, satisfecit: Louiciamq; uillam, cum circumiacentibus syluis, Archiepiscopo Gnesnensi sempiterno iure donauit: atque ita Archiepiscopus interdictum suum relaxauit. Id adeò 1240 Christi anno actum est: circa quæ etiam tempora Boleslaus Pudicus, matris precibus adductus, cœnobium Cracouiæ Fratribus D. Francisci, Praga accitis, condidit.

Perpetuò continens.

Pudicus cognominatur.

Conradus Dux, propter Canonicum in patibulum actum.

Ab Archiepiscopo interdictus

Pro scelere admisso satisfacit, & Louiciũ donat.

Ann. 1240.

Cœnobium Franciscanorũ Cracouiæ.

DE INGENTI CLADE A' TARtaris edita, duplicíq; ſtrage noſtrorum. Caput III.

Tartari uastant Ruſsiã, Lublinenſem oram,

HOc eodem anno Tartari, Ruſsia peruaſtata & maxima ex parte ſubiugata, Lublinenſem oram in Polonia, Ruſsiæ finitimam, magno impetu inuaſerunt: exuſtaq; arce Lublinenſi, omnem illam regionem uſq; ad Viſtulam longè lateq; depopulati, Zauichoſtum etiam arcem incenderunt: indeq; in Ruſsiam reuerſi, depoſita tuto loco præda, quam ingentem abegerant, curriculo in Poloniam hyberno tempore reuerſi ſunt: &, tranſmiſſo Viſtula flumine glacie concreto, Sendomiriam expugnauêre: progreſsiq; longius, nemine prohibente, per Vſliciam, Scarbimiriam uſque (quod oppidum ſeptem milliarijs abeſt à Cracouia) peruenêre: inde uerò præda onuſti, ingentem etiam hominum utriuſque ſexus forma & ætate florentium, multitudinem loris aſtrictam in morem pecudum præ ſe agentes reuertebantur. Continebat ſe Boleslaus Princeps Cracouiæ, nunquam auſus tantæ hoſtium multitudini ſeſe opponere: cæterùm Vulodimirus Palatinus Cracouienſis, coacta aliquanta manu, abeuntes inſecutus, & ad Turſcum pagum uno à Polanecia oppido milliario ſtatiua habentes ex improuiſo adortus, magnam in perturbatis initio ſtragem edidit: uerùm poſtea Tartari, animaduerſa noſtrorum paucitate, in fugam noſtros uerterunt: pòſt raptim & tumultuariè ſeſe recipientes, & ſaucios ac ægrotos abijcientes, prope Secechouum in magna ſylua (quæ Strenech dicitur) aliquot diebus delituêre: inde poſtea in Ruſsiam rediêre. nec multo pòſt, auctis maiorem in modum copijs, irarum pleni in Poloniam reuertêre: & quum apud Sendomiriam biduo ſtatiua habuiſ-

Zauichoſtũ,

Sendomiriã,

Viſliciam, Scarbimiriã: cum quibus

Congreſſus Vulodimiri apud Turſcũ,

Vincitur.

Iterum Tartari,

habuissent, quò plura populationibus complecterentur, bifariam diuisi sunt. ac pars quidem Lencicienſem & Cuiauienſem oram, duce Kaidano, uastarunt: cum reliquo uerò exercitu Battus, ſummus eorum Dux & Imperator, Sendomirienſem tractum uersus Camionam fluuium, & Ilzam arcem cum oppido Episcopi Cracouienſis, infestauit. At Proceres & Equites Cracouienſes & Sendomirienſes, non ferentes, clariſsimam patriam, ſe inſpectantibus, tam crudeliter uastari: parentes, uxores & liberos ſuos dulciſsimos, omni genere contumelię afflictos, uel miſerabiliter trucidari, uel in ſeruitutem abduci: Religiones ſanctiſsimas atq; templa Dei Opt. Max. cædibus & libidinibus, & ſanguine ſacerdotum, pollui: Chriſti Ieſu Dei & hominis corpus, cœlitibus uenerandum, impijs Barbarorum pedibus conculcari: hæc, inquam, non ferentes, ſimul autem conflictu Turcenſi animati, facta manu, apud Chmelicum pagum non longè à Sidlouo oppido Tartaris occurrunt. Pugnatum eſt horis aliquot acriter: ad extremũ Tartari multis fortibus uiris amiſsis cedentes, ad ſubſidiariam aciem ſeſe recepêre, noſtris alacriter inſtantibus & debellatum eſſe credentibus. Ibi uerò denuò inſtauratur prælium. Tartari integri & recentes feſsis noſtris & faueijs ſuccedũt: noſtri, primo proceſſu freti, extremum conatum faciũt, ut aut plena uictoria potiantur, aut honeſtè pro patria mortem oppetant: tandem uerò amiſsis ducibus & fortiſsimis quibuſq; militibus, ad paucos redacti, terga dedêre. Ceciderunt eo prælio, inter cæteros, maximè nobiles & pręſtantes, Criſtinus Sulcouicius, Albertus Stempotius, Nicolaus Vitouius, Zementa Grambina, & Sulislaus. Factum eſt autem hoc prælium decima octaua die Martij. Continebat quidem ſe per id tempus Boleſ-

Bifariam diuiſi, Vaſtant omnia:

Cum quibus Proceres ac Equites Poloni congreſſi

Apud Chmelicum,

Fortiterq; pugnantes,

Et ipſi pauci à multis uincuntur.

Boleslai in Vngariam fuga, laus, cum Grimislaua matre & Kinga uxore, in arce Cracouiensi: sed accepto nuncio de clade suorum, in Vngariam cum familia & supellectili, raptim collectis sarcinis, ad socerum profugit: Principis rursus exemplo plurimi mortales ditiores, partim in Vngariam, partim in Germaniam diffugerunt.

Et caterorũ.

DE INCENSA AB IISDEM TARTARIS Cracouia, uastata Silesia & Morauia, Henrico Pio & numeroso exercitu eius ad internecionem cæso, & S. Heduigis uirili fortitudine.

Caput IIII.

Tartari, PORRÒ Tartari post Chmelnicensem uictoriam ad Cracouiam contendunt, & quum uacuam defensoribus reperissent, flammis in tecta sæuierunt: templum tamen diui Andreæ, quod tum extra oppidum erat, defensum est. Pòst in Silesiam ingressi, quum disiectos Odræ pontes reperissent, compactis ex tempore ratibus, apud Ratiboriam flumen traiecerunt: mox continuato cursu ad Vuratislauiam festinarunt, quam incensam repererunt. Oppidani namque cognito aduentu Barbarorum, munitioni oppidi diffisi, supellectili sua & commeatu comportato, id reliquerant: milites uerò qui in præsidio arcis erant, ne ciuitas hostibus prædæ uel receptaculo esset, hanc incenderant. Indignati ergo Tartari, arcem obsederunt: sed diuino ostento perterriti, fugientibus similes abierũt. Nam Cieslaus unus de comitibus Iuonis Episcopi Cracouiensis Dominicanus, præerat Conuentui Vuratislauiensi: qui ad primũ Barbarorum tumultum, cum sodalibus in arcem confugerat. Eo igitur iugibus precibus & lachrymis Dei misericordiam & præsentis periculi depulsionem implorante, ecce columna

Incensa Cracouia,

Silesiam ingrediũtur: & Vuratislauiensẽ oppidum atq;

Arcem

Coacti dimittere,

Propter preces Cieslai Dominicani,

lumna ignea cœlitùs apparens, Barbarosq; perterrefaciens, obsidionem eos soluere coegit. Ab arce ergo Vratislauiensi Tartari Legniciam, ubi Henricum Ducem cum magnis copijs & auxilijs esse cognouerant, contendunt: Henricus autem procurato sacris mysterijs exercitu, eo quidem erat animo, ut aut uinceret, aut fortiter pro aris atq; focis, & pro populo suo dimicans, occumberet, non modò non deterrente, sed etiam hortante matre Heduigi: quæ futuri præscia, tamen Diuinæ uoluntati repugnare, nefas esse ducebat. Sub Legnicia igitur, ad Nissam amnẽ, in planicie spatiosa, quæ Bonus Campus dicitur, concurrerunt acies: certabaturq; utrinq; totis uiribus pro uictoria: sed Barbari Magicæ artis præsidio usi, uictoria potiti sunt. Erat enim in extremo illo agmine, inter alia signa, uexillum insigne, cuius pictura X literæ figuram prę se ferebat: in cuspide uerò erat imago tetra nigraq; capitis humani barbati. id ergo uexillum quum signifer uehemẽtius quateret, fumum atq; nebulam densissimam & fœdissimam exhalabat: ea uerò nebula non modò aspectum Barbarorũ adimebat, uerùm etiam odore teterrimo nostros enecabat. quæ quidem res totum exercitum nostrorum, nouitate & miraculo rei stupefactum, perturbauit. Henricus itaq; Dux, fortiter pugnans, hoc in prælio occubuit: exercitusq; omnis ad internecionem cæsus. Tantus uerò in eo prælio interfectorum Christianorũ numerus fuit, ut singulis singulæ auriculæ à Tartaris præcisæ, nouem ingentes saccos explerent. inter quos inprimis clari Poloni fuêre, Stephanus Virbenius cum Andrea filio, Clemens Pelcinicius, Thomas Piotricouicius, & Petrus Kuza. Post hanc deinde pugnam Tartari Ratiborensem oram repetita excursione uastarunt: ibiq; octo dies commorati, in

Apud Legniciam Henrici Pij numerosas copias

Magicæ artis præsidio uincunt.

Henricus cũ suis ad internecionem ita cæsus,

Vt auriculæ à singulis singulæ nouẽ sacos explerent.

Tartari rursus uastant Ratiborẽsem oram, &

Mora-

Moraviam. Moraviam inuadunt. quam quum, nemine prohibente,
& & Venceslao Rege in Boemia delitescente, amplius uno mense usque ad Austriæ & Boemiæ fines crudeliter
Vngariam. diuexauissent, post in Vngariam, superatis montibus
S. Heduigis atque syluis, peruenerunt. Cæterùm Heduigis, Henrici mater (quæ monasterij Trebnicensis munitioni diffisa.
Crosna conser nata. Crosnam unà cum grege monacharum & Anna nuru Henrici uxore, sub aduentũ Barbarorum se receperat) nihil nuncio cladis & interfecti filij commota est: quin monachas & nurum lamentantes comiter consolata, mi nimè deiecto uultu gratias Deo egit, quòd eius munere talem filium peperisset, cuius ipsa uiuẽtis pietatem summam in se semper experta esset, quique ad extremum pro Religione & populo suo uitam alacer proiecisset.

DE BOLESLAO CALVO ET CONRADO & Boleslao Pudico Principibus, & Cracouia à Tartaris direpta. Caput V.

HEnrico itaque Pio cæso, Boleslao Pudico nusquam comparẽte, oppidis, pagis, uicis ad uastitatem redactis, nobilitas Cracouiensis & Sendomirienſis deteriora etiam timẽs, quòd sine Principe & Magistratibus
Boleslao Calno Principe facto, esset, inito consilio, Boleslao Caluo, Henrici Pij filio natu maximo, Principatũ detulit: atque is Princeps factus, statim Magistratus creauit: Clementem de Ruscia Sulislai filium gente Gryphium Palatinum Cracouiẽsem
Conradus contra eum fecit. quod quum accepisset Conradus, Dux Masouiæ, permolestè tulit, alienum sibi, Cazimiri Principis filio, Lesci Albi fratri, in Principatu prælatum esse. Itaque col-
A Suentopelco auxilia impetrat: Interim uerò Tartari loquium à Suẽtopelco Duce petijt: fœdus cum eo percusit: auxiliaque ab eo contra Boleslaum Caluum impetrauit. Interim autem, dum Conradus in apparatu belli occupa-

occupatus est, Tartari ex Vngaria per Scepusiensem tractum excursione facta in Poloniam, Cracouiam inexpectati aduolarunt: direptaq; urbe, & maiore quàm prius cæde hominum facta, cum ingenti præda in Vngariam per Osuecimense territorium citi reuersi, atq; ibi tres annos commorati sunt. Conradus uerò Dux, omnibus rítè ad bellum comparatis, in Sendomirienſem & in Cracouiensem tractum duxit exercitum: & facilè munitiones omnes, opera Zegotæ gente Toporij eiusq; familiæ & clientum, dedentibus sese ultrò omnibus, in suam redegit potestatem. Cæterùm quum Princeps factus acerbè exactionibus laboribusq; non solùm oppidanos & agrestes, uerùm etiam Sacerdotalem & Equestrem ordinem uexaret: à Clemente Palatino Cracouiensi, Cracouia in suam potestatẽ redacta, eiectoq; Conradi præsidio, Boleslaus Pudicus reuocatus cum uxore uenit. cui uenienti ingens multitudo hominum omnis ordinis, ætatis atque sexus, exultans & gratulabunda sese offudit: & mox nouum iusiurandum Principi Proceres dicunt. Factus autem certior Conradus de reditu Boleslai, conscripto exercitu, accitis etiam in auxilium Præmislo Posnanienſi & Miecislao Opolienſi Ducibus, Lituanisq; item & Iazygibus siue Iazuingis barbaris (qui, eiusdem cum Lituanis linguæ, Podlassanie: eorumq; regio Polesse siue Podlesse, quasi tu dicas Subsyluana, uocatur) tractum Sendomirienſem populabundus ingreditur: nec Boleslaus committendum sibi existimauit, quin sua defenderet: & ad Suchodolum pagum Conrado occurrens, quamuis esset uiribus longè inferior, tamen pugnandi copiam fecit. Et fauit sanè iustiori causæ Deus, hominumq; preces pro Boleslao passim supplicantium exaudiuit. Commisso enim prælio,

Cracouiam diripiunt, &

In Vngariam redeunt.

Conradus.

Per uim princeps factus.

Statim rursum sua iniuſticia principatum perdit: &

Contra Boleſlaum Pudicũ reuocatum

Pugnant cum magno exercitu.

A paucis uincitur.

numerosus ille Conradi exercitus cum Ducibus suis à Boleslao fusus, & in fugam actus est: uictorq; moderatè uictoria usus, neque fugientes longius prosequutus est: & saucios benignè recreauit, & captiuos dimisit. cuius quidem moderationis fructus hic mox cõsequutus est. Nam reliqui de nobilitate Sendomirienſi ſtatim in potestatem Boleslai uenêre. Boleslaus itaque, recuperatis omnibus quę absens amiserat, Cracouiam reuertens ingenti omnium gratulatione excipitur.

Boleslai moderatæ victoriæ

Fructus.

DE BOLESLAO CALVO MAIORIS Poloniæ duce, & S. Heduigis morte ac sanctitate. Caput VI.

NEc in maiore Polonia, post Tartaricum bellum, quietæ res fuêre. Henrico enim Pio à Tartaris interfecto, Boleslaus Caluus filius eius natu maximus (de quo dudum diximus) Dominatum suscepit: qui dum grauis nobilitati & cæterę multitudini esset, Theutonasq; Polonis & quidem infimos optimatibus præferret, malè hæc res Polonorum Proceres habebat. Itaque questi inter se de fastu Ducis & contemptione sui, celeriter contra eum, autore Bogumilo Palatino Posnaniensi & alijs, conspirarunt: & Conuentu apud Posnaniam acto, Præmislaum & Boleslaum Vuladislai Sputatoris filios, bonæ indolis iuuenes, accient: abdicatoq; Boleslao Caluo, Duces eos sibi constituunt, ac uenientibus arces & munitiones tradunt. Tulit eam iniuriam non iniquissimo animo Boleslaus Caluus, suadente auia Heduigi, quæ tunc nepoti, ne iniustè iustis hæredibus olim ereptum retineret aut repeteret Principatum, persuasit: quin is etiam posteriori tempore affinitatem cum Præmislao contraxit. Porrò Heduigis, anno qui

Principatu Maioris Poloniæ Boleslaus Caluus,

Dum grauis sit Polonis,

Exuitur, daturq; is Præmislao & Boleslao.

Boleslaus Caluus æquo id ferat animo, à sancta Heduigi persuasus.

fuit

fuit à Christo nato 1243. mortua est, & sepulta Trebnicíæ. cuius corpus, quod croceum, dum uixit (propter rationem uictus duram atque tenuem, assiduaq; ieiunia) fuerat, post mortem insolito splendore corruscasse fertur, Deo perhibente testimonium sanctimoniæ & pietati eius: quanquam tertio demum & uicesimo anno pòst, à Clemente Pontifice Maximo in numerum Sanctorum, examinato bene ac diligenter negocio, relata est. An. 1243. *S. Heduigis sanctitas.* *Inter Diuas relata.*

DE CONRADI IRRITIS CONATIbus, ac morte & filijs, Boleslai Pudici imperio laudabili, & relaxato Polonis XL. *ieiunio. Cap. VII.*

COnradus autem Dux Masouiorum, renouata aduersus Boleslaum Pudicum expeditione, dum illũ Cracouię obsidet: uno à Cracouia milliario supra Vistulam, nouam arcem munit in eo colle, in quo monasteriũ Tinecẽse situm est: aliam item, apud Lelouiam oppidũ, decimo à Cracouia milliario: sed quum nihil obsidione proficeret, Lelouiensi arce Miecislao genero cõmendata, Tinecensi suo præsidio bene munita, in Masouiam reuertit. quæ omnia iterum in Boleslai Pudici uenêre potestatem, ita ut paruo negotio omnes Conradi conatus, labores atq; sumptus, in irritum tunc ceciderint. Nec ita multò pòst is extremũ uitæ clausit diem, relictis tribus filijs superstitibus, Boleslao, Cazimiro & Zemouito, anno Christi nati 1247. Quum autem Boleslaus filius paucis diebus patrem secutus esset, Cazimirus non acquiescens in Lenciciẽsi & Cuiauiensi Dominatu (quem ipsi uiuens pater attribuerat) Siradiam, Spicimirum & Rospram arces inuasit, & fratrem Zemouitum, cum uxore *Conradus ito rum cõtra Boleslaum belligerat.* *Et arces nouas munit.* *Frustra:* *Pauloq; pòst moritur.* An. 1247. *Ex tribus filijs eius Boleslao mortuo, Cazimirus fratrem Zemouitũ in uincula conijcit:*

Boleslaus uerò Pudicus magna cum laude praeſt.

uxore Gertrudi captum, in uincula coniecit: Boleslaus uerò Pudicus, à morte Conradi pacem nactus, collapſa & uaſtata bello reſtaurare, deprauataq; corrigere inſtituit: magnamq; manſuetudinis & probitatis laudem, etiam apud exteros, adeptus eſt. qui ſtatus rerum eius oræ hoc fuit admirabilior, quòd non modò cætera Polonia, uerùm etiam tota penè Europa, bellis ardebat. Ve-

Bella Europæ.

Legato à Pont. miſſo Cótra uim Friderici datur ſubſidium, Synodo Vratislauiæ coacta:

nerat his temporibus Iacobus Leodienſis Archidiaconus, legatus ab Innocentio Pontifice maximo, cùm ad res Polonicas componendas, tum ut Pontifici, à Friderico Imperatore uehementer exagitato & afflicto, aliquid ſubſidij corrogaret: itaque conuocata Vratislauiam Epiſcoporum ſynodo, impetrauit, ut quinta pars redituum Eccleſiaſticorũ ex tota Polonia in triennium ei decerneretur. Relaxauit autem tunc Polonis partem

Legatus uerò relaxat nobis XL ieiuniũ.

ieiunij eius, quod eſt ſolenne cunctis Chriſtianis, ante Paſcha. Nam, quum id totis nouem hebdomadis ueteri Pontificum inſtituto uulgò ſeruarent, indulſit, ut eſſet deinceps hebdomadarum ſex & dimidiæ.

DE SALINIS BOCHNENSIBVS INVENtis, & S. Stanislao in Diuos relato.

Caput VIII.

An. 1252. Sal Bochnenſe repertum.

ANno Chriſti Domini 1252. ſalis metalla apud Bochnam pagum (quod iam oppidum eſt) quinto à Cracouia milliario, inuenta ſunt: unde uberes Boleslao Pudico reditus acceſsêre. Kingæ uerò uxoris eius pietati & ſanctimoniq; beneficiũ id, nõ modò Polonis, uerùm etiam finitimis populis perutile, acceptum refertur. quo etiam tempore alius ſimul theſaurus ingens & incomparabilis extitit Cracouiæ. Nam diuus Stanislaus martyr Chriſti, & Epiſcopus quondã Cracouienſis, uerum ſanè ſalmundi, ſatagente Boleslao Principe & Epiſcopo

S. Stanislaus.

Craco-

Cracouiensi Prendota, ab Innocentio quarto Pontifice, de Amplissimi collegij sententia, re diligentissimè iterum atq; iterum examinata, in numerũ Sanctorum relatus est, centesimo demũ & quinto ac septuagesimo anno post mortem, qui fuit post Christi Natalem 1253. In qua re perficienda quum non minima difficultas esset, propter tantam temporum intercapedinem & uetustatem, uno atq; altero miraculo diuinitùs edito sublata est omnis dubitatio. Primùm enim Reginaldus Hostiensis Episcopus, uir grauissimus, qui maximè huic negotio aduersabatur, subito grauissimoq; morbo correptus & aliquot dies afflictus, diuo Stanislao in ægrotatione illa sibi apparente, & se clementer ab eo quòd unus maximè ipsi aduersaretur obiurgante, curatus est. eoq; tam euidenti miraculo permotus Pontifex Innocentius, rem tam diu comperendinatam tandem ad sextum Idus Septembris, Assisij in basilica D. Francisci memoriæ dicata, solẽni ceremonia peragere statuit. qua die illucescente, quum ipsemet Sacris operaretur, ecce in basilicam infertur adolescens nuper mortuus. Ibi Pontifex, humi prostratus, Deum orat, ut iuuene illo ad uitam reuocando, sanctitatem sui Martyris Stanislai luculentius declararet. Vix pauca elocutus erat, quum uiuus atque sanus exsurrexit, qui erat mortuus. Sacris autem atq; cerimonijs ritè peractis, ipse Pontifex è superiore loco pro concione grauem & luculentum sermonem habuit de uita ac meritis S. Stanislai: eiusq; memoriæ diem anniuersarium ad octauum Idus Maij, quo die cæsus est, dicauit. Anno deinde sequenti, Prendota Episcopus Cracouiensis sacri corporis eius reliquias solenni pompa de sepulchro leuauit, & hominum uenerationi exposuit. Adfuit uerò huic celebritati, præter Episcopos & Clerum, Boleslaum

In numerum Sanctorũ refertur, post An. 1253.

Miraculum I.

II. eiusq;

Dies festus, &

Reliquiæ leuatæ, In hominum frequentia

leslaum & alios Principes ac Equites, tanta multitudo, non modò ex Polonia, sed etiã ex Silesia, Morauia, Boe
Incredibili. mia, & Vngaria, ut urbs non exigua eã non caperet, sed in campis ea sub diuo gregatim diuersari cogeretur.

DE PRAEMISLI DVCIS POSNANIENSIS pietate insigni, & S. Iacincti morte.

Caput IX.

An. 1257. Præmislus Dux Posnanienſis moritur.

ANno Christi 1257, Præmislus trigínta sex annos natus, pridie Nonas Iunij immatura morte extinctus, & Posnaniæ sepultus est. Mitissimus hic erat sui temporis Princeps, & supra ætatem prudens: iustitia autem, & animi moderatione in iudicando tanta, ut eius iudicium uictus atque uictor ex æquo probarent. Ebrium, aut iratum, eum nemo uidit. usqueadeò uerò addictus fuit Religioni & cultui diuino, ut per tempus
Princeps sum mè pius.
X L Ieiunium. Quadragenarij ieiunij, cilicina ueste super nudum corpus, & uino diluto admodum, aut insipidiore ceruisia uteretur. Nocturnis temporibus, quum dormire putabatur, prolixæ precationi uacabat. Porrò qua die
Dies Cœnæ Christi. Cœnam Christi ultimam anniuersario ritu recolimus & repræsentamus, duodecim pauperum pedes reuerenter abluere, exterſosq; deosculari, & pauperes ipsos
Monasteriũ Ouenscẽse, ac Dominicanorum Posnanienſe, & Ptochodochium Gnesnenſe. uestire, quotannis solitus fuit. Ouensce nse monasterium Cistercienſis ordinis puellis ad Vartam fluuium condidit: Srodecense uerò Dominicanorũ Posnaniam transtulit: Gnesnense etiam ptochodochium Sepulchri Christi militibus contulit, & commendauit, & Præpositio Mechouiensi subiecit. Præter multas autem pias
Cirnelinus pagus. largitiones, Gnesnensi quidem Ecclesiæ Cirnelinum pagum, Posnaniensi uerò Bucum oppidum donauit,
Bucum oppidum. non sine inuidia & offensione Procerum. Reliquit autem quatuor filias, ex Elizabetha uxore susceptas, &
Præmisli liberi.

filium

lium posthumum post quartum mensem natum, cui paternum nomen inditum est. Eodem tempore Iacicus siue Iacinctus, diui Dominici institutum uitæ professus, post exhaustos multos labores in Polonia & Russia pro Religione Christiana, de exilio huius uitæ in cœlestem domum commigrauit, ad decimum octauum Calendas Septembris. *S. Iacinctꝰ mori.*

DE TERRAEMOTV, CIVILIBVS MOTIBVS, & Polonia iterum miserè à Russis atq; Tartaris uastata. Caput X.

ANno sequenti terræmotus uehemens Poloniã concussit: & animos hominũ, propter raritatẽ rei, non metu tantùm, uerùm etiam religione impleuit, uelut magnorum malorum, quæ mox cõsecuta sunt, prodigium. Nam & ciuiles motus, inter propinquos, cognatos, fratres, parentes, atq; liberos, extiterunt: & dum hi bellum inter se gerunt, Tartarorum ingens uis, Nogaio & Celebuga Ducibus, in Poloniam sese per Russiam mense Decembri effudit, Russis ipsis adiutoribus atq; ductoribus. Flumina iam tunc glacie concreta erant: itaq; summa celeritate usi, & Lublinensem orã (quam à Lituanis uastatam superiori tempore Daniel Russorum Rex, arce Lublinensi intercepta, ac turri rotunda præsidioq; firmata, usurparat) prætergressi, in Sendomirienſem impetum faciunt, & plurimos mortales incautos opprimunt: monasterium Zauichostense (quod Boleslaus Pudicus nuper condiderat, & uiginti quinq; pagis dotatum, Deo dicatis uirginibus attribuerat) diripiunt, itemq; id quod in Lyssecio siue Caluo Monte situm est: Sẽdomirienſe oppidum incendũt: arcem die nocteq; oppugnant, uerùm nullo operæ pretio. Nam à multis ea gnauiter defendebatur. Ibi Russorum Duces Leo & Romanus Danielis filij, *Ann. 1258. Terræmotus ingens.* *In ciuilibus motibus Tartari,* *Mense Decembri Russis ductorib.* *Sendomirienſem oram &* *Monasteria uastant ac diripiunt:* *Incẽsaq; Sendomiria,* *Arcem dolosa perfidia Russorum,*

filij, & Basiliscus frater, qui in castris Tartarorum erant, primùm per internuncios, deinde per se ipsi cum Petro de Crempa Præfecto arcis agunt, ut, si se arcemq; seruatum iri uelit, ad Tartarorum Duces in castra ueniat: paruo se, arcemq; & omnem multitudinem redimat. fidem dant, nihil in ea re fore periculi. Credidit Prefectus, Russos Christiani sanguinis misericordia cõmotos (quemadmodum præ se ferebant) illa suadere & recipere: itaq; cum Sbigneo fratre & Primoribus ex Nobilitate ad castra hostium, quemadmodum cõuenerat, proficiscitur: Duces Barbarorum, ut erat edoctus à Russis, adorat: de salute sua & arcis, supplex agit. Barbari autem, ut sunt fallacissimi fideiq; expertes, in supplices impetum faciunt: spoliatos & uerberatos immaniter obtruncant: & confestim sublato clamore, effuso cursu in arcem, nihil tunc exspectantibus defensoribus, inuehuntur, in cædeq; hominum grassantur: defessi autem cædendo, reliquũ uulgus hominum gregatim in Vistulam impellunt. Tanta uerò cædes in arce tunc facta esse dicitur, ut sanguis cæsorum ad Vistulam usq; deflueret. Incensa arce Barbari nulla mora interiecta uersus Cracouiã, Russis Ducibus itineris, contẽdunt: & urbem, defensoribus uacuã (nam Boleslaus cum uxore in Vngariam profectus erat) incendunt: pòst cædibus & incendijs usq; ad Bythoniam in Opolienſem tractum impunè prouecti, post alterum siue adeò tertium mensem præda onusti in Russiam reuerterunt. Annus autem quo hæc gesta sunt, fuit post Christũ natum 1260. Huius stragis memoria in hodiernum usq; diem, quasi martyrum Christi, anniuersaria celebritate postridie Calendas Iunij Sendomiriæ magno populi concursu recolitur, magna Alexãdri quarti Pontificis maximi indulgentia cumulata ac dedicata.

Misèrè necatis Primorib. Nobilium,

Capiunt,

Cadunt,

Incendunt.

Cracouia quoque

Incensa, & Opolienſi tractu uastato, in Russiam redeunt cum præda.

Ann. 1260.

Stragis illius Sendomiriæ anniuersaria celebritas.

DE

DE DANIELE RVSSORVM DVCE, Lituanis Iazygis Christianis factis, Comete, & Crucigeris afflictis. Cap. XI.

PEr hæc tempora Daniel Romani Ducis filius, aduersæ factionis Ducibus uel domitis uel in suã sententiam adductis, magnam sibi potentiam & ferè Monarchiam in Rusſis Auſtralibus uſurpabat: & quò maiorem ſibi auctoritatem compararet, Legatione ad Opiſſonem Legatum Apoſtolicũ in Poloniam miſſa (quum promitteret, ſe cũ uniuerſa gente ſua ad Catholicæ Eccleſiæ ſocietatẽ acceſſurum: ac Chriſtianas regiones aduerſus Tartaros, qui iam ingentem formidinẽ omnibus Chriſtianis Principibus incuſſerant, defenſurũ) nomen ac diadema Regium ſibi ac poſteris ſuis impetrauit. uerùm conſecutus id quod concupierat, fidẽ & iuriſiurandi religionem uiolauit: & in priſtinũ errorem relapſus, non modò non defendit à Barbaris Chriſtianos, uerùm etiã cum Barbaris infeſtauit. Nam eodem ferè anno totam penè Maſouiã Ruſsi uaſtarũt, & Cuiauiæ magnam partem depopulati ſunt. Aeſtate etiã ſequẽti Lituani in Maſouiã excurrunt: & non reſpondente eorũ cupiditati præda, longius progreſsi Louicenſe territoriũ ferro & incẽdijs uaſtarũt. Non putauit autẽ Boleslaus Pudicus prætermittendã ſibi eſſe illam occaſionẽ, quin Iazygas finitimos & infeſtos regionibus ſuis ulciſceretur: itaque duxit in eos exercitũ, qui fortiter dimicãtes, & Conatho etiã Duce amiſſo pedẽ non referentes, ad internecionẽ uſq; cæſi ſunt, adeò ut ex eo tempore nomẽ quoq; Iazygum penè deletum ſit. Regione autem eorũ Boleslaus potitus, exiguas gẽtis reliquias Chriſtianã Religionem ſuſcipere, capitali pœna in cõtumaces ſancita, coegit: &, ne regio uaſta maneret, colonias eò deduxit: ab Vrbano

Daniel potentiſſimus apud Ruſſos quaſi Monarcha.

Ementita à Legato Pontificis

Dignitate Regia.

Maſouiam uaſtat & Cuiauiam.

Lituanos Iazygas uaſtantes Maſouiã.

Boleslaus Princeps ulciſcitur: &

Religionem Chriſtianam ſuſcipere cogit.

Impetrato eis Episcopo Lucensi. autem quarto Pont. Max. impetrauit mandatum ad Archiepiscopum Gnesnensem, ut nouum genti præficeret Episcopum. Atq; is, ni fallor, Lucensis siue Luceorien-sis est Episcopus, cuius est ea etiam nunc diœcesis, tunc
An. 1264. uel aliquanto pòst à Pontifice creatus. Annus hic fuit
Cometes. post Christum natum 1264, quo post cometæ apparitio-
Pestis. nẽ, pestis acerba in pecora & pecudes in Polonia grassa
Crucigeri afflicti. ta est: in Prussia uerò Crucigeri, aduersa fortuna usi, penè deleti sunt à Barbaris.

DE RVSSIS DIVINO PRÆSIDIO VICTIS, & Salomeæ sanctitate. Cap. XII.

Russi inuadentes Sendomir. tractum repressi: & INsequenti anno Russi Duce Suarnone, magna ui in Sendomirien-sem oram populabundi inuasère: sed à Proceribus Sendomirien-sibus præter opinionẽ occurrentibus insigni clade profligati, in turpem fugam acti sunt. Irritatus autẽ uehemẽtius quàm solebat Boleslaus excursionibus Russorum, expeditionẽ in Russiam suis indicit: ad Ropcicìam oppidum conuenire omnes iussi:
A Petro Palatino, summa rerũ & administratio belli Petro, Palatino Cracouien-si, cõmissa. Nã Boleslaus ipse ad eam expeditio-
Boleslao cum Kinga a precationi initãte, nem profectus nõ est: uerùm, precationibus & supplica-tionibus cum Kinga uxore uacans, exercitus sui curã & protectionem Deo cõmendabat. Petrus itaq; suscepto exercitu hostilem regionẽ ingressus, prudenter & accuratè omnia agere cœpit: non multumq; in hosticũ progressis Polonis, ad Pietam (hoc loco nomẽ est) Suarno Dux Russorũ cum Tartarorũ copijs occurrit. Sequenti
lib. 6. cap. 5. die, q erat decimus nonus Iunij, quòd eo prosperè cõtra eosdẽ Russos apud Zauichostũ ante cõplures annos dimicatum erat, educit suos in aciem Petrus: nec detrectauit pugnã Suarno. Eminus quidẽ primùm, Poloni balistis, hostes arcubus pugnabãt: sed quoniam eo pugnan-

gi de-

di genere meliore loco erat res hostiũ, magno mox impetu Poloni in hostiles acies inuehũtur, & cominus hastis atq; gladijs rem gerunt. Nec mora, superiore loco rursum nostrorũ res esse cœpit: referunt pedem hostes, instant nostri: uniuersa acies hostium cõuertitur, & mutuò sese impellit & impedit: cædunt nostri terga fugientium, & plurimos abiectis armis uiuos capiunt, & plena potiũtur uictoria. Ea uerò clade animi Russorum ita fracti, ut permultis deinceps annis nihil hostile contra Polonos molirentur. Porrò Boleslaus abundè contentus repressisse ea uictoria hostes, ipse quoque quieuit, benignus & mitis Princeps: cuius cũ uxore precibus à Deo impetrata illa uictoria existimata est magis, quàm humanis uiribus parta, de tanta scilicet multitudine, ut quadruplo ea nostros excederet. quin & illud memoratur, oranti Kingæ adstitisse duos candidatos, & futurũ belli euentum prædixisse: atq; ij Geruasius & Protasius, quorum memoriæ dicata erat dies illa qua pugnatum est, creditì sunt. Sub id tempus Solomea Halicienſis Regina, Boleslai Pudici soror, quum post mortẽ Colomãni uiri integra in Zauichostensi monasterio, deinde in Scalensi, sanctè pieq; uitam exegisset: natu iam grandior defuncta est, & funus Cracouiam ad D. Francisci ædem illatũ. Fertur autem, Corpus eius multis diebus post mortem seruatum suauem odorem spirasse, & oleum sudasse, quo inuncti ægroti conualuerunt.

Victi ac cæsi.

Nihil hostile postea molientes.

Victoria autem hæc

Precibus pierum Principum & castorũ tribuẽda.

Confirmante id uisione.

Salomea uidua, & in monasterio sanctè uiuentis.

Pia mors, &

Confirmata miraculis sanctitas.

DE 36 PVERIS VNO PARTV, VITVLO mirabili, & historia horribili. Cap. XIII.

POrrò anno, qui fuit à Christo nato 1269, multa portenta & prodigia in Polonia extiterunt. In Cracouiensi quidem regione honesta quædã matrona Margarita, Virboslai Comitis uxor, triginta sex pueros uiuos

Ann. 1269.

36 pueri uno partu editi.

uno partu edidit, uicesima die mensis Ianuarij: Calissij uerò, intra octauã Natalis Christi, natus est uitulus cum duobus caninis capitibus atq; dentibus, & septem pedibus uitulinis. Capitum autem, maius quidem in suo loco: minus uerò, ad caudam situm erat. ab eius cadauere canes atq; uolucres abhorruêre. Non libet autem etiam hoc miraculum silentio præterire, quod illo tempore, multis testibus, accidit. Homo quidam splẽdidus Equestris ordinis, sed uiolentus & rapax, & suis iuxtà ac alienis grauis, quum grauiter ægrotaret, admonitus crebrò à religiosis quibusdam uiris, ut ad Dei clementiam confugiens, animæ suæ saluti consuleret: negauit sibi ueniæ locum relictum esse. Iam enim Diuino iudicio traditum se esse Dæmonum potestati, aiebat. Nec mora, audiũtur à circumstantibus uehementiũ uerberum & percussionum strepitus: apparent in corpore ægroti fœdi liuores atq; uibices, ita ut omnes obstupescerent. Inter hæc ille infelix ter infelicem animam exhalauit, hic orsus suppli cia, quæ deinde apud Inferos æternùm expenderet: ut esset exemplo ijs, qui ex aliorum incommodis student sua commoda parare.

Vitulus duo capita & 7. pedes habens.

Horribilis historia de violento & rapace Equite.

DE CONIVRATIONE A' BOLESLAO extincta, & Lituanorum excursione.

Caput XIIII.

Ann. 1273. Coniurationis in Boleslaum causa

ANno Christi 1273, coniuratio à subditis in Boleslaum Pudicum oritur, prætexentibus causam offensionis, quòd is, se insciis nec de Cõuentus sententia, 1. Lescum Nigrum, Ducem Siradiensem, propinquum suum, hæredem nuncupasset. Erant & aliæ quædam causæ, quæ bonos etiam uiros non paucos infensiores Bo- II. leslao reddiderant: nimirum quòd is, indulgentia aut negligentia quadam, calumnias in Iudicijs regnare patiebatur:

tiebatur: quibus implicati simpliciores, multi graues mulctas expendere cogebãtur, multi patrimonijs exuebantur. Adhæc onerosus erat nobilitati, propter crebras uenationes: eò quòd & canes Principis alere, & equos atq; subuectiones ipsi præbere, omnibus passim, quacunq; iter faciebat, necesse erat. His igitur de causis plures infensi erant Boleslao: sperabantq; mutatione Principis defunctum se iri illis malis. Itaq; conuenticulo habito, ad Vuladislaum Ducem Oppoliensem mittunt, Principatumq; ei deferunt. Non refutat ille oblatum Principatum: sed tamen Conuentum illum omnem Oppoliam ad se uenire iubet, ut ibi ea res iureiurando & literarum monumentis confirmaretur: faciuntq; illi iussa, Oppoliam frequentes proficiscũtur. Nihil autem horum Boleslaum latebat: itaq; festinus ad sedanda mala domestica, Opauia reuertitur, & proficiscentes Oppoliam aduersarios incomposítos & inopinantes, cum aulico suo Procerumq; comitatu, apud Bogucinum pagum, altera die mensis Iunij, adoritur. Nec illis animus, ad defendendum sese, defuit: committiturq; atrox pugna, nemine referente pedem: sed Boleslao ad extremum cessit uictoria. Oppressa autem coniuratione, siue adeò bello ciuili, paucis diebus Lituani in Lublinensem oram excursionem fecêre, magnamq; prædam auexêre, nemine prohibente: Boleslaus uerò Pudicus, iratus Vuladislao Oppoliensi Duci (quòd suis, nouas res molientibus, fauisset) exercitu conscripto, Oppoliensem & Ratiboriẽsem oram omnem infesto exercitu depopulatus est, ita ut suburbana quoq; primorum oppidorum exureret: uerùm posthac, Boleslai Calisiensis Ducis opera, in gratiam rediere.

III.

Vuladislao Duci Oppoliensi dum Principatus defertur.

Boleslaus factam cõtra se

Coniurationẽ opprimit. Lituani excurrunt in Lublinensem oram, & Boleslaus, Ducem Oppolien. ulitus,

Redit cum eo in gratiam.

DE PVERIS DVOBVS MIRACVLOSIS, Lituanorum cum Prussis excursione, Boleslai morte & moribus, & pietate Kingæ.

Caput XV.

NIhil autem, illo & proximo deinde anno, memorabile usquam in Polonia gestum est, præterquam quòd duo portenta in Cracouiensi territorio extitisse memorantur. Nam puer quispiam dentatus, eodem quo natus est die, distinctè & articulatè locutus est, donec Religioni Christianæ initiatus, & dentes & sermonis usum amisit: alius uerò semestris in urbe Cracouiensi, prolocutus Tartaros aduenturos & Polonorum capita præcisuros, prædixit: quod post duodecimum annum euenit. Eodem anno, qui fuit 1276. Lituani cum Prussis peruastata Masouia Culmensiq; & Cuiauiensi tractu, Lencicienſem quoq; crudeliter depopulati, ingentem prædam abegerunt: in qua quadraginta millia hominũ fuisse memorantur. Tunc quoque prodigium circa Cracouiam apparuit. Etenim nocte media, in qua initium noui anni est, cœlum clara & non iniucunda luce ad breue tempus resplenduit, Principis mortem (quod re postea comprobatum est) portẽdens. Nam sub finem eiusdem anni, qui fuit à Christo nato 1279. ad quartum Idus Decembris Boleslaus Pudicus mortuus, & Cracouiæ apud D. Francisci (quod monasterium ipse condiderat) sepultus est: benignus & religiosus Princeps, & in egẽtes cultumq; Dei ac ministros eius munificus. Cunctos enim sacri Ordinis homines, eorũq; adscriptitios, omni prorsus onere seruitutis atque pensionis Duci debitæ, etiam telonij, liberauit, & ab omni suorum iudicum & magistratuum, suaq; ipsius iurisdictione exemit: Episcopum autem Cracouiẽsem, omnino Ducali Iure in bonis suis esse

Puer dentatus statim locutus baptisatur:

Alter semestris prædicit Tartarorum aduentum.

Ann. 1276. Lituani cum Prussis crudeliter multa uastant.

Prodigium,

Mortem Boleslai portendẽs.

Ann. 1279. Boleslai mors, & Sepultura, & Pietas.

Immunitas Ecclesiasticorum, & Iurisdictio. Episcopus Cracouiensis Ducalis Iuris.

esse iussit. Cõdidit etiam ac dotauit Crisanouicense monasterium, supra Nidam amnem, Præmonstratensibus uirginibus: Cracouiæ itẽ apud S. Marci, Ordinis Mendicantium: qui uocatur, de Pœnitẽtia beatorum Martyrum. Regnauit Boleslaus hic, seu uixit potius post mortem patris, quinquaginta duos annos. Mortem uerò eius Kinga uxor, uirgo etiam tum, moderatè tulit: quin gratias egit Deo, quòd se coniugij uinculo tandem liberasset: ac mox cum sorore Iolẽta (quæ, post mortem mariti Boleslai Calissiensis Ducis, ad eam se contulerat) distractis & in usus egenorũ distributis facultatibus suis, diui Francisci religioni & instituto uitæ sese addixit: & ueterem Sãdeciam, nequicquam refragantibus & renitentibus Proceribus, commigrauit: ibiq; reliquum tempus uitę in monasterio, à se & uiro suo condito, peregit.

Monasteriũ Crisanouicense, & S. Marci Cracouiæ.

Kinga uirilis animus, &

Vita cum sorore Iolenta

Monastica.

LIBER VIII.

DE LESCO NIGRO, BELLO CVM LEONE Duce Russorum, & Henrico Duce Vratislauiensi. Caput I.

BOleslao Pudico in Principatu Cracouiensi & Sendomiriensi Lescus Niger, ex fratre ipsius patruele ortus, succesit: nec tum sanè quispiam ipsi aduersatus est, bello à Russis ingruente, cuius metus locum atq; spatium nouandis rebus non dabat. Nam Leo princeps in Russorũ Ducibus, Danielis filius, post Boleslai mortem media hyeme in Lublinensem oram cum ingenti Russorum, Tartarorum, & Lituanorum exercitu inuaserat: eaq; peruastata, Sendomiriensem quoq; tractum ferro

Lescus Niger Princeps.

Leo Princeps Russorum uastat Lublinensem oram:

Sed reprimitur ac

ferro & igne infestabat: sed eum Varsius Cracouiensis Castellanus, & Palatini duo, nēpe Petrus Cracouiensis, & Ioannes Sendomirienſis, apud Goslice pagum, cum parua manu, temerè quidem, sed tamen euentu prospero, represserunt ac in fugam egerunt. Cæsa feruntur eo prælio hostium ad octo millia, capta duo. Nec cōtentus ea uictoria Lescus, in Russiam duxit exercitū, Leonem ulturus: qui nondum resumpto è superiori clade animo, in penitiora Russiæ sese receperat: quocirca impunè Lescus hostilem regionē ad Leopolim usq; (quæ arx cum oppido ab isto ipso Leone condita esse, & nomen sumpsisse uidetur) peruagatus, ingentē prædam abegit. Sequenti deinde anno, qui fuit 1281, Vuratislauiensem Ducem Henricū quartum (quòd Præmislum Maioris Poloniæ, & Henricū Legnicensem Boleslai Calui, & Henricum Glogouiensem Conradi filium, Duces ad conuentum & colloquium euocatos, ac nihil hostile timentes, ceperat) bello ultus est.

Vincitur, Ipso Lescone Russiam

Ad Leopolim usq; uastante.

An. 1281. Henrici Vuratislauiens. Ducis à Lesco Principe

Perfidia uindicata.

DE BELLIS LITVANICIS, ET EXTINctis reliquijs Iazygum. Cap. II.

Lituani cum Iazygibus Lublinensem oram depopulati, à Lesco Principe

INsequenti anno Lituani cum Iazygum reliquijs subita excursione Lublinensem regionem tripartito agmine crudeliter depopulati sunt. Iura tunc, de more, Lescus reddebat Cracouiæ, quum de Barbarorum excursione certior factus est: quos mox insecutus, quū abijsse præda onustos accepit, angebatur animo: tandem labore itineris fatigatum sopor inuasit: expergefactusq; postero die lætus, ab Archangelo Dei Michaele in somnis confirmatum se, & sponsione certæ uictoriæ persequi Barbaros iussum esse, pro cōcione exposuit, quo sermone animatis militibus, recentibus abeuntium uestigijs

Post uisionē,

insistens,

insistens, inter Naruam & Nemenem flumina eos consequitur una & simplici acie: quòd & locus syluis cinctus, angustus, & exiguæ copiæ, diducere manum in plures acies non sinebant. Nec segniter & Barbari primos nostrorum impetus excepêre: sed in pugnam intentis Barbaris, captiui signa suorum conspicati, fortuitò oblatis telis à tergo adoriuntur: inermes quoq; & fœminæ clamore sublato suos animabant, & hostibus terrorem incutiebant. Itaque hoc ancipiti malo perturbati Barbari, effusa fuga proximas syluas petunt: instat fugientibus Lescus: instant & captiui, mutuò sese cohortantes: nox tandem persequendi finem fecit. In eo prælio reliquiæ Iazygum, qui pertinacius nostris restiterant, & à suscepta Religione defecerant, penitus extinctæ sunt: de Lituanis quoque, qui quatuordecim millia bellatorum expleuisse dicebantur, non multi sanè euaserunt: de nostris (quod mirum cuique, ac Diuini numinis opus uideri debet) ne unus quidem desideratus est. Lescus, recuperata omni præda, & cumulata etiam hostium cæsorum spolijs, victor in Poloniam reuersus, Lublini templum monimentum victoriæ suæ condidit, ac diui Michaelis, quem in somnis victoriam sibi pollicentem uiderat, memoriæ dedicauit. Anno rursus 1283, mense Octobri, Lituani per Lucouiense territorium in Sendomiriẽsem tractum improuisi excurrerunt, & magnis incommodis illum affecerũt. Exercebat & tunc Lescus Iudicia Cracouiæ. quamprimùm uerò de Barbarorum excursione cognouit, correptis celeriter armis concurrente ad se nobilitate hos insequitur: ubi uerò haud longè se ab hostibus abesse sensit, suos, quò meliore spe & fiducia Diuini auxilij, Dei contemptorem hostem adorirentur, Cõfessione peccata expiare, & sacrosancta Eucharistia

Captiuũ adiuuantibus.

Vincuntur.

Iazygibus deletis.

Lituanis pauci elapsi.

Nostrorum occubuit ne unus quidẽ. ideoq;

Lublini templum S. Michaelis constructum.

Ann. 1283.

Lituani rursus excurrentes in Sendomirien. tractum.

A Lesco

Post sumptã Eucharistiã

s chariſtia

charistia se communire iubet. atque ipse Princeps sanè perquàm religiosè hoc fecit. Persensere aduentum Polonorum Barbari: & anni superioris fortunam reformidantes, in proximas syluas se subducunt, ibiq; de salute sua consultant: pòst, magno impetu, & incondito clamore, in nostros feruntur. Perturbauit nonnihil nostros primus eorum aspectus, propterea quòd præter omnem exspectationem ad se contendere eos uidebant, quos fugere crediderant: sed tamen, cohortante Duce, citò animos resumpsère. Nec diu Barbarorum impetus uiguit: sed uirtute nostrorum, quasi firmo muro obiecto, fractus & in fugam actus est.

Victi.

DE HENRICO DVCE VVRATISLAuiensi, & Episcopo mirabiliter uictore.
Caput III.

Henricus Dux Vuratislauien. Episcopum pulsum,

INsequenti anno Dux Vuratislauiensium Henricus, uir ita ad dolos factus, ut ne à sacris quidem rebus & sacerdotibus manus abstineret, Thomam Episcopum Vuratislauiensem Episcopatu expulit, omniaq; & ipsius Episcopi & sacri Ordinis bona inuasit, nec reddere ea ullo pacto uoluit: quin & ab Archiepiscopo Gnesnensi anathemate perculsus, & Episcopum & sacerdotes omnes ditione sua eiecit. Episcopus mœrens Ratiboriam se contulit, ubi à Cazimiro Duce, Vuladislai filio, perbenignè & honorificè acceptus atq; habitus est: Henricus uerò cum Cazimiro literis & legationibus ex postulauit, quòd inimico suo receptum præberet: minasq; ei adiecit, ni eum pelleret. quæ quum ab eo contemnerentur: coegit exercitum, & Ratiboriam obsidione cinxit. Quum autem aliquot dies duraret obsidio: murmurare contra Episcopum, & cæteros sacerdotes exules,

Neglecta excommunicatione.

Persequitur exulem hostiliter:

exules, plebs à uictu imparata cœpit. qua re cognita E- *Sed eum Epi*
piscopus, collocutus cum suis, Indignum esse ait, ut sui *scopus.*
& paucorum exulum causa, bene merita de se ciuitas pe
riculum subeat, aut ullo afficiatur incommodo. induit *Vestes Pontifi*
deinde sacras & Pontificales uestes: nonnullos q; de sa- *cias indutus.*
cerdotibus, quemadmodum ad Sacra peragẽda solent,
indui iubet. Ita ille spectabilis cum uenerando illo cœtu
urbe egressus, ad hostilia castra profectus est. Venien-
tes igitur à longè conspicatus Henricus, attonitus & *Mirabiliter*
quasi numine afflatus de papilione exilijt, ad pedes E- *uincit.*
piscopi sese abiecit, & culpam supplex deprecatus est, au
gustius quiddam humana specie in uultu Episcopi con-
templatus: Episcopus uerò benignè eum humo attol-
lit, amplexatur & exosculatur, non sine lachrymis: & ue
niam, si eum factorum pœniteat, pollicetur. In proximã
deinde ædiculam, diuo Nicolao dedicatam, ingrediun-
tur: ibi semotis arbitris inter se in gratiam redeũt, quum
Henricus redderet, quæcunque Episcopo, Ecclesijs, &
uniuerso Ordini sacro ademerat.

DE OPPRESSIS À LESCO CONTRA se Procerum motibus. Cap. IIII.

POrrò in minori Polonia cõtra Lescum rursus Pro- *Coniuratione*
ceres insurgunt: turbante maximè Paulo Episcopo *contra Lescũ*
Cracouiensi, & omniũ odia in Lescum Ducem inflam- *facta, &*
mãte, propterea quòd sub Boleslai Pudici Principatu à
quibusdam Equestris ordinis iuuenibus captus, Sira-
diæ à Lesco (in honesta tamen custodia) mensem unum
seruatus esset. Accersitur itaque Conradus Cirnensium *Conrado ac-*
Masouiorum Dux, ad suscipiendũ Principatum. cui cum *cersito,*
exercitu uenienti Varsius Castellanus & Zegota Pala-
tinus, & Cristinus Castellanus cum Paulo Episcopo, &

maxima Nobilitatis multitudo, ad Sendomiriã obuiam progressi, in uerba eius iurarũt. Itaq; nullo negotio Cracouiensi & Sendomiriensi Dominatu omni tunc potitus est: sola restabat Cracouia, in qua se Lescus cum uxore cõtinebat. Desertus autem ab omnibus, ad Cracouiensis ciuitatis misericordiam confugit: cuius fidei atq; tutelæ Cracouiensem arcem commendauit: ipse in Vngariam ad Ladislaum Regem profugit. Suscipiũt arcis defensionem Cracouienses ciues: & quia ciuitas non bene instructa propugnaculis erat, & multitudo distracta imbecillior futura erat ad sustinendam uim aduersariorum, urbe commigrant in arcem, cum uxoribus, liberis, & facultatibus suis. Cognita Cracouiensium ciuium uoluntate, Proceres mittunt ad eos, ut cœpto desistant, & Conrado sese & arcem dedant: sin recusent, minas adijciunt. Respondent Legationi Procerum: Non licere sibi fidem & iusiurandum, Lesco semel datum, uiolare: scirent, omnia charissima & uitam ipsam prius amittere, quàm fidem frangere, decreuisse. Hoc responso irritati, & multum frementes, cum Conrado ad Cracouiam castra admouent: quumq; perdifficilem sibi eius expugnationem scirent, urbem uacuam incendunt, ut sic ciuium pertinaciam priuatorum malorum aspectu frangerent. Impetrauerat Lescus à Ladislao Rege non contemnenda Vngarorum & Cumanorum auxilia, & cum ijs aduentabat, ut arci Cracouiensi subueniret: occurrit ergo ei cum exercitu Conradus, & collatis signis, apud Bogucice pagum ad Rabam flumen uincitur, ac in Masouiam usq; profugit. Sic euentus tunc ostendit, uter iustius arma sumpsisset. Lescus autẽ moderata usus uictoria, captiuos omnes dimisit: Proceribus deprecantibus ueniã dedit: Cracouiensibus ciuibus gratias egit: urbem fortius

Lescus in Vngariam profugit:

Et dum ciues Cracouienses fidem ei seruant,

Ipseq; cum impetratis Vngarorum auxilijs

Conradum uincit,

Moderataq; usus uictoria

fortius muniuit, eiusq; regimen proprium Theutonibus solis, qui fidem ipsi præclarè seruassent, deinceps attribuit. Hęc anno post Christum natum 1285 gesta sunt.

Vrbem Cracouiensem munitam Theutonibus commendat.

DE VERMIBVS PRVSSICIS, LESCI fortuna mutata & morte, atq; miserabili Tartarorum & Russorum clade. Caput V.

PRussiam hoc anno, nouo uermium genere per æstatem infestatam ferunt: qui caudis cancrorum prædati, quoscunq; aculeo pupugissent, intra tertiũ diem extinguebant. Sequenti anno Masouiam longè lateq; depopulatus est Lescus, astu usus, quum se iniurias fratris ulcisci uelle super Lituanis, qui Dobrinensem tractum (qui in ditione Zemouiti erat) uastarũt, simulasset. Atque ex eo tẽpore prior illa fortuna ab eo recessit, & secundæ res aduersis commutatæ sunt: ne impunè ferret, Deum & homines fefellisse, & prætextu pietatis irę suę impensius indulsisse. Itaq; & tunc cõplures, in traiectu fluminum, de suis amisit: & Tartari cum Russis & per Russos in Lublinensem oram & Masouiam atq; omnes Lesci ditiones delati, locustarum in modum eas regiones, cædibus & incendijs nusquam abstinentes, depopulati sunt: & Lescus ipse in Vngariam fuga sibi consulere, coactus est. Tantam autem hominum prædam tũc abegisse dicuntur è Polonia, ut, quum eam ad Vuladimiriam recognoscerent & partirentur inter se, unum & uiginti millia innuptarum puellarum censa esse dicantur: prouectiores autem tum uiros tum mulieres, & pueros immaniter trucidant. Ne Rusi quidem, quamuis socij ac tributarij, expertes malorum à Barbaris fuêre. Nam excessuri è Rusia aquas omnes infecerunt, exsectis captiuorum

Prussia uenenosis uermib. infestata.

Lescus Masouiã astu depopulatus.

Ex fortunato fit infelix.

Tartari crudeliter Poloniã uastãtes cum Russis coniuncti,

Ingentem hominum prædam abigũt:

Et aquas omnes Russorum, tametsi

ſóciorũ & tributariorum, ínficiunt.

ptiuorum cæſorum cordibus, & præſentiſsimo uenẽno imbutis, & uerubus ſubter aquas defixis: unde plurimi mortales miſerabiliter extincti ſunt. Leſcus autem, aduerſis rebus & ſugillationibus hominum afflictus, ex mœrore & angore animi in morbum incidit: quo ſenſim tabeſcens, ultima demum die menſis Septembris anni ſequentis, qui fuit poſt Chriſtum natum 1289, uitam cum morte commutauit, & in Templo S. Trinitatis apud Fratres Dominicanos honorificè ſepultus eſt, bonus & modeſtus Princeps, & felix, ſi extrema cum primis contexuiſſet.

Leſci mors.

DE BOLESLAO PRIMVM, HENRICO deinde, Vuladislao Locticopoſtea, & Henrico rurſus poſt Leſcum mortuum Principibus. Cap. VI.

LEſco Nígro ſine liberis defuncto, Cracouienſis & Sendomirienſis atque Siradienſis Dominatus in medio erant: quos alius iure agnationis, alius gratia popularí, alius ui & potentia uſurpabat. Primùm omnium Vuladislaus Locticus, Leſci mortui frater, eodem patre, ſed alia matre prognatus, Siradienſem Dominatum ultrò ſe ipſi ſubdentem occupauit: uerùm Cracouienſis & Sendomirienſis Conuentus Boleslaum Ducem Plocenſem, Conradi fratrem, Principem creauêre, poſthabito Conrado, cui ſe bis antea, uiuente Leſco, ſubiecerãt. Accitus igitur Boleslaus poſſeſsionem Principatus adit, Cracouiamqúe ſolenni pompa deducitur. Nec multo pòſt Henricus Dux Vuratislauienſis, à Cracouienſibus ciuibus clàm accerſitus, cum iuſto exercitu aduenit: uenienti ciues portas urbis aperuêre. Ibi Boleslaus, noua & inopinata re perculſus, ex arce Cracouienſi

Vuladislaum Locticum Siradienſes,

Cracouien. uerò & Sendomirienſes Boleslaum Ducẽ Plocenſem, Principem creant.

Henricus Dux Vuratislauienſis Boleslaum Principatu exuit:

uienſi ſe proripuit: & nequicquam renitentibus Proceribus (qui copias ad eiſciendum Henricum cogebant) iratus in Maſouiam rediit, dictitans, Se non ad bellum, ſed ad pacatum Principatum ſuſcipiendum, accerſitum ueniſſe. poſt cuius diſceſſum arx quoq; Henrico dedita eſt: nec tamen diuturna ei ea Principatus poſſeſsio fuit. Vuladislaus enim Locticus, iam Siradienſis Dux (indignum ducens alienum fratri ſuo Leſco ſucceſſorem in Principatu quæſitum eſſe) exercitum cogit: Cracouiam primo Vere contendit, ad deiiciendum Henrici præſidium. Nam redierat Henricus in Sileſiam, relicto Cracouiæ præſidio. Factus autem certior de conſilio & apparatu bellico Vuladislai, quum ipſe ægrotaret, Henricum Legnicenſem Ducem cum expeditis copiis Cracouiam mittit. Occurrit his Vuladislaus ad Seueriam oppidum: & commiſſo prælio, multis utrinq; cadentibus, ad extremum Vuladislao ceſsit uictoria. Cracouiã itaq; uictor profectus, apertis portis receptus, omnium conſenſu & acclamatione Princeps renunciatus eſt. Sed hic item non diu poſſeſsionem Principatus obtinuit. Henricus enim non deiectus clade priori, rurſus nouũ exercitum Cracouiam mittit: qui quum nocte intẽpeſta Cracouiã acceſsiſſet, in urbem ab iis qui Henrico fauebant, recipitur. Clamore igitur ſublato à Sileſiis, tumultuatur tota ciuitas: Locticus, proditionem metuens, ad Fratres Franciſcanos ſe recepit: ubi uerò, ſuos paſsim per uicos & plateas cædi, & ſe quæri, didicit, ſumpto monachi habitu, de muro à Franciſcanis demiſſus euaſit: pòſt uerò, cæſorum malis adacti cæteri, certatim omnes in poteſtatem Henrici redierunt. qui conſequuto Principatu, paulo pòſt mortuus eſt, anno Domini 1290.

Henricus uerò Vuladiſlaus Locticus.

Et contrà.

Henrici mors.

Ann. 1290.

DE

DE MORTE S. KINGAE, ET À PAVCIS Lituanis magno damno. Cap. VII.

Ann.1292. *Kingæ mors, &*

PORRÒ annus 1292, insignis fuit morte Kingæ siue Kunegundis, uxoris Boleslai Pudici, sanctę & religiosę fœminæ. quæ quum in perpetua uirginitate, etiam uiuo marito, uixisset: post mortem mariti in Sandecensi monasterio, plus duodecim annis, duram exegit uitam. Sanctimonia uerò eius multis stupendis miraculis, cùm ab ea uiuente, tum post mortem ad sepulchrum eius editis, Diuinitùs cõprobata fuisse memoratur. Anno sequenti, qui fuit 1293, Lituani impetum in Cracouiam fecêre: tantamq; hominum prędam abduxêre, ut uiginti capita singulis cederent. Numerus uerò Barbarorum exercitus mille & octingenti fuisse perhibetur.

Sanctitas Diuinitùs comprobata.

Ann.1293. *Lituani pauci quàm multam prædam abducunt.*

LIBER IX.

DE PRAEMISLO REGE. Caput I.

Ann.1295. *Præmislus Maioris Poloniæ Princeps*

INtermisso apud Polonos 215 annis Regno, anno Christi 1295 indictis Gnesnam comitijs, Præmislus totius maioris Poloniæ Princeps, uir acer & ad res magnas gerendas factus, tricesimum octauum annum agens, Rex creatur: ac mox solenni ritu inunctus, diadema Regium à Iacobo Suinca Archiepiscopo Gnesnẽsi accipit. Suscepto autem Regno, mox cogitationes suas omnes eò cœpit intendere, ut Poloniam uniuersam pacaret, & in concordiã unumq; corpus redigeret: uerùm tam præclaros conatus eius mors immatura præcidit, dum septimo uel octauo Regni suscepti mense, à Marchionibus

Rex creatus,

Dum de Regno uniendo cogitat,

chionibus Brandeburgenſibus per inſidias interfectus eſt. Corpus porrò eius Poſnaniam relatum, in baſilica cum maioribus eius conditũ eſt. Condidit ipſe ptocho dochium in ſuburbano Caliſsienſi: Poſnaniæ uerò, cœnobium puellis inſtituti S.Dominici. *Interficitur.* *Ptochodochiũ Caliſsienſe.* *Cœnobiũ Virginum Poſn.*

DE VVLADISLAO LOCTICO, REGE electo & repudiato. Cap. II.

AD nonum Calendas Maij, qui dies diui Adalberti memoriæ apud Polonos dicatus eſt, Proceres cũ Nobilitate & Pomeranis de nouo Rege creando frequentes Poſnaniam conuenerunt. Iniecta quidem fuit à nonnullis Rixæ, filiæ Præmisli, mentio: ſed metus belli, quod à Marchionibus atq; etiam à Crucigeris impendebat, uiro forti potius & potenti, quàm puellæ, Regnum mãdare ſuadebat. Vuladislaus ergo Locticus inter Duces Polonos potiſsimùm idoneus ad eam rem uiſus eſt: quare magno cõſenſu eum Regem creãt: & in uerba noui Regis omnes iurãt. diſtulit tamen is coronationis ritum: nec Regis, ſed Hæredis Regni Polonię nomẽ uſurpauit. In Maiorem Poloniã primùm ac Pomeraniã, deinde anno ſequenti in Minorẽ profectus, Boemorũ præſidia fautoresq; uexauit: Sileſiam longè lateq; depopulatus, luculentã prædam, nemine prohibente, auexit. Poſt hanc uerò Sileſitanam expeditionẽ, in Maiorem Poloniam cum copijs uenit: quieti ſe & otio uoluptatibusq; dedit. quæ res ei pernicioſa fuit non immeritò. Milites enim in bello rapto uiuere aſſueti, ne in pace quidem à uexationibus tenuiorum, & Eccleſiaſticorũ bonorum direptionibus, ingenuarumq; matronarũ & uirginum ſtupris, ſibi temperabant: eam licentiam ille non modò non coercebat, ſed indulgentia magis etiam alebat. qui-

Rixa Præmisli filia. *Vuladislaus Rex electus.* *A Regis tamen nomine abſtinent.* *Boemos uexat, & Sileſiam uaſtat:* *Sed poſtquã dedit ſe otio ac uoluptatibus, & Militum licentiam non cohiberet.*

Negligeretq; Posnanienſis Epiſcopi admonitionē & interdictum, Regno exuitur.

bus de rebus quū fruſtra admonitus & reprehēſus eſſet aliquoties ab Andrea Poſnanienſi Epiſcopo, totí dioœceſi ſuæ Sacris interdixit Epiſcopus: deinde Conuentu apud Poſnaniam habito, cōſenſu omnium Regnum ipſi, in minorem Poloniam tunc fortè profecto, abrogatum eſt, ad Venceslaumq; Boemorum Regem delatum. Id autem anno Chriſtí nati 1300 factum eſt. quo etiam anno Ottomanus quíſpiam, obſcuro loco natus, apud Turcas Dominatū arripuit, & rebus magnis geſtis, poſteris ſuis Regnum atq; nomen reliquit.

An. 1300.

DE VENCESLAO POLONORVM atq; Boemorum Rege, & Ruſſis ex arce Lublinenſi depulſis.

Cap. III.

Venceslaus Rex factus,

ACcitus ſplendida Legatione Venceslaus, adfuit ſine mora: Gneſnæq; à Iacobo Archiepiſcopo de more inunctus, ac Regio diademate cinctus eſt. Duxit uerò uxorem, Procerum ſuaſu, Rixam (quæ & Elizabetha dicta eſt) Præmiſlí Regis defuncti filiam: quò magis eius coniugio Regnum ſuum apud Polonos ſtabilíret. Dum autē omnia alienata à Regno in ditionē ſuam redígit, Ruſsi magnis copíjs Sendomiriēſem tractū infeſtarunt, raptímq; cum ingēti præda ſe receperunt, priùs ferè quàm ad Venceslaum Regem de eorū excurſione nunciis perferretur. Conſtitutis uerò rebus ſuis in Polonía, relictíſq; præfectis Boemis, penes quos rerū ſumma eſſet (in Minore quidē Polonía Nicolao Duce Opauienſe, in Maiore uerò Fricio Sileſio) in Boemiā rediit, nec poſt id tempus Poloniam unquam aſpexit. Fuerunt aūt, Venceslao regnāte, quietæ res in tota Polonía: prēter, quòd minores Poloni, cùm uetuſta Lublini ereptio-

Rixa uxore ducta,

Poſt ſubitam à Ruſſis oræ Sendomirienſis infeſtationem,

Boemos præfecit utriq; Poloniæ.

Poloni minores cōtra Ruſſos bellum gerentes.

nē,

ne, tum noua in Sendomirienſem oram excurſione irritati, expeditionem aduerſus Ruſſos ſuſceperunt. cuius non ignari Ruſsi, magnum & ipſi exercitum coegerũt, Lituanorum ac Tartarorum auxilia ſibi adiunxerũt, & apud Lublinum noſtris aduenientibus occurrentes, pugnandi copiã fecerunt, freti multitudine ſua: nec noſtri, quamuis longè impares, pugnam detrectarunt, & ſumma ope adnixi, uictos hoſtes in fugam egerunt præcipites. Magna tunc ea ſtrages Ruſſorum atq; Barbarorum fuit: fuiſſetq; maior, ni propinqua arx Lublinenſis receptum eis præbuiſſet. tametſi ne munitio quidẽ ſatis eos tutata eſt. Nam obſeſsi à noſtris, fame inualeſcente, deditionem fecêre. Ita Lublinenſis arx, poſt ſeptimũ & quinquageſimum fortaſsis annum, poſteaquam à Ruſsis capta erat, à noſtris recuperata eſt.

Apud Lublinum.

Pauci multos uincunt.

Et arcem Lublinenſem

Recuperant.

DE VVLADISLAO LOCTICO ITERVM Rege, Venceslai Regis morte, & Baſilica Cracouienſi. Cap. IIII.

COepit deinde noua ſpes recuperandi Regni Vuladiſlao Loctico affulgere, quum Polonis iam eſſe odioſa inciperet Boemorũ ſuperbia & auaritia, & Venceslaus Vngarico bello implicatus eſſet. quare in Poloniam cum aliquanta Vngarorum manu contendit: adueniens'que arcem Pelciſcam, Viſliciæ imminentem, occupat: ac Boemorum præſidium Viſlicia, fauentibus ciuibus, deturbat: tandem uerò & Lelouiam arcem in ſuam poteſtatem redigit: unde uicinia omnis, ui & metu adacta, ad eum deficiebat. Adiuuit autem & Fortuna hunc conatum eius. Nam Venceslaus morbo correptus, Pragæ lenta tabe abſumptus eſt, nono Calend. Iunij, anno Chriſti Ieſu 1305. Res igitur Vuladiſlai aliquan-

Arrepta occaſione Vuladiſlaus Locticus,

Dum arces quaſdam occupat, &

Venceſlaus Rex moritur,

Ann. 1305.

A Cracouiensibus & aliquanto meliore loco esse cœperunt: cui etiam uenienti cum exercitu Cracouienses ciues, Alberto Aduocato auctore, portas urbis aperuêre. Nec mora, arcem quoq; Boemi dedidêre: hinc etiam Primores cum Nobilitate ei se coniunxerunt. Itaq; comitijs Cracouiæ indictis, magno omnium conuentuum consensu Vuladislaus Locticus Rex iterum creatur: Posnanienses modò & Calissienses aberant (quòd abhorrerent ab Imperio Vuladislai, pristinorum flagitiorum & iniuriarum memores: & ueriti, ne is grauius in se animaduerteret, quòd eum prius eiecissent:) Posnanienses igitur atq; Calissienses à cætera Polonia sese segregarunt, & Henrico Duci Glogouiensi, Conradi filio, quòd è sorore Præmisli natus erat, se subdiderunt. Fecit autem bellum Henrico Vuladislaus: uerùm illo nusquam in dimicationem prodeunte, uastatis per æstatem aduersariorum agris, in Pomeraniam descendit, & Gdani ab uniuerso Pomeranorum Conuentu iusiurandum accepit, quòd in potestate eius semper futuri essent. Eodem anno, qui fuit 1306, octaua die Maij, basilica Cracouiensis & arx tota, quæ lignea erat, conflagrauit: quæ, dirutis ueteribus muris, in eam quam nũc obtinet formam & amplitudinem, post quartumdecimum annum reædificata est à Nauclero Episcopo, nobili Silesio, gente Oxio, conferente in eam rem pecuniam non modò Collegio & Episcopo, uerùm etiam uniuerso Ordine Ecclesiastico in diœcesi Cracouiensi: ad hæc semestribus fructibus omnium Sacerdotiorum, quæcunque per illud tempus uacare contigit, in eum usum conuersis.

Proceribus atq; Nobilitate

In comitijs Rex iterum creatur: Posnanienses uerò & Calissienses

Henrico Duci Glogouiensi adhærent,

Et Pomerani Vuladislaum suscipiunt.

Ann. 1306.

Ecclesia Cathedralis Cracouiensis cum arce conflagrat, & reædificatur.

DE

Cast. Arx a Suecis 1596. Ybus An° 1702. igne absumpta est, et tot Deorum opus, ac splendor Regni in fauilla Lepidi.

DE GDANO Á MARCHIONIBVS ACCEPTO, & Crucigeris malè in auxilium accitis.

Caput V.

NOn diu uerò pacatam Pomeraniam tenuit Vuladislaus. auctor enim nouorum motuũ fuit Petrus Cancellarius Pomeraniæ, Palatini Gdanensis filius: sed proditis re nondum matura consilijs, aduolat Vuladislaus, captumq; Petrum Cracouiam secũ abduxit. quem tamen non multo pòst, á fratribus eius exoratus, dimisit, quum ij se obsides pro fratre fore obtulissent: atq; ij quoq;, quum negligentius obseruarentur, breui euaserunt. Acciti itaq; ab ijs Ioãnes & Voldemarus Marchiones, cum exercitu Pomeraniam ingressi sunt: nec mora, munitiones pleraſq; accepêre. Ad Gdanum deinde castra admota sunt: & oppidani, quum magna iam ex parte Theutones essent, Saxonibus portas urbis aperuerunt. Arcem tenebat Boguſſa Iudex cum Nobilitate Pomeranica, quæ se perfidia Petri non contaminârat: is ueritus, ne obsessi extrema pati cogerentur, cum Nemira honestissimo Equite maximis itineribus ad Vuladislaum, commendata alijs arce, excurrit: repertumq; Sendomirię, de statu rerum Pomeranię, ac de periculo Gdanensis arcis, edocet, opemq; eius implorat. Pollicetur Vuladislaus: sed quia tardius id fore iudicabat Boguſſa, suggerit Vuladislao, ut Crucigerorum Prussiensium opera ad defendendam arcem uteretur. Itaq; approbat consilium Boguſſæ Vuladislaus: extemploq; ipse cum Regijs mandatis ad Magistrum Crucigerorum proficiscitur. Prolixè illi omnia pollicíti, constituerunt cum Boguſſa, ut dimidiam arcem ipsi tenerent, ac annum unum suis sumptibus defenderẽt: deinceps uerò post exactum annum, quæ cumq; impendia facerent, ut ea Vuladislao

Petro Cancellario Pomeraniæ auctore,

Ioannes & Voldemarus Marchiones cùm alia tum Gdanum accipiunt: sed

Arx quam tenebat Boguſſa.

Per Crucigeros Prußienses,

Certis conditionibus in auxilium aduocatos,

expensa referrent: nec prius arce decederẽt, quàm exsoluta illa sibi essent. His igitur conditionibus in arcem recepti, magnam uim commeatus secum importarunt: ac munera cum Pomeranis (quemadmodum conuenerãt) partiti, non habebant satis defendere munitionem, uerùm crebris etiam eruptionibus hostem lacessebant, ita ut is in oppidum se recipere cogeretur, & ad extremum instante hyeme obsidionem solueret, relictoq; in oppidulo aliquanto præsidio discederet. Et iam non opus erat defensione Crucigerorum: sed tamen, quum se superiores Pomeranis animaduerterent, ferocius se gerere, ac cum illis rixari cœperunt: ad extremum arcem sibi tam uendicarunt, & Primores Nobilitatis Pomeraniæ, ipsumq; Præfectum arcis Bogussam, in carcerẽ compegerunt. qua necessitate adactus Bogussa, hęc pacta cum ipsis iniuit: nimirum, totam arcem ipsis concessit: ita tamẽ, ut eam Vuladislao, ad primam eius postulationem, redderent, quum is impensas belli ipsis exsoluisset. Hac autem re ad Vuladislaũ Cracouiam perlata, cœpit eum pœnitere consilij de acciendis contra Saxonas Crucigeris (uidebat enim lupis se, quod dicitur, oues commendasse: & non sublatum, sed duplicatum sibi esse bellum: duosq; se, pro uno, hostes cepisse) existimabat tamen, si ipse in colloquium cum illis ueniret, facilè auctoritate sua ad æquas conditiones rem perduci posse. itaq; constituto loco & tẽpore conueniunt Rex & Magister Crucigerorũ Henricus, ad pagum Craiouice in tractu Cuiauiensi, cum Primoribus uterq; suis. Ibi Vuladislaus exorsus, longa oratione cum Magistro de iniuria occupatę arcis expostulabat: qui paratum se esse eam reddere, si impendia illi persoluerentur, respondit. Aequum eum postulare Vuladislaus affirmat, & edere impendiorum summam

Est defensa.

Pulso autem hoste,

Crucigeri ferocius gerunt omnia, & suam rem agunt:

Vuladislaus q;, pœnitens consilij,

Cum eorum Magistro expostulat

ſummam iubet: tum ille conceptum animo dolum detegens, centies mille marcas latorum groſſorum (genus eſt Boemici numiſmatis, quarta parte noſtratem groſſum excedens) poſcit. Negare Vuladislaus, iuſtam eſſe eam æſtimationem, bonorumq; uirorum arbitrio in ea ſtare uelle: recuſare autem id Magiſter, & quantum edidiſſet, poſcere. Ingens tunc ea ſumma fuit, in magna annonæ uilitate: itaque re infecta & irritatis magis animis diſceditur. *Fruſtra.*

DE CRVCIGERORVM PRVSSIENSIVM ET Liuonienſium iniquitate, Poloniaq; Maiori recuperata, & Templarijs deletis. Caput VI.

CRucigeri omnem iam Pomeraniam animo cõplexi, anno Chriſti 1310, magnas è Germanis ſuis copias conducunt: cum Marchionibus Brandemburgenſibus fœdus iciunt, ea lege, ut ij retinerent, quidquid ſuperiore bello in Polonia occupaſſent: Gdanũ uerò, Derſauiam & Suece, munitiones in ripa Viſtulæ ſitas, ſibi bello quærendas concederent. Et ſanè facile eſt de alieno eſſe munificum. Deinde uerò Crucigeri ad Gdanenſe oppidum caſtra admouent, eo potiſsimùm tempore, quo plurima hominum multitudo undique ad anniuerſarias nundinas confluxerat. Defendebatur quidem ciuitas ſtrenuè, plurimumq; negotij in expugnanda ea habituri uidebantur Crucigeri, ni proditio interueniſſet. Etenim nocte quadam, à ciuibus quibuſdam Theutonicigeneris aperta porta, hoſtes intromiſſi oppidum ceperunt, ingentemq; cædem hominum omnis generis ediderunt, ita ut, nulla expugnatione plus Polonici ſanguinis effuſum eſſe, dicatur. Gdano autem potiti, Derſauia quoq; dolo potiuntur: Suece uerò arcem, diu obſeſſam, per deditionem capiũt. Hoc eodem anno Polonia

An. 1310. *Crucigeri Pruſſienſes, facto fœdere cũ Marchionibus Brandemburgenſibus,* *In Gdanum* *Proditione captum* *Sauiam.* *Derſauia quoq; & Suece captæ.*

Maior

Polonia Maior recuperata. Maior in fidē Vuladislai uenit: ex qua prę̄sidia Sileſiorū, opera Dobrogoſti Samotuli, Thomislai Poſnanienſis Palatini filij, ſtrenuè eiecta ſunt. Suſcepit eodem anno Vuladislaus Cazimirum filium ex Heduigi uxore: Magiſter uerò Crucigerorum (quum à Rege Polonorum, certis conditionibus, Pomeraniæ Dominatum iure ſempiterno obtinere non poſſet: ut aliquem tamen, duntaxat in ſpeciem, iuſtum titulum ſceleri ſuo præteXeret) à Marchionibus Brandēburgenſibus Ioanne, & patruo tutoreq; eius Voldemaro, decies mille Marcis latorum groſſorum eandem Pomeraniam, de cuius inuaſione eos depulerat, emit: eamq; emptionem ab Henrico Cæſare ſibi & Ordini ſuo cōfirmari, curauit. Nec diſſimili ſcelere Liuonienſes quoq; Crucigeri, eodem ferè tempore, Rigam urbem atq; territorium Rigenſi Archiepiſcopo per ſummam iniuriam eripuere. qua de re quum Romæ lis plus octoginta annis ducta eſſet, tandē Bonifacius nonus Rigam Ordini Crucigerorum, quindecim millibus aureorum acceptis, addixit. Per idem ferè tempus Templariorum Ordo, potens & ipſe ac locuples, ob nefanda quædam ſcelera & opiniones prauas de Religione, per uniuerſum orbem Chriſtianū, quaſi dato à Pontifice ſigno è Viennenſi Cōcilio, deletus eſt.

Cazimirus natus.

Magiſter Crucigerorū

Dolo malo Pomeraniam emit.

Liuoniēſium quoq; Crucigerorū ſcelus.

Templariū deleti.

DE CRACOVIA PRODITA DVCI Opolienſi, & acerba fame diraq; peſte.

Caput VII.

Albertus Aduocatus prodit Craconiā Boleslao Duci Opolienſi, arce ex domo ſua facta:

QVò minus autem Pruſsienſes Crucigeros Vuladislaus ulciſceretur, ſuaq; ab eis erepta recuperaret, motibus quibuſdam ciuilibus, & Cracouienſis ciuitatis defectione, impeditus eſt. Hæc enim, Alberto Aduocato auctore, Boleslao Opolienſium Duci ſe ſubiecerat, accitumq; in urbem receperat: arx uerò quum defende-

fenderetur, nec expugnari posset, Aduocati domum, in ipsis mœnibus urbis (prope portam, quæ à Diuo Nicolao nomen habet) eminentem, pro arce Boleslaus cum suis occupauerat. qua de re certior factus Vuladislaus, Legatos ad Boleslaum præmisit, qui eum monerent, ut sua sponte excederet, quàm arma sua experiri, mallet. Paruit monitis Vuladislai Boleslaus, deductoq; domo Aduocati præsidio, urbe excesit: quem auctores defectionis secuti, in Silesia & in Boemia exulauerunt. Profugorum itaq; bona Vuladislaus in fiscum suum redegit: Aduocatiæ reditus peramplos ademit: primarios quosdam ciues diris supplicijs affecit, partim equis discerptos, partim rotis implicatos: ciuitati Ius omne creandi Senatus abstulit, & in Palatinum transtulit. Insimulatus est etiam Ioannes Muscata Episcopus Cracouiensis, conscius fuisse illius defectionis: quod eò facilius creditum est, quòd esset Silesius: ac propterea Biecense territorium ademit illi Vuladislaus, ex eoq; tempore id in Regum potestate mãsit. Anno Christi 1315, fames tam acerba Poloniam omnem annis aliquot afflixit, ut nullo quamuis fœdo edulij genere, ac ne cadaueribus quidem humanis, uulgò abstineretur: & ut Dlugossus prodidit, parentes in liberos, & hi uicissim in illos sæuirent. quam famem, ut par erat, dira pestis consecuta est.

Vuladislaus uerò Boleslao repulso,

In noxios animaduertit, &

Episcopo Cracouien. Biecensia bona adimit.

Ann. 1315.

Fames grauissima, &

Post eam dira pestis.

DE VVLADISLAI ET VXORIS EIVS coronatione, paceq; cum Lituanis per affinitatem facta. Cap. VIII.

MIssus est autem postea ad Pontificem Maximum Legatus, qui Vuladislao diadema & nomen Regium impetraret. Existimabant enim, inauspicatò id sibi Præmislum iniussu Pontificis assumpsisse: quòd non

Vuladislaus impetrato à Pontifice diademate Regio,

ignorarent, interdictum esse ea re nomini Polono post cædem diui Stanislai. Concedente uerò Pontifice, comitijs Cracouiam indictis, Vuladislaus cum uxore Heduigi in basilica Cracouiensi ab Archiepiscopo & cæteris Episcopis ritu solenni coronatur, anno Christi 1320. atque ex eo tempore Ius coronandi Reges atq; ipsa Insignia Regni Gnesna Cracouiam, propter amplitudinem splendoremq; urbis, & maximas commoditates, translata sunt. Nec multo pòst Vuladislaus Elizabetham filiam Carolo Vngarorum Regi, bis uiduo, in matrimonium collocauit, & Budam ad sponsum cum splendido comitatu misit. Quum uerò assiduis excursionibus Lituani oras Poloniæ uexarent, per illud etiam tẽpus Pultuscum, Episcopi Plocensis oppidum, ac centum triginta pagos in Masouia diripuerunt & incenderunt. non facilè autem tum illi domari poterant, quum neq; foris dimicandi copiã facerent, sed rapta præda fugerent: & domi, fluminum obiectu, syluarumq; & paludum latebris, ita tuti essent, ut si quis eis bellum inferret, ei non magis cum hoste fugaci & insidioso, quàm cum uiarum difficultatibus, conflictandũ esset. Itaq; quod erat reliquum, placuit tentare, si fortè eos mitigare ulla ratione, & in societatem pertrahere posset Vuladislaus. quam sententiam quum frequens Senatus comprobasset, mittuntur ad Gedimínum, Príncipem gentis siue Magnum Ducem, Legati, qui fœdus cum illo feriant, & filiã eius Casimíro Regis filio uxorem petant: nec dotem aliam ab egeno Príncipe, quàm captiuorũ omnium Polonici generis missionẽ, postulent. Non grauatè Gediminus Legatorum postulatis annuit: initaq; cum Polonis societate, sine longa procrastinatione sponsam cũ eis misit. quę ingentibus omnis cõditionis sexusq; & ætatis captiuorum

Cum Heduigi coronatur Cracouiæ. Ann. 1320.

Elizabet Vuladislai nubit Carolo Regi Vngariæ.

Lituanis assiduè Poloniã diuexãtibus, & Pultusco direpto,

Filiam eorũ Ducis Gedimini Casimirus uxorem accipit:

Cãptiuorum multitudine comitante eã,

rum

rum cateruis comitata, aduecta Cracouiã, Religionem Christianam à Nauclero Episcopo edocta, & sacro Lauacro initiata, Annæ nomen accepit, & ritu solenni Casimiro sextum decimũ annum agenti nupsit, anno Christi 1325. Atq; ex eo tempore Polonia, magna ex parte uastata & inculta superioribus bellis, populosior & cultior esse cœpit, dimissis ac diductis quoquouersus agricolis, qui ex captiuitate redierant.

Annam uocatam & baptizatã, unde

An. 1325.

Polonia facta est populosior.

DE MASOVIA ET MARCHIA BRANDEburgensi & Culmensi tractu uastatis, Crucigerisq; cum Masouijs uictis, & forti facinore monachæ. Cap. IX.

PAce & societate cum Lituanis constituta, maiore iam fiducia studioq; in Crucifericum bellum Vuladislaus Rex cœpit incumbere: primumq; Masouios & Saxonas Brandeburgenses, qui utriq; fœderati erant Crucigeris, aggreditur: Masouiam ferro & igni longè lateq; uastauit: sequenti autem anno, per se ipse in Marchiam Brandeburgensem expeditionem fecit, magna Lituanorum ac Russorum auxilia secum habens: & ad Francofordiam usque cum infesto exercitu progressus, magnum captiuorũ numerum & cæteram prædam ingentem abegit. Crudelius se in eo bello gessere Barbari, & magnam hostium cædem fecerunt. Memoratur autem forte & præclarũ monachæ cuiusdam facinus: quæ capta à Lituano quopiam, quũ ad stuprum traheretur, rogauit eum, ne sibi uim faceret: mercedis autẽ loco promisit, se eum edocturam esse, quî corpus eius uulnerari nullo unquam ferro posset. quod quum discere ille percuperet, iugulũ ei fortis puella præbuit (ut in se eius rei periculũ faceret) ille uerò credulus stricto gladio caput

Vuladislaus uastat Masouiam & Marchiam Brandeburg. habẽs Lituanorũ & Russorũ auxilia.

Barbarorum crudelitas: &

Monachæ singularis astu.

eius amputauit. Sic itaq; illa barbari libidinẽ stuprumq; turpe honesta morte euasit. Crucigeri uerò sequenti anno, cum Venceslao Masouiorum Duce facto impetu in Cuiauiam, Couale arcem ceperunt & incenderunt: non putauitq; sibi diutius differendum esse bellum in Crucigeros Vuladislaus: uerùm & à Carolo Rege Vngarorũ genero suo, & à Lituanis item atq; Russis finitimis non contemnẽda auxilia impetrat: cum quibus omnibus copijs hostium fines ingressus, Culmensem tractum omnem, usque ad Ossam amnem, flammis, cædibus, & populationibus peruastauit. Excurrerunt uicissim nõ multo pòst Crucigeri cum Masouijs in Cuiauiam: quò quũ properè nostri accurrissent, collatis signis, fundũtur hostes. & Masouij quidem, cum Duce suo Venceslao, diffugerunt: Crucigeri uerò fortiter dimicantes, ad internecionem unà cum Cõmendatore Torunensi cęsi sunt.

Crucigeri cũ Masouijs facto impetu in Cuiauiã, Couale capiunt:

Contra quos cum Vngaris & Lituanis & Russis Boleslaus progressus,

Et Culmensem tractum depopulatus,

In Cuiauia eos uincit.

Fugientes & cæsos.

DE IOANNE REGE BOEMORVM cum Crucigeris coniuncto, Crucigerorumq; crudelitate & repulsione, Prussia uastata & inducijs. Caput X.

Ioannes Rex Boemorum Crucigeros adiuuans,

INsequenti anno Ioãnes Rex Boemorum, à Crucigeris in auxilium uocatus, cum grãdi exercitu Vere ineunte in Prussiam aduenit: arcem Dobrinẽsem per deditionem cepit, ac Cechocinense territorium, quod in dítione Episcopi erat, abstulit. Erat autem tunc Episcopus Vuladislauiensis Mathias Golanceuius, gente Toporus: de cuius prodigioso ortu illud memoratur, matrẽ eius duodecim filios uno partu edidisse, uerùm hunc unum ex ijs uixisse, reliquis mox, ut nati erant, mortuis. Masouiam deinde Crucigeri ac Boemi ingressi, eò adegêre gentis Ducem Venceslaum, ut se Ioanni, quasi iusto Po-

Episcopo tunc Vuladisl. Golanceuio miraculosè nato,

Venceslaum Ducem Masou. sibi subijcit: &

sto Polonorum Regi, subiiceret: ac deinde Crucigeri, ne iniuste Pomeraniam usurpasse dicerentur, perfecerunt apud eundem Ioannem Boemorum Regem, ut sibi Pomeraniã iure sempiterno donaret. Aestate sequenti conuenit rursus magnus Germanorum & Boemorum militum mercenariorum numerus ad Crucigeros: cum quibus copijs facto impetu in oras finitimas Poloniæ, Vissegradum Cuiauiense & Naclum arces ui, sed non sine magna strage suorum, cepêre & exusserê: apud Racianzum, Episcopi Vuladislauiensis arcem, diutius morati sunt (quòd ea nauiter à multis defendebatur:) ad extremum tamen ea quoq; potiti sunt, puteo adempto, qui solus aquam suppeditabat: magnamq; ibi in omne genus hominum exercuêre crudelitatem. Tandem ubi aduentare Vuladislaum Regem, cum magnis copijs, & Vngarorum Austriorum atq; Lituanorũ auxilijs, Crucigeri accepêre: omissa oppugnatione alienorum, ad sua defendenda redierunt: nec pugnandi tamen copiam nostris fecerunt. Ibi nostri effusè agros pagosq; hostiles uastarunt: ne ullum crudelitatis genus ab iratis omissum est. Prussia ultra Ossam, quæ iam Crucigeris parebat, erat reliqua: quam quum nostri intactam dimissuri non esse uidebãtur, tum demum Magister cum Primoribus Crucigerorum, qui Grudenti siue Gruzanzi erant, de pace uel inducijs cum Vuladislao Rege agere cœperũt.

Crucigeris Pomeraniam, quam non habet, donat.

Crucigeri, auctore eis exercitus ex Germanis & Boemis numero, in Vissegradũ et Naclum & Racianzum

Sæuiunt:

Sed à Vuladislao repulsi,

Post uastatã ab ipso Prussiam

Inducijs igitur in annum factæ, ea conditione, ut Dobrinensem arcem atq; tractum, & Bydgostiam, Crucigeri Vuladislao mox rederent.

Inducias anni unius impetrant, Dobrinensi arce & Bydgostia redditis.

DE POLONIA A CRVCIGERIS AVCTORE Vincentio Samotulio grauissimè uexata, ijsq; rursus opera eiusdem proditis & cæsis, atq; de Vicino malo. Caput XI.

Crucigeris pacem negligentibus,

REduxit ergo Vuladislaus exercitum: Crucigeri uerò minus pacem iam cupere, & paruo deinde momento (ut fit) ad renouandum bellum in sequentem annum, qui fuit 1331, impulsi sunt. Comitia Vuladislaus Rex, ætatis initio, apud Chencinos habuit: atque ibi, ex consilij amplissimi sententia, ætatem suam ingraescentem & uires magnis laboribus & aduersis rebus attritas considerans, Cazimirum filium, unum & uiginti annos natum, Maiori Poloniæ toti præfecit, remoto ab ea Vincentio Samotulio, ut fama eius nominis non tam facilè se Boemi & Saxones commouerent: adhæc, ut in tuto is esset, si quid aduersi in Prussico bello accideret. Grauiter tulit Vincentius Samotulius Palatinus Posnanensis, gente Nalencius, Præfecturam illam sibi ademptam esse, ignominiæ loco id ducens: itaque ira & metu pessimis consultoribus usus, clàm ad Magistrum Crucigerorum Margeburgum profectus est. Expositis autem aduentus sui causis, facilè persuasit molienti sua sponte bellum aduersus Polonos, ut in Maiorem Poloniam expeditas copias mitteret. Pysdros itaque statim contendunt, in quo oppido Cazimirum esse didicerant: magnóque impetu adorti oppidum non munitum, facilè eo potiuntur. sed euentus eorum spei non respondit. Cazimirus enim, paulo antè de aduentu hostium certior factus, cum paucis comitibus oppido se eiecerat, & in proximam syluam receperat: quamobrem irati Crucigeri, ac dolore amissæ prædæ, omni crudelitate in oppidanos desæuierunt, &

An. 1331. Dum Vuladislaus

Cazimirum filium Maiori Poloniæ præficit,

Vincentius Samotulius

Crucigeris fit auctor

Vastandæ Poloniæ Maioris:

uiciniam

uiciniam omnem cis & trans Vartam ferro & igni depopulati sunt, atque inde cum ingenti præda retrò abiere. Quum autem maior militum numerus ex Inferiori Germania, & è Liuonia, ad eos confluxisset: per Cuiauiam in Lencicienſem tractum insultum faciunt, arcem ui capiunt & incendunt. Deinde in Calisienſem oram iter flectunt: eaq; omni peruastata, oppido tamen potiti non sunt, non sine cæde inde reiecti. ubi quinque dies commorati, progressi longius populando, Gnesnam, Znenam, Naclum, Srodam, Pobediscos, Cleccum, Costrinum oppida diripuerunt, & pagos exusserũt: ne templis quidem & monasteriis, sacrisq; rebus, sacrilegas manus abstinentes. Reliquias tamen diui Adalberti cupidè quæsitas, sed occultatas à ministris templi, non inuenêre. Siradienſi etiam tractu uastato, ad Calisium deinde expugnandum reuertêre: sed amissis nonnullis militibus, post paucos dies re infecta discessêre. Est enim permunitum id oppidum situ & natura loci: nempe à Prosna flumine latius, ut in magna planicie, restagnante ambitum. Porrò Vuladislaus cum non contemnendis suorum copijs aderat: sed nusquam certo loco pedem figebat, nec audebat rem prælio cõmittere. quum autem animum in omnes partes uersasset, neque opem ullam rebus suis tam calamitosis afferre potuisset: una tandem uia rei expediendæ ipsi se ostendit, nimirum, ut Vincentium sibi reconciliaret. Itaque per internuncios eum hortatur, ut afflictæ ac penè perditæ patriæ misereatur, impunitatem admissi sceleris pollicens. nec malè ipsi hoc consilium cecidit. Subijt enim animum Vincentij patrati sceleris pœnitentia, quum reputaret secum diligentius, quantam infamiæ sempiternæ notam nomini suo familiæq; ad posteros esset transmissurus.

Confluente autem maiore ex Germanis exercitu, & tractu Lencicienſi atq; Calisienſi &

Siradienſe uastatis, Calisio tamen intacto.

Vuladislaus inops consilij.

Per illum ipsum Vincentium Samotulium

Quam-

Quamobrem defectionis memoriam obliterare, & recenti beneficio priorem iniuriam obscurare cupiẽs, nocte quadam per speciem exploratoris castris egressus, ad Regem uenit: ueniam supplex petijt, & impetrauit: deinde Regem, ad conserendas cum hoste manus, animat: docet, in tanta multitudine plurimam esse fæcem hominum inermium & imbellium: sibi uerò eas partes sumit, ut hostem, ab omni suspicione prælij auersum, fallat: ac deinde intentum in pugnam, à tergo cum suis adortus, noua re perturbet. His ita constitutis, in castra Crucigerorum reuertitur: nihil periculi à Polonis, ipsis renunciat: Regem pauidum non diutius exercitum tenere statuisse. quod ubi accepêre Crucigeri, sublata spe prælij, reuerti in Prussiam incipiunt. Iam extremum agmẽ ad Blerum siue Plouuce pagum, prope Radeouiam peruenerat: ubi latè patens est planicies, ita ut opportunior is locus ad prælium esset nostris, equitatu maximè ualentibus, quàm hosti: ibiq; subitò illucescente die ij qui extremas seruabant excubias, renunciant in castra, Polonorum exercitum adesse. Non creditum est narrantibus, Vincentio maximè omnia sibi exploratiora affirmante: donec strepitus aduentantium & hinnitus equorum exaudiri cœptus est. Non credebant etiam hostes, nostros rem uniuersę dimicationi commissuros, sed tantùm abeuntium iter impedituros: ubi uerò aciem ad dimicandum instructam sensere, tum demum tumultuari, & ad arma conclamare cœperunt. Perturbata autem re noua multitudo, nec spatium armandi habebat: instructis tamen utcunq; primis ordinibus, in aciem prodeũt: catenisq; per balteos primorum militum immissis, ordines & phalangem colligant, ne perrumpi & perturbari ab equitibus nostris possit. Rex etiam graui oratione milites

Crucigeros

Reuertentes ac securos

Subitò inuadit, &

milites ad pugnam excitauit. Prima igitur de quinque Aulicorum acies, quæ erat firmissima, magno impetu & infestis animis in hostem inuehitur: pugnatur utrinque summa contentione: neque quisquam pedem referebat, sed magis quisque ferire hostem, quàm ictum declinare, studebat. Adest omnibus locis Vuladislaus, suos animans, & fessis integros submittens, ipse indefessus, quamuis effœto & senili corpore. Ibi Vincentius à tergo hostium, sublato clamore, cum suis impetum in extremos auersos (quemadmodum conuenerat) fecit. turbari illi, noua re perculsi: primi quoque exaudito post se clamore ac tumultu, respicere, ac sciscitari inter se, quid'nam esset: instant nostri acrius inspectantibus, & remissius pugnantibus. Nec mora, cæsis Ducibus, acies ancipiti prælio perterrefactas conuertunt: fit longè maior fugientium strages, quàm quæ dudum pugnantium fuerat: nec multi euadere potuêre. graui armatura equis pariter & militibus defatigatis, alioqui etiam laboris impatientibus. Cæsa feruntur hostium supra uiginti millia (tametsi Dlugossus quadraginta millia refert:) de nostris quingenti, uel (ut alij uolunt) triginta tantùm de promiscua multitudine, ac duodecim de Nobilioribus, cecidêre. Tam paruo tam insignis victoria nostris constitit. Castra hostium opulenta capta ac direpta sunt: cæsorum numerus recognitus, & spolia lecta sunt. Ibi Rex obequitans fortè conspicatus est unũ de suis hominem Equestris Ordinis, multis uulneribus debilitatum, resupinato corpore iacentẽ, & ilia per uulnus effluentia manibus cohibentem: conuersusq; ad comites, Quàm magnus hic est, inquit, huius uiri cruciatus. Respondit ille, Maiorem esse eius, qui in eodem pago malum Vicinum habeat: qualem ipse expertus sit.

Strenuè uincit, &

Acriter cadit.

Vicinus malus.

Rex contrà: Bono, inquit, animo es: ísthoc ego te malo liberabo, si uixeris. & sublatus curatusq́, totum pagum, amoto malo Vicino, Regia munificentia adeptus est: insuper præclarum uirtutis testimonium consecutus, ad posteros trãsmisit: ut stemma eius familiæ, quæ tres Hastæ transuersæ sunt, Ielitorum, hoc est, Ilium nomine appelletur: quum prius Kozlerogi, ab Hirci cornibus, diceretur. Fuit autem is Florianus, cognomento Sari.

Vincentius Vincentius quoque Palatinus, ob nauatam bene operam, non modò impunitate donatus, uerùm etiam abrogata infamia, pristino honori restitutus est: hic tamen insequenti anno, conspiratione nõnullorum Equitum, quos ira & dolor amissarum rerum charissimarũ in eum stimulabat, interfectus est.

Pristino honori restitutus

Interficitur.

DE BELLO ITERVM CVM CRVCIGERIS. ac Silesiis, Cazimiri fortitudine, & Vuladislai morte. Cap. XII.

Pace frustra tentata, TEntata est deinde pax inter Vuladislaum & Crucigeros, Carolo Vngarorum, & Ioanne Boemorum Regibus arbitris: quæ tamen non conuenit, Crucigeris Pomeraniam non reddentibus. Et paulò pòst ij, quum è Germania nouis copijs aucti essent, Cuiauiam populabundi infestarunt, & ignobiliora oppida facilè in potestatem suam redegerunt: Pacossum autem arcem Albertus Coscelecius (quæ clara familia est) Palatinus Brestensis, egregiè tutatus est, & non paruis incommodis hostes affecit. Postea & Vuladislaus per Masouiam in Culmensem tractum infestum duxit exercitum, & uastare eorum regionem longè lateq́ue cœpit. quo exciti Crucigeri, annuas inducias à Rege impetrarunt: quibus constitutis, Rex, ut Silesios (qui superiore anno Poloniæ

Crucigeri Cuiauiam populantur,

Pacossum Coscelecio defendente:

Vuladislaus quoq; uastat illos, &

Datis annuis inducijs,

niæ arma intentarant) ulciſceretur, in Sileſiam copias duxit: ac nemine pugnandi copiam faciente, quinquaginta & amplius munitiones hoſtium cepit & incendit: Coſtenum quoq; oppidum cum arce, inter ſtagna & paludes ſitum, quod ualido hoſtium præſidio tenebatur, obſidione cinxit. Irridebant noſtrorum obſidionem ij qui erant in præſidio, ſiſi uiribus ſuis & ſitu arcis: motusq; hac indignitate Cazimirus Regis filius, audacius cum ea manu, quam circum ſe habebat, ad mœnia progreſſus, ui expugnare munitionẽ adortus eſt: quod conſpicatus reliquus exercitus, Ducem ſequutus, non prius oppugnare arcem deſtitit, quàm ea per uim potitus eſt. quo facto, mox oppidani ſe dedidere. Extremum id operum Vuladiſlai fuit. Nam reuerſus ab eo bello Cracouiam, ad ſextum Idus Martias, ſacris Chriſti myſteriis ritu Chriſtiano perceptis, mortuus eſt, & in baſilica Cracouienſi ad leuam aræ maximæ ſepultus, anno Chriſti 1333. Fertur corpus eius, pluribus poſt mortem diebus, dum ſolennes exequiæ parantur, inſepultum, nihil putredinis ac tetri odoris contraxiſſe. Regnauit autem ab eo tempore, quo diademate cinctus eſt, annis tredecim & paulo amplius: Princeps ſingulari patientia & manſuetudine animi præſtans, & adeuntibus perfacilis: ſtatura perbreui: cæterùm manu promptus. uirtute uerò tanta & animi magnitudine uſq; ad decrepitam ætatem uaria fortuna exercita, ut cum maximis Regibus rectè comparari poſsit: ac eò quidem magis, quò turbulentius & mutilatius Regnum accepit.

Sileſiorum

Munitionet capit unà cũ Coſteno.

Cazimiri fortitudo.

Vuladiſlai mors & ſepultura.

Ann. 1333.

Sanctitatis eius ſignum.

Quandiu regnarit, &

Qualis fuerit.

LIBER X.

DE CAZIMIRO SECVNDO Magno, & niue ac locustis. Caput I.

Cazimirus unà cum uxore sua,

CAzimirus omnium Procerum & Equitum uoluntate, patri in Regnum sufficitur: de uxore uerò nouí Regis scrupulus iniectus est. Negabat enim Heduigis Cazimíri mater, se Regina superstite eam coronari debere: tamen exorata à filio, cesit: atque, ut iniectum scrupulum prorsus demeret, Sandeciam antiquam secedens, diui Francisci institutum uitæ professa est. Itaque Cazimirus unà cum uxore Anna in basilica Cracouien sí ab Ianislao Archiepíscopo solenni ritu inunctus, diadema accepit. Datus est autem illi iuuenilium consiliorum moderator Iascus siue Ioannes Melstinius, Castellanus Cracouiensis, uir grauis & prudẽs, & amans Reipub. neque quidquam memorabile, eo & sequenti anno, in Polonia gestum est: nisi quòd uicesima tertia die Aprilis, intra annum à coronatione Regis, ingens nix decidit: quæ quum quinq; dies durasset, prẽter omnium exspectationem singularem fertilitatẽ agris attulit. Insequenti uerò anno, qui fuit 1335, tanta uis locustarum peruagata est, ut uolantes Solis aspectum hominibus adimerent: humí uerò stratæ, equorum ungulas crasitudine superarent. quæ depastæ matureſcentes segetes, anguſtiorem annonam fecêre.

Heduigi matre cedente & in monasterium secedente,

Coronatur: Additurq; ei Magister.

Nix ingens agros reddidit fertiles.

Ann. 1335.

Locustarum uis magna.

DE

DE PACE CVM CRVCIGERIS FACTA, & eius conditionibus ab ipsis non seruatis. Caput II.

NOuembri uerò mense eiusdem anni pax inter Cazimirum & Crucigeros, arbitrio Caroli & Ioānis Regum Vissegradi in Vngaria facta est, iniquior Cazimiro quàm Crucigeris: accepit tamen eam pacem Cazimirus, plus quàm dignum erat, quietis & ocij cupidus. Fuit autem in cōditionibus, ut Crucigeri Pomeraniam, concedente Rege, retinerent, atq; etiam Nessouiensem arcem in Cuiauia supra Vistulam: Regi uerò Dobrinensem, & Cuiauiam relinquerent (nec ea quidem portione excluſa, quæ ad Cazimirū Ducem, Zemouiti filium, pertinebat) ac decem millia florenorum pro damnis datis annumerarent: non steterunt tamen his pactis Crucigeri. Non enim reddebāt, ex Decreto, Cuiauiam & Dobrinum Cazimiro, quod quum ille ad Senatum & Comitia retulisset, omnibus indigna res uisa, post tam iniquum arbitrium nouas res durioresq; eos moliri: itaq; bellum malle, quàm tam iniquam & ignominiosam pacem. Placuit tamen, non inferre bellum: sed, si inferatur, propulsare: ad Pontificem uerò Max. Benedictum, eius nominis duodecimum, de ui & iniurijs Crucigerorum, propter Religionem ad eius iurisdictionem pertinentium, missus est Legatus Ioannes Grotus Slupecius Episcopus Cracouiensis: qui diligentia sua perfecit, ut is Galardum Titulensem Præpositum, & Petrum Gerua-sium Anicien sem Canonicum, Legatos & Iudices ea de re in Poloniam & Prussiam mitteret: qui, Polono Regi Cuiauiam & Dobrinum reddi, & decem millia florenorum adiudicata numerari à Crucigeris, curarent. Crucigeri uerò (ut prætextum aliquem iniuriæ, & neq; arbi-

Pace per arbitros inter Cazimirum & Crucigeros facta.

Eius conditionibus non satisfaciunt Crucigeri.

Etiam ipsum Pontificem

Ac Legatos eius.

trorum decreto neq; Pontificis mandatis parendi, habe-
Cæsarem causæ iniquæ patronum quærentes, rent) perfecerunt apud Ludouicum Cæsarem, ut is Magistro Theodorico Aldemburgio & uniuerso Ordini, grauissima pœna adiecta, interdiceret, ne cuiusquã præcepto quidquam de ijs terris cuiquam concedant, præter assensum suum. Quum autem Iudices, à Pontifice delegati, Varsauiæ cognoscendæ causæ aliquãdiu operam dedissent: refutata friuola detrectatione & prouocatione, anno Christi nati 1339 adiudicarunt Cazimiro & Polonis Pomeraniam, Cuiauiam, Dobrinensem, Culmensem, & Michalouiensem ditionem: Crucigeros autem ad centũ nonaginta quatuor millia, & quingentas marcas Polonicas, pro damnis datis, itemq; ad mille sexcentas marcas impensarum nomine, condemnarũt: ad hæc, ut templa & monasteria, superiori bello in Polonia diruta & exusta, instaurarent. quumq; iudicata non facerent, anathemate deuoti sunt.

Ann. 1339.

Obstinatè nolentes audire.

DE SVCCESSORE REGNI DESIGNATO, & Russis in formam Prouinciæ redactis.

Caput III.

Cazimirus carens liberis, QVum uerò Cazimirus nullos ex Anna uxore mares liberos susciperet, ac de successore in comitijs Cracouiæ habitis consultaretur, omniũ sententijs

Successorem Regni constituit: Carolum Regem Vngarorum, sororis Cazimiri uirum, & filios eius inclinauerũt. qua re confecta ex animi sententia, Cõuentuq; dimisso, mox Visségradum ad Carolum se contulit Cazimirus cum splendido comitatu: ibi fœ-

Cum Vngaris fœdera & pacta cõfirmat. dera inter uicinos populos duos renouata & confirmata sunt, & pacta cum Rege & Regijs filijs de sentẽtia totius Conuentus Polonici inita. Sequenti anno quum in

Danielis Russi progenie deficiente, Russia Meridionali mascula progenies Danielis Regis libero-

liberorum, quorum summa erat in Russis auctoritas & potentia, defecisset: Cazimirus Rex (ratus uenisse tempus, quo Russiam, Maiorum suorum negligentia amissam, facilè in potestatem suam posset redigere) subitario exercitu de aulico suo Procerumq; comitatu coadunato stipatus, mense Aprili magnis itineribus in Russiam contendit, Leopolimq;, caput gentis, circunsedit. Nec longum tempus intercessit, quum sese, arcemq; superiorem & inferiorem, atque oppidum, Russi dedidêre, illud unum pacti, ut retinere sibi ueteris Religionis ritus liceret. Ingens uis auri & argenti, uetusta Russorum Ducum gaza, in ijs arcibus reperta est: in qua insignes erant duæ cruces aureæ, plurimis & pretiosis gemmis distinctæ: quarum altera portionem ligni, in quo Christus Iesus pependit, inclusam habuit, quæ extat etiamnum in basilica Cracouiensi. Nec multo interiecto tempore indicta expeditione uniuersali Cazimirus, ad subigendam reliquam Russiam reuertitur: nulloq; negotio, Præmislia, Sanoco, Halicia, Trebouula, Lubassouia, cæterisq; omnibus munitionibus potitus est, ita ut ad Cameneciam usq; arma circumferret. Atque his ita gestis, Rex Conuentu Russorum habito, in formam Prouinciæ Russiam à se subactam redegit: Palatinos, Castellanos, Præfectos, Iudices, & alios Magistratus, Polonorum more, instituit, Russosq; eodem cum Polonis iure esse iussit.

Cazimirus Russiam recuperat:

Leopolim capit, cum

Magnis thesauris &

Duabus crucibus:

Russiamq; subactam

In formam Prouinciæ redigit.

DE ALTERA VXORE AC LIBIDINIBVS Cazimiri, bello cum Tartaris ac Boemis.

Caput IIII.

REuersus à Russico bello Cazimirus, Anna uxore amissa, alterã duxit Adleidam siue Heduigim, Henrici Hessorum Landgrauij filiam, cum dote duûm millium

Anna uxore mortua, Altera sit uxor Cazimiri Adleidæ

lium sexagenarum Pragensium, quæ quum esset deformior, mox eam despicatui habere cœpit: & segregatam à se, in Zarnouecensem arcem relegauit, quò maiore licentia libidinibus indulgeret. Nam hæ sic animum eius emollierunt, atq; dementarunt, ut iniquas pacis conditiones à Crucigeris acciperet potius, quàm erepta ab his bello repeteret: facileq; concesit petentibus, ut Iure omni, quodcunq; à Maioribus suis haberet, in Pomerania, Culmensi, & Michalouiensi ditione, sese posterosq; suos, iureiurando interposito & literarum monumentis consignatis, abdicaret. quod Diploma Rex & primariæ ciuitates consignarunt: Episcopi uerò, neq; ut signarẽt, neq; ut approbarent, adduci ulla ratione potuêre. Annus quo hæc acta sunt, fuit 1343. Quo quidem anno ingentes Tartarorum copiæ in Russiam & Poloniam inundauêre: de quorum aduentu quum tempori Cazimirus à suis è Russia certior factus esset, coacto celeriter exercitu, in Sendomirienſem tractum obuiam eis profectus, positis in ripa Vistulæ statiuis, transitu fluminis arcere eos satis habuit, non ausus cum longè maioribus copijs manus conserere. Eminus modò, hinc balistis, illinc arcubus, uelitatum est: in eaq; uelitatione Albertus Palatinus Sendomirienſis, gente Habdancus, sagitta ictus cecidit: Tartari uerò frustra tentato in multis locis transitu Vistulæ, ferro atq; igni obuia quæq; uastantes, per Lublinẽsem tractum retrò abiêre. Anno deinde, qui fuit post Christum natum 1345, Ioãnes Boemorum Rex Polonis bellum intulit: & tanto quidem ardore animi, ut (quamuis senio laboribusq; confectus esset, ac alterũ quoq; oculum iam amisisset) tum denicq; se moriturum affirmaret, quũ Cracouiæ muros manu uictrice palpasset: sed fortuna uotis suis non respõdente, turpiter à nostris

Eaq; Cazimirus Zarnouiũ relegata, libidinibus indulget,

Cum magno Regni malo,

Episcopis repugnantibus.

Ann. 1343.

Tartaris Cazimirus obuiam profectus,

Vistulæ transitu eos arcet:

Caso q; Palatino Sendomirienſi,

Tartari domũ redeunt.

An. 1345.

Ioannes Boemorum Rex, magna minatus

Cracouiæ,

Turpiter fugit:

ſtris fuſus & in fugã actus eſt. Palma rei tunc bene geſtæ Prendotæ Galcæ, gente Odrouanzo, data: itaq; magnis præmijs & militari baltheo à Cazimiro is ornatus eſt. *Galca Odrouanzo, propter rem bene geſtam, honorato.*

DE LEGIBVS VISLICENSIBVS, TEMPLO Corporis Chriſti & Cazimiria, Ioanneq; Epiſcopo Cracouienſi. Caput V.

LEges, in comitijs Vislicenſibus, hoc eodem anno ſcriptæ ſunt: quibus Palatinorum & Iudicum infinita poteſtas certis cancellis coercita eſt, ut ne ex moribus aut libidine ſua, ſed è ſcripto Iure deinceps iudicarent. Nec hoc ſilentio prætereundum eſt, quod apud Cracouiam per eadem tempora accidit. Nam quum ſcelerati quidam homines, ſacrilega cupiditate adducti, ſanctiſſimum Corpus Chriſti cum ferculo, è templo omnium Sanctorum memoriæ dicato, ſuffurati eſſent: atq; id ferculum, non aureum (ut crediderunt) ſed æreum inauratum eſſe comperiſſent, apud Bubalum ſiue Bauolum pagum ſuburbanum, qui erat in ditione Collegij baſilicæ Cracouienſis, in cœnoſam paludem id impiè & irreuerenter abiecerunt: moxq; locus crebris ignibus atq; faculis, dies noctesq; aliquot perpetes, colluſtratus eſt. Id miraculum poſteaquam ad Epiſcopum perlatum eſſet, neq; cauſa tamẽ eius pateret, poſt indictum triduanum ieiunium Epiſcopus eò cum ſolẽni pompa ſacerdotum & ſupplicationibus profectus eſt: repertumq; ſanctiſſimum Corpus, ingenti cum uenerationè illò, unde ſublatum erat, retulit: in eo uerò loco, ubi id repertum eſt, Cazimirus inſequẽti anno auguſtum templum titulo Corporis Chriſti de coctis lateribus ædificauit: ſucceſſuq; temporis peramplum ſpatium muro cõplexus, nouum oppidum cõdidit, & Cazimiriam de ſuo nomine appellauit,

Leges in comitijs Vislicenſibus.

Corpus Chriſti ex omniũ S. templo ablatum,

Et in paludẽ proiectum mirabiliter.

Repertum refertur reuerenter, Conditúq; ibi Cazimirus templum Corporis Chriſti, & Cazimiriam cum monaſterio.

lauit. in quo oppido monasterium etiam aliud excitauit Ordini monachorum, siue eremitarũ, Augustinẽsium.

Ann. 1347. *Mors Ioannis Grothi Episcopi Cracouiensis magnanimi.*

Porrò anno post Christum natum 1347, Ioãnes Grothus Episcopus Cracouiensis mortuus est. Fuit autem hic ex celsi & constantis animi, ita ut Cazimirum Regem, nouum oppidum Socolnicos prope Scarbimiriam cõdentem, auctoritate Ecclesiastica (quemadmodũ Dlugossus memorat) desistere à cœpto cogeret: propterea quòd futurum erat, ut eo oppido condito, Scarbimiria (quæ est in ditione Præpositi Scarbimiriensis) desereretur.

DE RVSSIA RELIQVA SVBACTA, REGNI successore designato, libidinibus Cazimiri incorrigibilibus, & graui pestilentia. Cap. VI.

Ann. 1349. *Cazimirus reliquam Russiam sibi subiicit.*

ANno deinde 1349. fecit Cazimirus Rex expeditionem in Russiam: ac magna felicitate usus, una æstate expugnatis arcibus, Lusco, Vuladimiria, Breste & Chelmo, ac cęteris in deditionem acceptis, Voliniam omnem, Belsensemq; & Brestensem tractum, in potestatem suam redegit: Russos Duces, deditionem facientes, retinere sua iussit: primarijs modò munitionibus Polonos pręfecit. Vngarorum quoq; Regem Ludouicũ, Succesſorem in Regno designauit, si ipse sine masculis liberis decederet. Misit autem tunc Ludouicus matrẽ suam in Poloniam, ut suo nomine iusiurandum à Polonis exigeret. Reuersus à Russica expeditione Cazimirus, secũdis rebus laudibusq; hominũ insolescens, de libidinibus nihil omnino remisit: sed palàm cõcubinas, Opocini & Cressouiæ, alebat: & quum à Bozenta Episcopo Cracouiensi officij admoneretur, non modò non resipuit, sed etiam subiectos illi homines in territorio Sendomiriẽsi, per Ottonem Pilecium, gente Toporum, Palatinum & Præfe-

Polonos munitionibus præficiens, & Ludouicum Vngarorum Regem successorem sibi designat.

Cazimirus libidinis seruus,

Bozentam Episcopum se admonentem persequitur:

Præfectum eius loci, indebitis tributis & laboribus uexauit. Porrò quum his de rebus Episcopi Polonici Pontifici Maximo indicassent, isq; moneri eum suo nomine uellet: Martinus cognomento Barisca, unus de Vicarijs basilicę Cracouiēsis, qui solus id facere ausus est, in profluentem Vistulæ demergi ab eo iussus est: uerùm id sceIus non diu Diuina Maiestas inultum esse siuit. Nam & Rex diris deuotus est à Bozenta Episcopo: & pestis acerba duobus illis annis Poloniam omnem peruasit, tanta ui grassata, ut pagos atque oppida hominibus uacua redderet. Increbruêre tunc per uniuersum ferè Christianum orbem, greges uirorum pariter & mulierum, nudis umbilico tenus corporibus obambulantiū, & flagellantium sese, Diuinam clementiam miserabilibus uocibus implorantium, uexillis præeuntibus: itaq; in Poloniam quoq; ij tunc uenêre ex Vngaria: sed quum ea religio, siue superstitio, à flagitijs & prauis dogmatibus non penitus immunis esse deprehenderetur, pœnis coercita & extincta est.

Monitus autem à Pontifice, Vicarium Cracouiensem necat,

Excommunicatus, & Peste afflictus.

Greges uirorum ac mulierum,

Sub Pietatis prætextu

Impij.

Pœnis coercentur.

DE LITVANORVM PER PRODITORES Polonos excursionibus, Podolia à Tartaris uastata, & Cazimiri pœnitentia.

Caput VII.

INfestarunt deinde & uastarunt Lituani crebris excursionibus Sendomiriēsem tractum penè omnem: nec deerant de nostris, qui Barbaris duces se ad uastandam patriam præberent: qui locorum & rerum periti, clàm excursiones Lituanorum dirigebant. Forte autem accidit, ut Petrus quidam gente Ianinus à Barbaris, in interiorem Poloniam excurrere destinantibus, ad exploranda Vistulæ uada præmitteretur: inuentumq; uadum, infixis in alueo fluuij prælongis stipitibus, notauit, & quū

Lituani Sendomiriensem tractum uastant,

Polonis ducibus:

Petrusq; Ianinus,

Dum imprudens

renunciasset Lituanis, redijt: paulò uerò pòst quum piscatores, ad eum locum nauiculis aduecti, animaduertissent, id quod erat suspicati, euulsos stipites non longè in profundiori & uerticoso flumine infixerunt. Nocte ergo intempesta Lituani, quò facilius nostros fallerent, monstrante Petro transire incipiunt: & non pauci, qui in flumen primi se præcipitarant, eius altitudine absorpti, unà cum equis perierunt. quod ubi Duces animaduerterunt, dolum subesse rati, Petrum proditorem in ripa capite plexerunt: maioresq; insidias ueriti, interdiu latitantes, nocturnis itineribus recesserũt. Fertur autem postea Iagello, quum esset Rex factus, Petri bona propter proditionem illam confiscasse. Tartari quoque per idem tempus Russiam inferiorem, quę Podolia dicitur, quæ & ipsa iam in Cazimiri Regis ditione erat, depopulati sunt. His itaq; tot tantisq; calamitatibus admonitus Cazimirus, tandem admissum in sacerdote necando sceIus lachrymis & austeriore uita expiare instituit: missoq; Albrico siue Alberto Cancellario Dobrinensi, absolutus à Clemente sexto Pontifice Maximo, Societati Ecclesiasticæ recõciliatus est: condiditq; complura templa, Sendomirienſe, Vislicense, Sidlouiense, Stobnicense, Sagoscense, & Gargouiense: ac multa præterea ad placandam Diuini Numinis iram, pia & præclara opera tunc edidit.

Lituanos in periculũ præcipitat,

Capite plexus,

Bonis insuper priuatur.

Podoliam uastãt Tartari.

Cazimirus agit pœnitentiam, &

Absolutus à Pont. Max. Templa construit.

DE NIVE FERTILI, MASOVIA REGNO adiuncta, Theutonibus & Iure Saxonico.

Caput VIII.

An. 1353. *Post calores æstiuos nix delapsa*

ANno Christi 1353, quum Martius, Aprilis & Maius, ultra medium, uerno ac penè æstiuo calore, ad calamos & aristas segetes perduxissẽt: coorto derepẽtè acri frigore

frigore & gelu, nix duos cubitos alta terram operuit, & in sextum usque diem durauit: qua soluta postea, quum corruptas esse segetes omnes existimarent, tanta præter spem ubertas frugum, quãta uix unquam aliàs, fuit. Ac- *Frugum ubertatẽ attulit.*
cessit eodem anno Masouia ad societatem cæteræ Po- *Masouia Zemouito Duce ad Regni societatem accedit.*
loniæ, Zemouito Duce ijs pactis in Regni Regisq; po testatem se submittente: ut totius quidem Masouiæ Do minatum ipse obtineret: uerùm nõ hæreditario iure, sed Regia munificentia, & in Feudum (ut uocant) se eum habere, Regisq; maiestatem se cum posteris suis comiter conseruaturum, & contra quos uis hostes, Barbaros iuxtà atque Christianos, auxilio semper Polonis affuturum, neq; cum quodam fœdus ullum inconsulto Rege sanciturum, solenni ritu & iureiurando profiteretur. Acta sunt hæc Calisij, ad v i. Calendas Ianuarij, anno Christi 1355. His autem peractis, Cazimirus, quum Polo An. 1355.
niam atq; Russiam, partim bellis superioribus & excur- *In Poloniam & Russiam exinanitam*
sionibus Barbarorum, partim pestilentia exinanitam, minus cultã minusq; populosam esse cerneret: Teutoni *Teutones inducti: &*
ci generis hominibus siue accitis, siue ultrò ueniẽtibus, agros attribuit (quorum non exiguæ reliquiæ in Submontana & Vngaris finitima regione, & Russia, in hodiernum usq; restant diem) eorumq; cura & opera, frequentior Polonia & cultior esse pagis & oppidis cœpit. Sunt enim frugales & diligẽtiores in re parãda ac tuenda, quàm Poloni, & lautius habitant. Fuit in eos Teuto- *A Cazimiro ipso Rege Plebeio,*
nas, in cæteros q; oppidanos & agrestes, propensior & indulgentior Cazimirus, ita ut uulgò Rusticorum siue Plebeiorũ Rex uocaretur. Non solùm autem eos Teu- *Iure Saxonico uti permisit,*
tonas Iure suo Saxonico seu Magdeburgensi uti permisit, sed suis quoq; Polonis id indulsit. Quoniam uerò ab ijs Iudicijs ad Magdeburgense tribunal prouocabatur,

In arce Cracouiensi supremo Iudicio constituto.

non sine infamia Polonorum ac sumptu: in arce Cracouiensi supremum & prouinciale Iudicium Teutonicum constituit, ad quod Prouocationes omnes ab inferioribus Iudicibus ex tota Polonia fierẽt: eiq; Iudicio præsidet eius Iuris Aduocatus cum septem Scabinis, quos Magnus Procurator arcis legit.

DE TERTIIS CAZIMIRI NVPTIIS.

Valachica expeditione infelici, peste graui, & Leopolienſi Eccleſia Metropolitana.

Caput IX.

Heduigis altera uxor Regis à patre reducta

HEduigis secunda (ut dictum est) Cazimiri uxor, quum quindecim annis in Zarnouecio castello quasi relegata, honestè tamen & lautè habita, uixisset, ad extremum à patre, nemine prohibente, domum reducta est, & paulo pòst è uiuis excesit. Nec diu cunctatus Cazimirus, tertiam duxit uxorem Heduigim, Henrici Glogouiensium Ducis filiam: post cuius nuptias, anno 1359, ignominiosam fecit expeditionem in Valachiam, huiusmodi de causa. Mortuo Stephano Voieuoda Valachorum, duo filij eius Stephanus & Petrus de Principatu contendebant: Petróque, quamuis natu minori, tamen propter liberalem indolem & morũ suauitatem plures fauebant. & acceperat is etiam ab Vngaris auxilia: itaq; nullo negotio Dominatum occupauit. Excluſus itaq; Dominatu Stephanus, in Poloniam cum nõnullis suæ factionis Valachis ad Cazimirum Regem profugit: & quum se in potestate & clientela eius fore polliceretur, facilè ab eo impetrauit, ut se ad paternum Dominatum ui & armis reduceret. Igitur Cazimirus conscriptum è Minore Polonia & Russia exercitum initio mẽsis Iulij in Valachiam cum Legatis & Stephano misit:

Moritur: Et tertiam, Heduigim quoq;, Cazimirus ducit.

An. 1359. *In Valachica expeditione*

Propter Stephanum Stephani Voieuodæ filium facta,

misit: Petrus autem ubi se imparem esse animaduertit Polonis, ad dolum se conuertit, & quò facilius incautos falleret, cum exulibus redit in gratiam. Superanda erat Polonis, interiorem Valachiam ingressuris, sylua densa & impedita, quæ Ploniny à soli sterilitate uocatur: eam Petrus cum suis insedit, & quà nostri iter facturi erant, arbores succidit, ita ut truncis tamen utcunque hærerent. Vbi ergo nostri indaginem illam ingressi sunt, ibi coorti ex insidijs Valachi arbores succisas ui impellunt, ab extremis ita orsi, ut cæteræ mutuò sese impellerent. qua quidem ruina nostri sic obruti sunt, ut qui obtriti & extincti non sunt, uiui tamen, ferè debilitatis & collisis membris, in hostium potestatem uenerunt. Cazimirus autem clade hac ad se perlata mœstus, ac de proditione exulum questus, de redimendis captiuis ad hostem misit, & facilè impetrauit. Hanc cladem Valachicam alia non minor domestica, post unum annum, consecuta est è pestilentia: quæ quum latè per Poloniam sex mensibus serperet, in oppidis atque pagis dimidiam fermè partem hominum absumpsit. Cracouiæ quidem uiginti millia mortuorum censa sunt: magis tamen ea in locupletes & nobiles, quàm in uulgus grassata est. Anno sequenti, qui fuit 1361. Cazimirus Rex, missis ad Vrbanum quintum Pontificem Max. Oratoribus, impetrauit, ut in Russia Cathedra Metropolitica Leopoli institueretur: primusq; Cristinus, homo Equestris Ordinis, à Gnesnensi Archiepiscopo, præsente Rege, consecratus est.

Per dolum

In sylua Ploniny

Omnes Poloni absumpti:

Cazimirus autem captiuos redimit.

Ann. 1360.

Pestilentia sex mensium grauissima.

Ann. 1361.

Leopolienſis Eccleſia Metropolitana.

DE

DE FAME GRAVI, NVPTIIS SPLENdidè à Cazimiro celebratis, Iure succedendi remisso, & metallis Bythomiensibus. Caput X.

Ann.1362. *Fames grauis, Regis beneficentia mitigata: indeq;*

INsequens annus annonæ penuria & fame insignis fuit: quę tamen Regis beneficentia mitigata est. Nam in eius prædijs erat ingens uis frumenti, è superiorum annorum ubertate relíqua: idq; frumentum ditioribus quidem iusto pretio uendi iussit: plebs uerò egena partim commutatione rerum frumentum accipiebat, partim opus faciendo merebat. quo quidem tempore com

Opera multa facta,

plures arces & oppida muris, uallis atque fossis munita sunt: piscinæ, aggeres, & aquæductus, multis in locis facti. Redegit autem & pecuniam non modicam Cazimirus è frumento uendito: quæ splendori eius, sequenti an

Et pecunia magna collecta.

Ann.1363. *Caroli Imperat. nuptiæ,*

no, non minimum suffragata est. Carolus etenim Imperator Elizabetham neptim Cazimiri Regis, Boguslai Ducis Scecinensium filiam, uxorem ducere instituit, Ioanne quodam Franciscano id procurante: qui ab Vrbano Pont. Max. ad componendas inter Carolum Imperatorem & Ludouicum Vngarię Regem inimicitias, atque adeò maximum iam utrinque oriens bellum sopiendum, missus fuerat. Et iam Ludouicus cum Russorum ac Tartarorum auxilijs Cazimirum, & per eum Sigismundum Danorum Regem, Boguslai propinquum, in societatẽ belli pertraxerat: Carolus uerò Boemiam, Morauiam & Germaniam omnem ad arma concitabat: sed Ioannis Franciscani prudentia (qui impigrè iam ad Carolum, iam ad Ludouicum & Cazimirum recurrebat) non modò pacem inter inimicos Reges, uerùm etiam

Orannia ma

affinitatem confecit. Nuptijs igitur dictus locus Cracouiæ,

uiæ, ad Liberalia, quod Carniſpriuium uulgò uocant: quo conuenêre inuitati à Cazimiro Reges, Ludouicus Vngarorum, Sigiſmundus Gottorum ſiue Danorum, & Petrus Cypriorum, Ponto & aduerſo Iſtro in Valachiam, & inde terreſtri itinere per Ruſsiam, Cracouiam aduectus: Duces præterea Otto Bauarorum, Zemouitus Maſouiorum, Boleslaus Suidnicenſium Bernardi defuncti frater, Vuladislaus Oppolienſium, & Boguslaus cum ſponſa filia: ad extremum autem uenit Carolus cum ſplendido comitatu: ei'que uenienti omnes Principes atque Reges cum Cazimiro Cracouia ad unum milliarium obuiam profecti, & non modicum ſpatium pedibus progreſsi (quòd idem facere Imperatorem cognouerant) amicè inter ſe conſultarunt. Quum autem urbi appropinquaret Carolus, ſponſam cum patre & magna puellarum ac matronarum caterua obuiam habuit: deductus'que cum ingenti pompa Cracouiam, in arcem, Cazimiro rogante, diuertit. Omnes liberaliter ac magnificentiſsimè habiti ſunt, durantibus uſque in uiceſimum diem nuptijs & conuiuijs. & quum omnia ad nutum abundè ſuppeditarentur hoſpitibus, Regiorum Procuratorum atque Diſpenſatorum prouidentia: tamen ne quid magnificentiæ deſideraretur, magna dolia in foro ſeu circo urbis collocata ſunt, alia uini, alia auenæ plena, unde ſumerent, quantum quiſque uellet. Præerat autem Procuratoribus Verincus Germanus, Conſul Cracouienſis. qui quum eſſet ditiſsimus, non habuit ſatis, nuptias illas Regio nomine quàm ſplendidiſsimè adminiſtrare: ſed ut ſua quoque magnificentia Poloniæ ſplendorem adderet, Imperatori, Regibus, Ducibus, & Proceribus eorum, domi ſuæ conuiuium magnifico apparatu

gno cum ſplendere à Cazimiro

Celebratæ

Verinco Conſule Cracouienſi multum quoq; ſplendorem eis addẽte.

ratu dedit, & ampla munera omnibus largitus est, inprimis autem Regi suo Cazimiro, ita ut, quæ ei donauit, plus centum millibus florenorum æstimata esse dicantur. Nuptijs ritè peractis, & fœdere sempiterno inter Reges icto, Cazimirus sororis filiæ centum millia florenorum dedit. Quoniã uerò habebat is uxorem, & ex ea iam filiam unam atq; alteram susceperat: remisit ei Ludouicus Ius succedendi, ea conditione, si quem is filium post se relinqueret. Per hoc tempus metalla Bythomiensia, plumbi cum argento intermixto feracia, euanuerũt, post interfectos ab oppidanis publico cõsilio duos sacerdotes, Petrum, Parœcum oppidi: & Nicolaum, qui ipsi erat à sacris concionibus.

Cazimiri munus sponsæ datum.

Cazimiri filiæ, & Ius succedendi remissum.

Metalla Bythomiensia euanescũt, propter interfectos sacerdotes.

DE CAZIMIRI MORTE ET REGNO ac uita, & Iudæorum prærogatiuis.

Caput XI.

An. 1370. *Cazimirus die Natiuitatis Mariæ Venatum profectus,*

POrrò anno 1370. Cazimirũ in Siradiensi tractu grauis casus afflixit. Fortè enim ad VI. Idus Septemb. (qui dies, Mariæ matris Dei natalis, anniuersario & solenni ritu à Christianis celebratur) uenatũ in proximas syluas, frustra dissuadentibus nõnullis pijs hominibus, profectus erat: ubi quum cupidius ceruum fugientem, impedito loco & inter uepres, persequitur, labente magno cum impetu equo, quo uehebatur, uehementer homo senex & carnosus conquassatus est, ita ut febre exagitaretur. Cracouiam deinde aduectus, & magis ac magis languens, Medicos rogat, ut uerè ac libere sibi dicerent, an de uita sua desperarẽt: sed ijs (ut fit) bonã spem ostentãtibus, nihilominus (quum destitui se uiribus animaduerteret) accito Episcopo Cracouiensi Floriano, ac

Cũ equo concidit: &

non-

nonnullis alijs de cœtu sacro basilicæ Cracouiensis, ad hæc & aulicis ministris suis, in Christiana Religione, uti Christianum decet, se mori professus, quædam Gnesnensi & Posnanensi basilicis, Cracouiēsi uerò Crucem illam insignem, quam Leopoli deportarat, cum inclusa portione ligni Crucis Christi, donauit: tandemq; sacris mysterijs de more procuratus, Nonis Nouembris uitam cum morte commutauit: ac tertia die pòst, in basilica Cracouiensi ad dexteram aræ maximæ honorificè sepultus est: ubi extat eius adhuc monumentum cum imagine sculpta in marmore. Regnauit autem Cazimirus annos triginta septem, uixit sexaginta, pacis quàm belli artibus & operibus clarior: inde etiam Magni cognomentum solus hic inter Polonorum Principes, non tam uirtute bellica & uictorijs meruisse uidetur, quàm operibus magnificis, & plurimarum arcium ac oppidorum munitione: & quòd omnium, summorum pariter & infimorum hominum erga se beneuolētiam, ijsdem quibus collegerat uirtutibus (hoc est, iustitia, facilitate, humanitate, elegantia, & clementia) ad extremum retinuit. Etenim, ad gloriam quidem plus ualēt bellicæ uirtutes, præsens uerò hominum beneuolentia lenioribus his uirtutibus facilius comparatur: magis illas ferè homines admirātur, sed has gratiore memoria prosequuntur. tametsi bellicæ quoq; gloriæ non expers fuit, cùm alibi, tum in Russia maximè: quam à Maioribus suis amissam, maiore facilitate, quàm sudore, recuperauit. Arcium & oppidorum in Polonia plerorumque omnium munitiones, ac templa latericia, eius sunt opera: & monasteria itidem aliqua: quibus omnibus amplam & luculentam supellectilem, ad Cultum Diuinum accommodatam, attribuit. Cæterùm domestica uita impurior fuit,

Moritur, sepultus Cracouiæ.

Regnum eius quale: &

Cur Magnus dictus.

Opera ab ipso facta.

Vita eius qualis: &

fuit, in cibo potuq; intemperans, in libidines proiectus, ita ut etiam Iudææ cuiusdam Hester consuetudine uteretur. cuius opera gens Iudaica magnas prærogatiuas in Polonia à Rege adepta est, cùm nouas, tum quas ipsis olim Boleslaus, Dux Calissiensis, in sua ditione concesserat. Cazimiro etiam regnante (ut ne pios homines suis laudibus defraudemus) Mathias Golanceuius, gente Toporus, Episcopus Vuladislauiensis, basilicam Vuladislauiensem nouam condidit in oppido, quum prius sub arce fuisset: aliud item templum, S. Vitalis martyris memoriæ dicatum, in eodem oppido extruxit: arces Vuladislauiensem & Racianzum cocto latere muniuit. Iaroslaus quoque Scotnicius, gente Bogorius, Archiepiscopus Gnesnensis, permulta præclara monumenta reliquit.

Iudæorũ prærogatiuæ.

Ecclesia Vuladis. cõdita, &

S. Vitalis tẽplum, & Vuladis. atq; Racianzum arces.

Iaroslaus Scotnicius.

LIBER XI.

PROOEMIVM.

Per nongentos aliquanto plures annos semper Polonia, ad Cazimirum usq; Regem, sui generis Reges atq; Principes habuit, Venceslao Boemo, de quo Libro IX. & Cap. II. egimus, excepto: deinceps uerò à Cazimiro exteri apud Polonos regnarunt, quorum posteritas ad hunc usq; diem durat atque feliciter regnat.

Principes atque Reges nostrates, &

Externi.

DE PORTIONE LIGNI CRVCIS A Lituanis restituta, & Ludouico Vngarorum atq; Polonorum Rege. Cap. I.

POst uulgatam Regis Cazimiri mortem, Lituani in Lublinensem ac Sendomirienſem tractum excurſionem fecêre, atq; inter cætera Caluí Montis monaſterium diripuêre: unde quum, inter aliam prædã, portionem Crucis Chriſti auro incluſam aſportarent, & ad fines Poloniæ peruenìſſent, memorabilis res accidit. Plauſtrum enim, quo Crux cum cætera præda uehebatur, nulla ui, neq; iumentorum neq; hominum, loco moueri potuit, quin ſubitò conciderent exanimati homines, equi & boues, quicunq; id plauſtrum attigerant. Cognita autem ex Ruſſo quodam miraculi & cladis ſuæ cauſa, Barbari mox Crucem, cum Chorabala quodam Nobili captiuo libertate donato, ad locum ſuum remiſerunt. Cæterùm Ludouicus Rex Vngarorum, quem Cazimirus multo antè ſucceſſorem ſibi deſignarat, licet mox de morte auunculi certior factus eſſet: tamen continuit ſe domi, & quorſum Polonorum conſilia uergerent, exſpectabat. nec ita multo pòſt uenerunt ad eum Viſſegradum è comitijs Polonorum Oratores, Florianus Epiſcopus Cracouienſis, & Ioannes Strelcius Cancellarius Poloniæ, rogantes, ut primo quoq; tempore in Poloniam ueniret, Regnumq; deſtinatum ſuſciperet. Audita illa Legatione, aliquandiu, quid faceret, deliberauit: cunctanti uerò quum & noſtri orando, & Vngari Proceres ſuadendo inſtarent, tandem reſpõdit: Non ſatis intelligere, neque hos, quid ſuadeant: neque illos, quid petant. E' neutrorum enim id re fore: ſicuti ne duobus quidem gregi-

Lituani poſt res multas direptas.

Crucis Chriſti portionẽ.

Miraculo coacti.

Per Chorabalam remittunt.

Ludouicus Rex Vngarorum, à Cazimiro ſucceſſor deſignatus.

Poſt longam deliberationem.

bus expediat, unum habere pastorem. Sed tamen, uictus precibus Oratorum, annuit. Venientem Proceres Poloni, cum frequenti Nobilitate ad Sādeciam obuiam progressi, excepêre, & Cracouiam deduxere. De coronatione dein noui Regis, ab Archiepiscopo & Maioribus Polonis scrupulus iniectus: quòd ij contendebant, ut ea Gnesnæ more ueteri fieret: sed Ludouicus, proximorū Regum, Vuladislai aui, & Cazimiri auunculi, exemplū in ea re sequuturū se esse, dixit. quo responso sedatis Maioribus Polonis, ab Iaroslao Archiepiscopo Gnesnensi in basilica Cracouiensi Diadema solenni ritu accepit.

Rex fit Poloniæ:

Et coronatur

Cracouiæ.

DE CAZIMIRI DESIDERIO AC EXEquijs, & modo gubernati à Ludouico Regni.

Caput II.

NEc tamen desiderium Cazimiri, defuncti Regis, ex animis hominum Rex nouus euulsit, imò plus etiam accēdit: quum non modò dissimilis esset Cazimiri, sed ne adiri quidem à nostris sine interprete posset. quin res quoq; Polonicas negligere ac parui facere uidebatur: ac non modò non intenderet animum ad recuperanda ea quæ auulsa à Polonia erant, uerùm etiam anormem donationem adijceret: qua Vuladislao Duci Oppolienſium, Vngariq; Palatino, Ostresouiensem & Velunensem tractum omnem, itemq; Olstinense, Crepicēse, & Bobolicense territoria in tractu Cracouiensi, ad hæc Bresnicense in Siradiensi ditione, donauit. Exequias deinde magnificentissimas & sumptuosissimas auunculo mortuo apparauit: ubi permultum argenti facti basilicę Cracouiensi oblatum atq; donatum est, & infinita pene hominum multitudo lachrymis, planctu & eiulatu desideriū defuncti Regis testata est: præsertim quòd cum eo successionem Regum uetustissimam, à Piasto usq; propagatam,

Cazimiri desiderium.

Ludouicus Rex qualis: &

Quas ditiones Vuladislao Duci Opolien. donarit.

Exequiæ Cazimiri

Lachrymabiles: &

pagatam, extinctam esse cerneret: Regnumq; ad externum Regẽ peruenisse, qui longè abfuturus esset. quod quum Ludouicus animaduertisset, ueritus, ne quam filiæ Cazimiri nouandarum rerum occasionem Polonis darẽt, ablegauit eas in Vngariã. Vt uerò postulatis Maiorum Polonorum satisfaceret, in Maiorem Poloniam post paucos dies profectus est: & biduum Gnesnæ commoratus, paratum sibi in Gnesnẽsi basilica solium ascendere noluit. Affirmabat enim, neq; sibi neq; Polonis id decorum fore, ut coronationem, Cracouiæ peractam, quasi in dubium reuocaret. Deinde Cracouiam reuersus, mox in Vngariam rediit, omni gubernatione Poloniæ matri Elizabetæ commissa.

Filiæ in Vngariam ablegatæ.

Ludouicus respuit coronari à Maioribus Polonis.

Gubernatrix Poloniæ.

DE ELIZABETAE MVLIEBRI DOMINATU, Iaroslao Archiepiscopo, & filiæ Ludouici promisso Regno. Cap. III.

ELizabet, muliebri usa consilio, iuuenes & imperitos homines in Senatum allegit: complures q; graues & bonos uiros Magistratibus mouit, & nihili homines assentatores eis suffecit. Iaroslaus autem, Gnesnensis Archiepiscopus, quum Archiepiscopatu ultrò cessisset, uita Calissij excessit. Permultum hic Archiepiscopatum amplificauit & ornauit. Nam Louicium, Opatouicium, Vneouiam, & Camenũ arces, cõdidit: aulas quoque Archiepiscopales, Gnesnæ, Calissij, Curelouiæ, Opatouici, & Vneiouię (ubi & collegium sacerdotum instituit) templa etiam Gnesnæ, Calissij, Curelouiæ, Opatouici, Vneouię, & ibidem monasterium Benedictinis, ædificauit. Fuerat is quoq; Bononiẽsis Academiæ Rector. ubi de eo, adhuc iuuene, hoc excelsi animi facinus memoratur: quòd auctoritate sua Bononia transtulerat Academiam, propter Anglũ quendam scholasticum, à Magi-

Senatus & Magistratus qualis.

Iaroslai Archiepiscopi mores, & Opera, &

Magistratu urbis capite plexũ: nec prius eam restituit, donec pro cæde Angli satisfactũ est. Fertur autem man-
Sepultura nõ per ostium. dasse moriens idem Iaroslaus, ut cadauer suũ non ostio, sed pertuso pariete, in basilicam sepeliẽdum inferretur: quòd non ritè neque ordine Archiepiscopum se factum
Ludouicus habens duas filias, esse, diceret. Porrò Ludouicus Rex quum duas filias duoq; Regna haberet, utriq; uiuens cupiebat prospicere, ita ut altera apud Vngaros regnaret, apud Polonos
Dum uectigal Regium duodenorum grossorum altera. cui rei fortuna talem occasionẽ obtulit. Poscebat is Polonos uectigal, quod Regium & Poradlne dicitur, duodenos grossos latos, & singulos modios siliginis & auenę in iugera siue laneos, quemadmodum antiquitùs pendi solitum erat: negabant Proceres, quòd ab eo Poloniam immunem factam esse liberalitate Cazimiri, dicerent: ille uerò promissam modò, non etiam datam esse à Cazimiro immunitatẽ illam, ostendebat, quum quoad uixerit, id uectigal solutum sit. tandem eò rem deduxit
In binos grossos cõmutat, alteri ex filiabus conciliat Regnum. per internuncios, ut, si alterutram de filiabus suis regnare deinceps apud se Poloni permissuros se esse reciperent, binos tantùm grossos quotannis deinceps in iugera penderent, quibus Regem agnoscerẽt. Accepêre conditionem Poloni: atq; inde in hodiernum usq; tempus manet uectigal hoc Regi.

DE VVLADISLAO MONACHO, LITVAnorum excursione, Elizabethæ uoluptatibus, & Vngarorum uiolentia. Cap. IIII.

Vuladislaus agnatus Cazimiri post excitatos motus MOtus deinde quidam in Polonia extiterũt. Nam Vuladislaus Cazimiri & Vuladislai Regũ agnatus, à Maioribus quibusdam Polonis seditiosis accitus, quum iam monachus & Diaconus fuisset, ut erat homo leuis, reiecto habitu, arces quasdã in Cuiauia cepit, plurimumq;

rimumq; negotij Sẽdiuoio Maioris Poloniæ præfecto, dum eius turbulentos conatus reprimit, facessit: uerùm is postea, pœnitentia fortasse ductus, in suum redijt monasterium: ibiq;, resumpto monachi habitu, uitam finiuit. Hæc circa annum 1374 facta sunt. Lituani per eadem tempora cum ualida manu, ducibus Keistuto, Iagellone, Vitoudo, Lubarto, & Georgio, quidquid loci in Sẽdomirienſi tractu est inter Sanum & Vistulam flumina, populabundi magna celeritate peruagati sunt: Elizabeta uerò Regina, quamuis à Proceribus de Lituanorum excursione admonita, de lusibus & choreis atq; symphonia, quibus mulier octogenaria indulgebat, nihil utique remittebat, donec eam præsentius aliud malum perculit. Vngari nanq;, qui cum Regina erant, domestica consuetudine fœnum atq; auenam (quum Cracouiam, siue ad mercatum, siue ad priuatum cuiusq; usum, importaretur) passim diripiebãt: id autem Prædborius Brezius, nobilis adolescens, ne ipse quoque pateretur, familiam suam armatam ante domum, quæ ad portam urbis Cazimirienſis sita erat, obseruare iussit: ibiq;, quum Vngari in fœnum quod aduehebatur impetum facerent, Prædborij uerò ministri prohiberent, iurgium atq; prælium inter Vngaros & Polonos ortum est. quod quum concursu, utrinq; suis opem ferentibus, atrocius fieret: missus à Regina ad sedandum tumultum Iascus Kmita Præfectus Cracouiẽsis, sagitta Vngarica in turba in collum percussus, ex equo defluxit & expirauit. Hîc iam necessarij & familiares eius dolore propè furentes, facto undiq; concursu in Vngaros coorti, magnam cædem fecêre, non eorum tantùm, qui se in tumultu illo obtulerãt, sed eorum quoq;, qui in hospitijs & diuersorijs inuenti sunt. Centũ sexaginta Vngari eo die trucidati feruntur:

In monasterium redit.

Ann. 1374.

Lituani Sedomiriam populantibus.

Elizabeta à suis choreis non abstinet.

Vngarij, dũ fœnum & auenam diripere pergunt,

Iasco Kmita in tumultu cæso,

160. trucidati.

A atq;

atq; ij modò salui fuerunt, qui in arcem effugere potuere. Triduo deinde arx clausa, & ab armatis obsessa fuit.

Ann. 1376. Elizabet in Vngariam. Annus autem quo hæc acta sunt, fuit post Christum natum 1376. Elizabeta igitur mœsta in Vngariam reuersa est, Petro Kmita, Iasci filio, in solatium necis paternæ, Præfecto Lencicienſibus dato.

DE LITVANIS CVM DVCE BELZENsium repressis, & Episcopis in Russia auctis.

Caput V.

Noui in Polonia Præfecti. SEquenti anno Ludouicus nouos Præfectos in Polonia, de sententia matris, instituit: & excursionibus Lituanorum in Poloniam & Belzensium Ducis defectione motus, bellum contra eos parabat, indicta toti Poloniæ expeditione. Omnibus itaq; ad Sendomiriam conuenire iussis, ipse cum non contemnenda Vngarorum manu transmissis Sarmaticis montibus, per Sanocũ rectà Sendomiriã profectus est. ubi Conuentu habito recensitisq; copijs, quum abundaret uiribus & multitudine: partem exercitus cum Sẽdiuoio ad recipiendã Chelmam misit, ipse uerò cum reliquo ad Belzum castra mouit. Sendiuoius intra octauum diem Chelma potitus, alias etiam munitiones cepit: Rex uerò fame præsidiarios ad deditionem cõpellere decreuerat, nisi Keistutus Dux Lituanorum, ad castra Regis ueniens, pacem certis legibus impetrasset. Quibus expletis, Ludouicus, Georgij Ducis blãdicijs & pollicitationibus delinitus, non modò Belzum ei reddidit, sed etiam Lubassouiam, accepto ab eo iureiurando, quòd in fide atq; clientela Polonorum semper futurus esset. Quum autem Regi uber & fertile solum Russiæ placuisset, & frequẽtari eam à Catholicæ Fidei cultoribus animaduertisset: apud Gregoriũ, eius nominis undecimum Pontif. Max. Legatione effecit, ut

Bello contra Lituanos & Ducem Belzensium instituto.

Chelmaq; capta,

Pax Lituanis datur, & Belzum redditur.

In Russia Episcopales Cathedræ duæ, & Archiepiscopalis.

cit, ut duæ ibi Cathedræ Episcopales, nimirũ Præmislię & Vuladimirię, Haliciæ uerò Archiepiscopalis institue retur. Ita quidẽ Dlugossus scribit: sed si prius Metropolis Leopoli constituta fuit (quemadmodũ nos superius, ex eiusdem Dlugosi sententia, prodidimus) Episcopalem Haliciæ constitutam esse oportet. Vna enim Archiepiscopalis est in Russia, & ea quidem Leopoli. Ego initiò Leopoli Episcopalem Cathedram, regnante Cazimiro, institutam fuisse dixerim: sed quũ Ludouici opera plures Episcopi fierent, Metropolim Haliciæ constitutam esse, quæ postea Leopolim translata sit, Episcopatu Camenicíam translato.

DE LICENTIA PER REGIS ABSENtiam crescente, Bombarda inuenta, & Elizabet morte. Caput VI.

Licentia crescente in Polonia per absentiam Regis.

REge autem in Vngariam abeunte, latrocinia increbuerant: creuerat audacia perditorum hominum: uis, non ius, ualebat: iudicia uel silebant penitus, uel potentiorum iniurię contra tenuiores suffragabantur. Crebris itaq; nuncijs & querimonijs multorũ cum Rege de his malis publicis actum est: commotusq; his malis fuit quidem Ludouicus, uerùm quòd auram Polonã se ferre posse negaret, Vuladislaũ Oppoliẽsem Ducẽ pro se gubernatorẽ misit. Et erat quidem id non ingratũ plebi ac tenuioribus: cæterũ Nobilitas cum Proceribus, duobus Conuentibus, altero Vislicię, altero uerò Gnesnę actis, negarũt se homini externo, quem ipsi sibi Principẽ non constituissent, parituros esse, propterea quòd id contra leges & instituta Maiorũ suorum esset: atq; cũ his mãdatis Legati de Primoribus è Comitijs ad Regẽ missi, effecerũt, ut is Vuladislaum reuocaret. Per hoc tẽpus (quod certè silentio prætereundum non est) circa annum 1380,

Qui auram Polonam aduersam habebat, Vuladislaus Gubernator datus repudiatur.

Bombarda inuenta. machinam æneam, quam à sono terribili Bombardam uocant, certissimo uitæ & uirtutis humanæ exitio Germanus homo apud Venetos excogitauit: insequens autem annus Elizabetæ senioris Reginæ, matris Ludouici, morte insignis fuit. *Elizabeta mors.*

DE COMITIIS BVDENSIBVS ET Triumuiratu. Caput VII.

LVdouicus Rex, matre defuncta, quum assiduis Polonorum querelis fatigaretur, ut Reipub. Polonæ constituendæ, iudiciorumq; aliquã rationem iniret: Budam eis comitia induxit, ad medium Quadragesimæ. Erat res noua, multaq; secum ferebat incõmoda: frequentes tamen eò Proceres profecti sunt, frequentiores multò, quos priuatæ iniuriæ factaq; spes iudicij Regij excitarat. Multa ibi uariaq; de administratione Reipub. iactata: ad extremum, de sententia Regis, summa rerũ Polonicarum iudiciorumq; tribus (nempe Zauisse Curosuantio, gente Roseo, Episcopo Cracouiensi: & Dobeslao Castellano Cracouiensi, Zauissæ fratri germano: & Sendiuoio Subinio Palatino Calisiẽsi, & Præfecto Cracouiensi) mãdata. Iudicia ibi nulla exercuit Ludouicus, sed ad Vicarios illos tres reiecit: ad hæc fecit potestatem Zauissæ Episcopo omnium magistratuũ & honorum, quicunq; uacaturi essent (exceptis Castellania & Palatinatu Cracouiensi) in Polonia conferendorum. Ita Conuẽtus ille solutus est: & calamitosi homines, spe iuris sui obtinendi frustrati, mœsti domum reuertêre. Triumuiri ucrò illi, in Poloniã reuersi, audierunt quidem compluribus in locis magno hominũ cõcursu querimonias, sed nusquã Ius dixerũt. quare omnis illa querentiũ multitudo, maledictis incessẽs Regẽ atq; Triũuiros, dilapsa est. *Budam indicta comitijs.* *Et Triumuiri electi.* *Calamitosi homines frustrati sunt sua spe.*

DE

DE SVCCESSORE REGNI FILIA LVDOuici, & morte huius. Cap. VIII.

INsequẽti anno, qui fuit 1382. Ludouicus Rex, quum languere se, ac sensim uiribus destitui sentiret, ut uiuens adhuc res filiarum stabiliret, indixit Polonis comitia Zuolenum, siue Zolium (quod oppidum est in Scepusio.) quò quum frequens Senatus conuenisset, successores sibi designat in Regno Polonorum, Mariam filiam natu maiorem, cum Sigismundo sponso eius, Marchione Brandeburgensi, Caroli Imperatoris & Regis Boemorum, ex Elizabeta nepte Cazimiri Regis, filio, quartumdecimum annum tunc agente: in quorum uerba Proceres Poloni, iussu Regis, statim iurarunt. Soluto conuentu Zolienſi, profectus est Sigismundus in Poloniam cum Primoribus & non contemnenda Vngarorum manu, ad sedandos intestinos motus, & adeundam uiuente adhuc socero possessionem: interim uerò Ludouicus Rex, tertiadecima die Septembris, Tarnauiæ seu Tirnauiæ, quò Conuentum Vngaris edixerat, uitam finiuit. quo nuncio accepto, Sigismundus Posnaniam se recepit: Ludouici uerò funus Albam Regiam, ubi Regum Vngarorum ferè sepultura est, solenni pompa elatum est. Regnauit autem Ludouicus apud Polonos duodecim annis, apud Vngaros uno & quadraginta, uixit sex & quinquaginta: pietatis autem atque religionis ita fuit obseruans, ut non in postremis duceret, Iudæos & Cunos, falsorum deorum cultores, ad Christianam religionem adducere. quod in Cunis quidem assecutus est: Iudæos autem, quum neque minis neque præmijs propositis illis persuadere posset, omnes proscripsit. Plebis non minorem, quàm Nobilitatis, curam gessit: itaque nonnunquam, dissimulato

An. 1382. *Ludouicus languens*

Successorem Polonis designat Mariã filiã cum Sigismundo, &

Moritur.

Qualis Rex fuerit.

habitu, uicos & oppida perlustrauit, ut cognosceret, quid de publicanis & exactoribus, iudicibus & magistratibus suis, ac de se denique, uulgus hominum assentandi nescium sentiret, multaq; ex huiusmodi sermonibus, in se suisq; castigauit.

LIBER XII.

DE VOLINIA AB VNGARIS PRODITA, & Sigismundo Rege repulso. Caput I.

Per Vngarorum perfidiã auro corruptorum,

Deluulgata morte Ludouici Regis, Vngari, qui Russiæ pleraſque præfecturas obtinebant, Cremenecią, Olescum, Grodlum, Lopatinum, & Suatinum arces cum territoriis suis, Lubarto Lucẽsium Duci, magna ui auri & argenti ab eo accepta, prodidêre, atq; ex eo tempore Lituani Volinensem oram sibi usurpare cœperũt. In Polonia quum Sigismũdus Marchio Rex iam esset designatus, non magna re facta est uoluntatum mutatio. Noluit is, Proceribus & Nobilitate postulante, Domaratum à præfectura Maioris Poloniæ amouere: quare Conuentu apud Miloslauiam habito, Maiores Poloni mittũt Legationem ad Minores, ut ij Conuentũ secum pariter, de statu Reipub. ac de nouo Rege apud Radomscum agere uellent. Obsecundatũ est: decretumq; in comitijs, ut memores pactorum cum Ludouico initorum & iurisiurandi sui essent, neq; progeniẽ Ludouici à Regno Poloniæ excluderent: cæterùm eum de genere Ludouici Regem crearent, qui in Polonia præsens per seipsum Regnum administraturus esset. Altera deinde comitia Vislicię habita: quò uicissim Legati Maiorum Polonorum

Lituani Volinia potiti.

Polonorũ animis à Sigismũdo alienatis,

Post comitia Maioris Poloniæ Radomscia, &

Minorũ Vislicienſia, &

lonorum uenerunt: uenit & Sigismundus Marchio cum Bozēta Archiepiscopo, & Domarato Præfecto. aduenerunt autē & à Regina Elizabetha Oratores, qui facta dicendi potestate, gratias egerunt Polonis, quòd fidē datā Ludouico, de filiabus eius, seruarēt: idemq; deinceps ut facerent, hortati sunt. Cupidè hęc oratio à Cōuentu audita est: placuitq;, alia comitia Siradiā indici, nequicquam deprecāte Sigismundo, qui offenderat iam Polonorum animos, tū propter Domaratū, tumq; eijci Polonos, cùm cibū sumpturus esset, patiebatur, & q; sacerdotiū quoddam in Polonia, repudiatis Procerum precibus, Boemo cōtulerat. Quocirca repulsam passus, Vislicia discedens Cracouiā diuertere uoluit: sed eū Dobeslaus Curosuancius, Castellanus Cracouiensis, non intromisit. Ita acceptus ille à Polonis in Vngariam redijt: sumptus tamē illi de publico suppeditati sunt, quoad per Poloniā iter fecit.

Post auditos Oratores Reginæ Elizabetha.

Indictu iterū Siradiam comitijs, Sigismundus

Cogitur in Vngariam redire, Sumptu tamen publico.

DE HEDVIGI NATV MINORE LVdouici filia, in Reginam electa. Cap. II.

INstabat uerò tempus pręstitutū comitijs: quapropter Elizabeta Regina Vesprimiensem Episcopum, cum alijs duobus Proceribus Vngaris, misit Siradiam, qui Polonos de uoluntate sua certiores facerent. Reginę igitur mandato, Proceres atq; Nobilitatem iurisiurandi Religione, quo se Marię natu maiori Ludouici filiæ & Sigismundo spōso obstrinxerant, primùm soluerunt: deinde ut Regnum ad Heduigim natu minorem decreto comitiorū deferretur, postularūt: sed quum non contēnenda pars Senatus atq; Nobilitatis ex Maiore Polonia, bello ciuili distenta abesset, rursum Siradiā comitia indicūtur. quò posteaquā frequentes Proceres atq; Equites conuenissent, omniū pene sentētię in Zemouitū Masouiorum Ducē inclinarunt, ut ei cū Heduigis Ludouici regis filiæ coniu-

In comitijs Siradiensibus,

Iurisiurandi Religione Poloni soluuntur, &

Regnum Heduigi postulatur.

Eodem iterum indictis comitijs,

In Zemouitum animos inclinatos.

coniugio regnum mandaretur: cui fauebat & Bozenta Archiepiscopus: atq; ei rogati, Placeretne Regnum Zemouito mandari, magna acclamatione uniuersus Conuentus assentiebatur: sed unus homo oratione sua mox omnium uolũtates conuertit. Iascus is fuit, siue Ioannes Tencinius, Castellanus Voinicensis, Andreæ (qui fuit Palatinus Cracouiensis) filius: qui, negotium Regis eligendi differendum, graui oratione persuasit (periculosam enim esse, in re qualibet, incõsultam festinationem: & præceps consilium ferè pœnitentiam sequi: tum & religionem iurisiurandi, sanctissimum societatis humanę uinculum, maximi faciendũ esse) ac Elizabetæ Oratoribus in eam sententiam respondendum censuit: Polonos libenter, in Heduigi minore filia Ludouici, fidem seruaturos esse: sed quòd Polonia tamdiu orba Rege in maximo uersetur discrimine, etiã atq; etiam à Regina seniore petere, ut Heduigim filiam primo quoque tempore, ad Pentecostes festum scilicet, mittat, diadema ritu solenni susceptura, & nupturam uiro sibi nobisq; grato: quòd ni illa desiderio nostro satisfaciat, tum demũ testari, non per nos stare, quò minus pacta conuẽta cum Ludouico seruentur. Cunctis sentẽtia Ioannis placuit: igitur in eam itum, & decretum factum est: in quo illud adiectum, ut Heduigis aduenies (si Regina esse uellet) reciperet se de consilio Procerum nupturam, & in Polonia cum uiro mansuram. Et cum hoc responso Oratores dimissi sunt, solutusq; conuentus. Regina Oratoribus assensa, instante tamen Pẽtecoste Heduigim ad constitutum tempus non sistit. cuius moram Palatinus Calisiensis, cum mandatis ueniens, excusauit: quòd diceret, eam cupientem uotis ipsorum satisfacere, Cassouiam usque peruenisse: inde porrò commodè progredi non potuisse, imbrium

Ioannes Tencinius auertit oratione prudentißima.

Heduigis ad Pentecosten mittenda,

Et secundum arbitrium Polonorum nuptura,

Non mittitur: sed

ui

ui & inundatione prohibitam: orare autem, quod sine incõmodo eorum fiat, ut ipsi Cassouiam ad se ueniant, & melius atq; certius præsentes cum præsente omnibus de rebus cõstituant. Efficax fuit oratio Palatini: quocirca cætera multitudine domos reuersa, Primores de Senatu (nẽpe Dobeslaus Curosuancius Castellanus, Spitco Melstinius Palatinus Cracouiẽsis, Iascus Tarnouius Sendomirienſis, Vincentius Kempius Posnaniẽsis, Sendiuoius Subinius Caliſsienſis Palatini, ac Domaratus Castellanus Posnaniẽsis & Prẽfectus Maioris Polonię) Cassouiam profecti sunt. Ibi antiquato quadantenus decreto comitiorum Siradienſium, noua pacta cum Regina inita sunt: nimirum ut ad tertium Idus Nouembris (quæ dies diui Martini Episcopi memoriæ sacra est) Heduigis in Poloniam ueniret, ac de sententia amplisimi Consilij matrimonium iniret: quòd si ea deinde, nullis liberis relictis, decederet, ut Maria soror, cum sua posteritate, ipsi in Regno Polonorum hæres esset: uicisimq; idem ius esset Heduigi, secundum Mariæ mortem, in Vngaria.

Cassouiam euocãtur Proceres, &

Pacta noua ineunt.

DE LITVANORVM IN MASOVIAM excursione, ac Heduigis aduentu rursus dilato. Caput III.

DVm hæc ita geruntur, Lituani, Iagellone Olgerdi filio Duce, Masouiam inuasêre: Drohicinũ arcem, Melnicum, Cameneciam, Surassum, obsidione uallauêre. Annus autem quo hæc acta sunt, fuit à Christo nato 1384. Turbauerat uerò Polonorum mentes Elizabeta Regina, quòd Heduigim filiam ad constitutũ tempus non mittebat. itaq; Sendiuoius Subinius Palatinus Caliſsienſis & Præfectus Cracouienſis, de sententia Episcopi

Lituanorum in Masouiã excursio.

An. 1384.

Heduigi ad tempus constitutum non missa.

Et Sendiuoij Legati postulationib. neglectis,

piscopi ac aliorũ Procerum Cracouiensis Conuẽtus ad Elizabetã Iaderã usq; Dalmatiæ profectus, statum rerũ Polonicarum & postulata Procerum diligenter exposuit: petebat ab ea, ut quamprimùm Heduigim, ad breue tempus, in Poloniã mitteret: coronatã mox ipsi remissum iri, pollicebatur, ut cũ ipsa esset, donec adolesceret. Quum uerò moras Elizabeta necteret, & aliam ex alia excusationẽ quæreret: exacerbatus ille, iram non obscurè præ se ferre, uelleq; discedere, cœpit. quod ubi Regina animaduertit (uerita, ne is, in cuius potestate erat Cracouia, reuersus turbas cieret) Iascum siue Ioannem Tarnouium, Castellanum Sendomirienſem, ad occupãdam arcem Cracouiensem misit: Sendiuoium autem discedere uetuit. Non latebat Sendiuoium Reginæ consilium: itaq; unũ de comitibus fidelem curriculo mittit Cracouiã, qui Tarnouij aduentũ anteuerteret, curaretq;, ne arx ipsi dederetur: ipse uerò clàm sese Iadera euoluens, ferè intra uiginti quatuor horas sexaginta milliaria bene longa (ut sunt Vngarica) crebrò mutando equos emensus, Cracouiã lassus peruenit, & Proceres de omnibus rebus certiores fecit. Indixerant Lelouiã comitia minores Poloni: sed aduenìente Sendiuoio, Radomscum ea transtulêre, ut Maiores quoq; Poloni ad ea uenirent, & in commune de Repub. consulerent: quum autem sententijs uariaretur, ad extremũ tandẽ placuit, ut Reginæ animum adhuc leniore Legatione pertentarent. Missus est itaq; cum mandatis Prędislaus Vauelius, Equestri familia nõ illustri: qui cõmouit Reginam ita, ut Sigismundum generũ suum, uiris, equis armisq; instructũ, ad gubernandã Poloniã tantisper, dum adolescat Heduigis, mitteret. quod ubi apud Polonos Proceres percrebuit, indignati se ludibrio esse fœminæ, eiusq; & Vngarorũ arbitratu sibi

Comitia indicuntur Radomscum:

Indeq; iterum ad Reginam

Prædislao missio, Sigismũdus

sibi Præfectos atque adeò Dominos imponi, & Sigismundum peculiariter perosi, exercitum contrahunt: ad Sandeciam cõtendunt: inde Lubouuliam siue Liblium, quæ tunc Vngaricæ ditionis erat, Legationem ad Sigismundum mittunt: monent, ne se inuitis in Poloniam ueniat: si aliter faciat, pro hoste se eum habituros esse. Itaque repressit gradum Sigismundus: sed tamen id precibus effecit, ut Heduigis aduentus usque ad Pentecosten exspectaretur.

Correptis armis

Repulsus.

Heduigis aduentum ad Pentecosten differt.

DE HEDVIGIS CORONATIONE, ET mariti eligendi deliberatione.

Caput IIII.

QVum uerò Heduigis iterũ pro tempore illo non ueniret, placuit in commune Proceribus, ut neque Legationem ad Reginam mitterent, & à creando Rege ad tempus supersederent: Sendiuoius uerò Subinius, priuatim in Vngariam profectus, perfecit tandem, ut Heduigis in Poloniam ueniret. Comitati sunt eam, Demetrius tituli sanctorum quatuor Coronatorum Presbyter Cardinalis & Archiepiscopus Strigonienſis, & Ioannes Canadienſis Episcopus, & plures alij Proceres Vngari: ad cuius aduentus famam excíti Polonorum Proceres, cum frequenti nobilitate Cracouiam accurrêre: & qui tempori aduenêre, uenienti usque ad fines Vngariæ obuiam profecti sunt. Deducta igitur Cracouiam honorificè cum perampla ac splendida aurea atque argentea, & stragulæ uestis supellectili, Idibus Octobris (qui dies memoria diuæ Heduigis Legnicienſis, apud Polonos festus est) Regina Poloniæ renunciata, & à Bozenta Archiepiscopo solenni ritu inuncta & coronata est, magna omnium lætitia & fausta acclamatione: Regnique amplissimi administratio teneræ

Heduigi adhuc non ueniente, Sendiuoius priuatim profectus bene rem conficit: & deducta honorificè.

Susceptaq; hilarè ac reuerenter.

Die S. Heduigis

Coronatur magna cum omnium lætitia.

puellæ commissa. Lenitum erat in animis Polonorum Regis desiderio, propter suaues & liberales mores Heduigis Reginæ, cum uerecundia, modestia, prudentia, decentiq; suauitate coniunctos: quarum uirtutum non uulgare condimentum erat, forma corporis eximia: neque grauatim uiri muliebri imperio parituri esse uidebantur, nisi ad domesticas Procerum dissensiones sedandas, & externorum bellorum impendentium motus, parum auctoritatis & præsidij fore in puella iudicassent. Itaq; noua cura Procerum animos incessit, de adiungendo nouæ Reginæ marito, qui Regiam dignitatem, molemq; rerum maximarum, rectè sustinere posset. Destinarat quidem Ludouicus Rex adhuc uiuens generum sibi & successorem in Vngaria, siue in Polonia, Vilelmum Austriorum Ducem, promisso ei Heduigis filiæ matrimonio: sed nõ magnopere Polonis placebat eum habere Regem, qui propter paternum Principatũ longo & interiecto terrarum spatio à Polonia distantẽ, longius aliquanto à Regno abfuturus esset: nec multũ opis Princeps tenui fortuna, & potentia domestica, Poloniæ in rebus dubijs afferre posset. Dum autem diutius de re tanta consultatur: commodùm aduenerũt Oratores ab Iagellone, Magno Duce Lituanorum: perampla munera Heduigi Reginæ attulerunt: coniugium eius Regnumq; dotale Principi suo petiuerunt: multa magnaq; pollicentes, quæ ad amplitudinem Reipub. Polonæ, & ad incrementum Religionis Christianæ pertinere uidebantur. Non surdis auribus oratio illa à Proceribus Polonis audita fuit: cæterùm Heduigis abhorrebat à Barbari matrimonio. Propositæ erant Oratoribus causæ, quamobrem non impetrarent, quibus de rebus uenissent: nimirũ quòd Christianæ cum Barbaro nuptæ esse non

Heduigis mores & Forma.

De Vilelmo Duce Austriorum

Deliberantibus Polonis,

Iagello Magnus Dux Lituanorum in coniugium Heduigim expoſcit:

Dumq; conditiones ſibi propoſitas.

non liceret: & quòd pacta iam quædam cum Vilelmo Austriorum Duce de matrimonio prius interceſsiſſent, adiecta ducentorum millium florenorum pactione, ni pactis conuentis ſtatum eſſet, ad quas Oratores ita reſponderunt: Quod ad Religionem Chriſtianam attineret, Iagellonem cum cæteris fratribus Chriſtiana matre natum, iam inde ab ineunte ætate Chriſtiana Religione imbutum, non alienum ab ea gerere animum, quamuis eius myſteriis de more initiatus non ſit: illa uerò ducenta millia ipſum præſtaturum ac exſoluturum eſſe, theſauros q; ſuos omnes & Maiorum ſuorum in Poloniã comportaturum, & Lituaniam Poloniæ adiuncturum, ut eodem deinceps cum ea Imperio cenſeatur. Permouebant hæc magnoperè Polonorum animos: magna uidebatur fore ad amplitudinem Regni acceſsio: perutile, non modò pacem, uerùm etiam auxilium ſibi eius gentis adiungere, cuius hoſtiles excurſiones perdifficulter cohiberentur: præclarum & glorioſum nomini Polono, ſi eius opera Lituani Religionem Chriſtianam ſuſciperent: ueruntamen nihil præter ſenioris Reginæ ſententiam iis de rebus ſtatuendum eſſe, uiſum eſt. Itaq; miſsi ad Elizabetam Oratores in Vngariam, optatum reſponſum retulêre. Reſpondit enim eis Elizabeta: Si id Poloni ex re ſua publica fore exiſtimarent, non remoraturam ſe eſſe eorum cõmoda, neq; Religionis Chriſtianæ incrementa præciſuram. Hoc reſponſum Elizabetæ quum in Poloniam relatum eſſet: de uniuerſi Conuentus ſententia, Lituani Oratores dimiſsi, & Vulodicus atq; Criſtinus, itemq; Petrus Safranecius, & Hincia Roſtouicius, Legati ad Iagellonem cum eis miſsi ſunt, ut eum ad coniugium Heduigis & Regnum Polonorum uocarent, ſi ſuprà memoratas conditiones iureiurando ſuo ſtabiliſſet,

Suſcipit,

Aſſentiente Elizabeta Regina,

Voti compos effectus.

una insuper adiecta, de recuperādis ijs quæ in eum diem à iurisdictione Polonorum Regum quomodocunque exciderant.

DE VILELMI CRACOVIAM ADVENTV, & Iagellonis Vuladislai baptizati atq; coronati nuptijs. Cap. V.

Vilelmus Austrius nutu Reginæ à Gneuosio admonitus,

DVm hæc ita fiunt, interim Vilelmus Austrius certior factus de statu rerum Polonicarum, ac de propensa Reginæ erga se uoluntate, eius ipsius nutu (ut creditū est) à Gneuosio Daleuicio gente Stregomio Succamerario Cracouiensi (cui se illa concredebat) admonitus, ne ipse sibi deesset, cum splendido comitatu & apparatu, magnisq; diuitijs, Cracouiam inopinatus aduenit: sed arcis ingressu Dobeslai Curosuancq; Castellani Cracouiensis auctoritate prohibitus, in urbe diuertit: conuenitq; cum eo identidem Heduigis Regina in cœnobio diui Francisci luce clara, aulico suo uirorum ac puellarum comitatu stipata, & choreis indulsit: & in urbe optatis nuptijs cum eo defungi tentasset, nisi Demetrius Goraius Thesaurarius Regni ei dissuasisset. Intelligens autem Vilelmus, aperte sibi Polonos Proceres aduersari, clàm sese euoluit Cracouia, depositis apud Gneuosium thesauris, quos secum apportarat: unde Gneuosius postea multas amplasq; possessiones sibi comparasse existimatus est, sed quæ tamen à liberis eius deinde turpiter distractæ & dilapidatæ sunt. Aduētabat iam cum fratribus Iagello, & cum magno comitatu Lituanorū: obuiam ei pauci Proceres profecti sunt, in quibus principē locum Spitco Melstinius obtinebat (qua re magnam is apud Iagellonem gratiam inijt:) plures eum Cracouiæ exspectabant. Aduenit autē Cracouiam duode-

Cracouiam aduenit:

Et cum Regina choreis indulgens,

Dum Polonos à se auersos uidet, Thesauros relinquit Gneuosio.

Iagello cum suis susceptus,

duodecima die Februarij, anno Christi 1386, habens in comitatu Duces & Proceres Lituanos atq; Russos, tum Boriſſum & Suitrigellonem fratres germanos, & Vitoudum patruelem: adueniens in thalamo Heduigim Reginam, magna cum admiratione eximiæ formæ eius, ſalutauit: poſtridie uerò perampla ei dona, cum Vitoudo, Boriſſo, & Suitrigellone miſit. Priuſquam autem cum Heduigi matrimonium iniret, unà cum fratribus & Proceribus atque uniuerſo comitatu ſuo (exceptis ijs qui iam apud Ruſſos initiati erant) quarta decima die menſis Februarij à Bozenta Archiepiſcopo & Ioanne Epiſcopo Cracouienſi ſacro fonte ablutus, & Chriſtiana Religione initiatus, Vuladislai nomen accepit: atq; ita matrimonium mox cum Regina ſolenni ritu cõtraxit, Lituaniamq; omnẽ, cum Samagitia, & ea parte Ruſſiæ quæ in ditione eius erat, Poloniæ Iure ſempiterno adiunxit, & in unum corpus redegit, iureiurando interpoſito. Ad hæc Vitoudus cum Michaele Duce Zaslauienſi, & Lubarto Duce Lucenſi, pro ipſo his ipſis de rebus Reginæ & Proceribus Polonis fidem ſuam obſtrinxêre, & obſidum loco fuêre: quarto autem die poſt inunctus ab Archiepiſcopo, Diadema Regium nouum accepit. Nam uetus in Vngariam à Ludouico aſportatũ, nondum ad eam diem reportatum erat. Sequenti die in urbem ſolenni pompa deductus, & in foro poſito ſolio collocatus, iuſiurandum à Cracouienſibus & cęteris oppidanis de more accepit: Lituani quoque Duces atque Proceres, qui tunc aderant, in uerba Regis & Reginæ iurarunt: indultumq; eſt conuiuijs & luſibus complures dies.

An. 1386.

Reginam ſalutat: &

Baptizatus cum ſuis,

Contractoq; matrimonio et facto iureiurando,

Datis inſuper obſidibus,

Coronatus corona noua,

A Cracouiẽſibus, &c. iuſiurãdum accipit,

Et nuptias celebrat.

DE

DE CRVCIGERORVM IN LITVANIAM inuasione, & Iagellonis in Maiore Polonia gestis.

Caput VI.

Crucigeri neglectis Regijs nuptijs, Lituaniam populantur & occupant,

PEr hos autem dies Magister Crucigerorũ Prussiensium Conradus Celner, spreta inuitatione Regis & Reginæ, qua ad nuptias per Demetrium Goraium inuitatus erat, hostiliter in Lituaniam, uacuam tũc Ducibus & militibus, duplici agmine inuasit: & longè lateq; eam depopulatus, Lucomliã arcem ui cepit, & Andreã Iagellonis fratrem, quo cõcitatore expeditionem illam susceperat, ei præfecit: cui se Polocenses quoq; dediderunt. Hęc ubi accepit Iagello, mox Skirgellonem & Vitoudum cum Lituanis & cum Polonis uolũtarijs in Lituaniã misit: qui Lucomliam, partim trucidato, partim eiecto Andreæ præsidio, receperunt: Mescislauiã quoque, Smolenscum, & Poloscum, recuperarunt: ac de auctoribus defectionis pœnas sumpserunt. Cęterùm Rex ipse Iagello, perfectis ritè solennibus Regni mandati cerimonijs, ad pacandam Maiorẽ Poloniam animum intendit: Grimaliorum atq; Nalenciorum familias, capitalibus odijs dissidentes, cum Ducibus suis Domarato & Vincentio Palatino, in concordiam redegit: bona Ecclesiastica, à quibuscunq; per uim siue dolum occupata erant, iustis dominis restituit: Bartholomæum Cosminium, prædonicam exercentem, proscripsit: Odalanouiam uerò eius arcem in suam potestatẽ redegit. Quum autem Gnesnam uenisset Vuladislaus, & commeatum siue stationem à Collegio eius basilicæ petisset, nec impetrasset: fertur, more Barbarico pigneralse facultates adscriptitiorum Ecclesiæ: uerùm ob id à Nicolao Strosbergo Præposito & Vicario Archiepiscopi, atq; à Regina reprehensus, pignora capta reddi iussit. Ibi Regina suspirans:

Andrea Iagellonis fratre auctore: sed

Repelluntur & deturbantur statim.

Iagellonis gesta in Maiore Polonia, et

Ob denegatã stationem

Indignatio.

ſuſpirans: Pignora quidem reddemus, inquit, agreſtibus, cæterùm lachrymas quis eis reddet? Pium Reginæ dictum, & ſempiterna memoria dignum. Sic itaq; tunc res Maioris Poloniæ perturbatas admodũ placidè Vuladislaus compoſuit.

DE RELIGIONE CHRISTIANA IN LITUANIA propagata, & reliquis ibi Vuladislai actis. Caput VII.

Iagello profectus in Lituaniam, &

HYeme ſubſequẽtis anni Vuladislaus, nouus Rex, ingenti Procerum atq; Equitum Polonorum caterua ſtipatus, unà cum Regina in Lituaniam ſe cõtulit: Archiepiſcopum Gneſnenſem, & multos ſacerdotes & pios homines ſecum duxit. Cõuentu Vilnæ, ad initium quadragenariĩ ieiunĩ, habito, de Religione Chriſtiana populariter ſuſcipienda, ac de exterminando cultu falſorum deorum & omni ſuperſtitione, diligenter actum, ipſo Rege maximam ei rei nauante operam, non ſolùm hortando & orando & præmĩs inuitando, ſed etiam docendo: quum noſtri ſacerdotes linguæ imperiti eſſent, ipſe autem Ruſsicam callens, Polonos loquentes intelligeret. Aegrè gens Barbara maiorum ſuorum Religiones relinquebat: ſed quum iuſſu Regis ſacer ignis extinctus, templum araq; eius diruta, & adytum (unde oracula à ſacerdote edebantur) euerſum Vilnæ eſſet, necatiq; ſerpentes & ſucciſi luci, quos pro dĩs colebant, nulla cuiuſq; læſione (quod præter opinionem Barbarorum acciderat:) tum uerò Barbari, uanitate ſua agnita, alacriores ad Principum ſuorum Religionem facti, & aliquot diebus capita Religionis (pio Rege nullum laborẽ ſubterfugiente) edocti, Chriſtianis myſterĩs de more initiati ſunt. Quoniam uerò immenſi laboris erat, ſingulos

De Fide Chriſtianæ populariter ſuſcipiendæ ſolicitus.

Extirpata Vilnæ omni idololatria,

sacro Fonte tingere: Nobilioribus tãtùm hic honor habitus: reliquum uerò uulgus turmatim distributum, aqua lustrali siue sacra à sacerdotibus conspersum est, unumq; nomen cuique turmæ, tam uirorum quàm mulierum, inditum. Basilica deinde Vilnæ condita est, & reditibus amplis atq; sacerdotijs locupletata, ac diui Stanislai memoriæ à Bozenta Archiepiscopo consecrata est: septem præterea Parœciæ à Rege constitutæ & dotatę sunt, quarum templis Regina plurimam supellectilem, ad cultum Diuinum accommodam, largita est. Totum illum annum Vuladislaus in Lituania Religioni propagandę uacauit: Dobrogostium, Posnanienſem Episcopum, ad Vrbanum Pontificem allegauit, eiq; se dicto audientem fore, solenni Regum Christianorum more promisit: Skirgellonem, Trocẽsium Ducem, fratrem suum, pro se, summæ rerum apud Lituanos præfecit: legem condidit, ne Russis & Catholicis matrimonium inter se contrahere liceret, nisi Russus uel Russa à suis ad nostros transiret: aliam item, qua bona Ecclesiastica omni onere, labore, pensione, & iurisdictione Principis, & profanorum quorumuis, liberauit.

Turmatim plebem baptizat: &

Basilicam Vilnensem locupletat,

Septemq; Parochias constituit, Regina adiuuante:

Obedientiam insuper Pontifici promittit:

Skirgellonem Lituanis præficit:

Russos cum Catholicis coniungi uetat; & Ecclesijs libertatem donat.

DE PETRO PALATINO VALACHIAE, Skirgellonis & Vitoudi æmulatione, & delatore Reginæ. Caput VIII.

Petrus Palatinus Valachiæ in clientelam Regis Leopoli receptus.

Skirgellonis & Vitoudi æmulatio.

REuertens autem in Poloniam, per Russiam iter fecit: & Leopoli Petrum Palatinum Moldauiæ siue Valachiæ cum Proceribus ipsius, solenni iureiurando adactos, in fidem & clientelam accepit: quum ij ab Vngaris, sub interregno, defecissent. Nec diu post discessum Regis quietæ res fuerunt in Lituania, propter æmulationem inter Skirgellonem & Vitoudum. Interea

quoq;

quoque lites & simultates inter Regem & Reginam, suspitionibus quibusdam ac susurronum delationibus excitatæ, eousq; increuerant, ut nõ longè essent à dissidio, ni se Primores interposuissent. Conuenit autem, ut delatores utrinq; ederentur. Editus itaque est Gneuosius Daleuicius Succamerarius Cracouiensis: qui sanctissimam fœminam, Heduigim Reginam, clàm apud maritum Regem probri insimularat, quòd diceret, absente illo Guilelmum Austrium Cracouiam secretò ueniisse, & aliquot diebus cum Regina consueuisse. qua de re satisfecit Regina Regi iureiurãdo: cæterùm in Gneuosium iudicium de infamia, Visliciæ in Conuentu Procerum, institutum est: ibiq; accusatus & damnatus Gneuosius (quum non probasset, quæ dixerat: nec, dixisse se, negare posset) ex decreto iudicij mentitum se esse, clara uoce & latratu subter scamnum edito professus est. Ita sublata omni suspitione, amor coniugalis est inter Regem & Reginam redintegratus.

Regina ad Regẽ delata.

Et delatore Gneuosio edito.

Regina se purgat, &

Delator damnatus

Falsò dicta reuocat.

DE BELLO CONTRA VITOVDVM ET contra Silesios atq; Vngaros, & Regis atq; Reginæ actis. Caput IX.

FEcit deinde Vuladislaus Rex, anno Christi 1390, expeditionem in Lituaniam: ac Grodnum à Vitoudo interceptum recuperauit, huncq; cum Crucigeris Lituaniam exercitu infestãtem sæpius fudit. Fertur & Regina Heduigis alterum de Polonis exercitum comparasse, & Iaroslauiam, Præmisliã, Grodecum, Halíciam, & alias quasdam arces in Russia Meridionali in potestatem suam redegisse, eiectis Silesijs & Vngaris, quorum fidei arces illæ à Ludouico Rege olim commendatæ erant. Vitoudum autem Henricus, Zemouiti Masouij

An. 1390. *Cõtra Vitoudum rem Vuladislaus gerit prosperè, Regina itidẽ cõtra Silesios & Vngaros in Russia: &*

Vitoudus Regi reconciliatus summæ rerũ præficitur.

Ducis filius, Plocensis tum Episcopus, Vuladislao postea reconciliauit: summa rerum apud Lituanos atque Russos illi à Vuladislao concessa. Post hæc Rex & Regina studijs pacis occupati, muros arcis Cracouiensis, qui humiles ad eam diem fuerant, altius excitarũt: Præfectis uigilum, quos Burgrabios uocant, stipendia auxerunt, & ut singulos equites sagittarios in prõptu semper haberent, iniunxerunt: Monasterium in suburbano occiduo, titulo sanctæ Mariæ in arena, Carmelitis mendicantibus condiderunt: Psaltarum quoq; siue Psalteristarum collegium, in basilica Cracouiensi, ijdem instituêre, attributo eis de Salinis salario.

Regis & Reginæ acta: Muri arcis, Burgrabij,

Monasteriũ in arena,

Psalteristæ.

DE BELLO CVM DVCE OPOLIENSI, Vitoudi contra Tartaros expeditionibus, atq; Reginæ Heduigis morte.

Caput X.

Contra Vuladislaum Ducem Opol. bellum.

CVm Vuladislao deinde Duce Opoliensium, quòd is Regias ditiones latrocinãtis in modum infestaret, bellum Rex gessit: hunc omnibus fere munitionibus in Polonia exuit: in ditionem eius paternam cum exercitu impetum fecit: castella quædam & oppida cepit: agros pagosq; depopulatus est. Circa annum uerò 1396, Vitoudus in Tartaros expeditionem fecit: tribum unam Tartarorum, quam illi Ordam uocant, cum pueris & mulieribus abegit: partem captiuorum Regi & Proceribus Polonis dono misit, reliquos autem in media Lituania supra Vacam amnem, prope Vilnam agris attributis, collocauit: qui manent ibi usque in hodiernum diem. Anno postea 1399, Vitoudus, necquidquam dissuadentibus Rege & Regina, alteram expeditionem fecit in Tartaros: ad quam permulti de Polonica

An. 1396. *Vitoudus contra Tartaros primùm feliciter pugnat, Non paucis in Lituaniã deductis:*

An. 1399. *Deinde uerò, dũ non audit Regem cum Regina dissuadentem,*

nica & Germanica Nobilitate, gloriæ cupidi, nomina dederunt. Recensitis itaque apud Kiouiam copijs, bonæ spei plenus, Scythiam cum infesto exercitu ingreditur. Imperabat tunc apud Barbaros Tamerlanes, humili quidem loco natus, uerùm scientia rei militaris, & felicitate eò potentiæ prouectus, ut duodecies centena millia hominum haberet in exercitu: ac Turcis profligatis, Imperatoreq; eorum Baiazete capto, & in ferrea cauea feræ in modum secum circumuectante, & Iberia, Albania, Armenia, Persia, Mesopotamia, Asia & Aegypto, incredibili celeritate uastatis, orbem terrarum terrore nominis sui impleret: cum hoc Vitoudus congressus, multitudine Barbarorum obrutus fusus est. Cecidêre de nostris plurimi, nec inulti tamen: in his fratres Regis Andreas & Demetrius Coributus, & alij nouẽ Duces Lituani & Rusi: Vitoudus cum Suitrigellone patruele pernici fuga euasit: Melstinius, quum (seu fuga, seu Ducis hostium indulgentia: cui uirtutem & prudentiam suam, inter colloquendum de pace, probarat) saluus esse posset, inter confertissimos hostes honestè occumbere maluit: quemadmodum ipse optarat, & prædixerat Paulo Sciucouio, timorem ipsi exprobranti. Sub idem ferè tempus, Heduigis Regina filiã Elizabetham Bonifaciam primo partu enixa est: ei'que, post tertium diem extinctæ, nec ipsa diu superstes fuit, & in læua parte basilicæ Cracouiensis ante aram maximã sepulta est, elata magnificentissimo funere. Fuit autem Heduigis singulari pietate & sanctimonia uitæ prædita, ab omni fastu, leuitate & iracũdia aliena: facultates suas, quas amplissimas è paterna domo secum aduexerat, liberaliter in usus egentium, in Cultum Diuinũ, & in publicas utilitates expendebat: moriens uerò, quicquid habuit in

à Tamerlane Imperatore Scytharum potentissimo

Vincitur &

Fugit.

Heduigis filia Elizabet: eiusq;

Mors, &

Mores, &

Pietas, &

supellectili, partim egenis dilargiendum, partim ad excitandã Cracouię & consummandã Academiam, quam Cazimirus Magnus Cazimiriæ inchoauerat, legauit: Quadrageſimam & Aduentum Domini religioſa abſtinẽtia & ieiunio ſemper coluit: delicias, pompas, & oſtentationem diuitiarũ ita contempſit, ut quum propinqua partui, Regali cultu & magnificentia exornare cubiculum Regis abſentis literis iuberetur, reſpõdiſſe feratur:

» Se pompam omnem & inanem ſplendorẽ pridem abdicaſſe, nec inſciam eſſe, ſæpe mortem partui comitẽ eſſe.

Sanctitas cõprobata.

» Feruntur autem, ob ſanctitatem eius, miracula quædam ad tumulum eius poſtea fuiſſe edita.

LIBER XIII.

DE SECVNDIS VVLADISLAI nuptijs. Caput I.

Vuladislaus de Regno ſolicitus,

VStis Reginæ peractis, Vuladislaus Rex mœſtiſsimus, ac de retinendo Regno addubitans, in Ruſsiam ſeceſsit: cogitabatq; ultrò ſe Regno abdicare, & ad paternum Principatum reuerti potius, quàm ut ui & ignominia pelleretur: ſed hæc eum cogitantem Primores Poloni placidè conſolati confirmauerunt, quum ei ſua ſtudia, in poſterum quoq;, detuliſſent: ſuadebantq;, ut Annam Vilelmi Ciliæ Comitis filiam, cuius ſororem iam Sigiſmundus Rex Vngarorũ poſt Mariam in matrimonio habebat, ſecundã uxorem duceret. Eam enim iuſtam Regni hæredem eſſe, propterea quòd Cazimiri Regis neptis eſſet. Placuit conſilium Vuladislao: quocirca miſsi Oratores ad Hermannum patruum puellæ,

Fauentibus ſibi Polonis,

Annam Vilelmi filiam,

Iuſtã Regni hæredem.

Per legatos impetrat

Ioannes

Ioannes Obychouius Castellanus Sremensis, Hincia Rogouius, & Ioannes Ostrouicius, optata omnia retulêre: simulq; sponsam ad XVI diem Iulij mensis anni sequentis, Cracouiam adduxere: & quũ ea nullius linguæ, præter Germanicam, gnara esset, octo menses cõdiscendæ linguæ Polonicæ operam dedit, priusquam nuptiæ celebrarentur. Quum autem Rex à nuptijs, propter deformitatem sponsæ, abhorreret: Proceribus Polonis interuenientibus, mense Februario apud Biecium oppidum cum Cilienſibus Proceribus Conuentum habuit: nouisq; pactis initis, Liberalib. diebus nuptias peregit. *Sponsam & Vxorem.*

DE ACADEMIA CRACOVIENSI, TEMPLO Corporis Christi Posnanien si, Palatinatu Valachiæ, & Regno Vngariæ contempto.

Caput II.

PEr hæc fermè tempora, hoc est circa annum Christi 1401. Academia Cracouiensis ex testamento Heduigis Reginæ & cumulatiore liberalitate Regis condita est: duę domus, siue Collegia excitata: alterum Philosophis & Theologis, in platea, quæ Iudæorum tunc fuit, nunc Diuæ Annæ nomine nuncupatur: alterum Iureconsultis & Medicis, quà ex urbe ad arcem itur: accíti Magistri & Doctores omnis generis è Pragensi Academia, censusq; ijs in perpetuum attributi à Rege è salinis & telonio, & adiuncta sacerdotia apud ædem D. Floriano sacram. Quietæ tunc res erant in Polonia: neque memorabile quidquam gestum, per hæc tempora, memoratur: præter quòd perduellium quorundam, uias publicas infestantiũ latrocinia, tunc Rex Vuladislaus coercuit. Per idem tempus (quod ab alijs ad annum Domini 1399. refertur) apud Posnaniã Corpus Christi in spe-

Ann. 1401. *Academia Cracouiensis* *Collegia duo, & Professores.* *Latrocinia repressa.*

cie-

cie panis, ab infelici quadam muliercula sumptum, Iudæis primò uenditum, deinde uerò in pratis suburbanis eius oppidi abiectum, miraculis quibusdam proditum, est repertũ: itaq; templum in eo loco Vuladislaus Rex condidit, & sanctissimi Corporis Christi titulo dedicauit. Anno sequenti, qui fuit à Christo nato 1403. Valachiæ Palatinus Alexander, & mox Romanus Petri filius, unà cum Consiliarijs, se in potestate Regis atq; Regni fore, iuramento professi sunt. Regnum etiam tunc Vuladislaus, ab Vngaris ultrò oblatum, contempsit: quum Sigismundus Rex Vngarorum, in uinculis ab eisdem detentus, opera Sciborij Equitis Poloni liberatus esset.

Templũ Corporis Christi Posnaniæ.

Ann. 1403.

Palatinus Valachiæ subditur Vuladislao.

Vuladislaus cõtemnit Regnum Vngariæ.

DE LITVANIA À CRVCIGERIS PERVastata, Suitrigellonis improbitate, Pace cum Crucigeris, & cum Rege Boemorum congressu.

Caput III.

NEc multo pòst Lituania, hinc à Prussiensibus, illinc à Liuonienſibus Crucigeris uehementer peruastata est, multiq; mortales in seruitutem abacti: quos Vitoudus, permutatione captiuorum, liberauit: Vuladislaus uerò Rex, afflictæ patriæ uicem miseratus, Suitrigellonem fratrem exulem, qui Crucigeros cõcitabat, è Prussia reuocauit, magno ære alieno, quod ibi contraxerat, exsoluto: ac (ne quod ei cum Vitoudo noui dissidij seminarium relinqueret) Podoliam ei, quinq; millibus marcarum Pragensium à filijs Spitconis Melstinij redemptam, concesit: itemq; Strium & Zidacouiam, in Russia: Sidlouiam, Stobniciam, atque Drugniam, in Polonia: adhæc mille quadringentas marcas annuas è Salinis adiecit. nec tamen ea Regis liberalitas Suitrigellonis animum sanauit. Conuentũ postea Rex cum Prussicis

Lituaniæ à Crucigeris afflictæ

Rex misertus, Suitrigellonẽ sua liberalitate sibi deuincire studet:

Sed frustra.

Cũ Crucige-

ſicis Crucigeris, apud Racianzum Epiſcopi Vuladiſlauienſis oppidum, ad Pentecoſten anni ſequẽtis habuit: pacemque fecit. Vuratislauiam deinde, ſplendido plus quàm quinque millium equitatu comitatus, profectus eſt: cum Venceslao Rege Boemorum, illo poſtulante, congreſſurus. Itaque aduenientem perhumanè lauteq; accepit, non ſine admiratione opum eius: ut etiam Sbigneo Brezio cum ſexcentis equitibus antecedenti, Regem in eo comitatu adeſſe ratus, extra urbem prodijſſe dicatur. Octo dies de fœdere, inter Conſiliarios, tractatum eſt: & eò res propemodum perducta erat, ut Boemus Polono Sileſiam omnem redderet, Polonus illi uicíſsim cum quadringentis haſtatis equitibus, quoties opus fuerit, præſtò eſſet: ſed uel indigna res uiſa eſt Polonis Proceribus, Boemis eſſe obnoxios: uel certè Ioannes Smiritius, conſilio & auctoritate pręſtãs inter Boemos, ſuperueniens rem infecit.

ris Conuẽtus, & pax.

Vuratislauiã Rex profectus ſplendidè, cũ Venceſlao Rege Boemorum

Nihil conſecit.

DE SVITRIGELLONIS PERFIDIA, ALEXANDRO iterum Valachiæ Palatino, & Vitoudi contra Moſchos expeditione.

Caput IIII.

PRofugerat iterum in Pruſsiam Suitrigello, ſpe totius Lituaniæ per Crucigeros potiundæ: ſed Podoliam nihilominus ſuis præſidijs tenebat: itaque Rex eò profectus, omnem eam cum arcibus in deditionem recepit, orto à Camenecia ciuitate initio: Præfecturãq; eius oræ Petro Saffranecio Polono mandauit: & ab Alexandro Valachorũ Palatino, iã inde à duobus annis ſibi addicto, ab eiusq; Conſiliarijs, ſolenne iuſiurãdum (quòd in fide & in clientela ſua, Reginæ ac filiorum, & Regni Polonici, permanſuri eſſent) ibidem accepit. Vitoudus

Suitrigello perfidus profugit rurſus ad Crucigeros: Rex uerò ſubijcit ſibi Podoliam, & Ab Alexandro Valacho iterũ iuſiurandum accipit.

D uerò

An. 1406. *Vitoudi belli cum Moschis,* uerò pacem nactus à Crucigeris, eodem anno, qui fuit 1406. transmisso Vgra flumine, primã fecit in Moschos expeditionem: quum uerò illi ad pugnam elici non potuerũt, peruastata eorũ longè lateq; regione, præda onustus in Lituaniam rediit. Maiore ui postea in id bellum, anno uno intermissum, incubuit, fretus maioribus Polonorum, quibus Sbigneus Brezius Marsalcus præfuit, uiribus: quare usq; ad Occam, fluuium permagnum, populabundus peruenit. quò minus autem fluuium transmitteret, Suitrigellonis, patruelis fratris, armis prohibitus est. Nam is seu leuitate quadam ingenij siue inuidentia stimulatus, Bransco & Starodubo arcibus (quæ in Seueria, Vuladislai Regis beneficio, obtinebat) incensis, ad Basilium hostem Vitoudi transfugerat, bonamq; illi nauabat operam: sed tamen pacem nihilominus à Vitoudo Basilius petijt, & æquis conditionibus impetrauit.

Polonis eum adiuuantib.

Et Suitrigellonis improbitas,

Post arces incensas,

Basilio nauãs operam.

DE INSIGNI BELLO CVM CRVcigeris gesto. Cap. V.

Vuladisl. Rex magnus iniurijs Crucigerorum exagitatus, ad pacem tamen pronior,

MVltis uerò post iniurijs Vuladislaus Rex à Magistro Crucigerorũ Vlrico Iuningo exagitatus, ad pacem tamen, quamuis iniquam, pronior, quàm ad iustum bellum, erat: quare comitia Lenciciæ ad XVII diem Iulij habuit: indeq; (quum omnia prius experiri, quàm ad arma uenire, in commune placuisset) tres Legati ad Magistrum missi, Nicolaus Curouius Archiepiscopus Gnesnensis, Nicolaus Michalouius Sendomiriẽsis, Ianussius Tuliscouius Calisiensis Castellani. Postulabant hi à Magistro, ut Conuentu constituto, amicè cum Rege de omnibus iniurijs transigeret: sed excandescere Magister, & moram pati nolle, cõfestimq; arma se Lituaniæ illaturum esse, minari. Ibi Archiepiscopus, non

Dum tres Legatos ad Magistrũ mittit,

Superbè is agẽs omnia, & Archiepisc.

non ferens Magistri superbiam: Desinas, inquit, nos bello terrere: si arma contra Lituanos ceperis, uicissim arma nostra domi tuæ senties. quibus dictis Magister statim subiecit: Bene se rem habere, quum sententiam Regis teneat: caput se potius petiturum, quàm pedes: & culta magis, quàm inculta. Ita tunc Legati impatiētia bellum approperatum est. Nec mora, dictis facta adiecit Magister. Dimissis enim Legatis, ad medium Augusti mensis cum exercitu Dobrinum magna ui oppugnatum cepit & incendit: Polonos qui arcem defendebant, unà cū Prę fecto arcis Iacobo Plominio, capitali pœna affecit: inde Ripinum & Lipnum oppida, primo impetu capta, uastauit: magnaq; in oppidanos & agrestes crudelitate debacchatus, ne teneræ quidem ætati & muliebri sexui pepercit. Zlotoria deinde, acriter oppugnata, post octauum diem in deditionem Crucigerorum uenit: sed in Bydgostia oppugnanda quum plusculum laboris sentiret (propterea quòd arx ea munitissima erat) per proditionem, corrupto Præfecti uicario, quem Burgrabium uocant, ea potiti sunt. Rex ubi hæc crebris certisq; nuncijs accepit, minimè cessandum sibi ratus, expeditionem & ipse toti Poloniæ, Russiæ & Lituaniæ, contra Crucigeros indixit: Minores Poloni cum Russis ad Volboriā, Maiores ad Lencicīam cōuenire iussi. quod ubi factum est, recensito apud Radeouum exercitu, ad Bydgostiam sub finem Septembris castra admouit, arcemq; obsedit: quæ post octauum diem à Polonis expugnata, & mox refecta præsidioq; munita est. Magister uerò ad Suece suos cōuenire iusserat. quod ubi Rex cognouit, partem copiarum statim eò misit: pulsi dissipatiq; qui primi de hostibus uenerant, & castris exuti. Interea interuenêre Oratores Regis Boemorū Vēceslai, bellumq; inducijs

unus ex Legatis respondens impatienter.

Mox adest hostis cum exercitu apud Dobrinum.

Ripinum, Lipnum.

Zlotoriā, &

Bydgostiam:

Rex etiam generalem omnibus expeditionem indixit.

Bydgostiāq; recuperat, &

Apud Suece Crucigeros castris exuit.

Inducia facta ad 24 diē Iunij. f.d

constitutis (utriusq; partis cōsensu) usq; ad uicesimam quartam diem Iunij sequentis anni, diremēre: ut interim Venceslaus de tota controuersia inter dissidētes arbitraretur. Venceslaus uerò, quum arbitriū inter dissidentes, ex cōpromisso ad se delatum, recepisset: ut erat homo nihili & uoluptatibus atq; ebrietati totus immersus, ne cognita quidem causa, de sentētia Iodoci Marchionis Morauiæ ita pronunciauit, ut nullam prorsus neq; iustitiæ, neq; æquitatis, rationē duceret. adhæc ineptissimè, quæ extra controuersiam erant, adiunxit: ut Poloni non, nisi ex occidentalibus oris, Regem sibi deinceps peterent: Dobrinensem autem tractum ut ipse uno anno obtineret, atq; interim deliberaret, utri parti eum adiudicaret. quę sententia quum Germanica lingua à scriba recitari inciperet, nostri discessēre, negantes se Germanicæ concioni, propter linguę imperitiā, interesse uelle. Desperata igitur æqua pace, Vuladislaus dimissis in omnes partes literis, restibus allīgatis, expeditionem cunctæ Poloniæ edixit: militē mercenariū, cum Ductoribus ordinū atq; Centurionibus, metādorum castrorum & instruendarum acierum peritis, è Boemis atq; Morauis Silesijs q; (inter quos præcipui Niclasius & Fridrosius de Fulstin Herbortones fuisse perhibentur) de sententia Sbignei Brezij Marsalci, acciuit. Erant in aula & ministerio Sigismundi Regis Vngarorum complures Poloni Equestris Ordinis: qui, propter præclara merita sua, non contemnendas facultates & possessiones in Vngaria, beneficentia eius Regis adepti erant: qui omnes, ubi Regem suum Vuladislaum ad Prussicum bellum proficisci senserunt, relictis possessionibus, & ingentibus Sigismūdi pollicitationibus repudiatis, memorabili exēplo in Poloniam uenerunt. Nec malè eis postea respondit Vula-

Arbitrio suo Venceslaus Rex, homo nihili &

Iniquus atq; ineptus,

Nihil effecit.

Post desperatam igitur pacem,

Expeditio cunctæ Poloniæ indicta: Miles mercenarius acciitus:

Poloni ex aula Sigismundi Regis,

Relictis possessionib. suis & commodis,

Cū Rege suo coniunctis.

Vuladislai gratitudo & liberalitas. Proficiscens itaque Rex ad bellum Prussicum, Nicolaum Curouium Archiepiscopum Gnesnensem Cracouiæ cum Imperio reliquit: & quacunq; iter faciebat, profusa in egenos largitione utebatur. Quum autem Slupia oppidum, sub Lysseçsi monasterio situm, peruenisset: biduo ibi commoratus, diluculo ad ædem sacram in excelso monte positam, & ligno Crucis Christi celebrem, pedes ascendebat: quum totũ diem precationi, flexis genibus, in templo uacasset. Quum primùm uerò cũ exercitu hostium fines attigit, expandit acies in longè patenti planicie: acceptumq; manu sua uexillum maximum, suspirans & lachrymabũdus ita fatur: Deus optime maxime, non modò factorum atq; dictorum, sed & cogitationum omniũ cognitor, tu mihi testis es locupletissimus, me inuitum cum Christianis qualibus qualibus, Christianis tamẽ, ad hoc bellum descẽdere, maximis & intolerabilibus Crucigerorum iniurijs prouocatum, & officio meo adductum, ut populos, abs te curæ & fidei meæ concreditos, de rapacibus & cruentis eorũ manibus & infandis contumelijs uindicem. tu nosti, consilia pacis me nunquam defugisse, & uel iniqua pace bellum iustum redimere cupiuisse: sed quando apud homines, suæ cupiditati insatiabili & irreligiosæ superbiæ modum nullum statuentes, mansuetudine & patientia nihil proficio, tuę iustitię fiducia, iusta piaq; arma sumpsi, tuisq; auspicijs uexillũ hoc nunc explico. tu, quæso, iustiori causæ faueto: & sanguinem Christianorum hominũ, qui immaniter à Crucigeris trucidati sunt, quosq; hoc bellum utrinque absumet, ab illis qui causam dederũt expetito. Hæc Rex, collachrymante omni exercitu. Idem fecêre deinde Vitoudus & Masouij Duces, atq; Proceres Poloni & Lituani:

Archiepiscopus cum Imperio Cracouiæ relictus:

Eleemosyna fusa:

Pietati in Monte Caluo singulariter seruitum:

Deus cum lachrymis inuocatus testis.

Et rogatus adiutor:

Post omniũ lachrymas

Bogarodzica cantatum:

Poloni uerò abſterſis lachrymis, Carmen patrium ſiue Pæana, Virgini matri Dei dicatum, Bogarodzica (quod diuus Adalbertus Archiepiſcopus & martyr Polonis tradidit) cecinêre. Quæſitum deinde, cui ſumma adminiſtratio totius belli, ſecundum Regem, committeretur: detrectantibus autem tantum onus, maximo cum periculo coniunctum, cæteris, ad Zindramum Maſcouiciũ, Enſiferum (ut uulgò uocant) Cracouienſem, ortum ex ea familia cuius inſigne eſt Sol, munus id defertur. Erat is quidem ſtatura parua, ſed ingenti ſpiritu, & ingenio ſolertia q̃ non uulgari. Huic adiuncti conſiliarij, Vitoudus, Criſtinus Oſtrouius Caſtellanus Cracouienſis, Ioannes Tarnouius Cracouienſis, Sendiuoius Oſtrorogus Poſnanienſis, Nicolaus Michalouius Sendomirienſis Palatini, Nicolaus Tramba Præpoſitus S. Floriani & Procancellarius, Sbigneus Brezius Marſalcus, & Petrus Saffranecius Magiſter cubiculi ſiue Succamerarius (ut uocant) Cracouienſis. His ergo conſtitutis, ad Luterbergam hoſtile oppidum, quod iam noſtri incenderant, caſtra mota. quo in loco deteſtanda atq; horrenda res accidit. Nam duo Lituani ſanctiſsimum Chriſti Ieſu Corpus, quod in templo de more apud Chriſtianos aſſeruatur, profanè in terram de argenteo ferculo abiecerant: qua re commotus Rex, auctores ſceleris perquiri iuſsit: qui, iuſſu Vitoudi, ipſi ſibi furcam excitarunt, & ſuis uterq; manibus, Barbaro quidem, ſed patrio more, ſeſe ſuſpenderunt: obiurgantes ſeſe mutuò, ne ſua cunctatione iram Principis in ſe accenderent, quaſi is atrocius etiam aliquid in eos poſſet ſtatuere. Nec ferè tale quippiã poſtea deſignatum eſt, territis cunctis duorum ſupplicio. Rex autem quum, non facta re Diuina, præter morem caſtra mouiſſet (propter noctem præcedentem tempeſtatibus

Summa belli administratio ſecundum Regem,

Zindramo Maſcouicio commiſſa,

Eiq; adiuncti cõſiliarij:

Atque ita ad Luterbergam caſtris admotis, &

Profanatoribus Euchariſtiæ

Seuerè punitis,

ſtatibus inquietam, & uentos flãtes, qui Crucigerorum etiam tentoria diſiecerant) apud Gruneualdum pagum erecto tentorio, rei Diuinæ uacauit: interim uerò ei nunciatur ab exploratoribus, alio ſuper alium accurrẽtibus, hoſtes adeſſe: ad extremum ueniens & ipſe Vitoudus nunciat, hoſtes in conſpectu eſſe: ni maturetur, in imparatos impetum daturos: nec tamen auelli Rex ab altaribus, donec Sacra peragerentur, potuit. Poſtea à Zindramo & Vitoudo acies inſtructæ: læuum cornu Poloni, dextrum Lituani tenuêre: quinquaginta fuêre ſigna Polonica, Lituanica quadraginta. Iamq; Rex, peractis Sacris, armatus in aciem prodibat, quũ ex hoſtili acie duo caduceatores progreſsi, quòd mandata ad Regem à Magiſtro ſe ferre ſignificabant, intacti ad Regem deducti ſunt. Hortabantur autem Regem ij Magiſtri nomine, ne tam cunctanter & meticulosè pugnam iniret: & quò incunctantius id faceret, duos gladios ſtrictos & cruentos Regi & Vitoudo obtulêre, ut uel ijs aduerſus Crucigeros uteretur. Rex placidè & modeſtè caduceatoribus reſpondit: Quamuis armorum ſatis habeat in exercitu, accipere ſe tamen in Dei nomine gladios, ab hoſte contumeliæ cauſa miſſos: atque ita accipere, ut omen uictoriæ, quam ſibi armorum traditio portendebat. Accepti gladij in ærario Regio, in hanc uſq; diem, aſſeruantur. Mox Vuladislaus, paucis pro tempore milites cohortatus, canere ſigna iuſsit, ſimulq; exercitus omnis patrium Pæana cecinit. Editiore loco Crucigeri conſtiterant: quumq; noſtros, emiſsis duabus bombardis, nullo incommodo affeciſſent, per decliue cum infeſtis ſignis decurrerunt. Commiſſum utrinq; ſumma ui prælium, ita ut fragor ſonitusq; armorũ procul exaudiretur. iãq; ad unius ferè horæ ſpatium pugna durauerat, & neutrò tamen

Poſt faſtam Miſſam

Inſtructæ ſunt acies:

A duobus Magiſtri ſuperbi caduceatoribus

Duo ſtricti gladij

Humiliter accepti:

Poſt adhortationem & Bogarodzica noſtrorum,

Bombardas uerò Crucigerorum,

Pugnatum ſumma ui:

Debilius cornu dextrum nostrorum

tamen inclinabat uictoria. Ibi Crucigeri, animaduertentes debilius esse cornu dextrum nostrorum (in quo Lituani, Russi, Tartari instructi erant) cum aliquot alarum subsidijs maiorem in id impetum dedêre. nec uanus omnino conatus is fuit, Lituanis, Russis atq; Tartaris sensim (dum cataphracti acrius urgent) pedem referentibus, & ad extremum, quum ad unius tamen iugeri spatium utcunq; hostium impetum sustinuissent, in fugam (nec quicquam reuocante Vitoudo) effusis: soli tamen Smolenscij Russi, qui sub tribus signis in eodem cornu constiterant, fœditatem fugæ detestati, eximiæ uirtutis & fortitudinis laudem meruêre: & una turma penitus deleta, duæ reliquæ cum Polonis in lęuo cornu sese coniunxêre. Alia iam ibi erat rerum facies. Nostri enim acerrimè dimicantes, uexillum Regium (cuius signifer fuit Martinus Vurocimouicius, Vexillifer Cracouiensis) ab hostibus deiectũ, summa ui connixi, recuperarunt: ibiq; primùm inclinari cœpit hostilis acies. Interim uerò Lucius quidam Dipoldus Kikericius, miles strenuus, totum corpus armis tectus, ex hostili acie procurrens, Regem, & ipsum armis insignem, infesta hasta petere uidebatur: in eum & Rex uicissim hastam direxerat: sed Sbigneus Olesnicius inermis, cum semifracta hasta præcurrens, ut uel suo periculo Regium auerteret, à latere uibrata hasta Dipoldum de equo deiecit: quẽ Regij satellites interfecêre. Præclarũ & memorabile Nobilis adolescentis facinus: quod Rex postea magnis donis & Episcopa Cracouiensi remuneratus est, quum ille, Sacris initiari cogitans, balteum militarem abnuisset. Iam nostri totam hostium aciem, ingenti strage fractam, profligârant: fugientiumq; terga prementes, eodem impetu castra, iunctis carris atque curribus munita, ceperunt, &

Dißipatum,

Russi Smolenscijs exceptis,

Vexillo à nostris recuperato,

Dipoldo in Regem incurrente

A Sbigneo Olesnicio occiso,

Hostes fracti,

Castra capta,

plures

plures ibi mortales contrucidarunt. Cæsa feruntur ho- *Plurimi cæsi atq;*
stium ea die, quinquaginta millia (in quibus Magister & Commendatores, paucis exceptis, fuêre:) capta, ad qua- *Capti,*
draginta millia: signa militaria relata unum & quinqua- *Signa militaria relata.*
ginta. nec id mirum cuiquam uideri debet. Nam ad centum quadraginta millia hostium fuisse, auctores sunt. & sanè omnis ferè Germania tunc, auctoribus Crucigeris, *Germania tunc ferè omnis conspirauerat in Polonos.*
in exitium Polonorum conspirauerat: Conradus insuper Albus Olesnicensium, & Cazimirus Scecinensium Duces, qui soli ipsi per se affuerant, uiui capti: in castris uerò magna uis tædarum ad incendia Poloniæ, magna catenarum ad uinciendos nostros comparatarum, malo dominorum suorum, reperta. Fertur autem, à multis ex utroq; exercitu, per omne tempus prælij, conspectus esse in aere uenerandus Pontificali habitu uir, dimicantes nostros confirmans, hostibus uerò terrorem incutiens: atq; is D. Stanislaus Episcopus Cracouiensis fuisse, creditur. Et affuit sanè Polonis non obscurè Diuinum auxilium, in eo prælio. Nam de Nobilioribus Polonis pauci cecidêre. *Et tædæ cum catenis comparatæ.* *Diuinitus hanc datam Polonis uictoriam,* *S. Stanislaus testatus.*

DE ACTIS POST VICTORIAM.

Caput VI.

INsequenti die, Sacris inprimis Deo solenni pompa peragendis hymnisq;, iussu Regis, uacatum est: hinc cæsorum funeribus cura impensa. Exhibiti deinde omnes captiui: ac cæteri quidem omnes, sponsione militari à Sbigneo Marsalco obligati, ut se ad diem S. Martini Cracouiæ sisterent, iussu Regis dimissi: dato etiam, pro cuiusq; conditione, uiatico: Cazimirus uerò Scecinensium & Conradus Olesnicẽsium Duces, ac cæteri in Poloniam missi, per arces asseruãdi distributi sunt: de duobus modò, Marquardo Salisbachio Cõmendatore Bran- *Gratiarum actio Deo facta:* *Mortui sepulti:* *Captiui alij dimissi,* *Alij asseruati:* *De duobus tantummodò sumptum supplicium.*

deburgenſi, & Sumbergio, nec quicquã deprecante Rege, à Vitoudo ſumptum propterea ſupplicium: quòd ij, in Colloquio quodam prope Cauunum, matri eius probrum obiecíſſent, & tunc captiui nihil de faſtu ſuo diminuiſſent. Dimiſſus deinde in Poloniã ueredarius cum nuncio uictoriæ, ad Archiepiſcopũ, Epiſcopos, ac Præſides Academiæ, celeriter cunctam Poloniam immenſa lætitia affecit: quamobrem ſolemnes ſupplicationes, apud omnia templa, habitæ: dieſq; tam inſigni uictoria memorabilis, quo Diuiſio Apoſtolorum Chriſti repręſentatur, inter feſtos relatus.

Victoria nunciata in Poloniam,

Supplicationes ſunt habitæ, & Diuiſio Apoſtol. inter dies feſtos relata.

DE MARIEBVRGI OBSIDIONE, ET Pruſsia Regi ſe ſubÿciente. Cap. VII.

MOuit deinde caſtra Rex: & quũ oppida quædam cum arcibus in deditionem accepiſſet, ſeptimis demum caſtris ad Marieburgum peruenit, & poſtridie oppidum expugnauit: parumq; abfuit, quin eodem impetu arcem quoq; caperet. quæ deinde, diſtributo in terna caſtra exercitu, obſideri à noſtris cœpta: bõbardisq; in omnia diſtributis, undiq; quaſſata ſunt mœnia. Dum hæc ita apud Marieburgũ geruntur, pleraq; omnis Nobilitas Pruſsica, Culmenſis, & Pomeranica, cum Epiſcopis quatuor, Culmenſi, Varmienſi, Pomeſaniẽſi, & Sambienſi, ultrò in poteſtatem Regis uenit: arces quoque & oppida in deditionem accepta: inprimis Gedanum, Elbinga, Torunum, Chelmum ſiue Culma, Kynixberga, Suece, Gneua, Tyſciouum ſiue Derſauia, ac cætera reliqua. Sed Elbingenſium maximè ſtudium in Polonos enituit, qui Vernerum Tetingerum Commendatorem ſuum ex arce, quò ſe ex prælio Gruneualdenſi turpi fuga receperat, eiecerunt, arcemq; Regi dediderũt: eam uerò Rex

Marieburgo oppido expugnato, Arce uerò obſeſſa,

Nobilitas cũ Epiſcopis

Et arces cum oppidis,

Elbinga inſigniter, In poteſtatem Regis uenit,

Rex Ioannis Tarnouij, Palatini Cracouiensis, fidei com mẽdauit. Cæterùm Nobilitatem omnem & oppidanos, quum in uerba sua iurassent, suo sibi Iure Rex utrumq; Ordinẽ uiuere permisit: arcesq; inter Proceres & Equites, ne Boemis quidem præteritis, pro meritis cuiusq; distribuit. Obsidebatur à nostris Marieburgũ: iamq; difficilis atq; molesta Boemis mercenarijs, propter frumenti inopiã dysenteria uulgò afflictis, illa obsidio esse cœperat: uerùm Vuladislaus Rex, salutaribus consilijs repudiatis, (quorũ auctor præcipuus erat Nicolaus Tramba Procancellarius, non modò uerbis, sed etiam lachrymis suadens, nequaquam ab expugnatione Marieburgi desistẽdum esse) ad tertium decimum Calendas Octobris incensis statiuis, & mediocri aulicorum comitum præsidio, cum Andrea Brochocio Stumæ, ad infestandam oram Marieburgẽsem relicto, ab obsidione discessit. Iucũdum id fuit spectaculum obsessis: qui eò inopiæ iam redacti fuerant, ut uix pauculos dies Henricus Plauenius arcis Commendator ab eis impetrauerit, ne sese arcemq; Regi dederẽt. Quò minus autem lætus discessus ille discedentibus esset, non maxima res effecit: nempe quòd equus Regius, qui dudum alacriter hinniens adstiterat, dum Rex eum abiturus cõscendit, subitò exanimatus concidit. quæ res mali ominis uulgò est habita. Discedẽs autem Rex, Radinum arcem permunitam (in qua oppugnanda pars exercitus à prælio Gruneual densi frustra tempus triuerat) in deditionem accepit: quum iam eam milites facto impetu, portaq; effracta, ferè cepissent. Quindecim ibi Crucigeri insignes reperti, in Poloniam captiui abducti sunt: reliqua multitudo nihil aduersi passa.

Suoq; Iure utuntur: Arcibusq; pro meritis cuiusq; distributis.

Dum molesta esse cœpit Marieburgẽsibus obsidio, Rex neglectis salutaribus consilijs

Soluit eam.

Malũ omen ueritus.

Radinum arx capta.

DE CRVCIGERIS ITERVM AC TERtiò fusis. Caput VIII.

Henricus Plauenius, adiutus à Gdanẽsibus, exercitum cõtrahit: sed

NOn cessabat interim Henricus Plauenius, qui iam Magister Crucigerorum factus erat: sed undique contrahebat exercitum, acceptis mutuis in stipendium centum millibus florenorum à ciuitate Gdanensi, quæ iam rursus in fidem eius inclinârat. Nessouiæ tunc Rex erat, quum hæc ad eum perlata sunt: neque expediebat, quomodo suis succurreret, uastationemq; ditionis suæ prohiberet: centum modò uel paulò plures hastatos de aulico suo comitatu precibus promissis que adduxit, ut cum suis quisq; ministris Tucholiã, præsidij causa, proficiscerentur: quibus Petrus Mezirocius, gente Stariconius, præfectus est. Opportunè autem Sendiuoius Ostrouicius Palatinus Posnanien sis, & Dobrogostus Samotulius Castellanus, & Martinus Labissinius Palatinus Brestensis, cum suis cohortibus sese coniunxere. Erant tunc in propinquo satis magnæ uires hostium cum Michaele Cochmeistro: atq; ij quidem, ut de aduentu & paucitate nostrorum cognouerunt, raptim tanquam ad certam prædam contenderunt, ut nostros nec opinãtes opprimerent. nec Poloni quidem pugnandi moram fecere. Prius uerò quàm signa canerent, Conradus Nemcius Silesius in medium procurrit, aliquẽ de Polonis ad singulare certamen prouocans: incunctanterq; sese ipsi Ioannes Scicius, gente Doliuius, obtulit: uictus atq; captus à Polono Silesius: confestimq;, sublato utrinq; clamore, signa collata. Committitur atrox prælium: bis quasi ex cõposito, defatigatis utrinq; militibus, pugna intermissa & redintegrata fuit: tertiò uerò, refocillatis uiribus, adeò acriter concursum est, ut obstinatis utrinq; uel ad uincendum, uel ad moriendum animis, pugnarent.

A non multis nostris,

Cum Duce exercitus Michaele Cochmeistro,

Victo prius singulari certamine Nemcio Silesio, à Ioanne Scicio,

Post acre utrinq; certamen,

Ibi

Ibi Ioannes Ostrouicius, cognomento Nassianus, gente Toporus, adacto equo uexilliferum hostilem obtruncat: uexillumq; quo uno totus exercitus utebatur, abripit. qua re tandem hostium acies perturbari, ac deteriori loco esse cœpit: tum uerò auersi fugam capessunt, premunt terga fugientium nostri. Cæsa feruntur eo prælio hostium ad octo millia: atq; ea uictoria ita uires atq; animi Crucigerorum fracti sunt, ut per multos annos posthea nunquam auderent rem uniuersæ dimicationi committere. Porrò nostri motis castris, Inouuladislauiã ad Regem cum longo captiuorum ordine peruenêre: ibiq; omnibus à Rege gratiæ actæ, ac per ampla munera data sunt. Captiuos autem recreatos, & benignè consolatos, ac militari sponsione obligatos, ut se ad diem certum sisterent, dimisit: excepto Michaele Cochmeistero Duce exercitus, quem aliquandiu in arce Chencinensi in uinculis habuit. Fusus quoq; deinde Crucigerorum exercitus fuit, Maioribus Polonis iussu Regis expeditionẽ facientibus. quibus cladibus permotus Plauenius Magister Crucigerorum, non ausus denuò fortunam aduersus Regem tentare, reliquias profligati exercitus ad Stumam arcem duxit, atq; hanc in deditionem accepit. pòst Turonenses quoq; atq; Gdanenses ad Crucigeros defecêre: quibus Magister acceptis, arcem Turonensem nequidquam oppugnauit. Nam ea strenuè à præsidio Regio defensa est.

Ioanne Ostrouicio

Vexillum auferente.

Vincitur.

Animi Crucigerorum fracti.

Rex, erga suos gratus.

Captiuos dimittit.

Duce excepto.

Iterum Crucigeri fusi:

Stumamq; & Torunũ cum Gdano recipiunt, sed non arcem Turonensem.

DE VOTIS A VVLADISLAO PERsolutis, Pomerania uastata, exercitu Vngarorum profligato, Liuonibus Crucigeris cæsis, pace cum Crucigeris facta, obedientia Pontifici delata, & uexillis suspensis.

Cap. IX.

Gnesnæ et Posnaniæ facta uota Rex persoluit, &

REx postea Gnesnam ad sepulchrum D. Adalberti, & Posnaniam ad eȩdem Corporis Christi, uotorum (quæ ante prælium Gruneualdense nuncuparat) exsoluendorum causa profectus: Equestrem ordinem totius illius tractus denuò exciuit, Pomeraniam'que omnem, omissa arcium & oppidorum oppugnatione, longè lateq; ferro & igni uastauit. Dum autem hæc in Prussia aguntur, interea Sigismũdus Rex Vngarorum, quò auxilium Crucigeris ferret, promissisq; (ob quæ quadraginta millia florenorum à Crucigeris acceperat) satisfaceret, Sciborium Transyluanienſem Palatinũ cum duodecim Boemorum, Morauorum & Austriorum uexillis, ad uastandam Poloniam misit: sed celeriter nostri ad primum nuncium Regis concurrentes, hostem, præda ex agro Sandecensi capta grauem, abeuntem persequuti sunt, & nõ procul à Barteſa siue Bardeouia adepti, magnoq; impetu adorti, profligarunt. Hoc eodem tempore, memorabili rursus uictoria de Liuonibus potiti sunt nostri. Hermanus enim Liuonienſium Crucigerorum Magister, ualidum ex Germania & Boemia in Prussiam adduxerat exercitum: eoq; apud Golubum relicto, ipse cum paucis equitibus Marieburgũ ad Brusienses Crucigeros profectus erat. id quũ comperissent nostri, qui Ripini & Bobrouunicis in præfidijs erant, ausi facinus audax, ductore Dobeslao Puchala, gente Vienauio. Ad hostem enim uiris armisq; longè superiorem contendere; &

Pomeraniam uastat.

Sigismundus Vng. Rex conductus à Crucigeris

Poloniam uastans,

A nostris

Profligatus.

Hermani Liuonienſium Magistri exercitum ualidum, Golubæ relictum,

Pauci nostri audacter nimis, Puchala Duce,

re: & insidijs apto loco dispositis, pauci per agros palantes sub Goluba sese ostendêre. Eos igitur hostes auidius persecuti, locum insidiarum incautè præteruecti sunt: quos Puchala à tergo adortus, perterritos usque ad oppidum persecutus est. Oppidani uerò id animaduertentes (ueriti, ne patentibus portis nostri, permixti suis, in oppidum irrumperent) portas clauserunt. Ita excluſi oppido hostes, quum cæderentur passim in medio, proiectis armis, supplices nostris sese dediderunt: & quadruplo maior numerus captiuorum, quàm eorum qui eos ceperant, fuisse proditur. Pace demum cum Crucigeris (instante maximè Vitoudo) certis conditionibus constituta: dimisso q; exercitu, Vuladislaus Rex ad Ioãnem Pontificem Max. qui Alexandro quinto succesſit, Oratores suos cum peramplis donis misit: eiq; tãquam Christi uicario & diui Petri succeſſori, obedientiam suam detulit. Venit deinde rex Cracouiam, pedibus (Religionis causa) incedens, uexillaq; & signa militaria unum & quinquaginta de Crucigeris capta, in sempiternam tam insignis uictoriæ memoriam, in basilica suspendit: quæ in hunc usq; diem extant.

Persequuntur: &

Cæsos capiunt,

Se quadruplo plures.

Pace cũ Crucigeris facta,

Rex Pontifici nouo

Cum donis missis obedientiam defert: &

Vexilla in Ecclesia Cracouiensi suspendit.

DE VENETORVM ET TARTARORVM AD Regem Legatione, Sigismundi cum Rege reconciliatione, & Scepusiensi tractu oppignerato.

Caput X.

SEquentis anni (qui fuit 1412.) initio, aduenit Venetorum Legatio, quingentorum hastatorum stipendium Regi pollicens, si Sigismundo, Vngarorum Regi, bellum facere pergeret (iam enim creatus erat Cæsar Sigismundus, & facesſebant ei negotium Veneti in Dalmatia:) quod quum sensisset agi à Venetis Sigismũdus, misit

Ann. 1412.

Veneti Regẽ urgent ad faciendum bellũ Sigismundo, Cæsari iã creato: sed Sigismũdus,

misit & ipse Legatos ad Vuladislaum de renouãdo fœdere, aut certè de Conuentu & Colloquio. Aegrè Conuentu Lubouuliam impetrato, prior Anna Regina Poloniæ eò profecta est, Barbaram sororem, quæ cum Sigismũdo nupta erat, uisum: uenienti autem Vuladislao Sigismundus obuiam prodijt unà cum uxore, usq; ad iugum montis: tandemq; in gratiam Reges, pactis iureiurando mutuo firmatis, redierunt. Budam uerò (Sigismundo petente) Vuladislaus profectus, splendidam Legationem Tartarorum cum muneribus, maxima sibi auxilia (si cubi opus esset) pollicentium, habuit. Honorificentissima hæc ei fuit Legatio, apud exteros. Amplissimis dein muneribus à Sigismundo donatus, per Morauiam in Poloniam reuertit, quinto demũ mense, postea quam in Vngariam ingressus fuerat. Erant autem præcipua dona, quæ à Sigismundo acceperat: Corona, sceptrum, & pomum, aurea, Boleslai Chrobri gladius, & insignia Regni, quæ Elizabeta Ludouici Regis mater in Vngariam asportauerat: ea Rex, Cracouiam ingrediens, publicè sibi præferri iussit. Venerant postea ad eũ Legati à Sigismundo Rege, qui octoginta millia florenorum Pragensium ab eo mutua acceperunt, dato ei in pignus Scepusiensi tractu omni, arce modò excepta. atque ex eo tempore Scepusium in ditione Polonorũ est, usq; in hanc diem.

Habito cum Rege colloquio, præsente Anna Regina,

Redit cum eo in gratiam. Budæ Legatio Tartarorum ad Regẽ honorifica.

Rex redit in Poloniã cum amplissimis

Muneribus.

Regi oppignoratus à Sigismundo

Scepusiensis tractus.

DE LITVANORVM ET POLONORVM fœderibus renouatis, Samagitiaq; ad Religionem conuersa. Cap. XI.

In Conuentu supra Bugũ, fœdera cum

REuertens ex Vngaria Vuladislaus, suas omnes peragrauit ditiones: & apud Grodlum supra Bugum amnem, Polonorum & Lituanorum Conuentũ habuit. ibi

ibi fœdera inter has duas nationes renouata: cõcessumque ius Nobilitatis Lituanis, ijs duntaxat, qui ritus Ecclesiæ Romanæ & Catholicæ seruarent: ijsdem ut insignibus, ijsdem prærogatiuis, quibus Polona Nobilitas, uterentur: honores uerò & magistratus ne alienis ab Ecclesiæ Romanæ institutis mandarentur. Inde porrò in Samagitiam profectus, gentem eam, quæ nondum falsorum Deorum cultum penitus abdicarat, magno studio magnaq; cura, extinctis sacris ignibus, succisis lucis, necatisq; serpentibus & alijs sacris animalibus, ad Religionem Christianam conuertit, non modò pij Regis, sed etiam Apostoli fungens officio: suggerentibus sacerdotibus nostris, quæ diceret, quæue faceret: quum ipsi Barbaros loquentes non intelligerent, nec ab eis uicissim intelligerentur. Episcopum etiam apud Mednicos, attributis agris & reditibus, & Parœcos duodecim instituit.

Lituanis renouata: & Nobilitati eorum, Romanam fidē profitentium, eadem quæ Polonis concessa.

Samagitiam Rex,

Extirpata idololatria,

Christianam facit: &

Episcopum Mednicensem cum 12 Parochijs instituit.

DE NOVA IN CRVCIGEROS EXPEditione, & causa iudicio Concilij Constantiensis submissa. Cap. XII.

INde porrò post anni sequentis initium, qui fuit 1414, propter multas iniurias Regno illatas, expeditionem nouam in Crucigeros, Polonis, Russis, Lituanis, cunctis indixit: quare conuenerunt copiæ ex omni Polonia, Russia, Lituania, & Masouia: erat & mercenariorum militum, ex Boemis & Silesijs, non exiguus numerus: adhæc Silesiorum Duces. Itaque Rex non moratus diutius, in terram hostilem duxit exercitum: oppida & castella multa partim ui expugnata, partim in deditionem accepta. Venit interim Legatus Pontificis Ioannis XXIII, Ioãnes Lausanensis Episcopus: qui impetrauit

An. 1414. Expeditio iterum cõtra Crucigeros indicta,

Dum Rex iã subijcit sibi Prussiam,

Legatus Pontif. ab eo impetrat, ut

Causam suã iudicio Conc. Const. subijciat.

facilè à Rege, ut duorum annorum inducijs constitutis, Constantiensis Concilij iudicio causam & controuersiam suam omnem cum Crucigeris permitteret. Itaque Rex dimisso exercitu, de Consilij sententia Legatos ad Concilium misit: inter quos Andream Lascarem, qui decreto Collegij, cum uoluntate Regia coniuncto, Episcopatum Posnaniensem ægrè admodũ suscepit: uir bonus, & non ignarus, quantum onus in se susciperet. cuius quum perpaucos similes nostra ætas habeat, hoc libentius tam rarum integritatis & modestiæ exemplum commemorauimus.

Andreas Lascar ægrè admodum assentitur Episcopus fieri.

DE TVRCIS COHIBITIS, PALATINO Valachiæ, & Constantinopolitanis à Turcis oppressis. Cap. XIII.

Vuladislaus, absente Sigismundo Turcas ab Vngaria

PEr hæc tempora, Vuladislaus Rex erga Sigismundum amici functus officio est. Nam Turcas, illo absente Vngariã infestantes, Bosnamq; (prius à Sigismundo recuperatã) ipsi iterum (fusis profligatisq; Vngaris) eripiẽtes, missa ad eos graui & minaci Legatione, cohibuit: & sex annorũ inducias inter eas gẽtes, captiuis Vngaris Proceribus liberatis, cõfecit: pacem quoq; perpetuam confeciſſet, ni Pipo Florẽtinus Themesiensis temerè omnia turbasset. Interea etiã Vuladislaus Rex Lituaniam, Poloniam, Russiam, continentibus ferè itineribus obiuit: & Sniatini quum esset in Russia, ante Pencecosten anni sequentis 1415, uenit ad eum Palatinus Valachorũ, permagna Nobilitatis suę caterua stipatus: adoratoq; publicè Rege, & uexillo ad pedes eius proiecto, & dato cõceptis uerbis iureiurãdo, in fide atq; clientela eius & Polonorũ se fore semper, promisit. Venit & ab Imperatore & Patriarcha Constantinopolitano Legatio, frumentarium subsidium petens. Vehementer enim

Cohibet: & liberatis captiuis, pacem confici.

Obeunte Rege Regnum suum,

An. 1415. *Palatinus Valachorũ in clientelã recipitur, & Constantinopolitani cõtra Turcas subsidiũ frumentarium à Rege accipiunt.*

à Tur-

â Turcis infestabantur & premebantur. Vuladislaus itaq; Rex inopia laborantibus Constantinopolitanis liberaliter opitulatus, & in Cacybeio portu maris Ponti, qui in ditione Polonorum tunc erat, frumentum admensus est.

LIBER XIIII.

DE TERTIIS VVLADISLAI NVPTIIS, & Reginæ Elizabetæ coronatione.

Caput I.

ANno sequenti, Annam Reginam mortuam Cracouiæ Rex sepeliuit: nec multo pòst ingens uis Tartarorum, Duce Ediga in Kiouiensem tractum improuisò effusa, ferro igniq; omnia depopulata est: urbemq; ipsam Kiouiã diripuit ac diruit, quæ ex eo tempore splendorem pristinum nunquam recuperauit: Rex uerò pro eo quòd hostes bello persequi debuit, Sanoci nuptias celebrauit, indignas illa ætate, & nomine & dignitate sua: ducta in matrimonium Elizabeta Pilecia, Ottonis Palatini quondam Sendomirienſis filia, uidua prouectę iam ætatis & effœta. inde Cracouiam indicto Conuentu, Reginam quoque eam ritu solenni fecit, necquidquam aduersantibus nonnullis Proceribus, & inprimis Sendiuoio Ostrorogo Palatino Posnanienſi. Quoniam uerò ab Archiepiscopo Leopolienſi, Ioanne Ressouio, coronata erat: ueritus Nicolaus Archiepiscopus Gnesnenſis, qui tunc in Concilio Constantienſi erat, ne sibi posteris q; suis ea prærogatiua Reges & Reginas coronandi surriperetur, obtinuit apud Cõcilium, ut Archie-

Ann. 1416. *Anna Regina mortua, Tartariq; Kiouiam populantibus.*

Rex tertias nuptias celebrat se indignissimas.

Regina Elizabet coronata ab Archiepisc. Leopolensi.

Archiepisc. Gnesnēsis in Concilio Constant. Primas Regni constituitur.

piscopus Gnesnensis deinceps Primas Poloniæ haberetur. Post eas autem nuptias aliquanto tempore contigit Vuladislaum Posnania Srodam proficisci: ibiq; subitò atris nubibus cœlum obductum, fulmen magno fragore emisit: & quadrigas carpēto quo Rex uehebatur iunctas, duosq; stipatores Regios, & equos complures alios, uno ictu interfecit. Rex quum aliquandiu exanimatus iacuisset, tandem respirauit, cætera sospes, præterquòd surdaster paucos dies, & modico manus dextræ dolore affectus fuit. Creditum est uulgò, propter incestum matrimonium diuinitùs eo terrore correptum fuisse. Nam Elizabetę mater Vuladislaum ipsum de sacro Fonte leuauerat, eiusq; patrina fuit.

Fulmen horrendū in Regem.

Propter incestas nuptias.

DE TVMVLTV PROPTER REGINAM & morte eius, Regnoq; Boemorum repudiato. Caput. II.

In comitijs Lencicien. sib.

COmitia Rex postea Lencicię celebrauit: in quibus parum abfuit res à pernicioſa seditione & cędę. Infensa erat Elizabeta Regina Alberto Episcopo Cracouiensi, quòd is matrimoniū eius cum Rege inprimis improbabat: tum quòd Ioanni filio eius, quem Vincentio Granouio pepererat, diploma de Comitatu, quo is à Rege contra Leges publicas ornatus erat, non signabat. quare eò Regem perpulerat, ut Episcopo, indicta causa, Cancellarij munus abrogaret. Et mortua quidem est Regina ante diem comitiorum, publica omnium ordinum (præterquam Regis ipsius) lætitia: iudicium tamen nihilominus in Episcopum institutum est. Non tulerunt id Episcopi fratres, propinqui & clientes, quorum numerosa turba stipatus aduenerat: crescebat iniurijs & conuitijs mutuis tumultus. Rex cum Primoribus in penitius cubiculum se subduxit: & ni mox porta arcis clausa,

Regina infensa Episcopo Cracouiēsi.

Ante comitia tamen mortua.

Tumultus coortus

clausa, ponsq; sublatus esset, multum ibi sanguinis effusum fuisset. Postea tamen repressa à Primoribus glisces seditio, Rexq; reconciliatus est reis. Consultatum deinde est de Repub. & inprimis de Boemis, an eos Rex, iterum atq; iterum petentes, in fidem suam reciperet: & re diligentius in aliquot Conuentibus agitata, placuit, ut Rex Regnum, à Boemis delatum, ne reciperet, propter hæreses, quæ uariæ totam Boemiam infecerãt. id tamen adiectum: Si illi in uiam rectæ Religionis, & ad societatem uniuersæ Ecclesiæ redire uelint, Reipub. Christianæ causa, si ita Pontifici Max. uideatur, non esse recusaturum, quin id Regnum suscipiat.

Vix est sopitus.
Regnum Vuladislao à Boemis delatum.
Propter hæresim non est susceptum, nisi ad Catholicam redirent.

DE HEDVIGIS FILIAE SPONSALIBVS, quartis Vuladislai nuptijs, pecunia Regi ab Ecclesiasticis denegata, & bello cum Crucigeris gesto. Caput III.

DVm hæc ita fiunt, Vuladislaus Rex cum Friderico Marchione Brãdeburgensi affinitatem iunxit, despõsa filio eius natu maximo Friderico unica filia sua Heduigi: atq; is, quum impubes etiam tum esset, in aula Regia honestè & liberaliter educatus est. Incõsulto dein Senatu Polonico Vuladislaus quartas nuptias cũ Zonca Russa (cui postea Sophiæ nomen fuit) Andreæ Kiouiensium Ducis & sororis Vitoudi filia, celebrauit: id uerò matrimonium sine dote Vitoudus conciliauit. In Poloniam Rex reuersus, poposcerat Ordinem Ecclesiasticum quinq; millia florenorum, quæ ei Pont. Max. exigenda concesserat: uerùm de Synodi sententia, negata sunt, ne quid eiusmodi in consuetudinẽ ueniret, & quòd nullum tunc bellum Rex aduersus hæreticos Boemos gerebat. Nam in eum usum eam exactionem Pontifex

Heduigis Vuladislai Friderico desponsa.
Quarta uxor Vuladislai Sophia.
Præfecti Ecclesiarum pecuniam à Pontif. concessam Regi denegant, Propter iustas causas.

Ad Crucigeros Sigismundi literis

indulserat. Bellum deinde Regi cum Crucigeris, præter omnem opinionem, exarsit, Sigismundo etiam Cæsare Crucigeros ad inferendum Polonis bellum, per homines habitu mendicorum ornatos, clàm incitante: sed lite-

Apud mendicum Deprehensis,

ræ, inter uestes unius mendici apud Coninum (quod Maioris Poloniæ oppidum est) fortè mortui inuentæ, dolum detexerunt. Intra paucos igitur dies uniuersæ Re-

Intra paucos dies

gis copiæ, è Polonia, Russia & Lituania, quò iussæ sunt, conuenêre: ingressusq; Rex hostilem terram, compo-

Prussiam populatur Rex:

sito agmine, perinde ac si hostes in conspectu essent, incedebat, & agros eorum longè lateq; populatus est: hostes etiam ipsos aliquot cladibus affecit: pagos & uillas eorum uastauit, & arces aliquot cepit. tum illi inauspicati belli pertæsi, & Nobilitatis oppidanorumq; suorum

Paceq; Crucigeris donata,

clamoribus & querimonijs defatigati, pacẽ à Rege certis conditionibus impetrarunt: & Sigismundus ipse Cæsar, interuenientibus Vngaris Proceribus cum Vuladislao congressus, pacem cum eo renouauit.

Cum Sigismundo renouat eandem.

DE CORONATIONE REGINAE SOPHIAE, Vuladislao filio nato, clauo Christi, & peste.

Caput IIII.

Ann. 1424. *Sophiæ Reginæ coronatio celeberrima, &*

ANno deinde 1424, duodecima Februarij, Sophiæ Reginæ diadema solẽni ritu impositum est. quam celebritatem, præter Polonos & Lituanos Proceres, Sigismundus Cæsar cum Barbara uxore, Ericus Rex Danorum, qui tunc fortè Hierosolyma (Religionis ergò) iter habebat, ac multi Germaniæ Duces, cohonestarunt. Natus est demum Vuladislao filius, ingenti patris lætitia: & post quartum demum mensem Religioni Christianæ initiatus, Vuladislai nomen accepit. Adfuerunt autem ei ceremoniæ Pontificis Maximi, Cæsa-

Vuladislai filij ortus.

ris,

tis, Venetorum, & Mediolanensium Ducum, & nonnullorum aliorum Principum à Rege inuitatorum Legati, cum amplis donis, puerperæ allatis: Vitoudus uerò argenteas cunas centum pondo puero misit: remisitq; uicissim Vuladislaus omnibus munera. Aduenit postea Legatus Pontificis, Latinus Vrsinus Cardinalis Episcopus Hostiensis, afferens Regi dono unum de clauis, quibus Christus Iesus, auctor salutis nostræ, cruci affixus est: acceptusq; est summo cum honore, & clauus sacer, uoluntate Regis, in basilicam Cracouiensem illatus. ubi in hanc usque diem asseruatur. Biennio pòst pestis ingens Poloniam & Lituaniam peruagata est, ita ut Rex cum Regina & Vitoudo in syluis degere cogerentur, ubi quum uacaret uenationi, casu equi crus fregit: in quo curando menses aliquot Crasnostaui absumpsit.

Clauus unus crucis Christi donatus Regi.

Pestis grauissima, &

Crus Regis fractum.

DE SVCCESSIONE INFANTIS VVLADislai, & Regina adulterij insimulata. Caput V.

ANno uerò 1426, ad Pentecosten comitia Lenciciæ habita sunt: in quibus à Rege res magna tentata, sed non impetrata est, quum is promissa, eam ob rem in superioris anni comitijs Brestensibus facta, non præstaret. Promiserat autem, confirmaturum & aucturum se Nobilitatis libertatem & prærogatiuas, stationes Ecclesijs & monasterijs remissurum, Cuiauienses autem auenæ pensione liberaturum, si filium suum, anno superiore natum, Regem post se designarent: ut ijs de rebus Rex, in proximis futuris comitijs, diplomatis in singulos tractus seu Palatinatus datis, diligenter caueret: uerùm is mutato (suasu Cæsaris) consilio, quum negaret id se

An. 1426.

Rex, dum promissa non præstat,

Filio infanti

Successionem non impetrat

id se facturum esse, consurgens omnis senatus, diploma suum, quo Regi de filio promittebat, à Sbigneo Episcopo (cuius fidei concreditum fuerat) receptũ, magno fremitu ac tumultu, Rege inspectãte, concerpsit. Sic, re infecta, Conuentus ille solutus est. alia tamen uia Rex id quod cupiebat, postea perfecit: quum singulos Senatores priuatim (quemadmodum Cæsar monuerat) prensasset, & à singulis chirographa exegisset, itemq; à ciuitatibus & plerisq; Conuentibus Nobilitatis, præsertim Russiæ & Podoliæ. Perpauci de Primoribus reperti, qui maiorem Reipublicæ, quàm priuatorum commodorum suorum & gratiæ Regiæ, rationem ducerent. Insequens annus nulla ferè memorabili re, quàm probro Reginæ, memorabilis est. eius uerò auctor Vitoudus fuit, augente suspicionem, in decrepita Regis ætate, tertio (quod instabat) Reginæ puerperio. quare in id facilè credulum hominem, ut in pudicitiam Reginæ inquireret, induxit: captæq; duæ puellæ, pedisequæ Reginę, Catarina & Elizabeta sorores Sciucouiæ, quę omnium esse conscię uidebantur, terrore tormentorum adhibito confessæ sunt de libidinibus Reginæ, sed uerẽne an falsò, incertum est: Regina uerò non audita, plena mœroris ex tam insigni infamia, Cracouiã remissa est. Remittebatur deinde in Lituaniam, asseruanda in custodia: ni Poloni Proceres, & inprimis Ioannes Tarnouius Palatinus Cracouiensis, cuius magna tunc erat auctoritas, dissuasisset. Is enim, quũ id à Rege clàm agi, ex apparatu curruum & mox ipsius cõfessione, cognouisset, percontatus est Regem, Quid pueris, ex ea natis, facturus esset? quumq; Rex, secum eos fore, & in spem Regni educatũ iri, respondisset: Apage, inquit Tarnouius: túne Reges nobis relinquere uis, quos ipse, dum matrem eorum

In comitijs:

Sed priuatim prensans singulos, uoti fit compos.

Regina à Vitoudo insimulata adulterij,

Facta pedisequarum confessione,

Ipsa uerò non audita,

Ioannis Tarnouij prudentia &

rum probro afficis, pro tuis liberis non agnoscis? Cæterùm Senatus frequens eò rem perduxit, ut Regina se, suo ipsius & septem honestarum ac Nobilium fœminarum iureiurando, purgaret. Tunc autem non multo pòst Regina filium peperit, cui Andreæ Cazimiro nomen fuit: atq; ita Reginæ infamia conquieuit.

Frequentis Senatus studio, purgat se iureiurando.

Paritq; Andream Cazimirum.

DE VITOVDI AMBITIONE, ET SBIgnei Episcopi atq; Ioannis Tarnouij integritate.

Caput VI.

SIgismundus Cæsar maleuolentia quadam ductus, ut Vuladislao Regi incommodaret, Vitoudum illi infensum reddere constituit: quare societatem cum Vitoudo iniit, ac diadema ipsi Regium pollicitus est, ut eum cum Vuladislao & Polonis committeret. Non recusabat quidem id Vitoudus, homo ambitiosus & ingentis spiritus: sed negabat sibi, inuito Vuladislao, accipere licere. Itaq; ad Vuladislaum callidè & blandè affectata à Cæsare & uxore eius uia, perfectum est, ut is, cohonestandæ patriæ gratia, non abnueret, si Senatus Polonicus assentiretur. Ad Senatum uerò relatum, in comitijs, Luscí quum esset: princeps Albertus Iastrembecius Archiepiscopus Gnesnensis, longis uerborum ambagibus usus, nihil tamen certi statuebat. Post hunc Sbigneus Olesnicius, Cracouiensis Episcopus, grauissimis uerbis, Vitoudi præsens consilium reprehendit: pactorum conuentorum, quæ Rex quæq; ipse cum Polonis sanctissimo iureiurãdo interposito olim firmassent, & quibus Lituaniam Poloniæ adiunxissent, admonuit: turpem esse prudenti seni, & saturo gloriæ Principi, intempestiuam illam ambitionem: cogitaret, uenenatam esse illam offam & exitiale munus, quod sibi à communi ho-

A Sigismundo Cæsare Vitoudus

Diadema Regium promissum habens,

Regem in suã facilè sententiam inducit:

Sed Senatus Polonicus,

Sbigneo Episcopo auctore præcipuo &

ſte Cæſare offerretur: non hoc illum agere, ut honorem ipſi habeat, ſed ut diſsidium inter eum & Vuladislaum faciat: &, quos coniunctos nullo incommodo poſsit afficere, diſiunctis ac diſsidentibus omne malorum genus inuehat. Hęc & multa alia elocutum Sbigneum excepit Ioannes Tarnouius, Palatinus Cracouienſis, graui oratione & ipſe rem illam & conatum Vitoudi exaggerauit: hos frequens Senatus magno conſenſu ſecutus eſt. Itaq; repulſam paſſus Vitoudus, iratus fremẽsq; è Senatu ſe proripuit. Nec mora, Proceres Luſco frequentes diſcedunt: quos Rex proxima nocte ſecutus eſt. Miſit autem poſtea Vitoudus Gaſtoudum Palatinum Vilnenſem, & Rombudum Marſalcum, Oratores ad Regem, & ad Primores Polonos, qui frequentes ad Regem Corcinum conuenerant: fuitq; hæc Oratorum extrema oratio, Vitoudum, ſiue uolentibus ſiue nolentibus Polonis, Regem fore. Decreta eſt itaq; Legatio ad Vitoudum, cuius Principes fuere, Sbigneus Epiſcopus, & Ioannes Tarnouius Palatinus Cracouiẽſis: hisq; datum in mandatis, ut ſi aliter animum Vitoudi à propoſito deflectere nequeant, Polonorum Regnum, concedente Rege, ad eum deferrent: ut, quando tam appetens eſſet Regni, ab amicis id potius, quàm ab inimicis, accipiat. Vuladislaus quidem, non tam altos ſpiritus nactus, & priſtinum ingenij uigorem magis ac magis indies hebeſcentem, uiresq; ſuas exhauſtas ſentiens, non grauatè Vitoudo, longè uegetiori, Regnum concedebat, cuius iam ipſe ſatur erat: & filios paruos habebat, Regno adminiſtrando inutiles: ad quos tamen id, Vitoudo nullos relinquente liberos, rediturum eſſe haud multo pòſt, intelligebat. Iam enim & Vitoudus octogeſimum annum exceſſerat. Reſpondit Vitoudus Legatis:

Ioanne Tarnouio,

Nullo modo aßẽtiri uult.

Poſt alteram Vitoudi obſtinatam petitionem,

Legati ad eum miſſi

Cum Regno potius Polonię offerẽdo,

Vitoudo id reſpuente,

tis: Nolle se esse tam impudentem & impium, ut Vuladislaum Regno priuaret: cæterùm cœpto per omnium Gentium ac Principum ora uulgato desistere, turpe sibi & indecorum uideri: nihil se aduersus Regem & Polonos moliri: sed, si quod bellum sibi ab eis inferatur, omni conatu propulsaturum. Liberius sanè tum cum Vitoudo egit Sbigneus: itaque expostulauit cum eo Vitoudus, quòd solus desiderio suo aduersaretur, Tarnouio collega non adeò aduersante. at Sbigneus, perspectam habens fidem & integritatem Tarnouij, respondit incunctanter: Se quoque ipsi assensurum esse, si Tarnouius assentiretur. Ita Vitoudum refellit uir excelsi animi, & raræ integritatis: nec tamen ille cœpto destitit. *Rem gerunt grauissimè & constantissimè.*

DE SVCCESSORE REGNI ALTERO VVladislai filio, & Vitoudi Cæsarisq; conatibus strenuè impeditis. Caput VII.

INtelligens autem Vuladislaus, quorsum Cæsaris & Vitoudi conatus ac molimina, & noua cum Crucigeris fœdera spectarent, anno sequenti (qui fuit 1430,) comitijs Iedlnam (pagus hic est in tractu Radomensi) indictis (ut Polonorum uoluntates beneficijs suis sibi liberisq; suis obstringeret, Regnique successionem alteri de filijs stabiliret) ueteres priorum Regum ac Principum donationes & immunitates confirmauit, permultaq; Equestri ordini, nonnulla Ecclesiastico, pauca oppidanæ rusticanæq; plebi, de pensionibus & oneribus remisit (quod Priuilegium eius Iedlnæ datum, abundè testatur.) receptum Regi uicissim, de alterutro filio, uter aptior administrando Regno fore uideretur, Rege creando: &, quum adoleuerit, & prærogatiuas atq; beneficia *Rex, scopum Cæsaris & Vitoudi consiliorum uidet.* An. 1430. *In comitijs Iedlnensibus* *Libertates multas dat Polonis, &* *Filio suo successionem impetrat.*

neficia superiorum Regum, cunctis Ordinibus publicè data, confirmauerit, coronando. Rex ubi nulla ratione Vitoudum de sententia deduci posse animaduertit, si-mulq; maturari coronationem ad XVI Calendas Septembris didicit (nescit enim ambitio modum, si semel ei habenas laxaueris:) negotiũ dat Ioanni Czarncouio, Succamerario Posnanensi, nobili & impigro homini, ut ad confinia Poloniæ & Saxoniæ obseruaret, atq; internuncios Cæsaris & Vitoudi, per Prussiam ultrò citróque commeantes, interciperet. Nec malè succesit Czarncouio negotium. Etenim Baptistam Cigallam Iureconsultum Genuensem, & Sigismundum Rothum Silesium, à Cæsare ad Vitoudum proficiscentes cepit, scripturasq; ad Regem, ab eis ablatas, attulit. Missi autem ij erant, ut Vitoudo dubitationem omnem eximerent (qui dubitabat, an Rex Romanorum, qui Imperatorium diadema nondum adeptus est, potestatem habeat noui Regni instituendi:) simulq; ut diplomata Cæsarea, quibus in Lituania Regnum constituebatur, & Vitoudus Rex creabatur, ipsi afferrent: ac diadema ad tempus allatum iri ab alijs Legatis, promitterẽt. Quum uerò Czarncouius, splendidè pro meritis à Rege remuneratus, propter aduersam ualetudinem ei custodiæ diutius uacare non posset: Nobilitas omnis Maioris Poloniæ, Sendiuoio Ostrorogo Palatino & Præfecto, Dobrogosto Samotulio Castellano Posnanensi, & Iarando Bruzeuio Palatino Vuladislauiensi ducibus, nemine iubente, quasi sublato signo armata, uias & syluas omnes insedit, dimissis quoquò uersus exploratoribus: ut, quocunq; opus esset, etiam ad extremum Oceanum Germanicum, cuncta accurreret, uel cum longè maioribus copijs pro patriæ tranquillitate & honore decertare parata-

Vitoudo in sententia persistente, Iamq; die coronationi eius dicta, Ioannes Czarncouius:

Internuncios Cæsaris & Vitoudi intercipit:

Eoq; fortè ægro,

Tota Maioris Poloniæ Nobilitas

Vltrò uias omnes insedit,

parata. Iam Francofordiã, quæ supra Odram est, Legati Cæsarei prætergressi erant, quum, obsideri uias omnes à Polonis, acceperunt: & quum duos menses frustra exspectassent, ad Cæsarem reuersi sunt. nõ omisêre tamen Poloni longiorem custodiam. *Et Legatos à Cæsare euntes arcet.*

DE VVLADISLAO IN LITVANIAM arte Vitoudi euocato, Sbignei integritate inuicta, & Vitoudi morte. Cap. VIII.

QVum ergo Vitoudus, inuitis Vuladislao & Polonis, uoti se compotem fieri posse desperaret, arte sibi tentandum esse duxit, quod aperta ui peragere non poterat. Sciebat, Vuladislaum nõ malum hominẽ haud difficulter exorari à se posse, si eum in Lituaniam, cuius uisendæ desiderio teneri eum nouerat, extraxisset: itaq; misso ad Vuladislaum Legato, præterita excusat, iam se omnem de Regno cogitationem deposuisse ostentat, in Lituaniam Regem ad uenationem inuitat. Cupiebat quidem Rex ire in Lituaniam: sed suspecta erat Proceribus Vitoudi inuitatio: quare mittuntur cum Rege: cùm alij Proceres quidam, tum Sbigneus Episcopus, cuius neq; prudentia facilè circumscribi, neq; integritas corrumpi possit. Non ignorabat hęc Vitoudus: ideoq; quũ Regẽ & cęteros omnes, qui cum eo ueniebant, ab extremis finibus Lituaniæ comiter & liberaliter acciperet, unum Sbigneum negligebat. ubi uerò Vilnam peruentum est, instabat Regi Vitoudus orãdo, ne sibi Regium diadema inuideret. Negabat ille id sibi licere cõcedere, Polonis reclamantibus: Sbigneum prehensandum esse, & quoquo modo expugnandum. Quare allegat Vitoudus ad Sbigneum, qui eum orent suo nomine, & ingen- *Vitoudus. Arte usus. Euocatoq; in Lituaniam Rege, Cui cum alijs adiunctus est Sbigneus, Regnum petit petere: Et Sbigneũ*

tibus promissis onerẽt, ne solus honori suo aduersetur: quòd si pertinacior fieret, & manibus & pedibus adnixurum Vitoudum, ut de Episcopatu deiiciatur. Immotus ad hæc Sbigneus, renũciari Vitoudo iussit: Dignissimum ipsum sibi uideri Regio diademate, & summis quibusq; honoribus: uerùm saluis fœderibus & iurisiurandi religione, assequi id eum non posse. ne erret: non honoris eius gratia id ei suadere Cæsarem & Crucigeros, deuotos & sempiternos nõ magis Polonorũ quàm Lituanorum hostes: sed, ut duos coniunctissimos populos disiunctos commissosq; inter se, intestinis atq; ciuilibus propemodum bellis debilitent atq; deleant. Ponet ergo Vitoudus seniculus, capulo iam proximus, nullos habens liberos, modum inconsideratæ & intempestiuæ ambitioni. se quidem neq; precibus emolliri, neq; largitione corrumpi, neq; minis deterreri posse, quò minus in hoc cupiditati eius aduersetur: pluris apud se esse fidem, uirtutem, & amorem Patriæ, quàm fauorem, gratiam, & omnes thesauros Vitoudi: paratum se esse, non honoris modò, uerùm etiam uitæ discrimen adire pro Patria, quæ tantam illam rem suæ fidei credidisset: neq; falsurum esse unquam eius exspectationem. Atque ita quidem Sbigneus, & multò plura in eam sententiã, non sine magna ipsius Vitoudi admiratione. Inualescebat interim Vitoudi morbus, quem paulo antè (siue ex angore animi, siue alia ex causa) cõtraxerat, ita ut ipse, desperatione uitæ suæ, cogitationem omnem de Regno abiiceret. Rex ubi animaduertit, uiuere eum diutius nõ posse, Sbigneum & cæteros Polonos in Poloniã amandauit: quòd intelligebat, iis præsentibus Suitrigellonem fratrem se Lituanis Ducem (quemadmodum destinabat) præficere non posse. Discedens autem Sbigneus, quum

Responsum prudentissimum, eiusq;

Constantissimam

Integritatẽ,

Admiratur. Vitoudo lethaliter ægrotante,

Sbigneum cũ Proceribus Rex in Poloniã remittit:

Et Sbigneo

quum rogaretur ab Iuliana Vitoudi uxore, ut suppellectilem suam gazamq; inde asportaret, & (si quid humanitùs acciderit) ad Cultum Diuinum conuerteret, assensus non est. Vitoudus uerò, quum se uiribus destitui sentiret, ritu Christiano Sacris procuratus, & uerè Christianum se mori testatus, ueniam superiorum admissorum à Vuladislao petiuit: nec multo pòst apud Trocos spiritum exhalauit, quum aliquantò octogesimum annum excessisset: Princeps impiger, & uegeto ingenio, abstemius in omni uita, nihil præter aquam bibere solitus, in uictu temperans, temporis ita perparcus, ut supra mensam iudicaret, & responsa legatis daret.

uxoris Vitoudi gazam negligentè,

Vitoudus ritu Christiano moritur, Sanè singularis Princeps.

DE ARROGANTI SVITRIGELLONIS IN Lituania Principatu, Podolia callidè illi intercepta, & Rege ex Lituania magnanimiter liberato. Cap. IX.

POst mortem Vitoudi, Lituani & Russorum Proceres suspensi animis hærebant, quidnam secum fieret. Supererat Coributus, Vitoudi frater: sed aberat, Boemorum furori Ducem se præbens. Rex uerò ad Suitrigellonem fratrem summam rei deferre uolebat. quod dum præsenserunt Lituani, certatim ad eum omnes concurrère, studiaq; ei sua probare uelle offerebant. Venit deinde Vilnam ad exequias Vitoudi Suitrigello, ingenti hominum turba stipatus: elatusq; fauore hominum, Vilnensem, Trocensem, & alias quasdam primarias arces, occupauit: & pro Duce se gerere, absq; auctoritate Regis, cœpit: Regem cõtumeliosius tractare: Polonos, qui cum Rege erant, asperius appellare: internuncios, qui à Rege in Poloniam, qui ue ex Polonia ad Regem mittebantur, excutere, epistolasq; refringere. Rex uerò plus

Coributo præterito, Suitrigello fit Dux Lituaniæ.

Superbus & elatus,

Regem & Polonos contemnès asperiusq; tractans,

plus eius amentia atque temeritate, quàm suo periculo, commouebatur: &, quantum poterat, furorem eius lenitate & comitate sua mitigabat. Placatus is iam esse uidebatur, quum res noua oblata denuò furorem eius accendit. Podolij namq; Primores, nimirũ Paulus Episcopus Camenecensis, uir humili quidẽ loco natus, uerùm generosi spiritus, cum alijs quibusdam, cognita celeriter Vitoudi morte, Doigertum Palatinum Vilnensem, qui Podoliam Vitoudi nomine administrabat, rerum omnium adhuc ignarum, euocatum ad colloquium ceperant: arcemq; Cameneciam, Smotriciam, Scalam, & Ceruonigrodum occuparant, & omnem Podoliam facilè in potestatem suam redegerant, ut Regi eam & Polonis restituerent, ne deinceps in ditione Lituanorum ea esset. id ubi factum resciuit Suitrigello, homo uiolentus & impotens, fremere, & maledictis Polonos Regemq; incessere, & palàm uincula aut necem presentibus intentare cœpit. Non deerat Polonis, quãuis paucis, animus, non solùm ad defendendum sese atq; Regem, uerùm etiam ad inuadendum & trucidandum Suitrigellonem: sed Rex, inconsultis omnibus, assensus est de Podolia recuperanda Suitrigelloni, recipienti unà cum Proceribus Lituanis, Regi se eam bona fide redditurum esse, si de ea inter Polonos & Lituanos non conuenerit: eaq; de re Zaclicam Tarlonem in Podoliam cum literis & mandatis misit, qui eam Michaeli Babæ Russo, Suitrigellonis nomine recipiendam & obtinendam traderet. Aegerrimè id ferebat iuuentus Polona, in comitatu Regis existens, & in primis duo iuuenes nobiles, Andreas Tencinius, & Nicolaus Dreuicius Custos Sendomirienſis, cui Rex annulum suum signatorium, Cancellario & Procancellario absentibus, credebat, itaq; hi duo, ducti amore

Podolia uerò sibi prærepta

Furens ac fremens,

Donec Rex, Polonis suis magnanimis inconsultis,

Podoliam ei dari mandaret:

Id tamẽ Tencinius cum Dreuicio impediunt.

ctí amore Patrię, scripsêre Michaeli Bucacio, qui Cameneciam obtinebat: Regem, extrema necessitate adactũ, Podolía Suitrigelloni cedere: quare non modò non parêret mandatis Regijs, uerùm Zaclicam pariter & Babam comprehenderet. Eas literas, quoniam palàm ferri nequibant, Suitrigellone omnes excutiente, conuolutas ceraq; contectas (ut speciem cerei præseferrent) Zaclicæ puero, omnium inscio, ita dederunt, ut is, quũ primùm Cameneciam uenisset, cereum illum Bucacio Prę fecto redderet, atque hæc uerba adderet: ut, si errare ille nollet, ex eo cereo unà cum Magistratu urbano lumen quæreret. Bucacius itaq; non de nihilo illa omnia esse sũspicatus, refracta cera literas inuenit: Zaclicamq; & Babam in custodia habuit. Dum hæc ita fiunt in Lituania, cognouêre tandem Poloni, referente Ioanne Olesnicio Marsalco (qui mille ciclos argenti, & alia quædam munera, post reconciliationem à Suitrigellone Regi donata, in thesaurum Polonicum inferre iussus erat) quo in statu Regis sui res essent: quare de illo liberãdo, secluſa omni mora, agendum sibi esse existimarunt. Grassabatur quidem tunc dira pestis in omnem ferè Poloniam: sed nihilo tamen segnius, comitijs ad sextam diem Decembris Vartam indictis, frequentes conuenerunt. Re autem diligẽtius in Consilio agitata, expeditio in Lituaniam decreta fuit: edictumq;, ut ad mediũ Ianuarij, apud Kianos pagum supra Veprum amnem, armati omnes præstò essent. tentari tamen prius animum Suitrigellonis per Legationem placuit: ad quam obeundam designati, Sbigneus Cracouiensis, & Ioãnes Vuladislauiensis, Episcopi: Sendiuoius Posnanensis, & Ioãnes Lichinius Brestensis, Palatini. Suitrigello ut audiuit, quæ in Vartensibus comitijs acta ac decreta essent, liberum ac

Literis prudenter cereo inuolutis.

Poloni causa tota ex Olesnicio cognita.

De Rege liberando pestis tempore.

In comitijs Vartensibus consultãt: & Expeditione decreta.

Antequam Legati in Lituaniam uenerunt.

Rex liber dimissus.

reconciliatum sibi Regem dimisit: quare & Legati domos reuertêre. Eiusdem autẽ Vartensis Conuentus decreto, cura Regiorũ liberorũ educandorũ ac instituendorum Magistro Vincentio Cotho Dembenio Custodi Gnesnensi, & Petro Ritercio Equiti, mandata est.

Regiorum liberorum curatores.

DE PODOLIA A SVITRIGELLONE uexata, Coributo cum Boemis Hussicis, & Monasterio Cestochouiensi direpto.

Caput X.

POst insequentis anni principium, Rex è Lituania reuersus Sendomiriæ comitia habuit: ibi affertur, Suitrigellonem castella quædam in Podolia intercepisse, Smotricium circumsessum, Trebouulienſem & Leopolienſem oram excursionibus & populationibus diuexari. quare bellum aduersus Suitrigellonem efflagitabant Poloni: sed peruicit Rex, ut Legatio prius ad eum de repetendis rebus mitteretur. Missi itaque Stanislaus Posnanienſis, & Ioannes Chelmenſis, Episcopi: Sendiuoius Posnanienſis, & Ioãnes Lichinius Brestenſis, Palatini, cum his mandatis: ut Suitrigello castella, quæ in Podolia recepisset, redderet: Lusco & Volinia decederet: ad Regem ad certã diem ueniret: ab eoq; Principatum Lituaniæ certis legibus acciperet, quem contrà fœdera perperàm inuasisset. Ferocius his responsum est à Suitrigellone. Nihil enim eorũ quę postulabãtur, faciebat: & affeuerabat, se quidquid egisset, rectè egisse & agere: quin etiam reliquã Podoliam à Rege repetebat. Interea dum hæc fiunt, uenit ad Regẽ Coributus frater Vitoudi, cum cęteris Boemorũ Hussicorũ ducibus, qui post mortẽ Ziscæ cæci Orphanos sese dixêre: qui, quũ Lusaciam diuexassent, Silesiam quoq; longè lateq; hostiliter uastabant: in tẽpla atq; monasteria, in sacerdotes atq;

Suitrigellone inuadente Podoliam,

Legati ad eũ missi

Nihil effecerunt

Cum Coributo, & cęteris Hussitorum post Ziscã ducibus.

atq; monachos, Barbarico furore debacchabantur. Ziscæ autem Ducis sui immanitatem sequebãtur: qui, quasi uiuens parum insaniisset, moriens cutem sibi detrahi, eamq; tympano induci iussit: fore pollicens, ut ad eius tympani sonum animis conciderent ipsorum aduersarij. Cum his itaq; se coniũxerat Coributus. Actum cum his de Religione: adhibiti Doctores Cracouienſis Academiæ, qui errores ipsorum disputando refellerent. Rex ipse simpliciore oratione usus, quanta rerum perturbatio secuta apud eos ex mutata & perturbata Religione, commemorauit: utq; florentissimum quõdam Boemorum Regnum ad interitum properaret, sublatis Magistratibus sacris atq; profanis, direptis ac dirutis templis, abrogatis sanctissimis cerimonijs, sacrosancta Religione contaminata, ac tam uarijs portentosisq; & abominãdis opinionibus discerpta. hęc & alia grauissimè præfatus: surdis tamen auribus Boemi hæc accepêre. Neq; enim facile est, cum impetu semel in præceps ruentes in uiam reuocare. Quoad autem ij substitêre Cracouię, cessatum est à Sacris, interdicto Sbignei Episcopi: itaque, propter solennes Paschæ dies, Cazimiriam Boemi cum Coributo à Rege electi sunt, frementes in Episcopum. Hoc eodem tempore Cestochouiense monasterium (quod, propter peculiarem Virginis Matris cultum, & frequentissimas non modò Polonorum, sed etiam uicinorum peregrinationes, magnis diuitijs refertum esse credebatur) Poloni quidam, qui iam à Boemis latrocinari didicerant, diripuêre: atque, ut patrati sceleris suspicionem à se in Hussicos Boemos auerterent, imagini Virginis Matris uulnus inflixêre: sed minorem opinione prædam reperêre, meritas q; sacrilegij pœnas intra illum ipsum annum expendêre.

De Religione actum.

Frustra.

Iij; interdicto subiecti, In Sbigneum fremunt.

Monasterium Cestochouiense

Direptum.

DE BELLO CVM SVITRIGELLONE GESTO, Regisq; donationibus à Sbigneo Episcopo reprehensis. Cap. XI.

Suitrigello, Legatum insuper Regiũ violans,

DImissis Boemis cum Coributo, bellum Rex cum Suitrigellone gessit, necquidquam Rege eum ad meliorem mentem reuocante: quum is etiam Legatum Regium, Ioannem Brezium, contra Ius Gentium uiolauit. Certatum est leuibus aliquot prælijs cum hoste: in quibus omnibus nostri, uel nullo, uel paruo incõmodo accepto, superiores erant. Suitrigello itaq; ubi se imparem Regis exercitui uidisset, fugam iniit. Ducem suum secutæ copiæ, diuersè & ipsę dilapsę sunt: sed multi mortales ex his in fuga à Polonis cæsi captiq;. Rathnum interim arx Regia, prodẽtibus eam Rutsis defensoribus, à Suitrigellone capta & exusta est. Chelmensisq; ora diuexata: sed eos Ciolcus, Præfecti Chelmensis Vicarius siue Burgrabius (ut uocant) cum centum triginta non amplius hominibus, facto in securos animosè impetu, ultus est, ita ut trecentos ex ijs interficeret, quadraginta uiuos caperet. Per hæc tempora quoq;, in gratiam Suitrigellonis, Valachi clientes Polonorum Podoliam & Rutsiam finitimam infestarunt: quos, ingenti præda è Snatinẽsi, Halicienſi, & Camenecensi agro capta reuertentes, Rutsi Regij, Buczacijs fratrib. ducibus, è castris Regijs curriculo profecti & consecuti, magna strage fuderunt, prædamq; excussérunt. Leopolim deinde Rex profectus est: quò quum ingens Cuiauiensium ac Dobrinensium Equitum multitudo confluueret, opem & subsidium Regis, afflictis & perditis Cruciferico bello rebus suis atq; suorum implorans, magna in cunctos ac profusa liberalitate usus est: quumq; immensis donationibus sese & ærariũ suum exhausisset, Ecclesiastica illis bona

Rathno capto, atq; ora Chelmensi diuexata, Ciolcus cum paucis multos uincit.

Valachis Podoliam & Rutsiam infestantibus

Præda excutitur. Leopoli Rex,

Post profusam liberalitatem, ad Ecclesiastica bona se conuertit:

bona dilargiri cœpit, ut per hyemem duntaxat eorum usufructu sustentarentur. Pernicioſi exempli ea res uisa Antistitibus. Et Archiepiscopus quidē submissius frustra orabat Regē: Sbigneus uerò, maioris animi & constantiæ uir, grauius in eum inuectus est, cùm præterita eius peccata cōmemorans, tum iniustas illas alienorum bonorum donationes reprehendens, & ni cœpto desisteret, grauiore se in eum censura & animaduersione usurum esse minitans: excusantiq; Regi necessitatem, & piam calamitosorum hominum commiserationem, adiecit: Nihil ea commiseratione & misericordia opus futurum fuisse, nisi ipse calamitatem illam tam multis inuexisset. Non enim esse ipsum culpæ expertē, propterea quòd iustum aduersus sceleratum fratrem bellum, quod paruo negotio debellari potuerat, peruersa quadam sua indulgentia duxisset. Ita tunc Sbigneus (quanquam nihil cuiquam Rex in eius diœcesi donarat) nō tam suam, quàm publicam Ecclesiastici ordinis causam agens.

A Sbigneo reprehēditur

Grauissimè

Causam Ecclesiæ agente.

DE VVLADISLAO FILIO REGE DESIgnato, & Sbigneo Regi se propter Boemos Hussicos opponente. Caput XII.

POrrò Rex, de statu Reip. ac de impendentibus undiq; periculis anxius, ad XXIII diem Aprilis Siradiæ Comitia habuit: ibi Vuladislaus, maior natu Regis filius, Regni successor à patre designatus, totiusq; Conuentus suffragijs approbatus est. Reuertentem in minorem Poloniam Legati Boemorum Hussicorum conuenerunt, auxilia contra Crucigeros pollicentes, & Coributo Regem reconciliantes. Grata fuit ea Legatio Regi & Proceribus, bellum in Crucigeros molientibus: quare comiter & lautè Legati habiti sunt: & assentienti-

In comitijs Siradiensib.

Vuladislaus successor Regni designatus.

Boemorum Hussicorum Legatos, à Rege & Proceribus lautè habitos, &

Ad sacra admissos, bus Archiepiscopo & Episcopis, qui tunc aderāt, ad Sacrorum communionem admissi. Perfuncti Legatione, quum reuerterentur, & Cracouiam contra præceptum *Sbigneus à sacris arcet, &* Regis diuertissent, cessatum est à Sacris, mandato Episcopi, licet absentis. Contumelioſum id uisum Boemis, *Indignanti cum pleriſq; Regi* Regi uerò & cæteris Episcopis permolestū fuit, q; Sbigneus unus omniū acta & decreta irrita faceret. Accendebant etiā magis iram Regis, Ioannes Mezicus, Dambrouius Palatinus Russiæ, & Petrus Corsbocus: qui Boemos, honoris causa, iussu Regis deduxerant. itaque excanduit is in Episcopum, & uenienti ad se Vislicíam dextram, beneuolentiæ symbolum, non porrexit: quin asperioribus etiam eum uerbis increpuit, & ne Episcopatu amoueatur comminatus est. At ille imperterritus *Liberè & grauiter suo more respondit, atq;* respondit: Fauorem se, non offensam Regis meritum, arbitrari, quòd solus & salutis & existimationis eius curam haberet, prouideretq; omni ratione, ne Rex meritò
» » pro fautore hæreticorum traducatur: & quum de Religione agitur, neq; Regis, neq; cuiusquam omnino uultum atq; minas se formidare, quin id faciat, quod rectū
» » esse intelligat: auctoritate Archiepiscopi ac cæterorum Episcoporum nihil se hac in parte moueri, habētem adstipulatores Diuini humaniq; Iuris professores: Episcopatus amissione se non terreri, paratum pro Religione exiliū etiam atq; mortem subire. Quum autem Rex subiiceret, se quoque Diuini & humani Iuris peritos diuersæ sententiæ auctores habere: acciti Primores Academiæ *Refutat,* Cracouiēsis, & cum his commissi Ioannes Saffranecius Vuladislauiensis, Ioannes Theologus Chelmensis Episcopi, & Vuladislaus Oporouius Pontificij Iuris peritus Procancellarius Regis (qui postea Vuladislauiensis Episcopus fuit) haud difficulter refutati sunt: nec tamen

ira

ira Regis in Sbigneum resedit: admonitusq; is à Ioanne Tarnouio, Palatino Cracouiensi, ut sibi diligenter caueret: subornatos enim esse à Rege, qui eum de medio tollerent. Et egit quidem gratias Palatino Sbigneus: sed tamẽ nihil ea nocte, in quam sibi periculum comparatum esse acceperat, de cõsuetudine sua remisit. in eodem cubiculo, eodem lecto cubuit: nullam sibi custodiam adhibuit: nocteq; intẽpesta, cum uno sacerdote & puero lumen præferente, ad matutinas precationes templum adijt: neq; aduersi quidquam ei accidit: nec multo pòst sacerdotem Husicum, qui ad Regem uenerat, idem Sbigneus eiecit, uir excelsi animi, & sempiterna posteritatis memoria dignissimus.

Contra mortem intrepidus, &

Sacerdotem Hußicum à Rege eiiciens.

DE CYPRIORVM REGIS LEGATIONE ad Vuladislaum, & Sigismundo Lituaniæ Principe. Cap. XIII.

VEnit autem eodem ad Regem illustris Legatio Iani, Cypriorum & Hierosolymorum & Armeniorum Regis: eius Legationis princeps Balduinus de Noris Marsalcus Cypri, donis Regi & Reginæ oblatis, connubium Heduigis Regiæ filiæ Regis sui filio, ac ducenta millia aureorum numũm ab ipso Rege mutua petebat, bassemq;, hoc est, duas tertias partes Cypriorũ Regni, hypothecæ nomine offerebat: sed nihil impetratũ, quòd & Heduigis iam obierat, & pecuniam Rex se habere, assiduis bellis exhaustus, negauit. Postea Sigismũdus Vitoudi frater, Starodubẽsium Dux, Rege consentiente, Suitrigellone eiecto, Lituaniam omnem in potestatem suam redegit: & ad Regem Oratores misit, iubere se Principem esse Lituanię. Missi ergo in Lituaniam septem de Primoribus Polonorum, conditiones Sigismundo

Legatus Cypriorum Regis,

Quod petierat,

Non impetrauit.

Sigismundus Vitoudi frater,

Susceptis conditionibus,

mundo tulerunt: ut iureiurando interposito reciperet, se in fide & clientela Regis & Polonorum semper futurum: eosdē amicos hostesq; habiturum: Olescū, Grodlum, Rathnum, Lopatinum, & omnem Podoliam, in ditione Polonorum esse passurum: neminem, nisi Regem & liberos eius, in Principatu successorem relicturum: Voliniam, quoad uiueret sibi concessam & adiunctam, quemadmodum & Vitoudo concessa fuerat, se mortuo in ius ac ditionem Polonorum reuersuram esse. Hęc igitur Sigismūdi & ipsius filij Michaelis, Senatusq; Lituanici & uniuersæ Nobilitatis consensu approbata, atque monumentis literarum consignata sunt: ijsq; ritè peractis, Sbigneus Episcopus, princeps Legationis Regiæ, gladium, Principatus insigne, Sigismundo Regis nomine publicè tradidit. qui quidem Principatu potitus, apud Osmianos Suitrigellonis exercitum, è Russis, Tartaris & Liuoniēsibus collectum, fudit: de quo ad decem millia cæsa, quatuor capta sunt: Sigismundus autem monimētum uictoriæ, templum & collegium sacerdotum apud Osmianos instituit. Præcesserat autem hanc insignis etiam alia de Russis uictoria. Nam Theodoretus siue Fetco Ostrorogius, Dux Russorum, partium Suitrigellonis, uir strenuus & bellicosus, longè maiorē nostris habens exercitum, nusquam aperto Marte cum nostris in Podoliæ munitionibus occupatis rem gerebat: sed rei bene gerendæ occasionem nactus, quum iam nostri ex Podolia reuerterentur, & Moraquam limosum & latè restagnātem amnem angusto tramite transirent, subitò magno cum impetu, clamore, ac dissono tubarū tympanorumq; strepitu, nec opinantes nostros adoritur: quum tamen deploratę penè rei nostrorū Diuinum adfuisset auxilium, cæsi sunt hostes, & ad mediam ferè noctem

Princeps fit Lituaniæ: &

Suitrigellone victo,

Ecclesiam collegiatam construit.

Et Fetco Dux Russorum,

Arte nostros circumuenire uelens,

Diuino nititur auxilio:

noctem(quæ tunc ſubluſtris erat)fugati. Magna in hoſte ſtrages edita,& duodecim ſigna capta ſunt. Abeſt autem locus ille prælij à Leopoli, non minus quadraginta milliaribus bene longis: & tamen,quo die hæc geſta ſunt(hoc eſt,ultimo Nouembris)quum Rex in templo (ubi tunc totos dies tranſigebat) Diuinam opem ſedulus imploraret(non ignarus,cum quàm grauibus & inſidioſis hoſtibus exercitui ſuo res eſſet)rumor de victoria ſparſus totam urbem impleuit: nec auctor eius rumoris inueniri potuit, ita ut uana exultaſſe lætitia homines uiderentur.Sed quum poſtero die res omnis cognita eſſet,gratijs Deo actis Rex lætus Cracouiam uenit:& ouans pedibus urbem ingreſſus,apud complura templa feſtas ſupplicationes obiuit,priuſquã arcem aſcenderet.

Victoriaq; publicata mirabiliter.

Rex poſt orationem

Agit Deo gratias.

DE CRVCIGERORVM DITIONE CVM auxilio Boemorum uaſtata,honoreq; matronis & puellis habito. Cap. XIIII.

COmitia demum ad diem S.Ioannis Baptiſtæ indicta: & Boemorum auxilijs utendum eſſe (quamuis refragantibus Epiſcopis) contra Crucigeros,decretum ſancitumq; eſt,& ut Rex in Polonia ſubſiſteret: exercitui uerò uniuerſo & ſummæ rerum præfectus eſt Nicolaus Michalouius,gente Roſeus, Caſtellanus & Præfectus Cracouienſis. Huic itaq; Rex dedit in mandatis, ut hoſtiles regiones longè lateq; uaſtaret,munitionum uerò oppugnationibus abſtineret: ſed non diu mãdatorum Regiorum memor Michalouius, facilè ſibi perſuaderi ab Oſtrorogo paſſus eſt, ut Choiniciam obſideret. Erat oppidum bene munitum, commeatu, præſidio, & omni apparatu belli inſtructiſsimum:tentatis tamen cuniculis atq; ui,quum eis nõ procederet, ſerò Regiorum

Boemorum auxilijs cõtra Crucigeros admiſſis,

Michalouio exercitus Præfecto

Rex mãdat, ab obſidionibus abſtineret:

Fruſtraq; is obſidens Choiniciam,

mandatorum recordatus, quum totos duos menses in obsidione Choiniciæ casso labore consumpsisset, ea solutа, castra mouerunt, & in interiora Pomeraniæ populabundi progressi sunt. Matronis & puellis iustus honor habitus est, adhibitaq; publicè custodia, ne quid contumeliosè in eas fieret, aut ne qua priuatim à quopiam occuleretur: omnes autem ad Vistulam deductæ, traiectæq; nauibus, liberæ dimissæ sunt. Perhonorificum id fuit nostris apud ipsos etiam hostes: omnes eis omnia bona precari: suis uerò, qui longè fuissent in populanda Polonia dissimiles, mala imprecari. Peruastata autem satis, etiam ad mare, Pomerania, mirum est, tum demum Crucigeros de pace & inducijs quàm diligentissimè egisse, quum soli quatuordecim pagi inter lacus & paludes, intacti à nostris relinquerentur. Peractis igitur inducijs, exercitus omnis accepta à Michalouio missione, suam quisque domum dilapsus est: sed Boemorum Primores Pysdros ad Regem (ut erat ab eo præceptū) profecti, honorificè ab eo accepti & remunerati sunt. Neq; uerò labis quidquam nostri tunc ex eorum consuetudine contraxêre, quin odisse magis eorum fœditatem & impietatem cognitam cœpêre.

Et ad populandum omnia reuersus, Matronis & puellis iustum honorem habet:

Datisq; inducijs,

Exercitum dimittit,

Boemis à Rege remuneratis,

Sine labe nostrorum.

DE MORTE REGIS AB ASTROLOGO per Boemum sacerdotem prædicta, & Stephano atq; Helia Palatini Valachiæ filijs.

Caput XV.

BOemis dimissis, Rex in Sendomirienſem tractum se recepit, declinans pestem, quæ Maiorem Poloniam inuaserat. qua quidem Ioannes Safranecius Episcopus Vuladislauiensis absumptus, Vuladislaum Oporouium Procancellarium Regni successorem accepit.

Pestem Rex declinat,

Qua Episcopus Vuladisl. absumptus est.

pit. Tum autem Prisouiæ uenit ad Regem quispiam Boemus sacerdos Husicus, à Christiano Astrologo nuncians, ut mortem, sibi propè imminentem, caueret. Id quum ille semotis arbitris ageret, Sbigneus Episcopus Cracouiensis (ueritus, ne quid de Religione sacerdos ille Regi suaderet) grauiter obiurgauit Regem, quòd neminem Consiliarium ad audiētiam Boemi adhibuisset. Et satisfecit quidem Rex Sbigneo: sed tamen coactus est eum Rex primo quoque tempore, instante Sbigneo, dimittere. Non multo autem pòst, Cometes non obscurus, plus quàm unum mensem pernox, Regiæ mortis (ut tum creditum uulgò est, postea euentus comprobauit) prænuncius apparuit. Nepolomiciæ iam Rex erat, quò Comitia, ad diem D. Martini Episcopi memoriæ dicatum, indixerat: eò uenit Helias, Alexandri Palatini Valachiæ defuncti filius, à minore fratre Stephano Dominatu eiectus, Regis opem implorans, & in fide clientelaq; Regis ac Polonorum se fore semper solenni iureiurando recipiens: consecuta est eum & Stephani fratris Legatio, Lencicíam usque Regem sequens, & postulans, ut ipsi magis, quàm fratri omnibus inuiso, Rex faueret: fore & ipsum perpetuò in fide & clientela Polonorum. Habebat quidem Helias in matrimonio sororem germanam Sophiæ Reginæ: sed tamen, re in consultationem posita, placuit, ut Stephanus, in quem studia gentis inclinassent, dato iureiurando in uerba Regis & Regni Polonici, retineret Valachiam: tractumq; Sepinensem, cum Chocimo, Cecuno, & Chmelouia, munitionibus, à Rege Iure sempiterno reciperet. Heliæ uerò, quò magis Stephanus eius metu in officio contineretur, luculentæ possessiones à Rege in Polonia datæ sunt. Stephanus, sicut con-

Sacerdos Boemus Regi

Mortem prænuncians, Sbigneo instante

Statim dimittitur: &

Cometes apparet.

Helia à fratre Stephano Palatinatu Valachiæ eiecto.

Stephanoq; in clientelam suscepto,

Heliæ uerò possessionibus in Polonia datis,

uenerat, Socauiæ solenne iusiurandum Legatis dedit: & (ut gratiam referret Regi) non ita multo pòst Tartaros, ditiones Polonicas inuadentes, repressit: Bratislauiamq;, qui Suitrigellonis præsidio tenebatur, interceptam Regi restituit.

Stephanus de Rege bene meretur.

DE LEGATIS AD CONCILIVM BASILIENSE, & peccatis Regijs à Sbigneo reprehensis. Caput XVI.

ANno demum 1434, in noua ciuitate Corcinum dicta, Rex tempore quadragenariæ ieiunij Comitia habuit: in quibus Legati ad Concilium Basilienſe designati sunt, ad obtrectationes Sigismundi Imperatoris & Crucigerorum refellendas. Fuerunt autem principes eius Legationis, Sbigneus Cracouiensis, Stanislaus Posnaniensis, Episcopi: Ioannes Conespolius Cancellarius Regni, & Nicolaus Lassocius Decanus Cracouiensis. Non putauit autem Sbigneus sibi prætermittendam occasionem castigandi Regis, priusquam peregrè proficisceretur. Verebatur enim, ut eum reuertens è Concilio superstitem reperiat: quippe qui tam grandis natu esset, & profligatis iam uiribus. Itaque in illo ipso consessu, grauissimis id uerbis egit: Multas in eo, dignas bono Principe, uirtutes elucere: sed nõ carere eum uitijs, quibus uirtutes illæ obscurarentur: qualia sunt, quòd ipso uel iubente uel permittente, multis per iniuriam, aut summo Iure & nimis exacta & acerba interpretatione Iuris, bona adimantur: quòd calamitosorum causæ non audiantur, neq; decidantur: monetæ cudendæ potestatem fœminis eum fecisse, eam uerò perleuem cudi cum magno Reipub. detrimento: superstitiones quasdam, ex prisco dæmonũ cultu, retinuisse, egisse se his

An. 1434. In Comitijs Corcinenſibus ad Concilium Basil. designãtur Legati:

Vnusq; ex eis Sbigneus,

Salutis Regis animæ Studiosus,

Peccata Regis arguit more suo,

se his de rebus plerisq; omnibus, primùm semotis arbitris, deinde paucos etiã arbitros adhibuisse: uerũ, quando nihil profeciſſet, in ampliſsimi Consilij cõsessu id sibi facere necesse fuisse, ut quem Dei timor in officio nõ contineret, pudor hominum duntaxat emendaret. licere quidem sibi, non minus quàm alijs, dissimulando uel etiam assentando gratiam aucupari: sed memorẽ se esse officij sui, & nullo neq; metu, neq; gratia, deserturũ esse stationem, in qua se Deus & Rex ipse & Senatorem & Episcopum cõstituisset. pluris se facere incolumitatem Patriæ, quàm omnia quæ uulgò concupiscantur: &, pro magnis in se Regijs beneficijs antiquiorẽ sibi esse eius salutem, quàm præsentem & assentando quæsitam gratiam: quæ tamẽ stabilis & certa esse non soleat. Non poterat se diutius Rex tenere, quin sermonem eius interrumperet. itaq; fremens atq; lachrymans respondit: Intemperanter eum & arroganter facere, qui, cunctis alijs Senatoribus cum Archiepiscopo Primate tacentibus, unus tam acerbè in se inuehatur. Ibi ergo assurgens cunctus Senatus, eandem omnium esse sententiam, & illam Cracouiensis Episcopi orationem suam esse, professus est. quo audito, Rex accensus magis è Cõsilio sese proripuit, multa Sbigneo minitans: uerùm citò ad se reuersus, impensius Sbigneum postea coluit, & corrigere ea quæ ille reprehenderat, studuit. Albertus uerò Archiepiscopus etiam gratias egit Sbigneo, quòd maiore fiducia, quemadmodum diui Stanislai successore dignum erat, Regis peccata corrigere aggressus esset.

Rege post grauem indignationem

Citò ad se reuerso, &

Archiepiscopo agente gratias.

DE REGIS MORTE ET MORIBUS. Cap. XVII.

Regis ad mortem præparatio,

VBi autem Rex uitæ suæ finem adesse sensit, sacris mysteriis procurari se iussit: offensas omnes remisit, sibiq; uicissim ab omnibus remitti petiuit: testamentum condidit: si quid cuiquam per iniuriam abstulisset, reddi iussit: Sbigneo Episcopo annulum nuptialem ab Heduigi Regina, quo nihil charius in omni uita sua habuerat, dono misit, ueniam superiorũ omnium admissorum ab eo petens, & animam suam liberosq; su perstites ei commendans. Deinde pridie Calendas Iunias animam exhalauit, quum regnasset annos duodequinquaginta, & tres ferè menses. Tanta autem fuit liberalitate, ut nõ modò fiscum exhauriret, sed interdum singulis hominibus territoria donaret. quam quidẽ ob causam Martinus quintus Pontifex Max. prodigalitatem eius inhibens, quodam tempore dederat ad Archiepiscopum Leopolienſem mandatũ, ut donationes eius rescinderet. Basilicas Chelmensem atq; Kiouiensem in Russia instituit, & Episcopis attribuit: in peregrinos hospitalis & munificus. Nullum, quamuis exiguum, munus aspernabatur: nec eos qui donarunt, irremuneratos dimittebat. Aliquid petentibus à se, ferè dimidium eius quod petebant largiebatur: offensarum immemor: ad supplicia de fontibus sumenda lentus: Cultui Diuino apprimè deditus. Ieiuniorum diebus pane & aqua ferè utebatur: abstemius in omni uita sua, nec, nisi aquæ potu, usus. Cæterùm cibi appetentissimus fuit, itemq; balnei, cultu corporis neglecto: neque aliis, quàm agnellinis pellibus & laneis ferè uestibus, usus. A malis ita abhorruit, ut ne odorem quidem eorũ ferret. Corpus eius magna pompa Cracouiam delatum, & intra mensem in basilica

Sbigneí amor, &

Mors, &

Mores.

Episcopa Chelmensis et Kiouiensis.

Mores iterũ, &

Funus, &

basilica Cracouiensi, magno Procerum atq; Nobilitatis concursu, funus celebratũ est. Extat eius sepulchrum in media ferè basilica ad dextrum latus, à Sigismundo Rege nepote eius paulò ante nostram memoriã magnificè instauratum. Ac de Iagellone quidẽ hactenus: deinceps de Vuladislao eius filio prosequemur. *Sepulchrum.*

LIBER XV.

DE VVLADISLAO TERTIO Rege. Caput I.

IAm Sbigneus cæteriq; Legati, ad Concilium missi, Posnaniam peruenerant, quum de morte Regis nunciatum esset: itaq; conueniunt frequentes Proceres Posnaniam, Nobilitasq; Maioris Poloniæ, atq; ex Consilij sententia Vuladislao natu maiori defuncti Regis filio Regnum deferunt: & ad Sigismundum, Magnum Ducem Lituanorum, Oratores mittunt, ut ad inaugurandum solenni ritu Regem, ad tertium Calendas Iulij uel ipse adsit, uel Legatos mittat. Molestè hoc Maiorũ Polonorũ prę iudiciũ Minores Poloni tulêre: sed tamen quia Sbigneus Episcopus Cracouiensis, homo suarum partium, auctor eius fuerat, & quòd ex Republica maximè esse uidebatur, ne qua dissensio fieret, in eandem & ipsi sententiã Decretum fecerunt: dies modò, ad octauum Calendas Augusti, prorogata est. Erant tunc in Equestri ordine duo Nobiles factiosi ac turbulenti, Spitco Melstinius ac Derslaus Rituanius: qui quum res nouare cuperent, & uterq; magnas post se iuuentutis cateruas traheret, Opatoui ad tertium Idus Iulias, communicato

Legatis ex Concilio reuersis, Posnania ad Vuladislaum filium Regnũ defertur.

Re significata Sigismũdo Duci Lituaniæ:

Idemq; Poloni minores, Propter Sbigneũ ibi præsentem, approbant:

Spitco tamen Melstinius & Derslaus Rituanius,

Conuenticulo Opatoui instituto.

cato cum suis consilio, Cõuenticulum instituêre. ibi una erat omnium sentẽtia, Malè tantũ Regnum puero committi, cuius ætate & Regina mater superba mulier, & Primores, ad Dominatum abusuri essent. Confirmabat autem id in primis Gouorcus Chrobranius, homo senex, multa ex ueteri memoria ad rem faciẽtia commemorãs.

Id infectum esse student:

Sed repressus est conatus eorum à Sbigneo &

Quod quum percrebuisset, impetrauit à Sbigneo Cracouiensi Episcopo Sophia Regina, non ignara consilio rum Spitconis atq; Derslai, ut ipse Opatouiam profisciscereturꝰ turbulentaq; iuuenum consilia dissiparet. Non fuit gratus aduentus eius illis, qui illuc conuenerant: sed tamen ipse, multa patientia usus, graui & prudenti oratione plurimis persuasit, ut abiecto nouandarum rerum studio, decreto Brestensium Comitiorum starent: quo cautum est, ut Vuladislaus, defuncti Regis filius, Rex post mortem patris designaretur. Ita Conuentus ille re infecta, necquicquam frementibus seditionis auctoribus, solutus est: nec tamen ij quieuerũt, nacti plures sententiæ suæ adstipulatores. Nam quum undiq; frequentes Proceres ac Equites Cracouiam ad præstitutã diem conuenissent, iniectus est ab istis scrupulus, nouum & inusitatum esse impuberi Diadema imponi, à quo non

Ante coronationem, &

rectè iusiurandum dari potest: uerùm hic quoque scrupulus à maioribus natu exemptus est, producto à Sbigneo codice è basilica Cracouiensi, in quo effigies Cazimiri Magni Regis, dum coronaretur, impubes depicta erat. De iureiurando autem Regis, reiecta res ad pubertatem eius: interim autem placuit, ut Sophia mater, & Primores, sacri pariter & profani Ordinis, pro eo fideiuberent: nec eum prius ad gubernacula Regni admitterent, quàm iusiurandum ritè præstitisset. Conquieturi iam turbatores illi uidebantur, quum in ipso corona-

In coronatione ipsa.

tionis

tionis articulo nouas conciuerunt turbas, uociferantes, ne sibi inuitis, paucorum cõspiratione, Rex imponeretur: eoq; ipso tempus altercando extrahere uolebant. quod ubi animaduersum est à Primoribus, Ioannes Olesnicius, cognomento Glouacius, Marsalcus, è Senatus consulto pronunciauit ad Nobilitatem: ut, quibus placeret Vuladislaum coronari, in dextram descenderent: qui aliter sentirent, in læuam. Id autem postquã factum est, una uoce omnes Vuladislaum Regem esse iusserũt. Nec mora, coronatio Regis in basilica ritu solenni peracta est, Sole ad uesperũ declinante. Postridie in urbem descensum, ad recipiendum ab oppidanis & plebe iusiurandum. nec tamẽ ascendit tunc Rex in præparatum sibi in foro solium, contentione orta inter Episcopos & Duces Masouiorum, quòd proximum Regi locum sibi utriq; uendicarent.

Coronatio Vladislai.

Contentio de loco.

DE RATIONE ADMINISTRANDAE REIpublicæ, & exæquata Nobilitate Russica ac Podolica cum Polonica. Cap. II.

SVbsequentibus deinde diebus consultatũ est à Proceribus de ratione administrandæ Reipub. tandem placuit, in singulis tractibus singulos cõstitui Prouisores, in Cracouiensi uerò, propter monetariã officinam, duo ex ijs qui summis in Repub. honorib. fungerentur, qui Quæstores Regiorũ redituum essent, & intra suos quisq; fines negotia publica Regio nomine administraret: sed ne quid tamen noui in Repub. nisi ex amplissimi Consilij Decreto, statuerent. his quinquagenæ marcæ annuæ in sumptus constitutæ. Ibi etiam Russica & Podolica Nobilitas cum Polonica omni iure exequata est à nouo Rege, non sine multorum murmure: uerùm illud maximè permouit Regem, quòd à patre suo illam

Rege Vuladislao impubere,

Prouisores cõstituti cum

Salario.

Nobilitas Russica & Podolica cum Polonica exæquata.

Difficultates Reipub. exæquationem promissam eis cõstabat. Incesit deinde cura Consiliarijs cõstituendę Reipub. atq; pacis: multę undiq; difficultates impendebãt, cum Crucigeris, cum Sigismundo Imperatore, cum Suitrigellone: nec domi quietæ res erãt, nouatoribus illis Nobilitatem aduersus Ecclesiasticum Ordinem, ob repressos conatus suos, concitantibus: sed pedetentim turba illa omnis conquieuit, compluribus ex ijs, qui signiferi erant illarum turbarum, iusto Dei iudicio intra breue tempus extinctis, cæteris Religione & metu interdicti Ecclesiastici perculsis. Hæc autem circa annum 1435 acciderunt. An. 1435.

DE SVITRIGELLONE ET CRVCIGERIS Liuonienſibus profligatis, paceq; cum Vngaris atq; inter Heliam & Stephanum Valachos facta. Cap. III.

Helias motus ciet in Valachia. PEr hoc tempus Helias Valachus è custodia euasit, & miscere Valachiã ciuili bello adortus est. In Au-

Suitrigello cũ Crucigeris tumno uerò eiusdem anni, Suitrigellonis exercitus cum auxiliaribus Crucigeris Liuonienſibus insigni strage à Polonis, Duce Iacobo Cobilanio, in auxiliũ Sigismũdo

Profligatus grauiter, & Duci à Rege missо, ad Vilcomiriã profligatus est: multi mortales capti, multi cæsi: ibiq; robur omne Liuonienſium, cum Magistro & Marsalco, concidit (quòminus postea negotij fuit cum Crucigeris in conficienda pace perpetua, quum ij, fracti animis, duriores etiã conditiones acciperẽt.) Ex eo itaq; tempore, Smolenscum,

Smolẽsctũ, etc. nostra fiunt. Orsa, Poloscum, Vitepstum, & Russia ferè omnis, uicto-

Pax inter Polonos & Vngaros facta: et ris fidem secuta est. Insequenti anno ad Pentecosten, Proceres Polonorum & Vngarorũ apud Kesmarcum conuenerunt: sublatisq; dissidiorum causis, pacem inter

Post neptes petitas Reges suos fecerunt: qua confecta, misit Vuladislaus Rex Legationem ad Imperatorem, cõiugium neptium

eius

eius sibi fratriq; suo postulãs. nec ille abnuit: sed in aliud tempus, quo esset bellicis curis solutior, eam rem reiecit: interim uerò mortuus est. Inter dissidẽtes autem fratres Valachos Rex per Legatos tũc composuit pacem, partitus inter eos Dominatum, ita ut inferior & maritima ora (quam Bessarabiam uocant, in qua Bialogrodum arx est, & Kilia) Stephano, superior uerò (hoc est Occidentalis & Russis uicinior, cum Socauia Metropoli) Heliæ cederet. qui quidem Helias incunctanter Leopolim ueniens, in uerba Regis præsentis cum Proceribus suæ partis iurauit: & in fide ac clientela eius, & omnium deinceps Regum Poloniæ, semper se fore professus est. quo facto, Rex eum subleuatum exosculatus est: Proceribus uerò Valachis dextram dedit: tributumq;, centum equorum, totidem siue (ut uolunt alij) quadringentarum purpurarum, quadringentorum boum, ac ducentorum curruum Vsonis (piscis id prægrãdis nomen est, cuius ferax est Danubius) in singulos annos imposuit. Post quartum autem annum, & ipse Stephanus & Helias iterũ frater, cum uniuerso Senatu, in uerba eiusdem Regis iurarunt.

Sigismundus Cæsar mortuus.

Pax inter Heliam & Stephanum, partita inter eos Valachias

Helias iurat Regi.

Tributo constituto.

Simulq; & Stephanus.

DE FOEDERE CVM CRVCIGERIS FACTO, domesticis iterũ Spitconis Melstinÿ, & Derslai Rituanÿ turbis, Russisq; ac Podolijs magna strage à Tartaris profligatis. Cap. IIII.

SVb finem anni huius, fœdus cũ Crucigeris Prussiensibus & Liuoniẽsibus Breste Cuiauiensi ictum est à Rege: cuius capita extãt in Priuilegio eiusdem Vuladislai, abundè in Statutis descripta. Anno uerò 1438, non usqueadeò res fuêre domi foriscq; quietæ. Etenim Spitco Melstinius bona Sbignei Episcopi Vsseuensia, Melstino arci propinqua, armata manu inuasit atq; diripuit:

Fœdus cum Crucigeris factum.

Ann. 1438.

Spitco Melstinius Sbignei bona inuadens,

partim inueterato in Episcopum odio (quòd conatibus suis, ad nouandas res intentis, obstitisset) partim etiam nouo (quòd de hæresi Boemica exagitaretur) inflammatus. Citatus à Rege uelut publicæ pacis turbator, in gratiam cum Sbigneo redijt: eiq; communium amicorum arbitrio, satisfecit. Vix dum hoc malum conquieuerat, quum subitò aliud exortum est. Derslaus namq; Rituanius, opibus & animo (ex direptis propatrui sui Alberti Archiepiscopi, superiori anno mortui, facultatibus) auctus, ualidam peditum equitumq; manum coegit: accitusq; ad Regem, negauit se quidquã contra Rempub. moliri: dimissus autem, nocte quadam ad Zatoriam coactum illum exercitum duxit, & scalis admotis oppidum id cepit, oppidanis nil eiusmodi suspicãtibus: deinde Osuencimẽsem tractum omnem in ditionẽ suam redigere adortus est. Molestum Regi Senatuiq; fuit, eam Oram, quæ promptuarium quoddam est Cracouiæ, à suis uexari: nec tamen reuocari se à cœpto Derslaus passus est, donec, dum incautius statiua habet, fusus fugatusq; à Silesijs, Regi Zatoriam tradidit: Rex uerò non prius eam Venceslao Osuencimensium Duci, Cazimiri filio, reddidit, donec is in fide & clientela Regis Polonorum se deinceps fore, solenni iureiurando spopondit: & Berualdum castellum, infame latrocinijs, ipsi concessit. Russi & Podolij cladem domesticam insignem, eius æstatis initio, à Tartaris acceperunt. Excurrerant Tartari populabundi in Podoliam, ingentemq; prædam abigebant: recedentes eos Podolij ualida manu persequebantur: limosoq; loco impediti, magna strage à Tartaris profligati sunt: qui neminem uiuum seruarunt. Ibi pleraq; Nobilitas omnis & firmamentum Russiæ, cum Michaele Bucacio, Præfecto Podoliæ, cõcidit, ita ut crebris

Citatus

Conquieſcit.

Derſlaus Rituanius,

Valida manu coacta,

Zatoriam capit, &

Oſuencimenſem tractum nexat,

Cum Regis & Senatus moleſtia:

Fugatus autem à Sileſijs,

Regi Zatoriam tradit,

Duci Oſuencimenſi reddidit.

Ruſſorum & Podoliorum à Tartaris

Clades inſignis: &

deinceps

deinceps excursionibus sine metu oram illam omnem Tartari peruastarent. qua in clade Ioannes Vulodicus, gente Sulcimeus, egregium fortis & tolerantis uiri exemplum præbuit. Nam multis uulneribus confectus, quum inter cadauera iacens à uictoribus despoliaretur, ita compressit uitalem spiritum, ut, quum Barbarus caligas de pedibus eius non sine uulnere rescinderet, digitumq; cum annulo præcideret, tamen nullam doloris neq; sensus significationem edidit, & incredibili patientia uitam seruauit. Vidisse eum se cum illis notis, Dlugossus commemorat.

Ioannis Vulodici mira patientia.

DE PROVISORIBVS À REGNI ADMINIstratione amotis, pace inter Regem & Cæsarem propter Turcæ uiolentiam tentata, hæreticorumq; Spitconis & Sbanscij motibus repressis.

Caput V.

PEr illud tempus confirmatum est Vuladislao Regnum in Comitijs Petricouiensibus, mense Decembri habitis: amotisq; ab administratione Curatores siue Prouisores, quum Rex iam quintumdecimum attigisset annum. Concilium tunc temporis Basiliense, & Eugenius Pontifex, per Oratores de pace inter Cæsarem Albertum & Regem Polonorũ diligenter egerunt: quò commodius, sublato inter hos Principes bello, Græcis atque Vngaris subueniretur. Vtrisque enim grauis erat Turcarum Imperator Amurates, qui Transalpinensem Valachiam iam sibi uectigalem fecerat, ac Rasciam & Serbiam, uectigales Regum Vngarorum ditiones, affligebat. Non abhorrebat igitur à pace Cæsar, nec Poloni quidem: sed quum de pace, propter quorundam praua consilia & maleuolentiam, conuenire non potuit, quadrimestres inducias, per quas commodius pax cõficere-

Confirmatio Regni facta Vuladislao, amotis Prouisoribus.

Pax tentata inter Cæsarẽ & Regem.

Propter Amuratem Turcam,

Per maleuolos impeditur.

Ann.1439. tur, constitutæ. Atque id anni 1439 principio actum: quo quidem anno, foris pax fuit, domi turbæ quædam excitatæ. Corcinum erant indicta Comitia: iamq; eò ipse etiam Rex uenerat, quum Spitco Melstinius cum armatis suæ factionis hominibus summo mane, quiescentibus adhuc omnibus, in oppidum improuisus irrupit: & impetu facto in diuersoria Vuladislai Vuladislauiensis Episcopi, & Nicolai Lassocij Decani Cracouiensis, ea diripuit: idemq; de monasterio fecit: quum ibi Ioannem Conespolium Cancellarium, & Ioannem Olesnicium Marsalcum, qui illò diuerterãt, non inueniisset. His autem perpetratis, eregione oppidi curribus & fossis castra munire cœpit: sed priusquam ea perficeret, coaduna ti omnes qui circa Regem erant, impetum in exercitum eius, Hincia Rogouio & Dobeslao Scecocinio ducibus, inermes ferè in armatum fecerũt: commissoq; prælio, quum Spitconem ipsum inter primos pugnam cien tem interfecissent, facilè cæteros in fugam egerunt. In Spitconem itaque palpitantem adhuc, iudicium institu tum: dãnatusq; perduellionis, triduo nudus & inhumatus in publico iacuit. In Sbigneum uerò Episcopum conatus illos suos maximè intenderat, quòd ab eo diris deuotus, & Senatu propter hæresim abstinere iussus fuerat. Sed Sbigneus præmonitus, uim eius, ad Comitia nõ ueniendo, declinauit. Non minores in Polonia Maiore, per idem tempus, motus erãt, Abrahamo Sbanscio eos concitante. Fauebat & hic Boemorum sectę, Boemosq; sacerdotes Husicos domi suæ alebat, per quos uirus in populum spargeret: Orthodoxis uerò sacerdotibus, & Episcopo Posnanensi Ciolco, ita infestus erat, ut is Cracouiam cõmigrare cogeretur. eo uerò defuncto, & Andrea Bninio successore ei dato, magis insaniebat Abrahamus.

In Comitia Corcinensia Spitco

Improuisus irrumpens,

Et multa diripiens,

Dum castra munire incipit,

In prælio acciditur,

Et dãnatur perduellionis, Sbigneo, in quem hoc intenderat, absente,

Abrahamus Sbãscius

Propter què Episcopus Ciolcus transmigrat Cracouiam,

hamus. Et perculit quidē eum anathemate Episcopus: sed quum ea uia nihil proficeret, ui coercere nouatores adortus est. Coactos enim nongentos amplius equites, de propinquis & clientibus suis, ad Sbansinum arcem duxit, dediq; sibi quinque Boemos sacerdotes, coegit: quos deinde, instaurato Posnaniæ iudicio, publicè crematuit.

Ab Andrea Bninio excommunicatus Vi coercetur, & Cogitur dedere quinq; Boemos sacerdotes Posnania publicè crematos.

DE REGNO VNGARIAE A VVLADISLAO susceptO, & Sbigneo Cardinali facto.

Caput VI.

HOc anno Albertus Cæsar, dissenteria ex immodorato esu peponum contracta, uitam finiuit: post cuius mortem Vngari perpendentes, in quantis essent periculis Turcico bello implicati, cōmunicato cum defuncti Cæsaris & Regis sui uxore Elizabeta consilio, ad Vuladislaum Regem Polonorum, una cum ipsius Elizabetæ coniugio (tametsi prægnans tunc erat Elizabeta) Regnū detulerūt. Missi ergo publicè ad acciendum Vuladislaum è Polonia, Ioānes Signiensis Episcopus, Matco siue Matthias Taloncius Dalmatiæ & Croatiæ Præfectus, Emericus Marcellus Magister Curiæ, Ioannes Perenæus maior, & Ladislaus Palocius, cum splendido comitatu & Legatis ciuitatum Cracouiam uenerunt, & postulata totius Vngariæ Vuladislao exposuerunt. Re in consultationem Senatus posita, uariabāt sententiæ Senatorum: dissuadētibus multis, difficultatemq; duorum amplissimorū Regnorum administrandorum, & Turcici belli magnitudinē exaggerantibus: alijs contrà, rem splendoris & gloriæ plenam nequaquam repudiandam esse, censentibus: neque prodendam Barbaris, cum florētissimo Regno, salutem & amplitudinē Reipub. Christianæ: quę illo quasi firmissimo propugnaculo ni-

Alberto Cæsare mortuo,

Regnum Vngaricum & cōiugium Elizabetæ ad Vladisl. deferetur: Missiq; propterea Legatis,

Et consultatione adhibita,

lo niteretur: tum quòd, illo Regno quasi intermedio pariete sublato, Polonos omnẽ maximi ac difficilimi belli cum Turcis molẽ sustinere oporteret. Pronior in eam partem erat Vuladislaus, ut Regno suo paterno contentus esset, cùm propter illas, quas modò commemorauimus, causas, tũ quòd adolescens prouectæ mulieris coniugium fastidiebat: cessit tamen plurium diuersum suadentium sententiæ, & Vngarorum precibus. Et aderat forte Amuratis Turcarum Imperatoris Legatio: quæ, uiuente adhuc Alberto Cæsare missa, fœdus & amicitiam Tyranni, pecuniamq; & centum millium armatorum auxilia Vuladislao cõtra Albertum deferebat. De conditionibus deinde cum Vngaris tractatũ: quæ dum constituuntur, interim aduolat ex Vngaria ueredarius cum literis ad Legatos, quibus scriptum erat, ut re infecta redirent, eò quòd Regina filium peperisset. Abiecerat quidem eo nuncio Rex omnem, de suscipiendo eo Regno, cogitationem: sed tamen uictus est Legatorum perseuerantia, qui diserta mandata se habere asseuerabant, ut, etiamsi Regina marẽ peperisset, nihilominus Vuladislao Regnum deferrent. Tum demum Turcarum Legationi, quæ aliquot menses exspectarat Cracouiæ, responsum à Rege datum est: Regnum sibi ab Vngaris delatum esse. quòd si Amurates amicitiam suam expeteret, Vngariam ne infestaret: socijs autem Vngarorum Rascijs redderet, quæ ademisset.

Contrarium tunc à Turca Legatis postulantibus,

Vngarorum uerò Legatis perseueranter instantibus,

Regnum suscipitur, & Turca repellitur.

DE VVLADISLAI IN VNGARIAM profectione, eoq; ab Vngaris in Regem suum coronato. Cap. VII.

Legati Vngarorum

His ita cõfectis, Legati Vngarorum, duobus ad deducendum Regem relictis, cæteri in Vngariam reuer-

reuerterunt: quos Regina è Polonia redeuntes compre henſos, cum omni comitatu ſuo, in uincula cõiecit. Scin duntur itaq; in duas partes Vngari, dum alij Reginæ, alij Vuladislao ſtudent: nihil tamen hæc Vuladislaum mouebant, ut mutaret ſententiam. quin aliud quoque maius impedimentum illi fortuna obiecit. Nam per eos dies nuncium accepit è Lituania, Sigiſmundum Ducem Lituanorum, auarè & crudeliter dominantem, conſpiratione Iuani Cartorienſis Ducis, & aliorum quorundam Ruſſorum & Lituanorum Procerum, apud Trocos interfectum eſſe: Suitrigellonem uerò Luſcum, Ruſſorum proditione, rurſus in poteſtatem ſuam redegiſſe. Sic autem is Iuanus Sigiſmundum ex inſidijs adortus eſſe fertur. Vrſam habebat Sigiſmundus cicuram, quam ad menſam & ad cubiculum familiariter admittebat: eius itaq; unguium ſculptura ad oſtium cubiculi aſſimulata, coniurati intromiſsi Ducem, nihil tale ſuſpicantem, trucidarunt. Et propterea igitur nihil de profectione in Vngariam Vuladislaus mutabat, ne leuitate quadam, aut metu & anguſtia animi, à cœpto deſtitiſſe uideretur: Cazimiro uerò fratri, recipiendæ, pacandę & gubernandæ ſuo nomine Lituaniæ, negotium dedit. Cæterùm inſtitutum iter iam adornans, in Minore Polonia & Ruſſia Ioannem Cizouium Caſtellanum Cracouienſem, in Maiore uerò Albertum Malſcium Palatinum Lẽcicienſem, uicarios pro ſe reliquit: Præfectos autem Cracouienſem, Poſnanienſem, & Podolienſem, neſcio qua de cauſa mutauit: Scepuſium inſuper Sbigneo Epiſcopo, ut inde debitum pro argento cælato ſignatoq; ſibi deduceret, commendauit. quibus peractis, cum magnificentiſsimo apparatu, & Comitatu Nobilitatis Polonæ ſplendidiſsimo, & iuſti exercitus ſpeciem prę ſe ferente,

A Reginæ In uincula conieclu.

Sigiſmũdoq; Duce Lituanorum eodem tempore necato, &

A Suitrigellone occupato Luſco.

Vuladislaus Lituania Cazimiro commiſſa, Vicarijsq; pro ſe Regno conſtitutis,

Proficiſcitur nihilominus magnificè in Vngariã: &

in Vngariam profectus est: præmissoq; Simone Rosgonio Episcopo Agriensi, Vincentio Samotulio Castellano Medirecensi, Ioanne Sennenio, & Andrea Tencinio, Budam in potestatem suam redegit: Regina uerò certior facta de omnibus, filium suum Ladislaum nondum quadrimestrem, sublato de Alba Regali diademate Diui Stephani, coronari curauit. Posteaquam Budam uenit Vuladislaus, magnaq; Nobilitatis & Procerum multitudo ad eum conuenit: per interpretem ad eos grauí & modesta oratione usus, aliam se rerum faciē, quàm speraret, reperisse dixit: animos illorum diuisos, res domesticas à se omissas, precibus ipsorum se uictum & publicum commodum maius esse secutum, commemorauit: ad extremum uerò ciuilis belli se auctorem & causam esse nolle, testatus est publicè: quare nihil se obstare, quò minus commodis suis, & quieti salutiq; publicę, prospiciant: sui uerò, qui abundè paterno Regno contentus sit, nullam rationem ducant. Hæc elocuto Rege, secedunt in Consilium Vngari, admirantes Regis modestiam & excelsum animum: deinde Laurentius Hedreuarus Palatinus Vngarię, ex omnium sententia gratias egit Regi, quòd patris clarissimi & optimi Regis uestigijs insistens, Religionem Christianam inprimis defendere studeret, pluris q; publicam amplitudinem, quàm suam salutem faceret: orauitq; eum, ut susceptum semel, summa omnium cum lætitia & spe optima, Regnum ne repudiaret: paucorum uerò illorum, qui (aut muliebri consilio seducti, aut dominandi, alieno nomine, cupidi) cum Regina sententiam mutarunt, conatibus improbis nihil moueretur. Ne quam uerò ei dubitationem relinquerent, statim cuncti in uerba eius iurarunt, orsi à Dionysio Zecho Cardinali & Archiepiscopo

Buda in potestatem suam redacta,

Dum Regina filiũ quadrimestrem coronat,

Regno patrio uolens esse contentus,

Sed ab Vngaris aliud exoratus.

Facto ei iurerando,

scopo Strigoniēsi (nam eum, qui præsentibus aliis quibusdam Proceribus puerū Ladislaum Albę Regiæ coronauerat, pœnitebat iam facti) sublatūq; de more gentis in humeros Vuladislaum, acclamante populo, Regem renunciarunt. Vissegradum deinde itum est, atque huius arcis Præfectura Samotulio. Medirecensi Castellano, mandata: Regi autē Vuladislao Diadema, de Caluaria S. Stephani detractum (nam illud ipsum, quod Diui Stephani fuisse ferebatur & Vissegradi asseruari solebat, Regina surripuerat) ad XVI Calendas Augusti solenni ritu apud Albam Regiam ab Archiepiscopo Strigoniensi impositum. Accidit per eos dies facinus memorabile: Vngarus quispiam obscuræ sortis indicauit, magnam uim auri ab Elizabeta Regina sibi oblatam esse, ut Vuladislaum Regem ferro uel ueneno de medio tolleret. id siue uerum fuit indiciū, siue ementitum, spe maioris muneris: Vuladislaus irremuneratum prætermisit, atque dissimulauit (ne quam Elizabetæ infamiam suscepti sceleris inureret:) Vngari uerò indicem, ignitis forcipibus immaniter dilaniatum, dissecuerunt. Coronatione ritè peracta, Rex Polonos Proceres, qui se in Vngariam deduxerant, dimisit: ex his Sbigneus Episcopus, nouo Cardinalis Presbyteri honore auctus, Cracouiam reuertens magna omnium gratulatione exceptus fuit.

Vissegrado Samotulio commisso.

Albæ Regiæ coronatur.

Regis clementia, &

Vngarorum ira in proditorem.

Sbigneus Cardinalis factus.

DE PARTIBVS REGINAE VNGARORVM profligatis, & Ioannis Huniadis celebritate nominis. Caput VIII.

POrrò Minores Poloni bis apud Corcinū Conuentum egerunt, & auxilia quinque millium equitum Regi in Vngariam decreuerunt. Fuit enim necessarium

Regi ex Polonia auxilia missa,

Vngaris pleriſq; ad partes Reginæ deflexis.

id ſubſidium, propterea quòd Vngari apertius iam factiones alere cœperãt, & partim Regi, partim Reginæ, ſtudebant. Nam & Archiepiſcopus ipſe Strigonienſis, unà cum Ladislao Gara ærarij præfecto, iuſiurandum temerauerãt: multisq; in Reginę partes potentia & auctoritate ſua pertractis, ualidum ipſe Ladislaus cõtraxerat exercitũ: contra quem Rex Nicolaum Friſtacium ſiue Vilachium, & Ioannem Huniadem, cum comitatu ſuo aulico miſit, & certam ſibi uictoriam pollicentem profligauit: Ladislaus tamen ipſe fuga euaſit. Captiuos autem omnes Rex liberaliter dimiſit. qua clemẽtia permagnam apud Vngaros gratiam iniit: Slauoniamq; & Croatiam, miſſo illuc Nicolao Laſocio Decano Cracouienſi Legato, ſine armis recepit. Friſtacium uerò & Huniadem ampliſsimis muneribus affecit: & illũ quidem Croatiæ Præfectum (quem illi Banum uocant,) hunc uerò Tranſyluaniæ Voieuodam ſiue Palatinum fecit, deinde uerò etiam Themeſsienſi & Seueriẽſi Præfectura auxit. Inde primùm Ioannis Huniadis, quem & Coruinũ (à uico, in quo natus eſt) appellauêre quidam, nomen celebre eſſe cœpit, quum is antè clarus nõ fuiſſet, matre Græca, patre autem Valacho natus: nonnulli tamen à Sigiſmundo Cæſare genitum eſſe, exiſtimarunt. Ab eo quidẽ Huniadum arx, in extrema Tranſyluaniæ ora condita eſt, & inde cognomen ipſe accepit: deinde uerò, quum is nauiter rem gereret, Turcasq; aliquoties magnis cladibus affeciſſet, etiam Magiſter Vngaricæ militiæ à Vladislao factus eſt.

Victiq; ſunt illi à Rege.

Slauoniam & Croatiam repetente, & Huniades

Celebris eſſe cœpit.

DE

DE CAZIMIRO GVBERNATORE LITUANIÆ, bello Regis cum Reginæ partibus, & Meschis à Lituanis repressis. Cap. IX.

DVm hæc ita fiunt, Cazimirus Regis frater, cum pleriſq; Primoribus minorum Polonorũ, & Ducibus Maſouiorũ Cazimiro & Boleslao, ſplendido comitatu, accepta de ærario Regio pecunia, pro Gubernatore in Lituaniam profectus: Vilnæq; Dux Magnus à Lituanis renunciatus, necquidquam reclamantibus Polonis, & fœdera Regisq; aduerſam uoluntatem teſtantibus. Petiuit quidẽ à Rege Vuladislao poſtea diligenter Cazimirus, ut factum Lituanorũ, quo ſe Magnum Ducem declararunt, approbaret: ſed non modò non impetrauit, uerùm etiam uehementius eum irritauit. Inſequenti anno, Minorum & Maiorum etiam Polonorum atq; Ruſſorũ auxilia, partim ex mercenarijs militibus, partim ex uoluntarijs collecta, ad Regem uenerunt: pugnatumq; eſt à Rege cũ illis, qui partes Reginæ ſequebantur, fortuna uaria. quo quidem tempore quum graſſaretur peſtis, ita eam Rex contempſit, ut quãuis in intimum quoq; cubiculum eius contagio morbi peruaderet, nihilo tamen minus uerſaretur in publico, Regiaq; obiret munia. Apud Parſouiam uerò Poloni Proceres cum Lituanis Conuentũ egêre: fruſtraq; (Lituanis rem inficiantibus) concordiam, inter Cazimirum Regis fratrem, & Boleslaum Maſouiorũ Ducem, & Michaelem Sigiſmundi Ducis filium, tentarunt. Per quod tempus Moſchorum Dux, adiunctis ſibi Tartaris Caſanẽſibus, excurſionem fecit in Lituaniam, Veſmẽſemq; tractum ferro & igni depopulatus eſt: quẽ Lituani inſecuti, commiſſo prælio, fuderunt, & uiciſsim regionem eius longè lateq; uaſtarunt.

Cazimirus Gubernator in Lituaniã profectus.

Magnus Dux renunciatur, Contra uoluntatem Regis.

Auxilijs Regi ex Polonia miſſis,

Peſtem Rex contemnit.

Polonorum Conuentus cum Lituanis irritus.

Moſchus cum Tartaris excurſionem faciens,

A Lituanis uictus.

DE PACE CVM REGINA FACTA, ET Turcis strenuè à Vuladislao & Huniade aliquoties uictis. Cap. X.

Iulianus Legatus Pontificis

Pacem Regi & Reginæ,

Regina mox mortua, persuadet:

Itidem & bellum contra Turcas.

Amurates post alia Bielogradum obsidens,

Etiam repulsus inde

Pacem facere recusat: Habens autē Rex à Legato Pontif. promissa, &

A Estatis huius initio, Legatus Eugenij Pontificis Iulianus Cæsarinus Cardinalis, Episcopus Sabinensis, ad Regem uenit: egitq; cum Rege & Vngaris, de pace facienda cum Regina Elizabeta, & de suscipiendo bello contra Turcas. Et pax quidem cum Regina secretis conditionibus composita est, quum ad eam Rex Iaurinum, rogatu Iuliani, ueniisset, moresq; & uirtutem suam, ac dignitatem oris, ei probasset: uerum ea pax, Regina paucis diebus ex dysenteria ac dolore matricis mortua, rursus infecta est, turbatibus illis, qui cum Regina senserūt, Vngaris. Neq; uerò in persuadendo bello Turcico plus difficultatis sensit Iulianus, quum non tam utilitas inferre bellum Barbaris, quàm necessitas illatum ab ijs depellere & amissa recuperare suaderet. Etenim Amurates non ignarus Vngaricorum dissidiorum ciuilisq; belli, infestabat reliquum Rasciæ atq; Transylua niam, Bielogradumq; obsederat, & summa ui oppugnarat: & quamuis Vuladislaus Rex, per Dobrogostum Ostrorogum & Lucam Gorcanum Polonos Oratores suos, postulasset ab eo, ut ab obsidione discederet, & pacem fœdusq; dudum ultrò expetitum secum sanciret: ille tamen ferox, amandatis Smiderouiam Oratoribus, continuauit obsidionem in septimum mensem: nec, nisi maxima suorū strage adactus, ab eo recessit. Ac ne tunc quidem demisit spiritus: quin dimittens Oratores Regios, ijs demum legibus pacem se daturum respondit, si sibi reliquum Rasciæ & Bielogradum redderetur. Pollicebatur interim Regi & Vngaris Iulianus ingentia, Pontificis & quorundā Principum Christianorum, ad id bel-

id bellum auxilia. Ad hæc autem augebantur Vngarorum spes, per se ipsæ iam inde ab initio in Vuladislaum erectæ, rebus ad eum diem, aduersus eundem hostem, prosperè gestis (nam prẽter quòd Amurates à Bielogradi oppugnatione turpiter re infecta discedere coactus est, Ioannes quoque Huniades, Regis huius auspicijs, eosdem Barbaros tribus insignibus prælijs per illud ipsum tempus uicerat, & magnis cladibus affecerat: Mezitem Bassam, Ducem exercitus bellicosissimum, cum filio interfecerat: & Sciabadinum alterum Bassam, trepidè fugere coegerat) commouebat etiam & Regem & Vngaros Stephani, siue Georgij, Despotę Rasciæ & Albaniæ, misericordia: qui paucis illis annis, utraq; ditione exutus, à Turcisq; filijs duobus captis, exsectis & excæcatis orbatus, Regis beneficentia sese in Vngaria sustentabat: superba deniq; Amuratis Legatio, quæ tributum à Rege & Vngaris exigebat, aut traditionem Bielogradi contendebat, omnium animos uehementer accendebat: itaq; Procerum animis ad bellum inclinatis, Comitia Budam ad Pentecosten anni sequentis, qui fuit à Christo nato 1443, à Rege indicuntur: ibiq; bellum, uno omnium consensu, decernitur. Mittuntur ergo Oratores ad Fridericũ Cæsarem, atq; alios Christianos Principes, & ad Crucigeros Prussienses atque Liuonienses, petitum auxilia ad tam piam, ac toti Christianæ Reipublicæ salutarem expeditionem: sed nihil usquam impetratum. Pontifex quidem Eugenius piam Crucis militiam aduersus Barbaros, per omnes nationes Christianas, pronunciari iussit: indeq; aliquantulus uoluntariorum militum numerus, quem Iulianus Legatus (cruce pro uexillo utens) duxit, cõfectus est: Poloni autem non contemnenda utiq; auxilia Regi suo misêre, eo quidem tempore,

Rem gerens prosperè

Per Huniadẽ maximè,

Motusq; misericordia Despotæ Rasciæ,

Atq; superbam Amuratis legationẽ non ferẽs,

In Comitijs Budensibus decernitur bellum, & Ann. 1443.

Tametsi non magno cum exercitu,

tempore, quo magnus terræmotus Vngariã, Boemiam & Poloniam, Nonis Iunij afflixit. Vicesima igitur die mensis Julij, Buda castra mota sunt: transmissoq; apud Salsum lapidem Danubio, ad hostiles terras peruẽtum. Vbi ad Morauam fluuium uentum est, quum didicisset Rex ab exploratoribus, in propinquo esse hostium copias, Ioannem Huniadem cum decem millibus expeditorum militum, in quibus & Poloni erant, cõtra eos misit: qui quum intempestæ noctis silentio improuisò in statiua eorum impetum fecisset, magna strage ad internecionem hostes profligauit. Cæsa feruntur ad triginta millia Turcarũ, capta quatuor: Bulgaria pleraq; omnis, partim per uim, partim per deditionẽ, ob linguæ & stirpis cognationem, in potestatem Regis redacta. Ad fines pòst Macedoniæ peruentum est: ubi Carambeius propinquus Tyranni, montes ad prohibendum transitum nostris insederat: quumq; nostri ad montes appropinquarent, pridie Natalis Christi, impetum fecit in Regis exercitum: nec Rex detrectauit pugnam, uictosq; & fusos Barbaros, Duce ipso Carambeio capto, in montes compulit: & rupem in qua statiua habebant, usque ad uesperum summa ui frustra oppugnauit, non sine suo incommodo, ita ut ipse quoq;, licet armatus, aliquot sagittas aduerso pectore exciperet: ibiq; aliquot diebus refecto exercitu, continuato itinere Budam attigit: & nudis pedibus urbem ingressus, signa hostium in æde Virginis Matris nomini dicata affixit.

Turcas tamẽ magna strage profligat: & Bulgariam recipit, &

In finibus ipsis Macedoniæ

Iterum hostes eum Duce Carambeio capto fudit,

Deo agens gratias.

DE TOTIVS CHRISTIANI ORBIS GRATVlatione, & Turcis petentibus, pòst bellum decretum, pace data. Cap. XI.

Gratulationibus Vladislaus Rex plenus,

His autem in uniuersum Christianum orbem celeri fama uulgatis, frequentes à plerisq; omnibus Principibus

cipibus & Rebuspublicis Legationes, tam insignem uictoriam Regi gratulabantur, & auxilia ad prosequendum incœptum bellum pollicebantur: nominatim autem Pontifex Eugenius, cum Venetis, Genuensibus, & Philippo Duce Burgundiorũ, classem ad prohibendum Turcis ex Asia transitum deferebant. At uerò Poloni Proceres, missis publicè & priuatim Legatis, uerè & ipsi gratulabantur tam felices Regi suo successus: cæterùm obtestabantur eum, ut uno illo periculo defunctus, in Poloniam ueniret, ac benemerẽtis Patriæ saluti & tranquillitati consuleret. Nam & Tartari crebris excursionibus Podoliam & Russiam infestabant: & Lituani cum suo Duce Cazimiro aduersus Boleslaum Masouium, ob occupatum (post interfectum Sigismũdum Ducem Lituanorum) Drohicinensem tractum, quem ei Rex in Vngariam proficiscens addixerat, bellum apparabant: & è Silesia denique ipsa magna belli moles, conspiratione Principum, existere uidebatur. Hæc itaque optimi Regis animum in diuersa distrahebãt: hinc dulcedo degustatæ gloriæ, aut potius salutare ex profligato Christiani nominis hoste gaudium, & cohortationes maximorum Christiani orbis Principum: illinc Polonorum (quibus quantũ deberet, intelligebat) preces & impendentia pericula, cogitationes eius differebãt: uicit tamẽ causa totius Christiani orbis publica, instãte maximè Legato. Cęterùm ne Polonos derelictui habere uideretur, pollicetur, se in Polonia ad Pentecosten futurum: Vngaris uerò Budam indixit Comitia. Venerat huc etiã euocatus Ioannes Iscra Boemus, aduersę factionis Princeps & Dux belli strenuus, data sibi à Rege fide (nã Vngari Proceres, post Reginæ mortẽ, omnes iam in fide & potestate Regis erãt) ibiq; pactis cum Iscra & factione La-

Ab omnib. ad prosequendum bellum excitatus.

A Polonis uerò reuocatus domum.

Amori patriæ causam totius Christianismi antefert: &

Pollicitus se in Poloniam uenturum.

Sed propter bellum decretum,

dislai pueri inducijs, bellum in Turcas summo omniũ ordinum cõsensu decernitur: oppidanis atq; agrestibus pecunia, in sumptus belli (quia ærariũ Regium nullum erat) imperatur: dantq; ultrò nomina piæ militiæ, & Ioannes Varadiensis, & Simon Agriensis, Episcopi. Peractis Comitijs, Regem, in Poloniã iter adornãtem, Vngari Proceres summo studio & cõtentione retinuerũt: dumq; id bellum comparatur, de pace à Turcis agi cœptum est. quã cupiebat Amurates propterea, quòd non ignorabat, quanto consensu & quanta mole Christiani Principes contra se bellum pararent: & satis iam, anno superiore, solius Vuladislai uires expertus fuerat: adhęc aliud ei pergraue bellum in Asia à Carmanorum Principe imminebat, in quod totis uiribus incumbere, pace cum Vuladislao facta, cogitabat. Nec Vuladislaus neq; Vngari ab honesta pace & gloriæ plena abhorrebãt, ex multo tempore non dare, sed petere à Turcis pacem soliti: & nihildum de classibus, & naualibus socijs, afferebatur. Segedinũ igitur profectus Rex, Oratores Amuratis ampla dona afferentes audiuit: pacemq; petentibus, siue adeò inducias decem annorum, dedit his legibus, ut certas arces, totamq; Rasciam, & eam partem Albaniæ, quæ in ditione Despotæ Rasciæ fuisset, ac duos filios Despotę captiuos, redderet: ad eaq; implenda pauci dies constituti.

Ad quod & Episcopi sua nomina dãt,

Ab Vngaris detentus,

Amurati postulanti

Cum sua magna gloria

Dat inducias decennales.

DE BELLO ITERVM CONTRA TVRCAS susceptO, & Vuladislai in media ex Turcis uictoria interitu. Cap. XII.

Literis Præfecti classis Apostolicæ & Palæologi

INterim allatę sunt literę à Francisco Cardinali Veneto, Prefecto classis Pontificiæ, & aliarum sociarũ classium Præfectis, itemq; à Ioanne Palęologo Imperatore Constãtinopolitano: quibus inuitabatur Rex, ut maturaret.

raret expeditionem: neq; occasionem commodissimam Græciæ liberādæ, & Europæ uindicādæ, elabi sibi è manibus sineret: pollicebantur autē, se præstaturos, ne Turcæ ex Asia (quò Amurates omnes ferè copias suas, ad Carmanicū bellum, traduxerat) in Europā rursus trajicerent: Palæologus uerò terrestres etiā copias, & societatē belli, promittebat. His itaq; permotus Iulianus Cardinalis, qui pacem frustra dudū dissuaserat, tunc uerò ad omissum bellum summa cura atq; diligentia Regem incitare: belli prę̄mia longè ampliora, quàm pacis, in immensum attollere: necessitate expressam pacem, quæ diuturna futura non esset, labefactare, ac temporis causa simulatam dicere. Argumēto esse, quòd lapso iam tempore, tamen promissa à Barbaris non implerentur: quòd si maximè nulla per eos mora in tradendo fieret, priora tamen cum Pontifice, Duce Burgundiorum, Venetis, & Genuensibus fœdera, & societatem pij belli initam, magis ualere oportere. Quòd si qua Religione Rex teneretur, ne iusiurandum, Barbaris datum, uiolaret: illo se eum metu, Pontificis Maximi auctoritate, prorsus liberare. Hæc identidem agendo & inculcando, tandem perpulit iuuenem, ut nouo sacramento se cum Proceribus, ad prosequendum bellum Turcicum, obstringeret. Non placebat hoc Regis, de uiolandis pactis, consilium Polonis Proceribus: qui absq; eo quoque, Regem illo bello tunc implicari, molestè ferebant, & pacis nuncio dudum exhilarati erant. itaq; quum primùm hæc acceperunt, Comitia Petricouiæ instituunt, ad XX V. diem Iulij Legationem ad Regem decernunt: sed eos ille anteuertit, misso ad Conuentum Ioanne Crusnicio Custode Cracouiensi, qui indicaret, Regi omnino constitutum esse Turcicum bellum persequi: iuberetq; Polonos auxilio esse

Permotus Legatus Apostolicus.

Vladislaum ad bellum contra Turcas

Impellit.

Boleslao Masouio aduersus Lituanos & Cazimirum, si bellum id æquis conditionibus dirimere non possent.

Profectusq; contra illos

Post medium autem Septembris, Segedino castra Rex mouit, non satis alacer. Iam enim Turcæ & filios Despotæ, & munitiones promissas reddiderant: & animaduertebat, quàm longè minores copias, quàm pro magnitudine belli, & quàm superiore expeditione duxisset, duceret. Multi enim cùm ex Vngaris, tum ex alijs Christiani orbis nationibus non occurrebant. Directo autem in Bulgariam itinere, tertia die Nouembris Rex cum omni exercitu apud Orsauam Danubium traiecit: ad Nicopolim uerò, quæ Metropolis Bulgariæ est, uicesimo sexto die quum peruenisset: uenit ad eum Vuladus (qui & Dracula) Palatinus Transalpinæ Moldauiæ, ueniam petens, quòd necessariũ cum Turcis fœdus superiori tempore iciſſet: uisaq; paucitate Regij exercitus, in quo uix quindecim millia equitum, pedites uerò pauciores erãt, & ij ferè Cruce signati, quum reditum Regi persuadere nequaquã posset, quatuor millibus suorum hominum, duce filio, exercitũ eius auxit: ipse uerò domũ reuertens, duos equos perniciſsimos, duosq; iuuenes uiarum peritos, in aduersum belli euentũ ei dedit. Vbi ad fines Thraciæ peruentum est, proposuit Rex edictum, ut milites à Christianorũ templis manus abstinerent: itemq; ut Turcę libere & securè, saluis rebus suis, munitionũ præsidijs decederent: eiusq; edicti exemplas per Turcas captiuos quoquouersus dimisit. Hinc deditę nonnullæ munitiones. Petressum uerò & Sumenũ, quæ Pezechiũ & Suniũ uocat Bonfinius, quũ non dederẽtur, una die summa ui expugnatæ sunt. ubi præclarum eximiæ uirtutis specimen duo Poloni Equites, Ioannes Tarnouius, & Lescus Bobricius (uel Vngaricorũ Annalium testimonio) ediderẽ:

Cum non magnis copijs,

Et à templis abstinere iubens,

Nonnullis ĩ munitionib. & arcibus uiriliter acceptis,

dere: dum alter Sumeni portas, duobus uulneribus acceptis, refregit: alter Petresi murum primus ascendit. Interim Amuratem, cum quadraginta, uel (ut Bernardus Vapouius scribit) centum, siue (ut Paulus Iouius) octoginta millibus Turcarum infra Callipolim paruis nauibus ex Asia traiecisse, allatũ est, siue conniuentibus Venetis & Genuensibus, mercede corruptis, siue quum commeatus comparandi causa è custodia decessissent: nec tamen hic nuncius Regem ab incœpto deterruit. Decima die Nouẽbris quum nostri ad Varnam, quam Dionysiopolim dixêre ueteres, oppidũ, mox clade sua nobile futurum, quod iam in deditionem suam receperant, castra habebant: post ortum Solis, hostes adesse, ab exploratoribus nunciatum est. Laborare ex apostemate pedis Rex cœperat: itaq; Huniades, militibus prælium poscentibus, exercitum instruxit: beneq; instructa acie, ad duo millia passuum obuiam hostibus itum est: deinde signis defixis (quæ tamen subita tempestas, in tranquillo coorta, concerpsit) ad tres horas hostes exspectati. Apparuerũt ij post, in dextrum cornu nostrorum inuehentes: nec eorum impetum nostri ab ea parte, equis insuetum camelorum aspectum & odorem non ferentibus, Transalpinisq; ilico dissipatis, sustinuerunt: sed fusi fugatiq;, ad decem ferè millia passuum. Meliori uerò fortuna à Rege & Huniade, ab alia parte, collata signa, & ad quatuor millia passuũ submoti, non sine cæde, Barbari: inde ad opem ferendam suis, qui reliqui in dextro cornu cum Iuliano & Frãcobano erant, Rex reuerrens, inde quoq; hostes in fugam egit: ita, ut ij dissipati Thraciam trepidatione implerent, quasi deletis iam omnibus suis copijs. Rex igitur fuso fugatoq; iam omni equitatu Turcico, in Ianizerorum phalangem (in qua Amurates

Cum Amurate congressus.

Vincens militer.

ipse erat, & in quã se Bassa Asiaticus ex fuga recipiebat) temerè cum paucis ijsq; Polonis inuectus, quum ab Huniade, siue persequente adhuc hostem fugatum (ut Vngari, & Turcæ ipsi) siue fugiente cum media parte exercitus (ut nostri prodidêre) necquidquam reuocaretur, pedem referre turpe & se genereq; suo indignum esse duxit (nec enim eius esse, qui bellum inferret, fugere:) itaque quum magnam, inter confertos hostes pugnans, stragem faceret, atq; Asiaticum Bassam (quemadmodum Bonfinius memorat) interfecisset, ad extremum sub uesperum iam, equo ab lanizeris confosso, periit, Princeps longiore uita & immortali gloria dignissimus. Nec Barbari tunc, equitatu destituti, persequi fugientes Vngaros atque Transalpinos, ac ne currus quidem & castra usq; ad tertium diem oppugnare, ausi sunt (nox enim, pugnantes adhuc opprimens, incertam eis fecerat uictoriam: & insidias autem timebant) tertio demum die castra, immaniter trucidatis ægrotis & saucijs, direpta. Et Iulianus autem Cardinalis, & Varadiensis atque Agriensis Episcopi, fugientes perijsse narrantur: de Polonis etiam duo tantùm ex eo prælio euasêre, Ioannes Rossouius, & Gregorius Sanocius. De omni exercitu, qui uiginti millia pugnatorum non excessisse existimatur, uix quintam partem eo prælio desideratam esse, & tamen uix tertiam euasisse, multò pluribus in cœno ac longa fuga absumptis: Turcarum autem ad octoginta millia, ut uult Dlugossus noster: secundum Bonfinium autem, supra triginta millia (quum fuissent sexaginta) periêre. Accidit autem clades hæc anno à Christo nato 1444, Regni uerò Vuladislai, in Polonia quidem undecimo, in Vngaria uerò quinto: quum is uicesimum ætatis suæ annum uix dum egressus esset. Fuit autem Vula-

Fortiter occumbit.

Turcarum timor post uictoriam.

Iuliani & Episcoporum interitus.

Exercitus utriusq; magnitudo, ac desideratorũ numerus.

Ann. 1444. *Regnum Vuladislai & Aetas, & Forma, &*

Vuladislaus hic statura procera, facie fusca, sed honesta ac dignitatis plena, capillis nigris, laboris & inediæ patientissimus, abstemius, Iustitiæ & Religionis cultor eximius: probitate, comitate & clementia, etiam in hostes, singulari: liberalitate propemodum nimia: animi uerò magnitudine tanta, ut nihil humile cogitaret, nulla difficultate ab eo quod consultò cõstituerat, auelli se pateretur. deniq; summa in eo fuerunt omnia, quæ maximos & optimos Principes decent: rectè & sanctè occubuisse mihi uidetur, dum pio animo & oculo simplici, pro salute uniuersi Christiani orbis, Legatoq; Sedis Apostolicæ obediens, uerùm peccatis nostris eum nobis eripientibus, sæuissimum Tyrannum & implacabilem Christianorũ hostem persequitur. Quemadmodum enim non studio laudis humanæ, Regnum Vngariæ suscepit, quod statim, propter pacem & tranquillitatem publicam deponere paratus fuit: ita quoque, Dei gloriam spectasse magis & totius Christianismi commodum, quàm uanæ gloriolæ cupiditate illectum, tantis se exposuisse periculis, credendus est: præsertim quũ tam uirili animo, uitam suam pro salute Christiani orbis cum Legato Apostolico & Episcopis negligens, ipsamq; ad extremum profundens, cum Turcarum Imperatore Amurate, cum paucis contra multos, magna confidentia certauerit.

Morti, &c.

Sanctus interitus.

LIBER

LIBER XVI.

DE REGNO AD CAZIMIRVM DE-lato, & post frequentes dilationes atq; dissimulationes suscepto. Cap. I.

Post diuulgatum Vuladislai interitū,

POsteaquam de clade Regia percrebuit, ingens mœror atque luctus mentes omnium peruasit: de Rege ipso, uiueretne, an cæsus esset, certum sciri non potuit: missi publicè in Thraciam, Ioannes Ressouius & Aegidius Suchodolius, perquisitum Regem, nihil tamen explorati poterāt referre. Cæterùm ubi cognitum est, Vngaros alium sibi Regem Ladislaum, posthumū Alberti Cæsaris filium nondum quinquennem, creasse: Poloni quoq; Comitia frequentia, de Rege creando, habuêre: atq; ibi in Sbignei Cardinalis sententiam, decretum factum est, ut Cazimiro, Vuladislai Regis fratri, Regnum mandaretur. Missi ergo Legati ad Cazimirum in Lituaniam, qui eum, re tota suspensa ad comitia, Petricouiam euocarent, ad consultandum in cōmune & constituendum de Repub. Polona, Rege orba. Et Polonorum quidem Legatos sine certo responso Cazimirus dimisit, suos uerò Petricouiam cum his mandatis misit: Debilitatum se ægritudine ex aduerso casu fratris, uenire eò non potuisse: & immaturam sibi eam, de surrogando Rege, consultationem uideri: se quidem, dum adhuc incerta essent omnia, neq; Regnum neq; administrationem ullam suscepturum esse: uideri autem sibi, ut ij summæ rei præessent, quos Vuladislaus, in Vngariam discedens, Vicarios & Gubernatores constituisset. Non ac-

Cazimirus Rex electus & Ad comitia inuitatus,

Dum semel

queuit

quieuit in eo responso Conuentus: itaq; placuit, ut octo Principes Senatus ad Cazimirum mitterentur, ac diserte ad Regnum suscipiendum eum uocarent: si renueret, aut cunctaretur, alium sibi quæsituros esse. Perstabat in sententia Cazimirus, retinentibus eum Lituanis, qui lenis aclenti Imperij dulcedinem sub Cazimiro degustarant: quare discedebant, re infecta, Legati, suo functi officio, quòd paternũ fraternũq; Regnum Cazimiro detulissent. Regina quoq; Cazimirum filium, ut saniore consilio uteretur, nec quidquam obsecrabat: à Legatis tamẽ impetrauit, ut referre illi de re tanta ad Lituanorum & Russorum Conuentum liceret: ad octauum Idus Ianuarij sequentis anni, qui fuit post Christum natum 1446, eum certum responsum Polonis daturum esse. Vbi uerò tempus aduenit, frequens Senatus Nobilitasq; Petricouiam uenit: ueneruntq; sex Legati à Cazimiro & Lituanis, differri adhuc rem postulãtes: quod ni fieret, bellum comminantes. Irritati hoc responso Poloni, alium Regem creare sibi statuunt: sed quum in mentem eis ueniret, Crucigeros, orto inter Polonos & Lituanos dissidio, uexaturos & infestaturos esse Poloniam, placuit Cazimiri animum adhuc pertẽtare. Missi itaq; ad id, Prædborius Conespolius Sendomirienſis, & Sciborius Sarleius Inouuladislauienſis Castellani, nihilo æquius responsum retulerunt: ideoq; ad uicesimã octauam diem, quum frequens Senatus Petricouiam conueniſſet, cunctusq; (ut sic religiosius Reipub. consuleret) sacris Christi Iesu mysterijs procuratus esset, inita sunt de Rege creando suffragia: ea tamen conditione, ut Cazimiro, etiam tunc, acceptandi Regni locus relinqueretur. Et Episcoporum quidem sententiæ ferè in Fridericum Marchionem Brandeburgensem, qui iam antè gener & successor

Atq; iterum

Ann. 1446.

Ac sæpius rem differre non cessat:

Senatus, sumpta quisque Eucharistia,

cessor Iagelloni Regi destinatus fuerat, inclinabāt: præter Paulum Coizicium, Plocensem Episcopum, qui ad alterutrum de Ducibus Masouiorum, Vuladislaum uel Boleslaum, Regnum deferebat. Hunc secuti Ioānes Cizouius Castellanus, Ioannes Tencinius Palatinus Cracouiensis, Lucas Gorcanus Palatinus Posnaniensis, & pleraq; Nobilitas, Boleslaum Regem edebant. Itaq; ex senatusconsulto Boleslaus à Vincentio Archiepiscopo Gnesnensi Rex renunciatus, si Cazimirus ante Pentecosten mutatæ uolūtatis significationem nullam dedisset. Ibi iam Cazimirum (quum de ijs quæ Petricouiæ acta erant, celeriter certior factus esset) pœnitere uehementer consilij sui cœpit: ad matremq; secretò misit, ut erratum suū, si quo modo posset, corrigeret. Nec segniter ea Proceres atq; Nobilitatem pro filio prehensauit: effecitq;, ut Minores Poloni Regem eum renunciarent, missa etiam ad Maiores Polonos Legatione: qui etiam, abrogata Boleslai electione, Legationem nouam ad Cazimirum decernunt, ut Parsouiæ secum, ad penultimā diem Septembris, Conuentum ageret. Conueniunt ergo Proceres ad cōstitutam diem: Cazimirus autem frustra exspectatus, & admonitus ut ueniret, negauit, ullā se significationem suæ uoluntatis de suscipiendo Regno dedisse: se tamen Breste uenisse: si quid fortè Poloni secum agere uellent, illuc ad se uenirent. Miserunt sex de Primoribus ad eum Breste: qui eam conditionem Legatis tulit, non aliter se suscepturū Regnum, nisi Podolia, Luscum & Olescum, Lituanis redderentur. quā quum nostri non acciperent, & re infecta recedere pararent: Polonorum desiderijs assensus, ad octauum demum Calendas Iulij sequentis anni in Poloniam ad suscipiendum Regnum uenturum se esse, recepit. Ita tunc discessum est.

Boleslaum Ducem Masouiæ Regem nominat:

Cazimirusq; consilij pœnitens,

Per Reginam matrem prensat Senatum: & Factus uoti compos,

Post adhibitam rursus dissimulationem,

Regnum suscipit.

DE

DE CAZIMIRI CORONATIONE, CRE-bris incendijs, & Lituanorum postulatis.

Caput 11.

ANno autem Christi 1447 Cazimirus insigni Lituanorum & Russorum comitatu stipatus, Craco uiam uicesima quinta die Iunij uenit: insequenti, ritu solenni coronatus est: tertia (Castellano Cracouiensi de more coronam, Palatino sceptrum, Posnaniensi uerò Palatino pomum, & Sendomiriensi gladium præferentibus) in forum urbis, ad recipiendum ab oppidanis iuramentum, descendit. Accidit autem res ominosa inter solennes ceremonias. Nam quum de pagis aliquot Tinecensi monasterio subiectis pecudes pigneratę, ob negatam Regi nouo inusitatam procurationem siue stationem, essent, mulieres rusticanæ, pecudes suas secutæ, eiulatibus & lamentis, non sine molestia & fremitu omnium, templum impleuerunt. Monasterium quoque Mogilense, quo die Cazimirus Poloniæ fines attigit, totum fortuito incendio conflagrarat. Nec sanè fefellit omen: sensêre enim pressuram Ecclesiæ & monasteria hoc Rege regnante. Peractis uerò ritè cerimonijs, dimissisq́, & extra portam honoris causa deductis Lituanis Proceribus, in Maiorem Poloniam comitante matre, profectus est. Vbi Posnaniam aduenit, tota urbs fortuito incendio conflagrauit: quam calamitatem infelicium ciuium, rapacitas Regij comitatus auxit. sed Rex in fontes supplicio capitis animaduertit. Lublinum quoque, Snena, Siradia, Bochna, & Xianzum oppida eodem anno arserunt. Comitia deinde Petricouiæ, ad diem diuo Bartholomæo sacram, habita: in quibus leges quasdam Rex condidit, pacta cum Crucigeris approbauit, & in Lituaniam præpropere secessit.

An. 1447. *Cazimiro Rege coronato, &*

Post habita comitia in Lituaniam reuerso,

quo quidem facto, additi sunt animi improbis & scelera-
Furta, latrocinia, & incendia crescūt. tis hominibus, ut furtis & latrocinijs non modò uias publicas, sed pagos etiam ac domos equestrium hominum, & oppida infestarent: Rege interim in Lituania uenationibus assiduis uacante, & neutiquam curante res Polonicas. itaque impunitate creuit licentia, adeò ut nostri quoque non pauci de Nobilitate latrociniorum societatem cum Silesijs & Vngaris inirent. Multorum tunc mercatorum merces prope Grabouiam direptæ: multi item pagi, in ora Velunēsi, direpti & incensi: Bendinum quoque oppidum dolo captum & exustum. Se-
An. 1448. quenti anno Comitia cum Lituanis, apud Lublinum,
In Comitijs Lublinēsibus, ad postulata Lituanorum habita sunt: postularuntq; Lituani, ut sibi æquo iure fœdera cum Polonis essent: utq; caput illud, quo Lituania Poloniæ Vuladislai Iagellonis diplomate adiungitur & inseritur, de fœdere tolleretur: itemq; Podolia, Olescum, Lopatinum, & Grodlum territoria, quæ præterius sibi adempta asseuerabant, redderentur. ad quæ ut
Poloni respondēt, de Lituania Poloniæ adiuncta, placidè Poloni responderent, Rex petiuit. Responsum à Polonis est, nullam commodiorem uiam ad retinendam concordiam esse, quàm ut Lituani Rusiq; omnes, Polonorum Regno atque nomine, abrogato Principatu suo, censeri se deinceps uellent. quod quum illi ab-
Fœderū æquitate, & nuerent, tunc demum ad alia sic est eis respōsum: Quod enim attinet ad fœdera, rectè ea à Vuladislao & Vitoudo constituta esse: nec esse, quòd querantur fœderum iniquitatem, quibus libertatem, nobilitatem, & multa
Podolia iure possessa. præclara sunt adepti. Podoliam uerò, à Cazimiro Magno submotis Tartaris quæsitam, & Camenecia, Chaceno, Cecinis, Bacota, Mesiboso, arcibus, & quibusdam alijs castellis munitā, à Ludouico deinde possessam, ad Iagellonem quoque, unà cum Regno, peruenisse: ab eo

primùm

primùm Melstinio, deinde Suitrigelloni fratri, ad extremum Vitoudo, ad tempus concessam esse: morte autem Vitoudi ad Ius Polonorum rediisse. Ita tunc responsum Lituanis, Conuentus q; solutus est.

DE MOLDAVICIS MOTIBVS, TARtarorum incursione, & Rege iusiurandum non præstante. Cap. III.

REx deinde in Russiam profectus, ad sedandos motus Moldauicos, Stephano & Helia Palatinis uita defunctis. Huic quidem Romanus, illi uerò Petrus, filij, in Principatu successerant: ex ijsq; Petrus, Ioānis Huniadis (qui Vngariā, pro Ladislao Rege, gubernabat) ope fretus, Romanum eiecerat: hunc itaque Cazimirus reducere studebat. in itinere autem certior factus, Romanum ueneno extinctum esse, accelerauit iter: Russosq; Premislienses, Leopolienses, Belsenses, Chelmenses, & Podolios, arma sumere, & se sequi, iussit. Camenecia quum uenisset, ingenti Podoliorum lætitia & liberalitate exceptus est: inde Legatos ad Petrum Palatinum cum his mandatis misit, ut ille ad se ueniret, atq; in uerba sua iuraret. Ad præstandum iusiurandum uenturum se esse Petrus, accepta à Rege fide, recepit: uerùm Cazimirus, non exspectato Petri aduētu, missis ad eum quatuor Legatis, qui Chocimi promissum iusiurādum ab eo Consiliarijsq; & Nobilitate Moldauica acciperent, ipse propere in Lituaniam (ut tempori ad Comitia Nouogrodecensia adesset) se recepit. Vix autem in Lituaniam Rex uenerat, quum Tartari in Podoliam populabundi se diffuderant, ferro & igni cuncta uastantes: quos tamen Theodoricus Bucacius, Præfectus Podoliæ, non leuibus incommodis affecit, multosq; captiuos

Stephano & Helia mortuis,

Et à Petro

Electo Romano moxq; necato, Cazimirus

A Petro iusiurandum exigit.

Tartariq; Podoliam populantes

A Bucatio reprimuntur.

liberauit. Decembri demum mense Rex ad Comitia Petricouiensia reuertit, in quibus nõnulla salutaria statuebantur: sed ea cuncta mox irrita fuêre, quum Rex Proceribus petentibus solenne iusiurandum (quòd secundum leges Regnum administraturus esset) dare, & Regum acta & beneficia quæuis publicè & priuatim concessa rata habere (ne quid Lituanis suis detraheret) recusaret.

Salutaria statuta neglecta,

Propter Regem, iusiurandum præstare recusantem.

DE IVRISIVRANDI RECVSATI INCOMmodis, Alexandro in Valachiam contra Bogdanum reducto, & Tartarorum populationibus. Cap. IIII.

An. 1450. SEquenti anno, nempe 1450. Conuentum Rex egit Cracouiæ cum Minoribus Polonis, de inquirendis & cohibendis furtis & latrocinijs. & placebat quidem Primoribus, inquisitionem uulgò haberi: uerùm Ioannes Tencinius, Palatinus Cracouiensis, eam rem dissua sit: non quòd is faueret furibus, sed quòd agi quidquam & statui publicè cũ Rege nollet, aduersus uniuersæ Poloniæ cõsensum. Conuenerat enim inter Proceres superiorib. Comitijs, ne pro iusto Rege Cazimirũ haberent, quoad is iusiurandum, quod à se petebatur, præstitisset. In Valachia Petro Palatino mortuo, Bogdanus quidã, qui se nothum Alexandri Palatini filium præ se ferebat, Dominatum apud Valachos inuasit. Supererat quidem adhuc Heliæ filius Alexãder, cum matre sua profugus: atq; is reductus paulo antè fuerat, iussu Regis, à Ioanne Sennenio, Bogdanus q; eiectus: sed quũ Sennenius copias reduxisset, Bogdanus, qui in montana se abdiderat, Alexandrum rursus eiecit. Ac deliberatum quidem est in Consilio Regio, an Rex Valachiam omnino subigeret, atque in Prouinciæ formam redigeret, attributis

De furtis & latrocinijs nõ inquiritur,

Neque quidquam fit publicè,

Donec Rex iuret.

Post Petri mortem Bogdanus

Alexandrũ

Reductum

Rursus eijcit:

Dumq; non placet Polonis Valachiam

Ale-

Alexandro puero bonis in Ruſsia: ſed res magnæ difficultatis uiſa in feroci populo, & externi Dominatus impatiente, & propter Turcarum uicinitatem, qui Bulgariam & ulteriorem Danubij ripam tenebant. Conſultius ergo uiſum, ut alienis uiribus, & alieno periculo, tam potentem hoſtem à ſe arcerent: ideoq; Odrouanzus cum Coneſpolio, reducere iterum Alexandrum cum Valachis, Podolijs & Ruſsis, iuſsi ſunt. Bogdanus, imparem ſe hoſti animaduertens, in nemora ſeſe cum ſuis abdidit: pacemq; poſtea à noſtris impetrauit, ea lege, ut Alexandri nomine, donec is ad quintumdecimum annum perueniret, Valachiæ præeſſet: Regiq; ſeptuaginta millia (quemadmodum Dlugoſſus ſcriptum reliquit) Turcicorum aureorum, equorum certum numerum, & pecorum greges, quotannis penderet. Pace autem facta, reuertebantur noſtri: & Bogdanus circumductis ſuis, ſyluam apud Craſne pagũ inſedit, noſtrosq; aggreditur: illi uerò honeſtè potius occumbere, quàm turpi & fugæ ſimili receptu perfido hoſti incruentam uictoriam concedere, eligunt. Fortiter itaq; reſiſtentes hoſti, inſperata & cruenta uictoria potiuntur. Multos enim fortes uiros amiſere, atq; in ijs Principes, Odrouanzũ Palatinum, & Michaelem Bucacium. pugnatum uerò eſt à manè ad ueſperam. Non multo pòſt Tartari, ubi de ſtrage Nobilitatis Ruſsicæ accepêre, magno impetu in Podoliã atq; Ruſsiam, uſq; ad Grodecum oppidum, populabundi excurrerunt: abactaq; ingenti hominũ, pecudum & iumentorum præda, incolumes ad ſuos ſe receperunt. Inde mœror atq; luctus, ac metus etiam, geminato malo, non modò Podolios atque Ruſſos, uerùm omnes etiam Polonos afflixit: quum nemo eſſet, qui (ſi quid mali rurſus ingruiſſet) ſuccurreret, Rege in Lituania commorante.

redigere in formam Prouinciæ.

Sed Alexandrum rurſus reducunt.

Et pacè dant Bogdano.

A Bogdano circumuenti

Cruentam conſequuntur victoriam:

Indeq; Tartari Podoliam & Ruſsiam, Nobilibus uacuam, proſuo prædantur arbitrio.

Venit

Rex à Sbigneo correptus,

Venit tandem Rex Cracouiam. ubi Sbigneus Episcopus, arrepta occasione, grauiter Regem de criminibus increpuit: testatusq; est, eum fore reum omnium, quæcũq; hominibus & ditionibus ipsius aduersa euenerunt, & euentura essent. Nihil autem ista Regem mouebant: qui in Lituaniam iterum, ad uenationes suas, secessit.

Redit in Lituaniam.

DE LVSCO LITVANIS À SVITRIGELLOne tradito, Rege liberrimè à Sbigneo redarguto, & promissione iurisiurandi extorta.

Caput V.

Ann. 1452. Suitrigello moriens Luscum tradit Lituanis.

ANno demum, qui fuit 1452, Suitrigello Dux moriens Luscum Lituanis, ad hoc turmatim accurrentibus, tradi mandauit, immemor & illorum maleficij, & Polonorum beneficij: quum illorum opera, arcem illam atq; ditionem amisisset: horum uerò beneficio recuperasset, ac iureiurando sese & Præfectos suos, Nobilitatemq; omnem obstrinxisset, mortuo se, non nisi Polonis parituros. Magni inde motus in Polonia extiterunt: fremebantq; uulgò in Regẽ, tum ob Luscum, conniuente Rege (ut creditum est) interuersum, tum ob Episcopam Præmislienſem Nicolao Blascouicio homini externo, nempe Silesio, delatam: habitaq; sunt nõnulla, eas ob res, à Minorib. Polonis & Russis conuenticula: præceptumq; est Thesaurario, & Salinarum Præfecto, ne qua arma Luscum, quamuis mandante Rege, mitterent. Hęc ubi Regi nunciata sunt, grauiter in Sbigneum Cardinalẽ, & Palatinos Cracouiensem & Sendomirien sem, exarsit: ac questum de ijs ad Maiorum Polonorum Conuentum misit, quasi illi Regnum sibi abrogarent, & reditibus Polonicis interdicerent: petiuitq;, ut Sendomiriam ad Pentecosten, uindicandæ contumeliæ suæ causa,

Polonis in Regem frementibus propter Luscum & Episcopum Præmislienſem,

Armaq; Luscum mitti uetantibus,

Rex de Sbigneo & Palatino Cracouiensi & Sendomirienſi

Apud Maiores Polonos

causa, uenirẽt. Venêre quidẽ illò Ioãnes Vuladislauiẽsis Episcopus, Lucas Gorcanus Posnaniẽsis, Nicolaus Sarleius Breſtẽsis, & Boguslaus Inouuladislauiẽsis, Palatini: nec tamẽ Rex uoti compos factus est, quũ omnibus cõstaret, illos quos Rex accusabat, immeritò ac falsò delatos esse, idq; quod facerẽt, è Reipub. cõmodo feciſſe. *Fruſtra queritur:*

Vbi aũt uenit Rex Cracouiã, uenêre & Senatores quos accusabat, quadã die in Consiliũ: & grauiter cum Rege expostularũt, quòd assentatoribus aures accõmodaret, & se pro hostibus traduceret, atq; infamiæ notã sibi studeret inurere: paratos se esse, purgare omni ratione. Sbigneus tũc quoq; pro omnib. uerba fecit, & omniũ peccatorũ grauiter Regẽ admonuit: adiecitq;, se deinceps abstinere uelle Cõsilio Regis (ne eius peccata approbare uideret:) sed nihilo tamẽ minus Ecclesiarũ, monasteriorũ, Reip. ipsius, pupillorũ & uiduarũ causis, uel cũ periculo uitæ suæ, se defuturũ professus est. *Redargutuiq; grauiſſimè ab eiſdem*

Subiecerũt itidẽ Cracouienſis & Sendomiriẽsis Palatini, eandẽ suam esse sententiã: & cum dicto omnes de Cõsilij loco excesserũt. cęteri Cõsiliarij, qui aderãt, tacitè quidẽ eorũ sentẽtiã ferè approbare uidebãtur: sed Rege irritato, mutire nõ sunt ausi. Venerãt illo tẽpore ad Regem nõnulli Duces uicini, aderãtq; & aliorũ Legatiões: pudebat aũt Regẽ dare his audientiã, Primorib. Senatus in Consiliũ nõ uenientibus: itaq; actũ cum his est, ut omnia integra ad proxima Comitia penderẽt. Ita ergo illis delinitis, auditę & dimisſę sunt Legationes. Cum Rege deinde in Comitijs Siradiæ habitis, de iureiurando & confirmatione importunius actum: atq; is in angustũ redactus, annum adhuc unũ impetrauit, ut interea Luscum, & primarias munitiones Lituanię, in potestatem suam redigeret, thesaurumq; Lituanicum in Poloniam transferret: utq́ue *De Conſilij loco excedentibus,* *Ad Comitia refert integra omnia,* *Et iuſurandum atq; confirmationem facere promittit.*

O hæc

hæc rata fierent, syngrapha siue diploma (quod de eare fidem faceret) ab eo exactum, & Regis ac omnium illorum signis obsignatum, Archiepiscopo asseruandũ concreditum est: atq; ita Conuentus ille solutus.

DE TARTARIS POPVLANTIBVS PROfligatis, Palatino Moldauiæ suscepto, Lituanorum Legatione repulsa, Rege redarguto eiusq; iureiurando. Cap. VI.

Tartari Podoliam populantes, iterumq; reuertentes,

SVb illud tempus Tartari iterũ in Podoliam populabundi excurrerũt: & quũ se recedere simulassent, reuersi quater, eos qui è latebris ad messem prodierunt circũuentos in miserã seruitutẽ abegerunt: Rex uerò in Lituaniam, quamuis dira peste afflictam, ad uenationes

A Lituanis immissi:

secessit. Compertum est autem, à Lituanis eos immissos fuisse. Mox enim ij Radiuilum Hosticouitium cum amplis muneribus, ad Barbaros remunerandos, miserunt. Iidem Tartari, 1453 anni initio, in Lucensem &

An. 1453. *Iidemq; secundò &*

Olescensem oram excursionem fecerunt, & ad nouem millia captiuorum, ingentemq; aliam prædam abegerunt: ijdemq; iterũ ad Pascha, aucti numero, Trebouuliensem agrum depopulati sunt. quos insecuti Ioannes Lascius Zbicouiensis, Ioannes Nemez Latissouiensis,

Iterum idem facientes,

Profligati &

& Matthias Medibozẽsis, Præfecti, magna strage profligarunt, prædamq; omnem excusserunt: reliquias uerò, fuga dissipatas, Braslauienses exceperunt: easq; partim trucidarunt, partim captiuas Regi miserunt, ita ut ne unus quidem euasisse existimetur. Per hoc tempus

Capti atque deleti.

Palatinus Moldauiæ in fide Regis.

Alexander Palatinus Moldauorum, quum paternũ Dominatũ, adiuuantibus Polonis, recuperasset: in fide Regis atq; Polonorũ semper se fore, iureiurando corã Legatis dato, & literis consignatis, unà cum Procerib. suis professus est: & societatem belli totis uiribus, cõtra Tartaros,

taros, & alios quoslibet hostes, promisit. Mense Iulio Rex, ad Parsouiam, Polonorũ simul & Lituanorum Comitia habuit: uerùm ad ea Lituani Proceres non adfuerunt: Legationem modò misêre, quæ usitatam illam, de corrigendis fœderibus, reddendaq; Podolia & Volinia, cantilenam occineret: sed quum ea iniqua fuisset, uacua dimissa est Legatio. Deinde auditę Legationes Vuladislai & Boleslai, Masouiorũ Ducum: qui querebantur, Tricocinum & Gonãzum oppida à Lituanis sibi esse intercepta. quibus quum Rex, inconsulto Senatu, non sine commination̄e respõdisset, grauiter à Sbigneo Cardinali obiurgatus est: Non est Regiũ, inquit, asperioribus dictis aut factis quenquã lædere: inter apes quoq; Regem aculeo carere: Masouios Duces honorificè acceptum oportuisse, quippe qui socij & cõsanguinei Polonorum, & propinqui Regis ipsius essent: ad hęc causam illam ad uniuersam Poloniam pertinere. Approbarunt Sbignei dicta cæteri Senatores, & gratias ei egerunt: itaq; moderatior Rex deinde in Legatos fuit. Parsouio ad alia Comitia, Petricouiam ad Natalem Ioānis Baptistæ indicta, itum est. ibi prolata est ab Archiepiscopo Regis promissio, diplomate consignata: postulatumq; à Rege, ut ei promissioni tãdem satisfaceret. Sumpta ad deliberãdum die, respõdit: Non licere sibi aduersum priori iureiurando, quod Lituanis dedisset, iusiurandum dare: daturum tamen, sed uti Regem modò Polonorum, non etiam ut Lituanorum Principem. Captiosum id iusiurandum uisum est. Itaq; instare Proceres unà cum Sophia Regina Regis matre, ut captione illa rex abstineret: Lituanos à suo contubernio amoueret: quatuor de Primorib. Senatorum Polonorum, publicè designãdos, semper in Consilium adhiberet, ac de illorum sententia cuncta ageret:

Lituanorum

Legatio de fœderibus & Podolia reiicitur.

In Duces Masouios de Lituanis querentes Rex acerbior,

A Sbigneo corrigitur.

Diplomate Regis prolato,

Iuramentum ab eo tergiuersante

Mira Procerum magnanimitate

quæ præter ſententiam ipſorum acta uel decreta forent, ut irrita eſſent. ni hæc faceret, diutiùs non eſſe exſpectaturos, quin ſibi Reiq; ſuæ publicæ aliter proſpicerent: dictisq; facta ſubiecerunt, quum data & accepta fide mutuò ſeſe obſtrinxerũt, neutiquam defuturos eſſe patriæ.

Extorquentur:

His tandem tam importunis poſtulatis, atque etiam minis motus Cazimirus, iuſiurandum, quale petebatur, dedit. In nonum uſq; diem tunc durauêre Comitia: quod quidem uelut nouum & inuſitatũ, Dlugoſſus memorat. quomodo is nunc acciperet, quum in tertium, interdum in quartum etiam menſem protrahi illa cernimus?

Comitijs tunc ad nonũ diẽ protractis.

DE PRVSSORVM CVM CRVCIGERIS MOtibus, de connubio Regis & Ioanne Capiſtrano. Pruſſiaq; in deditionem accepta. Cap. VII.

Prutheni iniurijs Crucigerorũ permoti.

PEr hæc tempora maiores in Pruſsia motus, à Nobilitate & oppidanis, contra Crucigeros extiterunt: qui magnitudine iniuriarum & contumeliarum permoti, conſpiratione inter ſe facta, pleraſque munitiones & oppida in poteſtatem ſuam, exactis Crucigeris, redegerunt: miſſaq; ad Regem ſplendida Legatione, ea omnia, ſeq;, & omnem Pruſsiam, Pomeraniam, Culmenſem, & Michalouienſem terram, ei dederunt. quo tempore nona die Februarij noua nupta Elizabeta, Alberti Cæſaris filia, Cracouiam ſplendido comitatu aduenit, à Rege ipſo, unà cum matre obuiam ei profecto, deducta. Honos eius matrimonij copulandi Ioanni Capiſtrano delatus eſt: ſed quoniam is neq; Germanicam, neq; Polonicam linguam calleret, Sbigneus Cardinalis id peregit: Archiepiſcopus uerò Sacris operatus, nouam Reginam inunxit ac diademate coronauit. Porrò Capiſtranus hic Italus non ignobilis fuit, de Ordine Franciſcanorum qui ſe Bernardinos appellant, doctrina & ſanctimonia

Dedunt ſe Regi.

Rege uxorem ducente,

Sbigneus matrimonium copulat, & Archiepiſcopus Reginam coronat:

Capiſtranus autem,

monia uitæ pollens, usqueadeò, ut multis miraculis eam comprobaret. Susceperat autem peregrinationem, Boemorum maximè ad rectam Religionem reducendorum gratia: & quum ea in re non multum apud Boemos profeciſſet, à Sbigneo Cardinali accitus, anno ſuperiori Cracouiam, effuſa ei obuiam omni penè ciuitate cum ſacerdotibus & Epiſcopo, atque ipſo etiam Rege & Regina, aduenerat: & poſita in foro, ac deinde hyberno tempore in æde Virginis Matris cathedra, quotidie per interpretem ad populũ conciones habebat, & multos ægrotos Diuina uirtute ſanabat. Hic auctor fuit Sbigneo, ut cœnobium, omnium primum in Polonia, ſuis ſodalibus ſub arce ad Auſtralem portam urbis conderet. Poſthæc Pruſſorum Legati, in Senatum introducti, facta audientia prolixè expoſuerunt, quibus artibus Crucigeri Pomeraniam, & Michalouienſem tractum, Polonis interuertiſſent, quemadmodũ Maſouiam in ſolitudinem redegiſſent: commemorabant rapinas, ſtupra & libidines, in uxores liberoſq; ſuos nefariè commiſſa: libertate omni priuilegijſq; ſe ſpoliatos, ſeruorum aut pecudum in morem tam impotentibus dominis addictos eſſe, querebantur: orabantq;, ut Rex cum Senatu & ſe & oram ſuam, olim partim dolo, partim per uim ac per ſummam iniuriam à Polonia auulſam, & quæ Polonis etiam à ſede Apoſtolica adiudicata fuiſſet, in clientelam ſuam ſuſciperet. His itaq; precibus impulſi Rex atque Proceres Poloni, ne tam luculentam & inſperatam occaſionem recuperandi ea, quæ Maiores ſui olim amiſerant, uix unquam poſtea redituram, ſibi elabi paterentur: deditionem Pruſſorũ accepêre: miſsiq; extemplò in Pruſsiam, Andreas Epiſcopus Poſnanienſis, Ioannes Coneſpolius Cancellarius Poloniæ, iuſiurandum ab uniuerſa Nobi-

A Boemis contemptus,

A Polonis uerò honorificè ſuſceptus,

Concionatur, & multos ægrotos ſanat.

Cœnobium conſtruit.

Pruſſorum Legatione audita,

Pruſſi in clientelam recipiuntur.

litate & ciuitatibus, concepta formula in uerba Regis datum, acceperunt: arces uerò, quibus Rex iusserat, tradidæ. Ipse etiam Rex in Prussiã deinceps, magna & splendida Procerum caterua comitante, profectus est: ibi Toruni, Elbingæ, & Gdani, iteratum fuit à Proceribus, Nobilitate, & ciuitatibus, solenni ritu iusiurandum, in uerba Cazimiri & successorum eius Regum Polonorum. Episcopi quoq; tres, Culmensis, Pomesanienſis, & Sambiensis, cum suo quisq; sacerdotum collegio in uerba eius iurarunt: quartus Varmiensis apud Crucigeros Marieburgi erat, sed collegium eius iusiurandum dedit. Ladislai deinde Regis Legati Boemi uenerunt, expostulantes cum Rege, quòd suo Rege incõsulto deditionem Prussorum accepisset, qui & Patronus Crucigerorum esset: & Prussiam nuper omnem, interueniente Alberto Friderici Marchionis Brãdeburgensis fratre germano, à Crucigeris in deditionem accepisset: interim autem, ut Cazimirus ab inferendo Crucigeris bello supersederet, admonebat. Ridiculè superba & arrogans uisa nostris est Legatio, neq; à miti Ladislai ingenio profecta (quod paulo pòst secreto ipsorum Legatorum iudicio compertum est) itaq; ad eam Legationem nihil aliud respõsum est, nisi Cazimirum nunquam recepisse Ladislao, quòd ipso inscio Prussos in deditionem accepturus non esset. Ladislaus uerò quũ è Legatis suis reuertentibus responsum Cazimiri cognouisset, iterum ad eum properè misit, priorem Legationem corrigens: & pollicẽs, non obstaturum se esse, quò minus ille omni Prussia potiretur. Grata hæc fuit Legatio Regi: itaq; missi in Boemiam, Ioannes Tencinius Palatinus Cracouiẽsis, & Petrus Samotulius Castellanus Posnanienſis, ut uolũtatem illam Ladislai confirmarent. At Cazimirus Comitia Prussorum,

Et Ladislaus Rex Boemiæ,

Post factam expostulationem,

Factum Cazimiri approbat.

Comitia cum Prussis habita, &

rum, apud Grudentum, habuit: ibiq; tributum siue exactio, certa in capita, constituta est, unde emerita stipendia mercenarijs Boemis exsoluerẽtur: pro Boemis autem aulicum suum comitatum rex ad obsidionem Marieburgi misit, præfecto ei Ioãne Scecocinio, Lublinensi Capitaneo. Decretũ etiam, ut sedecim de Nobilitate & ciuitatibus Prussicis allecti, à Consilijs Regi essent, qui cum eo de Republica Prussica consultarent, summoq; iudicio præsiderent. & cæteræ libertates illis concessæ, quæ priuilegijs, statuto insertis, continentur. *Libertates eorum.*

DE POLONIS À CRVCIGERIS PROfligatis, Sbignei Cardinalis & Boleslai Ducis morte. Cap. VIII.

ADuenêre deinceps, Pontificis Maximi, Imperatoris, Principum Electorum, Philippi Burgundiorum & Ludouici Bauarorum Ducis, ac totius Germaniæ nomine, Legati petentes à Rege, ut Crucigeris, si quid deliquissent, data uenia, Prussiam omnem redderet: atq; ad bellum Turcis inferendum, recuperandamq; Constantinopolim, secum arma coniungeret. Rex uerò (quò diutius Germanos, bellum contra se molientes, suspensos teneret) nihil aliud respondit, quàm suos se Legatos ad Francofordiensia Comitia, de rebus ijs, missurum esse. Pugnatum est postea cum Crucigeris, ac eorum milite mercenario, ad Choiniciam: imperitiaq; ducum nostrorũ, fusi Poloni. Nec uerò tam grauis, quàm ignominiosa ea clades nostris fuit, utpote fletibus sacerdotum, monachorum, uiduarum, pupillorum, & agrestium (quorum facultatibus Maiores Poloni, ad id bellum proficiscentes, crudeles manus adiecerant) expensa. Itaq; Crucigeri Marieburgi & Brodnicię obsessi, ubi de *Post Oratores pro Crucigeris* *Absoluitur* *Vincũtur ab eis Poloni,* *Bonis sacerdotum, &c. manus adijcientes.* *Crucigeriq; ex uictoria exultãtibus.*

de suorum successu certiores facti essent, nimia lætitia, quasi debellatũ iam esset, exultauêre: ac glorioſi uniuersam Germaniam fama uictorię ſuæ, in immensum extol

Et Prussos ad se solicitantibus,

lenda, impleuerunt: Prussos uerò, dimissis quoquouersum nuncijs, uenia & impunitate proposita, ut ad se rursus à Rege deficerent, solicitabant. sed surdis hæc auribus canebantur. Rex autem ipse, Præfectis, Culmensi quidem Andrea Tencinio, Pomeraniæ uerò Petro Samotulio Castellano Posnanensi, inferiori autem Prussię Ioanne Colda Boemo, & omni mercenario militi ijs

Rex

Lituanos Polonorum exercitui adiũgit.

parêre iusso, in Poloniam discessit: atque inde in Lituaniam profectus, ut Lituani socia cum Polonis arma aduersus Crucigeros coniungerent (quod detrectarant) perfecit. Per hoc tẽpus Sbigneus Cardinalis & Episcopus Cracouiensis, quum Sendomiriæ Quadragesimam ferè omnem arctiore abstinentia peregisset, ac die Palmarum publicè sacris operatus esset, ibidem uitam cum morte commutauit: quum triginta duos annos Episcopus fuisset, uixisset sex & sexaginta: uir magnus, pupillorũ & uiduarũ patronus, in egenos liberalis, Ecclesię uindex atque defensor acerrimus, Reipub. studiosissimus, minarum periculorumq; contemptor. Sandeciæ nouæ Collegium sacerdotum cum Prælatis instituit: facultates uerò suas egenis & studiosis, Ecclesijs item & monasterijs, propinquis præteritis, testamento legauit. Sbigneum septem ferè mensibus præcessit Boleslaus Dux Masouiorum, prudens, modestus & religiosus Princeps: qui quatuor filios, Conradum, Cazimirum, Boleslaum, & Ioannem, duasq; filias, Annam & Sophiam, superstites reliquit.

Sbignei mors, &

Mores, &

Testamentũ.

Boleslai Ducis mors, &

Liberi.

DE

DE MARIEBVRGO, &c. PECVNIA EMptis, & aduersa nostrorum fortuna.

Caput IX.

AT Rex rebus Lituanicis compositis, in Poloniam uenit, atq; cum Proceribus de pecunia ad Prussicum bellum paranda cõsultauit. Quæ quum tanta, quanta opus fuit, ex alijs pensionibus colligi non posset: placuit, ut Rex pariter & Ecclesiasticus & Equestris uniuersus Ordo dimidium annuorum censuum conferrent, ne honorum quidem & magistratuum fructibus exceptis: oppidani uerò, mobilium bonorum æstimatione facta, ut bínos à marca grossos pẽderent: agrestes unum grossum, in capita marium & fœminarum: Equestres denicq; homines, qui nullos haberent agricolas & adscriptitios neque census, uicenos quaternos grossos: lectíq; sunt Quæstores, qui eam pecuniam ex Republ. dispensarent. Aurum insuper & argentum sacrum, è Cracouiensi templo importunè flagitatum, constanter ab Episcopo Cracouiensi Thoma Strempinio (qui Sbigneo successerat) negatum est: placatusq; Rex, quinq; millibus florenorum Episcopi & sacri Collegij fide à mercatoribus acceptis, ut Rex ea postea solueret. His peractis, Cazimirus, auctus filio Vuladislao, necquidquam retinentibus eum Proceribus, in Lituaniam, ad sedandos motus ibi concitatos, profectus est. Flagitantibus autem Prussis atque Polonis, è Lituania iterum in Poloniam ad Petricouiensia Comitia uenit: atque ita ad Colensem Maiorum Polonorum Conuentum profectus, impetrauit à Nobilitate eius oræ, ut, quoniam pecunia deesset in stipendium, ipsa Slochouiam, Suece, ac Tucholiam, arces Pomeraniæ, tuendas susciperet. Deinde in Prussiam Gdanumq; diuertit: ubi exsoluta militibus hostium con-

Pecunia ingenti ad bellũ Prussicum comparata.

Thesauro tamen Ecclesiæ denegato.

Cazimirus filio Vuladislao auctus.

Pecuniam militibus exsolnit: &

uenta pecunia, nempe quater centenis septuagínta sex millibus florenorum, Marieburgum, Gilauiam, atque Dersauiam, ab eis recepit: maximè uerò studium Vdalrici Ceruoncæ, Præfecti præsidij Marieburgensis, cuius auctoritate milites fidem non mutarunt, quinquagínta sex millibus florenorum remuneratus est. Marieburgo quoque ipsum præfecit: ipse uerò Bidgostiam se recepit. Quum uerò in Prussia, maiore ex parte, aduersa fortuna nostrorum res gereretur, & Marieburgum oppídum, ab oppídanis quibusdam, Crucigeris proditum esset, arce tamen à Ceruonca defensa: perfecit apud Maiores Polonos, ut ín centenas marcas annui census, síngulos hastatos equites mitterent (hastati autem unius nomine, apud Polonos, tres equites continentur: nempe hastatus unus grauioris armaturæ, cum duobus balistarijs:) ciuitatibus uerò pedites imperat. quorum quidem sex millia pariter cum equitibus fuêre: eaq; Marieburgum, ductore Sciborio Chelmio, Præfecto Maioris Poloniæ, missa sunt. Atque is exercitus unà cum auxilijs Gdanensium & Elbingensium satis habuit, hostes importando in oppidum commeatu prohibere, nec elící ad pugnam ab hostibus potuit.

Marieburgum, &c. accipit,

Fide Ceruonciæ remunerata.

Nostris aduersa fortuna rem gerentibus,

Hastati equites

Cum peditibus

Parum operæpretij faciunt.

DE NOSTRORVM À TARTARIS CLADE, expeditione in Prussiam parum utili, fœdere cum Georgio Boemo, & Crucigeris insigniter uictis.

Caput X.

NEc Podolia, per id tempus, tumultus & incommodi exors fuit. Nam Tartari populabundi improuisò ín eam oram incursionem fecêre: ín quos Bartholomæus Præfectus Podoliæ, cum Ioanne Lascio Succa-

Tartari Podoliam populantes, nostros fortiter pugnantes

Succamerario, impetum quum fecissent, primumq; agmen fudissent, à multitudine Barbarorum alterius agminis, pauci in orbem circumuecti, ad internecionem (non inulti tamen) profligati sunt. Expeditio deinde uniuerso Regno in Prussiam, Comitiorum Petricouiensium decreto, indicta: itaque exercitus omnis ad Gneuouiam conuenit: inde, Vistula nauali ponte transmisso, ad Papouiam castra metata sunt. Interceperant eam arcem fraude hostes: quam nostri, summa ui obsessam, expugnarunt, Regeq; iubente diruerunt. Ad Marieburgum postea itum est: ibiq; nostri castra posuêre, ac desides ibi tempus triuêre, ludificantibus eos spe pacis Crucigeris: tandem uerò inducię cum hostibus uiginti mensium confectæ sunt, ea conditione, ut intra id tempus octeni utrinque arbitri pacis apud Culmam conuenirent. Dum hæc ita fiunt, uniuersa Nobilitas, longioris moræ impatiens, iniussu Regio domos discessit: Rex etiam discedentem exercitum sequi coactus est, necquidquam retinentibus eum Prussis, & maximè Gdanensibus, qui ei in quatuor millia militum stipendium, si apud Marieburgum manere uellet, pollicebantur. sed uxoris desiderium ei fuit antiquius, ut ait Dlugossus: quæ quidem, per eos dies, Cazimirum filium Cracouiæ peperit. Factum est id anno 1458. Quamobrem eò contendit: ibiq; Legatos Georgij Podebradij, noui Regis Boemorum post Ladislaum, audiuit, fœdus petentes, & ingentia auxilia contra Crucigeros, Regnique successionem Cazimiro (quæ, secundum Ladislaum, hæreditario iure ad uxorem liberosq; eius pertineret) pollicentes. His responsum est: Regem fœdus & amicitiam cum Boemis semper coluisse: cupere uerò, ut mutuum ab eis fieret:

Ad internecionem delēt.

Post expeditionem generalē in Prussiam.

Papouiam dirutam.

Et ad Marieburgum desidiam.

Inducię factę: &

Nobilitatem abeuntem sequitur Rex.

Amans coniugis, Cazimirum parientis.

An. 1458.

Georgij Boemorum Regis Legati.

Georgium non malè facere, si Regnum Boemorum legitimis hæredibus relinqueret. Comitia deinde ad medium Ianuarij, sequenti anno, Petricouiæ habita. Ibi decretum est, non ex fide atque dignitate Regis & Polonicæ ditionis fore, Prussos socios deserere. & quamuis bellicas impensas centum millibus redimere, uiginti millium tributum Regi quotannis pendere, duo uexilla auxiliaria ad quoduis bellum Polonis mittere, Crucigeri dicerentur: non consultum tamen uidebatur, sua olim amissa, nuperq; recuperata, rursus prodere aut uendere: neq; diuturnam pacem eo precio redimi, sed perpetuorum hostium uires refici & opes augeri. Missi tamen octo de Proceribus (quemadmodum cum Crucigeris conuenerat) in Prussiam, ad agendum de pace: sed re infecta redierunt. Per hoc autem tempus mercenarij milites, in inferiori Prussia, insignem de Crucigeris reportarunt uictoriam: nec multum abfuit, quin Ludouicus Magister uiuus in potestatem eorum ueniret. Præda uerò ingens reperta, ita ut uiceni aurei in milites diuiderentur. Igitur de pace rursus agi cœptum à Crucigeris, & inducie renouatæ.

Prussi socij ne deserãtur, decretum: &

De pace actũ frustra:

Victrix Crucigeri insignior cum Magistro Ludouico,

Pacem petũt.

DE CONTRIBVTIONE AD BELLVM Prussicum non facilè impetrata, & Legatione ad Pontificem. Cap. XI.

Cracouiensis tractus Legati, accepta fide publica,

COmitia autem Petricouiæ habita sunt: ad quæ Cracouiensis tractus Legati, siue nuncij, uenire detrectarunt, nisi fides publica à Rege sibi daretur. Acceperant enim, Regem aulicum suum Comitatum in armis esse iussisse. Nam erat is admonitus, consilia ab illis contra se inita esse. Erat res noua, & inaudita: sed tamen, ne qua maior turba exsuscitaretur, datum hoc illis est.

est. Principes eius Legationis erant, Ioannes Rithuanius Præfectus Sendomirienſis, Ioannes Tarnouius, & Ioannes Melſtinius, homo magno animo & lingua promptus: isq; tunc uerba fecit. Cuius quidem orationis eius hæc ferè capita fuêre: Vt Rex, quæ Lituani, eo indulgente, poſſederant, Luſcum ſcilicet ac Ruſsiæ partem, redderet: monetam leuem ne cuderet, adulterinam ſubmoueret: Ius uiduis & pupillis redderet: magiſtratuũ impotentiã & petulantiam refrenaret: Regnum omne, pro debito ſuo, furtis & latrocinijs purgaret: Poloniæ commoda & ornamenta ne minoris, quàm Lituaniæ, faceret. Quod ſi faceret, nullos labores, nullos ſumptus graues futuros: ſin repulſam paterentur, nihil extra ordinam rei ab illis exſpectãdum eſſe. Modeſtè ad hæc à Rege, culpã à ſe remouente, reſponſum eſt: ſed tamẽ re infecta, Comitia ſoluta ſunt: Maioribus Polonis ſenũ groſſorum de iugero penſionẽ non abnuentibus: minorum uerò Legatis negantibus, factam ſibi eſſe poteſtatem à Nobilitate, alicuius oneris ſuſcipiendi. Igitur alia Comitia, ad ſextam diem Decembris, eodẽ indicta: ubi quum Regis Senatusq; placito uiginti de Primoribus, qui de Repub. conſultarẽt ſtatuerentq;, delecti eſſent: & Rex, correcturum ſe eſſe deinceps peccata à Nobilitate ſibi obiecta, recepiſſet: iugeralis duodenũm groſſorum exactio, & telonium omnium mercium omnibus, quicunq; lucrum ſectarentur, in annum impoſita: ab Eccleſiaſtico uerò & Equeſtri Ordine octaua pars cenſuum promiſſa Regi, in ſtipendia militantium in Pruſsia. Inde etiam Iacobus Senenius, Gneſnenſis Prępoſitus, ad Pontificem Pium ſecundum (Aeneas hic Syluius fuit) miſſus eſt, ut ei de more gratularetur, & in poteſtate eius Regem fore profiteretur. Petebat idem de transferendis Cruci-

Regi peccata exprobrant.

Dumq; Rex non impetrat contributionem.

In alijs Comitijs

Id eſt perfectum.

Ad Pontificem Legatus.

geris ex Prussia in Tenedos insulam: uerùm id impetratum non est.

DE CLADE CRVCIGERORVM, IOANNE Alberto & Alexandro natis, Tencinio in tumultu Cracouiensi cæso, & pace cum Boemis firmata. Caput XII.

An. 1459. Crucigeri

SEptembri mense anni 1459. Crucigeri non contemnendam cladem acceperunt, apud Passeneimũ oppidum inferioris Prussiæ. Nam quum cõtra id quod in inductijs conuenerat, oppidanos eius oppidi Regias partes secutos, ad defectionem solicitarent: illi re cum Præfecto præsidij Regij Michaele, cognomento Sromothny communicata, mitti sibi præsidium à Crucigeris postularunt. Missi quingenti equites cum ualido peditatu: ac cæteri quidem foris manere iussi, trecenti modò equites intromissi, ab armatis nostris facilè concisi sunt. quo dolo animaduerso, reliquum agmen fuga sibi consuluit. Sub finem anni huius, Elizabeta Regina Ioannem Albertum filium peperit. Sequẽti anno Marieburgenses oppidani, quatuor ferè menses à nostris obsessi, oppidũ (quod propè iam aberat, ut cuniculis actis caperetur) Ioanni Coscelecio Præfecto arcis dedidерunt: Quizinum uerò & Varmia oppida, quæ Marieuerder & Fraumbergam Germani uocant, noctu intercepta à Polonis sunt: unde tanta præda miles ditatus est, ut ducenti floreni in capita cederent. Anno demum 1461, Elizabeta Regina quartum filium Alexandrum peperit: paucis uerò diebus antè, Andreas Tencinius, uir uetustate & claritate familiæ nobilis, Cracouiæ (quòd fabrum armorum, qui arma sibi ad bellum proficiscenti tempori non perfecerat, bis pulsasset) concursu mul-

Ad defectionem solicitantes,

Per dolum concisi.

Ioannes Albertus natus.

An. 1460. *Marieburgũ oppidum deditum, &*

Quizinum cum Varmia capta.

An. 1461. *Alexander natus.*

Andream Tencinium,

Quòd fabrũ armorũ percusserat,

ſu multitudinis urbanæ in æde diui Franciſci oppugnatus, ac immaniter effractis portis trucidatus eſt, cadauerque eius in forum contumelioſe tractum, luto oblitum & pugionibus confoſſum, tertia demum die amicis ad ſepulturam datum. Hæc res in caſtra nunciata, quum leuius, quàm pro atrocitate ſui, ferri uideretur, uehementi indignatione animos Nobilitatis commouit: excitatusq; ab omni exercitu Ioannes Amor Tarnouius Caſtellanus Sandecenſis, graui oratione apud Regem atrocitatem cædis Tenciniana ita exaggerauit, ut & Regi, & Senatui Regio, excuſſerit lachrymas. Rex peracerbum ſibi illum caſum Tenciniꝰ teſtatus, cauſatusq; expeditionem, quò minus tam atrox facinus uindicare poſſet, non inultum fore promiſit: qua re non difficulter multitudinem mitigauit. Iudicium deinde Corcini, in Comitijs, contra Cracouienſes Conſules de cæde Andreæ Tenciniꝰ inſtitutum eſt: atque ij citati quum non ſiſterent ſeſe (eò quòd beneficio Cazimiri ſecundi Regis, cautum ſibi eſſe aſſeuerarent, ut non, niſi Cracouiæ, coram Rege cauſam unquam dicerent) abſentes ad capitalem pœnam, & octoginta millia marcarum, damnati ſunt. Ad finem uerò anni huius, qui fuit 1462, Rex Cracouiam profectus eſt: inſtauratumq; in arce, in ciues Cracouienſes, Iudicium Iure Polonico, illis nequidquam ad Saxonicum, quo ciuitates Polonicæ ferè utuntur, prouocantibus: pronunciata ad extremum ſententia, ut quatuor de Senatu urbano, totidem de plebe, cum Magiſtro lictorum capite plecterentur. Sex quidem capitibus plexi ſunt: tres uerò reliqui, à Ioanne Rabſtinio uita donati, in carcere plus quàm totum annum in arce Rabſtinenſi aſſeruati, donec res cum Tenciniꝰ tranſacta eſt. Sex item millia florenorũ Senatus Cracouienſis

Ciues Cracouienſes trucidant & contumelioſè tractant:

Ideoq; poſt orationem Tarnouij,

In Comitijs Corcinenſibus damnantur, &

Ann. 1462. *Cracouiæ, Iure Polonico iudicati, plectuntur.*

Ioanni

Ioanni Castellano Cracouiēsi fratri, & Ioanni Tencinio defuncti filio, exsoluit. Glogouiam deinde Cazimirus ire pergit: quò ei aduenienti Georgius Boemorum Rex, qui prior eò aduenerat, cum Vuratislauiensi & Olomucensi Episcopis, & quatuor Ducibus Silesiorum, ad unum milliarium occurrit: salutationeq; mutua ex equis facta, Cazimirus in arcem deductus est, Georgius in Curia urbana diuertit. Nouem dies postea dati colloquijs: quibus est fœdus inter Reges confirmatū, adiectumq;, ut id ad mortem utriusq; esset stabile.

Glogouia Rex cum Georgio Boemorum Rege

Fœdus confirmat.

DE CRVCIGERORVM CLADE, BONORVM feudalium successione, canonica Episcoporum electione labefactata. Caput XIII.

PAulo pòst, Petro Dunino & Alberto Gorscio ducibus, cæsa sunt Crucigerorū duo millia, & capti sexcenti: de nostris centum gregarij milites ceciderunt, de Nobilioribus tantùm Hector Chodorasius desideratus est. Insigne tunc factum memoratur Pauli Iasenij, gente Gosdouij, aulici Regij: qui armatus ab latere inter duas acies magno impetu procurrens, hastas hostium in nostros intentas auertit: eodemq; momento nostri, inopinata re perturbatos hostes summa ui adorsi, victoria potiti sunt: castra ceperunt atq; diruerūt, quindecim bombardis maioribus, ducentis curribus, armis, impedimentis & commeatu referta. Ad Puscum hoc prælium commissum est x v. Calendas Octob. Honoratus est à Rege uictor exercitus, & uirtutis ergò, militaribus donis insignibus ornatus. Eodem illo tempore tribus alijs in locis prosperè dimicatum est à nostris: & Golubum oppidum à Ceruōca Boemo, qui partes Regis secutus est, captum, hostili præsidio satis ualido partim capto, partim

Crucigeri cæsi & capti:

Pauliq; Iasenij factum insigne, &

Victores à Rege ornati.

Ter iterum victi Crucigeri: Golubq; capto,

tim interfecto: hisq; successibus magna rursus animorum inclinatio in Regias partes secuta est. Rex deinde ad Comitia Petricouiam, ad undecimam diem Nouembris edicta, profectus est: quò uenêre Conradus Masouiorum Varsauiensium Dux, Conradus item Niger Olesnicensium Dux, Plocensem & Belsensem Principatum cognationis iure sibi uendicantes. Ibi itaque instaurato iudicio, legitimæ cognatorum successioni locum non esse in deditiis seu feudalibus (ut uocant) bonis (cuiusmodi esset Masouia) sed Regem optimo iure succedere debere, defunctis ducibus deditiis, qui nullos mares liberos reliquissent, decretum est. Rex discedens Petricouia Rauæ & Gostini possessionem adijt: Archiepiscopo autem Gnesnensi libram siue marcam auri, è Louicio Masouijs Ducibus Sochassouiæ quotannis pendi solitam, in omne deinceps tempus remisit. Post initium insequentis anni, Petricouiam iterum ad alia comitia uenit. Vbi contentio & lis quædam de Episcopatu Cracouiensi, inter Iacobum Sennenium & Ioannem Gruscinium dirempta est, Rege Gruscinio fauente, & dicente: Malle se Regno excidere, quàm Sennenium pati esse Episcopum. Atque horum quidem ambitio & Pontificiam auctoritatem in Polonia debilitauit, & electioni liberæ uim attulit, ita ut ex eo tempore, ea sublata, umbra modò eius quædam penes sacra Collegia remaneat, non sine grandi, non modò Ecclesiasticæ auctoritatis, uerùm etiam Religionis & Reipub. iactura.

Ad Regem desciscunt.

In feudalibus bonis locus successioni non est.

Mare nullo relicto: Ideoq; Rex illa possedit.

Archiepiscopo libram auri remisit.

Contentione de Episcopatu Cracouiensi orta.

Electio libera periit.

NB.

DE EXPEDITIONE IN PRVSSIAM decreta & remissa, Camenecio munito, Lituanis bello Prussico de Podolia cogitantibus, & iniuria à professis piam militiam uindicata.

Cap. XIIII.

Secundis rebus, expeditio decreta.

SEcundæ tunc res nostris erant in Prussia: & Cazimirus Petricouiæ Comitia habuit, in quib. in Prussiam uniuersalis expeditio decreta est. Quoniam uerò

Casa à Turcis capta,

Turcarum terror, capta superiore anno Casa, quæ Genuensium colonia fuit, & olim Theodosia dicta est, animos cunctorum peruaserat: missi in Podoliam Ioannes Tencinius Castellanus Cracouiensis, Derslaus Rituanius Sendomiriensis, & Andreas Odrouanzus Russiæ Palatini, ut Camenecium arcem, quę Theodorico Bucacio oppignerata cum toto territorio ab hæredibus eius obtinebatur, pro Rege redimerent & munirent: Podolijs equitibus, in summa fisci inopia, bouem in iugerum siue laneũ ultrò pollicitis. Comitijs peractis, Rex peragrata Maiore Polonia, sub finem anni in Lituaniã se recepit. Quieuerat gens Lituana per omne tempus belli Prussici, nec à Polonis in societatem eius belli pellici poterat: sed, quorsum id euasurum esset, otiosè exspectabat: tunc uerò, longioris moræ impatiens, non inconsultum ducebat Podoliam armis repetere, Polonis adhuc Prussico bello distẽtis: sed eos motus animorum Rex aduentu suo repressit. unde iterum reuersus, Cracouiam uenit: Senatumq; urbis tribus millibus floreno rum multauit, propter Iudæos paulo antè iniuria affectos à militibus, piam in Turcas militiam professis. Etenim Pius eius nominis secũdus Pontifex Max. subactarum à Turcis Christianarũ gentium miserus, & à cæteris (quibus idem hostis immínebat) periculum propulsare

Camenecium munitum,

Lituani otiosi exitum belli Prussici exspectantes, Et de Podolia cogitãtes, à Rege repressi.

Propter iniuriam Iudæorum à professis piam Crucis militiam,

fare cupiens, Christianos Principes atq; populos ad piũ bellum, Crucis uexillo proposito, cohortabatur. Dux eius belli ipse futurus. Ac de Principib. quidẽ Matthias Rex Vngarorũ, Philippus Burgundiorum, & Christophorus Maurus Venetorũ Dux, eam militiam professi erant. Cazimirus Polonus, ne idẽ faceret, Prussico bello impediebatur: permulti tamẽ è Polonis priuati nomina dedêre, ita ut ij propè duodecim millia conficerent. Ab his igitur Iudæorũ facultates direptæ erãt: ac propterea ciues multati, quòd huic militiæ fauissent. Mox ante finẽ eiusdẽ anni, Rex Corcini minorum Polonorũ Conuentum habuit: quibus quum duodenũ grossorum in iugerum tributũ, ad mercenarium militem in Prussia, constituisset, expeditio remissa est. quod idẽ Coli Maiores Poloni fecêre. Nam quum secundæ nostrorũ res in Prussia essent, minimè expeditionem requirere uidebantur.

Ciues adiutores multati.

Tributo iugerali dato,

Remissa est expeditio.

DE REBVS FELICITER IN PRVSSIA gestis, & Russis ab Odrouanzorum iniuria liberatis. Cap. XV.

SEquenti anno, qui fuit 1465. Nouũ oppidũ in Prussia diu obsessum Regi deditũ est: & libere abire permissi, qui uellent, quinquaginta tribus currib. res suas asportarunt: Mons uerò Dobrinẽsis, qui magnã in Nouo oppido nostris existẽtibus opportunitatem incõmodandi habebat, à Nicolao Zalinio præsidio firmatus est, collata publicè in stipendiũ pecunia. quæ res tardius animaduersa, tam malè habuit hostes, ut in rixa, qua alius in aliũ culpam neglectæ cõmoditatis reijciebat, duodecim ex ipsis desiderati esse dicãtur. Vere insequẽti Rex Leopolim cũ paucis excurrit, quòd Russi opem eius cõtra uim & iniurias Andreæ Odrouãzi, Palatini & Præfecti Leopoliẽsis, imploraſſent: sed quum is paulo antè obijsset, &

Ann. 1465.

Nouum oppidũ deditum,

Mons Dobrinensis præsidio firmatus,

Prussis propterea in se frementibus.

Russi ab iniurijs Odrouanzorũ liberati.

Ioannes frater ei hęres esset, illud modò actum est, ut Ioannes Præfecturis omnibus amoueretur, accepta à Rege uiginti millium, ab ipsis Russis numeratorum, pecunia: cuius nomine fratres ipsi Præfecturas illas addictas tenebant. Russicis rebus ita compositis, Rex Corcinum

In Comitijs Corcmenſib.

dispositis equis ad Comitia uenit: quò ex Minore Polonia & Russia frequentes Consiliarij conuenerunt, è Maiore uerò Polonia Lucas Gorcanus Posnanienſis, Stanislaus Ostrorogus Calisiēsis, Petrus Oporouius Lencicięsis Palatini, & Sciborius Chelmius Succamerarius Posnanienſis, Legati cum libera potestate missi sunt. Quindecim diebus in consultando consumptis, placuit,

Expeditio Maioris Poloniæ decreta: &

ut Maioris Poloniæ Nobilitas in Prussiam expeditionem statim faceret, Choiniciamq; circūuallaret, donec mercenarij milites conuenirent: eam uerò ob causam illi ipsi Maiores Poloni senos tantùm grossos, cæteri autem duodenos, in emeritaac deinceps emerenda stipendia, ante medium mensem Iulium conferrent. Dum hęc ita fiunt, Paulus Episcopus Varmienſis, quum animad-

Episcopus Varmienſis ad Regem desciſcit:

uerteret, res Crucigerorum inclinatas esse, & à pace tamen eos abhorrere, partium Regiarum se deinceps fore professus, arcium & oppidorum suorum adeūdorum potestatem fecit Regijs militibus, qui Passeneimi, Nideburgi, & Vormithæ in præsidijs erant, ut non solùm ea tuerentur, sed etiam cōmunem iam hostem inde infestarent: quæ res Magistro peracerba accidit, magisq; seriò is de pace dein cogitare cœpit. Venerunt sub idem tempus Sciborius Gubernator Prussiæ, & Gabriel Palatinus Culmenſis ad Regē, cum Legatis Nobilitatis Prussicæ, & trium Ciuitatum, orātes, ut Rex Marieburgum

Rexq; ad Marieburgū uenit atus, ſed

tandem accederet, ac tam diuturno bello, quo exhausti essent, finem imponeret: fore enim, quum eò accesserit,

ac

ac propius bellum ostentârit, ut ad eum ciuitates deficiant, & Crucigeri ad quasuis pacis conditiones perducantur. Rex quum conuocasset Consilium, omissa profectione Marieburgum, Choiniciam adoriri, necquidquam reclamantibus Prussis, statuit: quò militibus hostium, qui ex Germania & Boemia deducebantur, transitum intercluderet, Poloniamq; Maiorem ne hostilibus excursionibus exponeret. quò quum Rex uenisset, Starigradum ei deditum, ac Slochouia (quæ amplitudine & munitione Marieburgo non multum cedit) à Polonis recuperata est, hoc quidem pacto. Excurrerant eò quadraginta Poloni pedites, ut aliquid fortè è subiectis agris raperent: eos Martinus Sissouicius ex arce conspicatus, omnibus militibus, quos in præsidio habebat, deductis, persequi instituit. Sacerdotes tantùm duo, cum Ludimagistro & aliquot scholasticis adolescentibus, in arce remanserant: qui quamuis Pomerani, tamen benignioribus usi Polonis, permoleste ferebant, eos per dolum arce excidisse. Solitudinem igitur nacti, occasionem referendi gratiam benemeritis non negligẽdam sibi esserati, portas arcis superioris occlusêre: ostioq; turris effracto, Georgium Dambrouium cum sedecim sociis, cassibus uenatoriis submissis, extraxêre, & cum his pariter clamorem sustulêre. quo consternati Pomerani, quum in arcem se recipere uellent, subeuntesq; saxis supernè deiectis arcerentur, foris uerò à quadraginta illis peditibus, significatione eorum qui in arce erãt animatis, peterentur, celerrimè in Stolpensem ditionem profugerunt: remuneratiq; sunt à Rege sacerdotes & scholastici. Hoc autem exemplo & alia quoq; oppida Regi sese dediderunt.

Choiniciam adortus,

Starigrado & Slochouia potitur.

Sacerdotibus & scholasticis propter benignitatem Polonorum arcem prodentibus, &

A Rege remunerati.

DE PACE, DIV OPTATA, CVM CRVcigeris confecta. Cap. XVI.

Ad pacem Crucigeris uix tandem inclinatu,

DEiecerunt itaq; hæc magnopere Magistri & Crucigerorum animos: propterea q; Conuentu Kinixbergæ habito, Magister Ludouicus primus ipse sententiam dixit, in quam ab omnibus itum est: nimirum, ut pax cum Polono conficeretur, si minus æquis, at tolerabilibus conditionibus. Quamobrem missus euestigiò ad Regem Bernardus Sũbergius, tempus locumq; colloquio de pace habendo petiuit. Nihilo ferociorem secundæ res Regem fecerant: & iam antè Rex ipse ostenderat Legato Apostolico Rudolpho, non abhorrere se à pace. Conuenit autem, ut ad diem Natalem Virginis Mariæ Rex Toruni, Magister uerò Culmæ esset: illi autem, qui de cõditionibus collocuturi & tractaturi erant, Culmeseæ, medio ferè utrinq; spatio, conuenirent: accitusq; est ad eam rem Rudolphus Lauantinensis Episcopus, Legatus Põtificius: qui ad uicesimam sextam diem Augusti, paucis post Regem horis, uenit: Crucigeri aliquandiu exspectabantur. Postridie igitur mandata Pontificis Legatus exposuit, Regemq; ad pacem cohortatus est. Responsum est Legato: Regem, quamuis iustum bellum satis prospero successu gereret, uictoriamq; penè in manibus haberet, facilem tamen fore ad faciendum pacem, & in æquis conditionibus acquieturum esse. Vbi Magister quoque cum suis aduenit, placuit, apud Mesouiam potius, quàm apud Culmeseam, Conuentum agere sub papilionibus. Sub idem autem tempus Choinicenses, Polonorum oppugnationem ultrà non ferẽtes, ipsis se dediderunt: & uitam fortunasq; pacti, neq; unquam contra Polonos arma se sumpturos sanctè iurati, omnibus bombardis & apparatu bellico relictis, lachrymantes

Rege uerò nunquam ab ea alieno,

Ad diem paci faciendæ dictam

Legatus Pontificius accitus:

Dumq; Choinicenses se dedere sunt coacti,

mantes urbe excesserunt: uictor autem exercitus, Toruniam ad Regem ueniens, benignè & liberaliter habitus est: Choinicią uerò Rex impunitate donauit, quamuis cuncti eam solo æquādam esse suaderent. Hæc ubi Crucigeris nunciata sunt, pronioribus animis ad pacem inclinari cœpêre, ueriti, ne cuncta Prussia à se deficeret. Post multorū igitur dierum colloquia, tractatusq; cum nostris habitos, Legato Pontificio summa cura, fide studioq; adnitente, & Rege nihil de sua facilitate remittente, tandem decima die mensis Octobris optata diu pax confecta, Legati ac trium tabellionum manibus subscripta, à Rege Magistroq; Toruniam accito & utriusque consiliarijs obsignata, ac solenni iureiurando approbata est, his conditionibus, quæ in priuilegijs statuto insertis habentur. Et quāuis auctoritate legati Pontificij confecta & constituta est: nihilominus Rex & Magister Oratores ad Pontificem miserunt, qui, ab ipso approbari & confirmari pacta illa cum omnibus cōditionibus, peterent, adiectis in uiolatores pœnis. Hunc ergo tūc exitum bellum Prussicum, tredecim annis uaria fortuna gestum, habuit. Omnibus autem ritè peractis, ad ædē Virginis matris nomine nuncupatam itum est: Deo gratiæ actæ, & reliquum diei festis epulis & conuiuijs datum. Rudolphus certè Legatus tam pulchræ pacis confectæ meritam laudem apud omnes tulit. qua ille contentus, amplissima dona à Rege missa refutauit: consiliarij modò Regij titulum honoremq;, tum pensionem ducentorum florenorū in singulos annos, quoad uiueret, in salinis Bochnēsibus attributam, accepit, & Vuratislauiam se recepit. Magistro Ludouico, & ijs qui cum eo erāt primarijs uiris, perampla, pro cuiusq; cōditione, ab eodem Rege data munera: quumq; is, egere admodum Magistrum,

Pax optata confecta.

A Pontifice confirmatur.

Actis Deo gratijs.

Rudolphi Legati studium & integritas, Regisq; in eum gratitudo.

Benignitas Regis in Magistrum.

strum, comperisset, præter priora dona, quindecim millia florenorum ei ultrò dono, in emerita stipendia militum, promisit.

LIBER XVII.

DE SIGISMVNDO NATO, PRVTHENORUM iureiurando & pace confirmata, stipendijs exsolutis, & Regno Boemiæ Polonis oblato. Caput I.

An. 1467. *Sigismundus Regi natus.*

INsequentis anni initio, qui fuit 1467, ipsis Calendis Ianuarij, natus est Regi apud Cozinicæ Sigismundus filius, pacata Prussia, bono quodam omine conficiendarum reliquiarum belli Prusici: quod Crucigeri, sue cessu temporis, renouarunt. Rex uerò, ad tertiam diem Maij, Petricouię Comitia habuit: ibiq; post obitum Magistri Ludouici, pax reliquorum Procerum, qui Toruni non adfuerunt, solenni iureiurando confirmata est. Consultatum deinde de exsoluēdis stipendijs militum, toto Prussico bello meritis, quorum permagnus numerus cum coniugibus & liberis aduenerat: decisum, cum equitibus quidem octonis florenis in singulos annos, cum peditibus uerò quaternis. quæ summa ad bis centum & septuaginta millia florenorum perueniebat, eaq; intra duos annos & semis exsolui promissa. Aegrè autem milites in eo acquiescebant, Vuladislao Damborio Castellano Naclensi, homine turbulento & seditioso, inprimis animos eorum solicitante: qui dudum Slochouiam intercipere adortus, & spe sua frustratus, ex agro arci illi subiecto prædas egerat: milites eius arcis præsi-

Proceres Prutheni iurant.

Stipendia militum exsoluta: &

Damborius, homo seditiosus,

præsidiarios, fide data euocatos, perfidè trucidârat: Naclensi quoq; territorio pecuniam imperârat: Gnesnensis Ecclesiæ bona populatus erat: & adulterinũ numum cudere instituerat: nec in futurum tempus quieturus esse uidebatur. Is igitur quamuis clara Topororum familia, patre Inouuladislauiensi Palatino ortus, & senator Regius esset: tamen sponsores dare iussus de quiescẽdo, quum non daret, captus, & Petro Samotulio Castellano Posnaniensi & Præfecto Maioris Poloniæ traditus, Calisiumq; ductus, capitali supplicio affectus est. Ita unius supplicio latrocinia, quæ iam increbrescere cœperant, utcunque repressa sunt. Cazimirus Comitijs Petricouiæ peractis, Nepolomiciam diuertit: ibi Oratores suos, responsum Pontificis Max. afferentes, audiuit: per quos, cõfirmatio pacis Prussicæ, & relaxatio interdicti, in Prussos Regiarum partium promulgati, Rudolpho Legato demandata erat. Aduenerant quoque Proceres Boemi, Cazimirum orantes, ut is, sine longiore comperendinatione, aut ipse Regnum eorum susciperet: aut aliquem de filijs, cum mille equitibus, Regem sibi mitteret: suis uiribus Regnum se ipsi uindicaturos esse. Gratiæ actæ Boemis Proceribus: de Regno uerò oblato, quod Cazimiro liberisq; eius iure optimo debetur, responsum est, Acceptare illud tunc, propter infrequentiam Senatus, cuius cõsilijs & auxilijs usurus esset, rectè non posse, differriq; rem ad alia Comitia oportere.

Capite plexus.

Oratores à Pontifice reuersi cum confirmatione pacis.

Regnum à Boemis oblatum

Differtur.

DE FILIORVM REGIS INSTITVTIONE.

Nunciorum Terrarum origine, Stephani Palatini iureiurando, & repulsis atq; profligatis cæsisq; crudeliter Tartaris. Cap. II.

SVb id tempus deinde Regina Elizabeta sextum filium nono partu edidit, cui Friderici nomẽ inditum est:

Fridericus Regi natus.

Dlugoſſius filiorum Regis magiſter.

eſt: filijs autem adultioribus, Ioāni Dlugoſſo cura & inſtitutio mandata erat. Rex Cracouia profectus, Viſliciā diuertit, Conuentumq; Minorum Polonorum egit, & ſubſidium ad exſoluenda ſtipēdia poſtulauit: quod non abnuebat quidem Nobilitas, uerùm ſine Maioribus Polonis ſciſcendum ſibi eſſe, non putauit. Quare placuit bi nos, è Satrapijs ſeu Palatinatibus, Legatos ad Comitia Petricouienſia mitti, qui decernendi in commune cum ceteris Regi moderati tributi poteſtatem haberēt. Atq; hoc, tunc primùm fieri cœptum, ſic inoleuit poſterioribus temporibus: ut ſine ijs Legatis, ſeu Nuncijs Terrarum, nulla Comitia legitima haberentur: neq; tributum decerni, ac ne lex quidem ulla ferri poſſe uideatur. Comitijs inſtitutis Petricouiæ, tractatum eſt de ſubſidio in Pruſsica ſtipendia cōferendo. Inſequenti anno Cazimirus Rex, ſub finem Ianuarij Cracouia diſcedens, in Ruſſiam contendit: menſemq; unum & ſemis Leopoli exegit, Stephanum Palatinum Valachiæ exſpectans, ut ab eo fidelitatis iuramentū, ex conſtituto, acciperet: uerùm ille, multa cauſificatus, non uenit: iuſiurandum tamen Ioanni Muziloni Palatino Podoliæ, & Spiteoni Iarosla uio Succamerario Præmisliēſi, Legatis Regijs ad ſe miſſis, dedit: recepitq;, poſtea ſe Cameneciam, uel Colomiā, uel Snatinum, ad Regem eſſe uenturum, modò ut duobus menſibus antè de tempore certior fieret. Per eadem tempora Zauolgēſes Tartari (hoc eſt, qui ultra Volga ſiue Rha fluuium habitant) Maniaco Duce, quum Boryſthenem tranſmiſiſſent, tribus agminibus factis, in Lituaniam, Podoliam, & Valachiam ſeſe infuderunt: Voliniamq; impunè depopulati, ad decem millia hominum abegerunt: in Podolia uerò nihil incommodi acceptum, quum ad Trebouulam iuſtus Polonorum & Ruſſorum exerci-

Nunciorum Terrarum origo, &

Poteſtas.

De ſtipendijs exſoluendis.

Stephani Palatini Valach. iuſiurandum.

Tartari Zauolgēſes, Maniaco Duce,

Voliniam populantur: ſed

Ex Podolia repelluntur, &

exercitus, Raphaele Iaroslauio Leopolienſi, & Paulo Iaſenio Belſenſi & Chelmenſi, Præfectis ducibus, præſtò eſſet: in Valachia denique à Stephano Palatino ter profligati retroceſſerunt, filio Ducis amiſſo. quem captum, quum à patre minaci Legatione repeteretur, Stephanus præſentibus centum Legatis diſſecari, & mox ipſos quoque Legatos palis ſuffigi iuſsit, uno excepto, quem truncato naſo & auribus, nuncium rei geſtæ ad Maniacum remiſit.

In Valachia profligati

Diſſecantur & palis ſuffiguntur.

DE IVREIVRANDO MAGISTRI Crucigerorum, Iurium confirmatione extorta, & Vuladislao Boemorum Rege facto.

Caput III.

COmitia deinde Petricouię Rex habuit, quę in qua dragesimũ diem extracta erant: ſub quorum tempus aduenit Henricus Plauenius, Magiſter Crucigerorum Pruſsicorum recens creatus, cum duobus Cõmendatoribus, ac iuſiurandum fidelitatis Regi ſolenni cerimonia dedit: ac breui poſtea repentina morte extinctus eſt. Primis autem diebus anni ſequentis 1470, Cazimirus hyemis commoditate uſus, Ploſcum, Vitepſcum, & Smolenſcum, (quæ loca totos ſexdecim annos non uiſerat) pleriſq; Lituanis Proceribus comitãtibus, adiit: conſtitutisq; rebus Lituanicis, primo Vere tandem in Poloniam reuertit: deinde Petricouiam ad XXVIII diem Octobris ire perrexit. Ibi quum ſubſidium ad exſoluenda ſtipẽdia popoſciſſet (quod erat Comitiorum caput) obiecta eſt Maiorum Polonorum infrequẽtia: & quòd ad eam diem iura Regni & prærogatiuas Ordinum, à Maioribus ſuis datas, diplomate ſuo non confirmaſſet (recuſabat enim id Rex, ſeu uerius tergiuerſabatur, in gratiam Lituanorum: ne recuperare ab eis, quę detracta

In Comitijs quadragintæ dierum,

Magiſter Crucigerorum iurat.

An. 1470. Rex Ploſcum, &c. hyeme adit.

Tributum in exſoluenda ſtipendia non,

Niſi poſt diploma

de Polonorum Regno posſidebãt, cogeretur. Eò namq; ſpectabat diplomatis exactio, & hoc erat eius caput potiſsimũ) uerùm ubi ille diploma, quod poſcebatur, conſignatum exhibuit, colonis quidem duodecim groſſorum in iugera, oppidanis autem in domos pro portione, tributum impoſitũ eſt. Miſsi ex ijs Comitijs ad Pontificem Regij Legati, Michael Abbas Liſſecenſis ſiue Caluimontanus, & Iacobus Debenius Cancellarius Regni & Præfectus Cracouienſis, ut confirmationem pacis Pruſsicæ, & Regnum Boemicum Vuladislao Regis filio, peterent: ad Georgium Regem ex itinere diuerterent, eumq; cum ſuis hortarentur, ut reſipiſceret ab hæreſi, & in poteſtate Pontificis eſſe uellet, ac de Regni ſui ſucceſſore ſtaret promiſsis. Solutis Comitijs, Rex cum Regina Poſnaniam, uoti à Regina nuncupati apud ædem Corporis Chriſti exſoluendi cauſa, iter fecit: Legati uerò ita, ut iuſsi erant, in Boemiam primùm ad Georgium diuerterunt: qui breui, dum illi uix ex Boemia egreſsi fuiſſent, uitam cum morte commutauit. Poſt eius uerò mortem Boemi Pragæ Comitia, creãdi Regis cauſa inſtituerunt: de quibus Cazimirus certior factus, Paulum Balicium, mox Martinum Vurocimouitium, deinde Dobeslaum Curoſuantium, Equites, ad Boemos allegauit, Iuris ſui promiſsiq; ipſorũ eos admonẽtes: req; diu agitata, XXV die Maij Vuladislaus, Polonorũ Regis filius, Rex à Boemis renũciatur, quamuis reclamantibus Proceribus: qui Matthiæ Vngarorum Regi, Ioannis Huniadis filio, fauebant. Mox itaq; delecti cõplures Legati, de Primoribus, Nobilitate, & Pragenſi ciuitate, præſtãtes uiri, qui Vuladislaum primo quoq; tempore accirent è Polonia: fruſtratus uerò ſua ſpe Matthias, nullo crudelitatis genere à Boemis & Morauis abſtinebat.

Exhibitum, decernitur.

Legati ad Pontificem, et

Ad Georgium Boemorum Regem.

Rex cum Regina uota reddunt.

Georgio mortuo,

Cazimiroq; uigilante,

Vuladislaus Rex Boemorum,

Matthia neglecto,

Accerſitur, &

His

His ergo de Cauſis Vuladislaus, maturare profectionẽ ſuam in Boemiam rogatus, acceptis à patre ſeptem milibus equitum ac duobus peditum, ductoreq; exercitus Paulo Iaſenio, uiceſima quinta die menſis Iulij Cracouia egreſſus eſt, deductus à patre bidui itinere: iuerũtq; in comitatu eius inſignes, Nicolaus Epiſcopus Camenecenſis, Vincentius Enenſis, & Paulus Laodicenſis (à quibus Pragæ diadema ſolenni ritu accepit) Stanislaus Oſtrorogus Caliſsienſis, Nicolaus Cutenius Lencicienſis Palatini, & Ioannes Dlugoſſus præceptor. Proficiſcenti uerò ſex Duces Sileſiorũ ſe adiunxêre: apud Cloſcum autem, obuiam uenientibus Proceribus Boemis & omnium Ordinum permagna multitudine, in leges Boemorum iurauit, pacatamq; Regni poſſeſsionem adijt, Matthia domeſticis incommodis & motibus reuocato.

Maturata profectione in Boemiam,

Coronatus

Iurat.

DE CAZIMIRO IVNIORE, A REGNO Vngarico repulſam paſſo. Cap. IIII.

VNgari poſteaquam Vuladislaum Regis filiũ, Matthia prẽterito, Regem à Boemis creatum eſſe acceperũt: miſerunt & ipſi Legatos ad Cazimirũ Regem, alterum eius filium Cazimirum propterea Regem ſibi dari petentes, quòd diutius Matthiæ tyrãnidem ferre non poſſent: quod ni faciat Cazimirus, uel à Turcis auxilium ſe petituros eſſe: ſumptus autẽ belli ſe præbituros eſſe, pollicebãtur. Non ſpreuit eorum poſtulata Cazimirus Rex: Cazimirum itaq; filium cum non contẽnendo exercitu, Petro Dunino duce, in Vngariam miſit: Derſlaum quoq; Rithuanium Palatinum & Præfectum Sendomirienſem, Ioannem Tarnouium Voinicenſem, Stanislaum Vatropcam Sandecenſem, Stanislaum Sidlouecium Zarnouienſium Caſtellanos: & Paulo Iaſenio,

Vngari

Cazimirum filium Regem petunt,

Matthiæ tyrannidẽ pertæſi:

Miſſusq; Cazimirus cum exercitu,

ex Boemia reuertenti, mandauit, ut è Morauia rectà in Vngariam contenderet, & cum Cazimiro copias suas coniungeret. De his Procerum suorum consilijs factus erat certior Matthias: itaq; nihil sibi reliqui fecit ad festi nationem, & quascumque habuit in Morauia & Silesia copias, in Vngariam contraxit: Primoresq; partim terrore, partim ingentibus promissis, ad se reuocauit. quos secuti cæteri, fidem mutarunt. Cazimirus autem aduenies, præterita Cassouia siue Cosicia, apud Nitriam, quæ in ditione Strigoniensis Archiepiscopi erat, statiua habuit: neque quisquam Vngarorum Procerum ad eum uenit. Matthias uerò quum sedecim millia hominum in exercitu haberet, apud Budam occurrens aduenti Cazimiro, trium milliarium spatio ab eo castra metatus est: nec tamen pugnæ copiam faciebat Polonis. Dum sic utrinque tempus teritur, uenit ad Cazimirum Polonorum Regem Tilemannus Slechthus Canonicus Colonienſis, Cubicularius Pontificis Maximi Sixti quarti, hortans eum ad pacem cum Vngaro faciendam: idq; faciebat, ne Matthias à Turcico bello auerteretur. Non difficilem se Cazimirus Pontifici præbuit, & utriusque partis Proceribus pacis arbitrium permisit. Tilemanno autem in Vngariam proficiscenti Ioannem Vatropcam, cum mandatis ad filium & Vngaros Proceres, comitem adiunxit. Interea uerò mercenarij milites, ob non soluta stipendia, dilabi cœpêre è castris Cazimiri iunioris: quorũ discessione Primores exercitus persuaserunt Cazimiro, ut in tutum se reciperet. qui quidem recessus effusæ fugæ fuit simillimus. Meritò autem tunc ea ignominia Polonis Diuinitùs accidisse creditа est, quòd proficiscentes in Vngariam, soluta prorsus disciplina militari, omnis generis iniurijs & contumelijs

Matthia Rege in suo negotio uigilante,

Et Procerum uoluntatibus mutatis,

Legato insuper Pontif. interueniente,

Militibusq; dilabentibus,

In tutum se recipit, Cũ merita Polonorum ignominia.

melijs sibi non temperauerunt. Peracerba hæc omnia Cazimiro Regi acciderunt: húcque & illa cura accedebat, quòd non habebat, unde militibus ex Vngaria reuersis merita stipendia exsolueret. Reditus enim Præfecturarum, ad sumptuosas illas duorum filiorum in Boemiam & Vngariam expeditiones, ita exhauserat, ut ne in quotidianum quidem uictum sumptus ei suppeterent. quo factum est, ut milites quibus non numerabantur stipendia, uias publicas latrocinijs infestarent. Hanc itaque ob causam in Colensi & Corcinensi Conuentibus duodenûm grossorum in iugera tributum constitutum fuit: sacerdotalis uerò Ordo, Gnesnensis, Cracouiensis, Vuladislauiensis, & Posnanensis diœceseon, haud contemnendo subsidio Regem iuuit, omnibus dimidios reditus (secundum ueterem æstimationem) conferentibus: præter Cracouiensem diœcesim, in qua, propter exquisitiorem æstimationem, octonideni grossi in marcas collati sunt. Missus deinde à consiliarijs Regijs Castellanus Sandecensis ad Vngaros Proceres, de pace siue inducijs inter Reges conficiendis: quæ annuæ factæ sunt.

Ad stipendia exsoluenda.

Dum latrocinia crescunt.

Tributum est constitutum.

Inducie cum Vngaris.

DE BELLO CVM VNGARIS ET pace, siccitate magna & crebris incendijs. Cap. V.

ANno 1473, Cazimirus Comitia Petricouiam edixit: uerùm de Minoribus Polonis nemo ferè Procerum affuit. Offensi etenim erant distributione bonorum superioribus Comitijs, iniquius (quemadmodum ipsis uidebatur) facta: in qua Ioannes Tarnouius Castellanus Voinicensis, Dobeslaus Cmita Lublinensis, & Stanislaus Vastropca Sandecensis, immeritò præteriti

Ann. 1473.

Minores Poloni ad Comitia non uenerunt, offensi iniqua bonorum distributione.

riti esse existimabantur: sed hi tamen postea delinitisunt à Rege. Hoc etiam anno æstu & ardore usque adeò uexata est Polonia, ut aluei fluminum plerorumq; arescerent: Vistula etiam apud Toruniam esset uadabilis: syluæ saltusq; radicitùs arderent: segetes (uernæ præsertim) squallerent: pecudes & iumenta oblitis limo cum herba uorato intestinis interirent: incendia quoque urbium, oppidorum & uillarum crebra extitêre. Stradomia quidem ad uicesimam sextam diem Iulij penitus conflagrauit: postridie uerò coorto in cœnobio Virginum apud sancti Andreæ incendio, tota ea platea, quæ Arcensis dicitur, & proxima Canonicorum arsit: arx ægrè defensa. Conflagrarunt etiam Velisca, Conînum, Balsum, Chelma, Lubomlia: præterea basilica Lencicien sis, cum uicinis domibus Archiepiscopi & sacerdotum: itemq; Mogilnense monasterium. Anno uerò sequenti Matthias Rex Vngarorum exercitum sex millium hominum, Duce Thoma Tarcio, in Submontanam Poloniæ oram immisit. Itaq; turmatim Vngari excurrentes, omnia ferro & igni uastabant. Inspectabat ferè hanc Regni sui uastationem Cazimirus Rex, Vislicíæ tum Conuentum agens, ac de bello Vngarico depellendo consultans: ubi senum grossorum in iugerum contributionem impetrauit: militiamq; siue expeditionem bellicam, quæ libera & arbitraria Nobilitati tunc erat, pro modo facultatum siue redituum cuiusque fieri debere, decreuit. Apud Opatouecium itaque conuenire iussa Nobilitas ad bellum Vngaricum depellendum, segnius conueniebat, mandata lenti Regis paruipendens: expectabátque Rex Opatouecij, & cunctantes crebris nuncijs dimissis, frustra conuocabat. Interim autem Poloni & Vngari proceres, nuntijs ultrò citroq; missis,

Aestus & siccitas in Polonia, &

Crebra incendia.

Matthia populante Submontanos,

A Cazimiro tardè nimis resistêtè,

Nobilitateq; mãdata eius parupendente,

missis, pacem inter se fecêre his conditionibus: ut munitiones interceptæ & captiui utrinque redderentur: dam norum datorum neutrobi mentio fieret: Vngaro cum Polono & Boemo ut triennes inducíæ essent: quas si quis Regum uiolare uellet, subditi eius ne ei dicto audientes essent: quisquis uerò contrà aliquid tentaret, pro hoste & perduelli haberetur. Hoc uerò facilior fuit Matthias ad æquas conditiones, quòd Transyluanienses à se alienatos uidebat, & ad Cazimirum deficere uelle intelligebat: adhæc Mahometes Turcarum Imperator cum ualido exercitu Bosnam inuaserat, & laice arcem acerrimè oppugnabat: sed repulsus cum ignominia, demersis in profluente bombardis, abscessit. nihilo magis tamen Matthias Rex postea quiescebat: sed Comorouium, locupletem inprimis hominem, qui Cazimirum Regis Poloni filium receptauerat, ulcisci instituit: nullóque negotio septem arces eius, Poloniæ finitimas, in potestatem suam redegit, ultrò dedente eas ipso Comorouio, & in Poloniam excedente cum omni familia, acceptis à Matthia tyranno octo millibus florenorum.

Pax est facta.

Matthias tamen Rex non quiescit, & Comorouium persequitur.

DE BELLO CONTRA VNGAROS à Polonis & Boemis infeliciter gesto, Tartarisq; paucis Russiam uastantibus.

Caput VI.

AD medium deinde Iunij, Petricouiæ Rex Comitia habuit. ibi affuerunt Oratores Vuladislai Regis Boemorum, Polonorum opem contra Vngarum, Morauiam & Silesiam infestare non cessantem, implorantes. Itaque missa sunt filio à Rege uiginti quatuor millia aureorum in subsidium belli: contra Silesios uerò, qui & Poloniam subinde uexabant, & Mat-

Vuladislaum contra Vngaros Cazimiro adiuuare incipiente.

thiæ partes sequebantur, placuit rem geri totius Regni expeditione: iussæque omnes copiæ ad medium mensis Augusti, ad Mestouiam conuenire. Rex Conuentu soluto Corcinum diuertit, ad bellum se apparaturus: interim uerò ei nuntiatur, Podoliam atque Russiam à Tartaris, duce Aidoro Ecigeris filio, populabundis peti: nihil tamen rerum utilium prouidit. Itaque factum est, ut à septem millibus Tartarorum, & eorum malè armatorum, omnis tractus circum Camenecíam, Halicíam, Glinianos, Dunaiouíam, & Gologoros, centum ferè milliarium longitudine, latitudine uerò triginta, cædibus & incendijs miserabiliter, nemine resistente, uastaretur, plurimique mortales pecudum in morem, opprimerentur & abigerentur. Dunaiouíam, oppidum suum, Gregorius Archiepiscopus Leopolíensis strenuè tutatus est: Pomorzanos uerò Suínca, uir generosi animi, cum sex modò socijs defendit. Rex ergo ad Silesicum bellum intentus, ad constitutum tempus apud Mestouíam affuit: sed copias, tardius conuenientes, totas sex septimanas exspectauit, ita ut commodum belli gerendi tempus præterlaberetur. Ita tunc soluta erat omnis disciplina militaris. Fuit autem & illa moræ causa, quòd Nobilitas Cracouiensis oræ negabat, se ad externam militiam esse profecturam, nisi sibi præscriptum legibus stipendium numeretur: quorum pertinacia ægrè uicta, sexta demum & uicesima die Septembris Rex castra mouit, aucto etiam exercitu Tartaris & Lituanis, ita ut ad sexaginta millia armatorum in eo esse crederentur. Ingressus itaque Oppoliensem tractum, Cruciborgum & Bycínam oppida cepit: transmissoq; Odra, uadabili tunc propter siccitatem, Vratislauíam contendit, ubi à Matthia se exspectari acceperat.

Tartari

Pauci & malè armati multa miserabiliter uastant,

Dunaiouo et Pomarzanis strenuè defensis:

Profectoq; illo ad bellum Silesicum,

Soluta disciplina militari,

Magnus Polonorum exercitus

perat. Occurrerunt ei interea Oratores Vngari atque Boemi, inducias postulãtes: uerùm in congressum Vuladislai filij res dilata est. nec abhorrebat à pace Cazimirus: sed Matthias, ad omnem rei bene gerendæ occasionem attentus, pacis consilia turbauit. Apud Olauiam Poloni castra habebant: nec ignorabat Matthias, Polonos spe pacis componendæ securius ac remissius agere: itaque populationi intentos adoritur, & nullo ordine discursantes, partitis copijs, excepit, facilecp in fugam uertit. Accurrunt Tartari è propinquo: redit & fugientibus uirtus in præcordia: instauratur prælium. Rex etiam Polonus, re cognita, submittit suis in auxilium Comitatum suum aulicum cum Paulo Iassenio Thesaurario: ipse uerò cum reliquo exercitu subsequi festinat. Hostes igitur, ubi aspexêre uires Polonorum augeri, non prius constitêre, quàm Vuratislauiam peruenerunt. Ceciderunt eo conflictu de hostium exercitu mille, nobiliores sexaginta capti. Quarta demum & uicesima die Octobris Vuladislaus Rex Boemorum aduenit: uiginti millia pugnatorum habebat is in exercitu, maxima ex parte peditum. Salutatione & gratulatione mutua facta, Vuratislauiam itum est: & in conspectu urbis ambo exercitus, coniunctis castris, assedêre: cæterùm desides ac inertes tempus terere, & nihil in medium consulere. Communierat castra sua Matthias ad urbem, ut è re nata consilium capere posset: inde tacitus speculabatur, quid Reges inceptarent, cum suspirijs & uulsione capillorum dictitans: Facilè se totum Orbem terrarum Imperio suo subiugaturum esse, si tantas talescp haberet copias. Vastabantur modò pagi, discursantibus quoquouersus Polonis Boemiscp: unde tandem duplex malum exercitum inuasit,

A Matthia ad omnia attento

Fugatur, nostris rursus aduersis

Postquam autem coniunxit se Vuladislaus cum patre, &c.

Desides atcp inertes tempus tererent, imò uerò

(Matthia uellente sibi capillos)

Duplici in-

commodo exercitum afficerent,

pestis, & frumenti penuria. Creuerat autem hæc Polonorum licentia & contemptus Imperij Regij & Magistratuum, ex quo se cum Boemis coniunxerunt. Antè enim aliquid disciplinæ supererat, quum tres homines Equestris Ordinis, ob raptam è templo cum uase argenteo sacrosanctam Eucharistiam, iussu Regio, inspectante uniuerso exercitu, cremati sunt: sed id quoq; iam, deprauantibus nostros Boemis, pro piaculo haberi desierat. Quanquam autem cessabant humana tunc iudicia: Diuinitùs tamen haud impunita mansêre tam abominanda sacrilegia. Exortum enim fortuitò incêdium non exiguam castrorum partem absumpsit, necquicquam opem ferente tanto exercitu, quo incendio plurimi mortales & equi, & quingenti currus, hausti sunt: repertaq; in semiustulatis curribus, uascula sanctorum Religionis Christianæ mysteriorum. Matthias quoq;, ubi uidit tantum illum Polonorum & Boemorum torporem ac inscitiam, despicere eos, quos initiò formidarat, cœpit: missisq; in Poloniam expeditioribus copijs, Siradiensem oram & Maiorem Poloniam infestauit ac uehementer afflixit, nemine repugnante. Arx Medirecia excursione illa in hostium potestatem uenit, dedēte eam Sendiuoio Burgrabio, nulla necessitate ad id adacto, ob quod facinus is, post finitum bellum, patrimonio multatus est à Rege. Hæc quum ita fierent, & pestis famesq; in castris Polonorum atque Boemorum inualescerent, de pace inter Reges agi cœptum est: quæ satis æquis conditionibus conuenire potuisset, nisi Elizabetæ, Reginæ Polonæ, fastus & pertinax odium obstitisset. Nam ea Matthiam, affinitate bellum finire cupientem (quòd neque Regio neque Ducali genere ortus esset) generum aspernabatur, & (quòd patrui fratrisq; sui inimicus esset) auer-

Propterea q; & Diuinitùs puniti::

Matthias,

Poloniam uastans,

Arcem Medirecia capit,

Pace tamen ad extremū facta:

auersabatur, ita ut nullis persuasionibus de sententia dimoueri posset (indulgebat autem ei plusculum Cazimirus.) Inducię tamen triginta mensium constitutę inter Reges, & captiui munitionesq; interceptę utrinq; redditę. Venerunt postea statim, finito bello, Oratores Ludouici Ducis Bauarorum, qui petebant Georgio Ducis filio Heduigim, filiam Cazimiri, in matrimonium: nec abnuit Cazimirus generum.

Triginta mensium.

Heduigis desponsa Georgio Duci Bauarorum.

DE STEPHANO VALACHO CVM TVRCIS bellum gerente, Capha urbe capta, & Polonorum trepidatione. Caput VII.

PEr idem tempus Mahometes, Turcarum Imperator, quum Radulonem Palatinũ Transalpinæ Moldauiæ contra Stephanum adiuuisset, tributariumq; fecisset, missis in Moldauiam copijs ingentibus, Stephanum subigere adortus est: uerùm is à Stephano Palatino, qui uix quadraginta, uel (ut alij uolunt) triginta millia habebat, insigni & omni æuo memorabili clade apud Barladum amnem & Racoueciam paludem profligatus est. Centum uiginti millia in eo exercitu fuisse dicũtur: nec prius fugam stitêre Turcæ, quàm Danubium transmiserunt, persequentibus fugientes Valachis, & usq; ad lassitudinem trucidantibus, uel in paludem ac Danubiũ impellentibus. Itaq; ex tanto numero pauci euasêre: quin & ij qui uiui in potestatem hostium uenerant, Stephano iubente omnes, prętęr paucos insigniores, interfecti sunt. Bassæ quatuor in eo prælio desiderati: signa militaria capta centum & amplius. nec tamen & Valacho incruenta cessit tanta uictoria. Permagnum autem, cùm ad uictoriam, tum ad maiorem hostium stragem, momentum ipsi attulit, quòd omnem circumcirca regionem, in

Mahometes subiecto sibi Radulone.

A Stephano insigniter est victus.

In magna commeatus penuria: Stephanusq; gratus Deo,

primo ingressu Turcarum, exusserat: unde factum est, ut in magna commeatus & pabuli penuria, Turcæ iuxtà ac equi ipsorum debilitarentur. Moderatè Stephanus il la sua fortuna usus est, soli Deo uictoriam acceptam referens, ac toto quatriduo deinceps omni, præter panem & aquam, cibo abstinens. Ad Cazimirum uerò cum captiuis & parte manubiarum misit: & quoniam non esse quieturũ Mahometem intelligebat, petiuit, ut Rex cum exercitu propius in Russiam accederet, fidelitatisq; iusiurandum ab eo acciperet. Ad Mahometem etiam cum donis misit questum, ditiones suas à latrũculis è Turcia profectis infestatas esse, eamq; manum à se profligatam: petitumq;, ut reliquos ex eo numero, qui euasissent, ad supplicium sibi dederet: quandoquidem crederet, iniussu eius id factum esse. Quin & ad Pontificem Max. dona misit, opem contra tam potentem Christiani nominis hostem implorans. Non intermisit quoque Stephanus, nuncijs alijs post alios missis, auxilia à Cazimiro petere contra Mahometem, quem Adrianopoli ingentem bellí apparatum facere didicerat. Et suadebãt Poloni ac Lituani Proceres, Lublinum ad quintam diem Iulij ad Regem uenientes, ut Valachiam, tãquam propugnaculum terrarum suarum, defenderet: nihil tamen Regem precesSenatus mouebant. ubi Derslaus Rituanius Palatinus Cracouiensis, & Ioãnes Rituanius Castellanus Sendomirienſis & Marsalcus Regni, approbantibus cæteris, grauiter in Regem inuecti sunt, quòd per ipsius, patrisq; & fratris negligentiam & conniuentiam, Polonorum Regnum, quod ipsi florentissimũ accepissent, non solùm ab hostibus, sed etiam ab ingratis socijs, & malè fœderatis Lituanis, quos ipsi in potestate haberent, miserabiliter afflictũ & accisum esset: nihil tamen effectum

Legatos misit ad Cazimirum & Turcam ipsum &

Pontificem,

A Cazimiro nulla auxilia impetrans,

est

est aliud, quàm ut mitteretur ad Mahometem Orator Martinus Vurocimouicius Dapifer Cracouiensis, postulatum & monitum pro ueteri amicitia, quæ inter Polonorum ac Turcarum Reges constaret, ne ille Valachiæ, quæ in ditione Regis Poloni esset, bellum facere pergeret: aliter, coactum iri Cazimirum, bellum suis illatum summa ui propulsare: si quid Stephanus peccasset, Cazimirum subditum suum ad satisfaciendum adacturum. Interea Mahometes Capham urbem munitissimam maritimã, Genuensium ditionis, celeberrimo Imperio nobilem, in potestatem suam redegit, proditione primorum ciuium Italorum, totis quinq; annis instructa: captaq; urbe, Nobilitas cum uxoribus & liberis, & ipsis proditoribus Constantinopolim translata: plebs uerò dimidia parte facultatum multata, in suis sedibus aliquãdiu relicta est: postea tamen & ipsa in seruitutem abacta est. una tantùm nauis, quæ centum quinquaginta ephebos Caphensium formosissimos, contumeliæ & libidini Barbari Tyranni destinatos, & luculentam supellectilem, ex præda coactam, uehebat, in Stephani potestatẽ, dedentibus remigibus, uenit. Capha, & arcibus castellisq; circumiacẽtibus potitus Turcicus exercitus, ad Moncastrum siue Bialogrodum nauigauit: eamq; urbem, ad ostia Tyrę siue Nestri fluuij in pontũ Euxinum sese exonerantis sitam, aut expugnauit, aut potius immi nere ei cœpit. Stephanus autem (cuius iam Legatos & exploratores 160 Mahometes trucidauerat) imparem se esse hostium uiribus sentiens, in montium & syluarum latebris sese continuit: munitiones uerò, quò distineret hostem, præsidijs firmauit. Hæc quum celeri nuncio in Poloniã perlata essent, pauor ingens & trepidatio mentes hominum inuasit, non secus, ac si ipsa iam Podolia

Sed Legatum tantùm ad Turcam.

Capha urbe capta Mahometi.

Ad Moncastrum ascedit:

Stephanus autem congredi non audet, &

Polonia trepidat.

&

& Ruſsia uaſtaretur: placuit tamen Vurocimouicij aduentum exſpectare.

DE VISTVLAE INVNDATIONE ET LOcuſtis, Heduigis cum Georgio Duce nuptijs, & Turcis Podoliam ex Valachia attingentibus. Caput VIII.

Viſtulæ inundatio portentoſa.

PEr eos dies quum ingens uis imbriũ decidiſſet, tantum inundauit Viſtula, ut Cazimiriam & Stradomum, oppida Cracouiæ contigua, aqua operiret, & ad altaria templorum pertingeret. quod eò portentoſius fuit, quòd toto ſuperiori triẽnio tanta fuerat ſiccitas, ut non modò apud Ploſcum, ſed etiam apud Torunum, uadabilis eſſet pediti Viſtula. Hoc etiam ferè tempore locuſtarum uis ingens, Lencicięſem oram atq; Maſouiam peruagata, non modò ſegetes atque prata, uerùm etiam arborum frondes depaſta eſt. Cazimirus Corcino Cracouiã egreſſus cum Regina, Heduigim filiam natu maximam, quam Georgio Duci Bauarorum Ludouici filio deſponderat, Poſnaniam deduxit: & adiunctis ei Caliſsienſi & Lencicienſi Palatinis, ac cęteris claris uiris & matronis, ad ſponſum miſit: dosq; ei triginta duũm millium aureorum fuit. aduenienti autem non modò ſponſus cum amicis, uerùm etiam Fridericus Imperator cum Electoribus & mille equitum comitatu, obuiam profectus eſt. Redierat interea à Turcarum Imperatore Mahomete Vurocimouicius: renũciabatq;, apud Varnam, cum ingentibus copijs in Valachiam contendentem, illum ſe reperiſſe, expoſitisq; mandatis Regijs, hoc ab eo reſponſum accepiſſe: Illum poſtulata Regis facturum fuiſſe, ſi ea apud Adrianopolim in procinctu accepiſſet: Tranſalpinenſiũ ac Tartarorũ, ſibi uectigaliũ, querelis &

Locuſta horribiles.

Heduigis, filia Cazimiri.

Adſponſum deducta.

Legato à Turca reuerſo.

relis & precibus deesse non posse. Hæc Vurocimouicius referebat: consequebantur autem eum ipsius Stephani nuncij, alij post alios, auxilium petentes, ac ut de Podolia & Russia Rex esset solicitus, admonentes. Periculum enim esse, ne Turcæ, peruastata Valachia, in eas oras cõtinuata populatione excurrerent. quod quidem ita accidit. Percursata namq; omni Valachia, Socauia, & Chocimo alijsq; munitionibus frustra tentatis, Podoliæ fines ij attigerunt, & aliquot uicos ignobiles ac pagos exusserunt. His itaq; cognitis, Cazimirus Russiam omnem ac Podoliam & Belsensem tractum arma sumere, & cum Iasenio Thesaurario sine mora adesse iubet. Russi autem cum Iasenio, quum diutius apud Cameneciam statiua habuissent, neque transgredi sine Rege fines Regni uellent, neque domos iniussu Regio discedere: non minoribus damnis eam oram affecerant, quàm si hostilis exercitus peruasisset. Noui deinde Conuentus, Minorum quidem Polonorũ Corcini, Maiorum uerò Coli, instituti. Et Corcini quidem Rege per se postulante, quaternorum grossorum tributum iugerale scitum est: Maiores uerò Poloni labefactationem Iuris publici cauisificati, quòd Matthias Mosinius Præfecturam Maioris Poloniæ & Palatinatum Calisiẽsem pariter obtinebat, tributum id renuerunt. Cazimirus Corcino profectus in Russiam, ad Belsum usq; profectus est, ut fama aduentus sui suos recrearet, Turcas uerò reprimeret: nec mora, excesserunt ij Valachia, quòd etiam classem, quæ suppplementum militum & machinas ad expugnandas munitiones portabat, tempestate disiectam amiserant.

Stephano autem auxilia frustrà urgente.

Podoliæ etiã fines Turcæ attingunt: & Cazimirus.

Post damna tamen à suis oræ Cameneciensi facta.

Aduentu suo in Russiã reprimit Turcas.

Classem dissectam amittentes.

DE REGE BOEMORVM FACTO CLIENTE Imperatoris, Ioanne Duce Moschorum magnanimo, & Turcis ab Vngaris insigniter victis.

Caput IX.

Vuladislaus Rex Boemiæ,

Cliens Imperatoris.

Rex, adorato Crucis ligno,

In Lituaniã properat:

PEr hæc tempora Vuladislaus Rex Boemiæ Viennam adueniens, ab Imperatore solenni ceremonia uexillo accepto, quo se clientem Imperatoris Romani profitebatur, in Boemiam iterum se recepit. Rex autem Cazimirus, ad monasterium Calui Montis profectus, lignum Crucis Christi de more ueneratus est, ac post aliquod deinde tempus in Lituaniam festinauit. Is enim tunc erat rerum Lituanicarum status, ut Regis præsentiam uehementer requireret. Nam Ioānes Moschorum Dux, subacto Nouogrodo magno, & compluribus arcibus atque castellis finitimæ Russiæ, quæ Alba dicitur, & magno Lituanorum Duci parebat, uehementer reliquæ Russiæ & Lituaniæ imminebat. Amplum quidem is Principatum à Maioribus suis acceperat: uerùm Tartaris qui trans Rha siue Volgam fluuium incolunt, obnoxium atque tributarium usqueadeò, ut Legatis atque etiam ueredarijs tributum petentibus, uel alia quauis de causa uenientibus, dum equis uelherentur, Dux ipse pedester obuiam prodiret, & lactis equini (qui potus est Tartaris gratissimus) poculum uenerabundus porrigeret: si qua gutta deinde in iubam equi destillasset, eam lamberet: interpreti, legenti literas Imperatoris, selectam uestem sabellinam substerneret: ipse cum Proceribus, eas legi auditurus, genua flecteret: nec ullùm Tyranni imperium detrectaret, etiamsi bellum contra Christianos fœderatos suscipere iussus esset. Hanc igitur tam diram seruitutem Ioannes, uir magni animi & acer, sumptis armis excusserat: Russorum Principes subiugarat:

Propter Ioannem Ducem Moschorum,

Post iugum Tartarorum

Excussum,

iugarat: Nouogrodum magnum, ciuitatem opulentíſſimam & amplíſsimam, ac totius Septentrionis emporio celeberrimam, quæ Alexandri Vitoudi armis adacta, centum millia aureorum numûm Magno Lituanorum Duci péndere erat ſolita, in deditionem acceperat: trecentos ciuium primores interfecerat, eorumq; facultates omnes abſtulerat: reliquis uerò ciuibus tertiã modò facultatum partem reliquerat: deníque Archiepiſcopi ærarium, auro, gemmis, & omni genere opum, per multos annos congeſtarum, refertíſsimum ſpoliârat: ſolumq; aurum, argentum, gemmas, uniones, trecentis curribus aſportârat. Nam qui cæteram ſupellectilem portabant, currus fuerant innumerabiles. His igitur malis occurſurus Cazimirus, in Lituaniam profectus, quietis conſilíjs cum feroci Moſcho rem compoſuit: quòd eum tanta acceſsione diuitiarum & prouinciarum numeroſis, & bellandi aſsiduitate exercitatis copíjs abundare intelligeret. Hæc tunc in Lituania. Per id etiam tempus Vngari, Duce Bathoro, ex Turcis, quorum erant centum millia, inſignem & omni æuo memorabilem uictoriam reportarunt.

Nouogrodum ſibi ſurripiens.

Vngari Turcas inſigniter uincunt.

DE MORTE IOANNIS DLVGOSSI ET Simonis Franciſcani & Cazimiri filij, latrocinijs punitis, Boemicisq; motibus. Caput X.

QVum autem Cazimirus Rex iam grãdæuus, cum uxore & líberis in Lituania uenationibus uacans annos aliquot conſumeret: Ioannes Dlugoſſus Canonicus Cracouienſis, non multo antè deſignatus Archiepiſcopus Leopolienſis, uiuere pariter & Annales Polonícos ſcríbere deſíjt, uir nobílis de gente Vienauía, uír-

An. 1480.

Ioannis Dlugoſſi mors, &

tute & constantia summa, eruditione & facundia (ut illis temporibus) non uulgari, & industria ac dexteritate in rebus gerēdis singulari præditus. Anno deinde 1482, & sequenti, pestis atrox cunctam Poloniam inuasit: qua etiam absumptus fuit Simon Lipnicien sis, Ecclesiastes disertus Bernardiniani Cracouiæ Ordinis, homo plebeius quidē & obscuro loco natus, sed probitate & sanctimonia uitæ ita clarus, ut ægroti complures ad sepulchrum eius pristinæ sanitati restituti esse memorentur. Quod quidem de Cazimiro quoque, Cazimiri Regis filio, non modò constanti fama, sed etiam certis grauibusq; testimonijs affirmatur: qui Simonem hunc intra uertentem annum cōsecutus est, apud Vilnam tabe consumptus, & in basilica eius urbis à patre solenni pompa sepultus, & ipse sanctitatis opinione clarus. Fertur autem is tam castè & continenter uixisse, ut Medicis concubitum suadentibus, si sanus esse uellet: mortem oppetere, quàm legem pietatis Christianę transgredi, maluerit. Ita ille ad æternam beatitudinem comparandam attentus fuit, uel ex uno bello Vngarico expertus, quàm fallax sit & uana mundi istius felicitas. Creuerat interim in Polonia licētia hominū & audacia, cœperantq; nonnulli Nobiliores rapto uiuere. Nec Boemia interim & Praga, præsertim domesticis motibus, quieta fuit, schismaticis & profligatis sacerdotibus in absentes Episcopos, in Cardinales, in Pontificem Max. in Magistratus, in Regem denique inuehentibus, ita ut Rex de uita sua periclitatus, ad Cuthnos montes secedere coactus esset: Senatus uerò ueteris & nouæ Pragæ à furente multitudine contrucidatus est, & monasteria direpta.

Simonis Liplicien sis, &

Cazimiri filij.

In licentia hominum rapto uiuitur.

Boemici motus

A schismatius excitati,

Regi etiam periculosi.

DE

DE STEPHANI PALATINI VALACHORUM iureiurando, & cum Turcis certaminibus. Caput XI.

POrrò Cazimirus Rex in Ruſsiam expeditionem ſecit, ut à Stephano Palatino prídē promiſſum fidelitatis iuramentū ſolenni ritu acciperet: Ruſsica & Podolica Nobilitas omnis ipſi præſtò fuit: permultiq́, etiam de Polonis & Lituanis, uoluntarij cōfluxêre, equis armisq́ bene inſtructi, ita ut uiginti millium equitum, bello aptorum, comitatus ille numerum expleret. Cum hoc autem exercitu Neſtrum ſeu Tyram amnem, apud Haliciam tranſmiſit: & Colomiam, ad conſtitutam cum Stephano diem, ſeſe contulit, ac in late patenti campo caſtrametatus eſt: nec multo pòſt Stephanus quoque, cum inſigni Procerum equitumq́ caterua, affuit. Sublime ſolium in papilione Regis præparatum erat: in eoq́ Rex ornatu Regio ſedebat, adſtātibus Conſiliarijs. Stephanus itaq́ ubi appropinquauit, ſolus in papilionem receptus, & à Primoribus Regij Conſilij obuiam prodeuntibus ad Regem introductus eſt, uexillum ſigno terræ Valachię manu tenēs: & adorato (ut mos eſt gentis) Rege, uexilloq́ ad pedes ſedentis abiecto, in genua procidit. Interea ſolutis ex compoſito funiculis qui papilionem ſuſtinebant, quæ fiebant intus, cunctis longè lateq́ patuêre. Ibi tunc Stephanus, nihil ea re motus, ſolenni cerimonia conceptis uerbis iuſiurandum dedit: ſe cum uniuerſa Valachia, in fide & clientela Cazimiri & ſucceſſorū eius Regum Poloniæ, ſemper fore, nec aliū quenquam Dominū, pręter ipſum, agniturum eſſe: contra quoſuis hoſtes ipſum ſummis uiribus pręſtò futurū: pacem denique bellumq́ cum nemine, iniuſſu Regis, eſſe facturum. Subleuatus deinde à Rege, & ad oſculum admo-

Cazimirus in Ruſsiam

Magno cum comitatu præfectus,

Apud Colomiam à Stephano

Iuſiurandum accipit:

Isq; perhumane acceptus,

admotus, mensæq; adhibitus cum tredecim suæ gentis Primoribus, & perhumanè acceptus, deniq; hospitalibus donis ornatus, in Valachiam se recepit, tribus millibus equitum auxiliariorum, ex omni numero delectorum, à Rege acceptis: quibus Ioannes, cognomento Polacus, præfuit. His autem auxilijs fretus Stephanus, particularibus certaminibus uehementer Turcas exercuit, & sæpe non sine strage fudit fugauitq;.

Ac benignè dimissus, Cũ equitibus auxiliarijs

Turcas uexat.

DE TARTARIS A' IOANNE ALBERTO fortiter uictis, & cum Turcis icto fœdere.

Caput XII.

CAzimirus Cracouię aliquandiu quietus mansit: & Fridericum filium natu minimum, ad Episcopam Cracouiensem, secundum Ioannẽ Ressouium tunc mortuum, euexit (quod quidem anno Christi 1488. actum est) bellumq; Tartaricum per Ioannem Albertum filium gessit. Infestabãt ij crebris incursionibus, magnisque incommodis afficiebant, Russiam atq; Podoliam, semperq; miserabilem rerum omnium faciem discedentes relinquebant: quibus tandem excitus Cazimirus, quum celeri nuncio didicisset, Podoliæ ac Russiæ Tartaros immínere: Ioannem Albertum filium, anno Christi 1489, cum expeditis copijs cõtra eos misit: cum eoq; se Russica & Podolica Nobilitas coniunxit. Iam Tartari bipartito agmine cum duobus Ducibus reuertebantur: quod dum accepisset Albertus, primum agmen, quod præcedebat & quindecim millibus equitum constabat, magno animo adortus profligauit, prædam & captiuos recuperauit, exuuijsq; hostium cumulauit. ad cæteros deinde, qui insequebantur, contendit, & in inopinatos derepentè impetum fecit: atq; in eorum cęde, qui decem millium fuerunt, quasi in pecudum, ad lassitudinem

Fridericus Episcopus Cracouiensis.

An. 1488.

Tartaros crebris incursionibus Podoliam & Russiam infestantes,

Ioannes Albertus

An. 1489.

In duplici agmine fudit,

nem usque cum suis uersatus est: ubi etiam alter Tartarorum Dux cecidit. Tunc autem Ioannes Albertus, re bene gesta, clarus charusq; cunctis haberi cœptus, militibus & captiuis reducibus, uirtutem, dexteritatem, & prudentiam eius prædicantibus. Per eadem tempora Cazimirus Rex fœdus icit cum Baiazete Turcarum Imperatore, per Oratorem suum Nicolaum Firleium, gente Leopardium, qui postea Castellanus Cracouiensis & Dux exercitus Polonici fuit, hac lege, ne quid alter alterius ditionibus incommodaret.

Magna cum sua laude.

Fœdus cum Turcis.

DE BELLO ET PACE INTER VVLADislaum & Ioannem Albertum fratres, propter Regnum Vngaricum. Cap. XIII.

MOrtuus est tum Matthias Vngarorũ Rex: & Vngari orbati Rege, in diuersa studia scissi sunt. Pars namq; ad Ioãnem Albertum, Cazimiri filium, Regnum detulit: pars ad fratrem eius Vuladislaum, Boemorum Regem. qui accitus à suis fautoribus, celeriter Budam caput Regni (fauore Beatricis Reginæ, spe noui matrimonij illectæ) occupauit: idq; quum didicisset Ioannes Albertus, accepto à patre exercitu, sub signis in Vngariam ingressus est. Quum autem is, patris Cazimiri iussu, qui eò ipsum incitabat, & affuturum se ei cum ualido exercitu promittebat, proxima quæq; populabundus uexaret: Vuladislaus suorũ querelis (quorum agri uastabantur) motus, octodecim millia pariter peditum & equitum coadunauit. Vix quatuor millia bellatorum Ioannes Albertus habebat: nihil tamen territus hostilis aduentantis exercitus magnitudine, grauiter ad pugnandum cohortatus suos, in aciẽ eos eduxit: datoq; utrinq; signo pugnæ, uentum est ad manus. Strenuè profectò se gerebant Albertiani, primosq; hostium loco mouerant:

Matthia Rege mortuo, Regnoq; ad duos fratres delato, A Vuladislao

Ioannes Albertus

Vincitur:& rant: sed prægrauante multitudine repressi, cessêre tandem. Dux uerò ipse quum frustra aliquandiu restaurare prælium conatus esset, duobus equis in ardore pugnæ amissis, & tertio grauiter sub uentrem sauciato, uix tandem Aperiassum euasit. Parũ autem abfuit, quin à duobus Boemis insequentibus caperetur: quum, fracto gladio, quo se tueretur non haberet, ni Crupsius Eques Polonus accurrẽs, suum ipsi gladium porrexisset. quo quidem ille utrumq; hostem trãsfixit. Vuladislaus de euentu pugnæ certior factus, magis de salute fratris lætabatur, quàm de uictoria: itaq; pacem cum eo fecit ijs conditionibus, ut Vngariam deinceps missam faceret, acciperet autem in Silesia certa oppida: quæ omnia ditione teneret unà cum liberis suis maribus, si quos habiturus esset, tantisper, quoad Rex factus non esset: quòd si Vuladislaus, nullis relictis liberis, decederet, Ioãnes Albertus post eum regnaret apud Vngaros. quæ omnia inter fratres cõuenta, conscripta, ac Vuladislai Regis & quindecim Vngarorum signis consignata sunt: hisq; peractis, in Poloniam se Ioannes Albertus recepit.

Post rem gestam fortiter.

Pax inter fratres facta.

DE MVCHA SEDITIOSO, ET MORTE Regis. Caput XIIII.

Mucha rusticanus, Cum exercitu infestans Russiam, Conniuente Stephano, Victus & Captus.

PEr hæc tempora rusticanus quidam homo, cognomento Mucha, collecto è Valachis & Russis Pocutiensibus decem millium hominum exercitu, Russiam infestabat, si non concitante, conniuente quidem certè Stephano Palatino Moldauio: quem Nicolaus Chodecius, cognomento Zemelca, uir fortis & rei militaris peritus, cum mercenario milite Polonorum fudit, multitudinemq; illam promiscuam dissipauit. Ipse autem Mucha postea captus à Russis Nobilibus, Cracouiã ad Regem

gem missus est: ibiq; in carcere uitam finiuit. Vilna postea Rex profectus, quũ Trocos unius diei itinere perueniſſet, morbo correptus, ubi animaduertit ſupremũ uitæ diem ſibi imminere, teſtamentum cõdidit: deinde uerò ſacroſancta Euchariſtia ritè percepta, menſe Iunio animã exhalauit, anno Chriſti 1492. indeq; ſolenni pompa elatus, in baſilica Cracouienſi ſepultus eſt. Nec multo pòſt pars urbis ad occidentem Solem uergens, cum ea domo Academiæ, quam Collegium maius uocant, fortuito incendio conflagrauit: diraq; lues & peſtis pecudum atq; pecorum Poloniam peruaſit. Aliquanto autem ante mortem Regis, poſt medium Decembrẽ, tres Soles in Meridie uiſi ſunt: deinde Cometes poſt occidentem Solem apparuit: prodigia, ut creditum eſt, mortis Regiæ: qui regnauit annos quadraginta quinque, uixit ſexaginta quatuor.

Caximiri Regis mors, &

An. 1492.

Cracouiæ incendium, &

Peſtis, &

Signa, &

Actus.

LIBER XVIII.

DE IOANNE ALBERTO REGE, PACE cum Turca & Vngaris, Tartarorum excurſione ac uictoria, Ducatuq; Plocenſi.

Caput I.

CAzimiro ſepulto, uaria fuêre ſtudia Procerum, in Regis defuncti filios abſentes partita: ſed tamen frequẽti Senatu in aulã Regiam Petricouiæ conueniente, & Friderico Epiſcopo Cracouienſi filio Regis in Archiepiſcopi abſentia Comitijs præſidente, 27 die mẽſis Auguſti Ioannes Albertus Rex renunciatus eſt, non magis Procerum ſuffragijs, quàm populi foris circum comi-

Ioannes Albertus Rex electus

tium ſtantis clamore adiutus. Cracouiam deinde redi-

Coronatur. tum eſt: ibi'que de more nouus rex, à Sbigneo Archiepiſcopo ritu ſolẽni inunctus, Diadema ſuſcepit: paulo uerò pòſt, Archiepiſcopo aqua intercute mortuo, Fri-

Fridericus Epiſcopus & Cardinalis ſactus, inſuper Archiepiſcopus. dericus ab Alexandro Pontifice Archiepiſcopus Gneſnenſis datus, ita ut idem Epiſcopam Cracouienſem reti neret, Cardinalitio quoq; honore cumulatus. Rex pau-

Legati ad Regem, Venetorum & Turcæ: cos dies Cracouiæ cõmoratus, Maiorem Poloniam obi uit: quò uenerunt ad eum Legati Venetorum & Baiaze tis Turcarum Principis, utriq; Regnum ei gratulantes:

Cum quo inducíæ triennes. Baiazetes uerò pacẽ petebat: cum quo trium annorum inducías pactus Rex, iureiurando utrinq; interpoſito.

Fœdus cũ Vuladislao & Vngaris. Deinde cum Vuladislao fratre Conuentũ egit: ubi publicè redintegrata eſt inter Reges fratres germanos beneuolentia, fœdusq; inter Vngaros & Polonos. Sub fi-

Tartari populantes Podoliam & Volyniam, Aulicũ Regis comitatũ nem Septembris Tartari Tauricani ſiue Precopenſes, in Podoliam & Volyniam populabundi excurrerunt. qua de re certior factus Rex, aulicum ſuum comitatum ad reprimendos eos miſit: qui quum ſe cum mercenario milite, qui tum paucus erat, coniunxiſſet, Tartaros q; ad

Vincunt. Viſnouecíam, caſtellum Volyniæ, aſſecutus eſſet: celerrimè circumuectus, & ſagittis eminus confixus, multis claris & fortibus uiris amiſsis, uictoriam hoſti Barbaro

An. 1495. *Ducatus Plocenſis, mortuo Ianuſsio, Regno adiũctus.* præbuit. Sequenti anno, qui fuit 1495. Ianuſsius Plocenſium Dux cœlebs in humanis eſſe deſijt: ſecundũ quem Ioannes Albertus Rex tractum Plocenſem, Iure Feudi (ut uocant) ad ſe deuolutum, Regno adiunxit.

DE BELLO CONTRA TVRCAS INſtituto, & Valachorum Soſauia fruſtra oppugnata. Cap. 11.

Ioannes Albertus contra GLoriæ uerò & Imperij propagandi percupidus Ioannes Albertus, bellum cõtra Turcas, Chriſtianis

nis omnibus formidabiles hostes, apparabat: idq; siue pio Reipublicæ Christianæ iuuandæ studio, siue ut Vuladislai patrui necem uindicaret. tametsi iactatum est uulgò, & creditum, eum Valachiam subigere meditantem, fallendi Stephani Palatini gratia, Turcicum bellum præ se tulisse. Ad hoc igitur bellum Alexandrum fratrem Magnum Ducem Lituanorum, & Ioannem Tisenium Magistrum Crucigerorum Prussiensium, è formula fœderis euocauit: Nobilitatem omnem Regni, Maio mense Leopoli sibi præstò esse iussit: ad Stephanum etiam Palatinum Valachorum Legatos misit, qui ipsum ad societatem pij belli euocarent, tum Kiliæ & Bialogrodi recuperandi spe inuitarent. Creslaus autem Curosuancius, Cancellarius Regni, & Episcopus Vladislauiensis designatus, suo & Friderici Cardinalis nomine, Regem admonebat, ut ab instituto bello desisteret: quem Rex, durius increpitum, abire: & sacerdotem, Sacrorum, non belli, curam gerere, iussit: se uel subuculam suam concrematurum esse, si eam consilij sui conscíam esse sciret. Vngari uerò Proceres, quòd Moldauiam bello illo à sua clientela prorsus abstractam iri uidebant, ut Stephanum aduersus Regem Polonum irritarent, per literas & nuncios illum admonuerũt, ut sibi caueret: contra se illum exercitum à Rege Polono duci, ut se amoto, Sigismundum fratrem Moldauiæ præficeret. His ergo monitoribus Stephanus cautius obseruabat, quid consilij Ioannes Albertus caperet. quem ubi comperit, recensitis copijs motisq; à Leopoli, non uersus Cameneciam (quà compendiosior est uia ad Kiliam & Bialogrodum) iter instituere, sed ad Pocuciam oram deflectere: misit ad Regẽ tres Legatos, uiros gentis suæ primarios, sciscitatum, Amicúne, an hostis, Valachiam

Turcas bellũ apparat.

Sacerdotibus frustra ipsum à proposito euocantibus.

Stephanus autem præmonitus ab Vngaris.

Et singula obseruans,

Dum mittit Legationem

Superbam & minacem, peteret: sin sibi bellum inferret, daturum operam, ut illum illati pœniteat. Hac tã superba & minaci Legatione commotus Rex, Legatos (cõtra Ius Gentium) comprehensos Leopolim asseruandos misit: non exspectatisq; Lituanorum, Prussorum & Masouiorum auxilijs, cum infestis signis Moldauiam ingressus est, & caput gentis Sosauiam petiuit, sperans, Valachos acerbum Stephani Dominatum pertæsos, ad se defecturos esse. Cæterùm quum Sosauia, Stephani præsidio firmata, uenienti portas clausisset: quaternis castris in conspectu arcis positis, oppugnare eam adortus est: nec tamen proficiebat quidquam, quamuis abundante multitudine. Nam ad octoginta millia pugnatorum in exercitu habuisse ferebatur, exceptis lixis & aurigis, qui dimidiũ eius numeri expleuisse existimati sunt, quum curruum ferè essent triginta millia. Nec tormenta quidem bellica nostris defuêre: sed quantum muri interdiu nostri deiecerant, totum hoc noctu Valachi limo fimoq; reficiebant. Itaq; quum in longum duceretur obsidio, Stephanus collecto è suis exercitu, in apertum non prodibat, sed ex insidijs modò carpebat exercitum Regium: cauerat etiam, insessis itineribus, ne commeatus nostris è Russia & Podolia inueheretur. Quare spe defectionis Moldauorum frustrati nostri, fremere in Regem & missionem petere instituerunt. Accedebat eò, quòd ipse quoq; Stephanus pacem petebat, Vuladislao Rege Vngarorum deprecatore & pacificatore utens. Facile quidem Ioannes Albertus, in illo præsertim statu rerum, quum febri etiam tentari cœpisset, persuaderi sibi passus est: sed quum de conditionibus pacis non conueniret, Inducíæ constitutæ sunt, per quas liberius de pace ageretur. quibus constitutis, iter pronunciatum in certum diem.

Rex Legatos ipsius Leopolis asseruat, &

Sosauiam oppugnat

Cum magna multitudine

Frustra:

Stephanoq; ex insidijs nostros carpente, &

Post pacem petitam, &

Regem febri tentatum,

Inducia fiũt.

DE

DE STRAGE POLONORVM, ET Bucouina ſylua. Cap. III.

ITum uerò eſt, quà placuerat, nullo ordine: nec abſtinebant noſtri manus rapinis & iniurijs obuiorum. Quartis iam caſtris, ad Bucouiam peruentum fuit: ubi ſylua erat fagina, denſa, duûm milliarium ſpatio lata, anguſtam habens & præruptam inter aſpera ſaxa mõtes q̃ uiam: eam Maiores Poloni, cum impedimentis ſuis præire iuſsi, ſine ullo impedimẽto emenſi ſunt: altera autem die Rex, præmiſsis bombardis & curribus ſuis, cum aulica ſua cohorte ſubſequutus eſt: ponè uerò ſequebantur Minores Poloni & Ruſsi, incompoſiti, inermes, & quaſi in pacato ſecuri. Ad medium ſyluæ impedimenta Regia peruenerant, quum ecce Valachi agreſtes pedites, undiq̃ ex inſidijs coorti, impetum in ea faciunt. diripiũt currus: & facilè, impulſis arboribus, quas in hoc iam antè ſuccíderant, uiam impediunt, ne progredi extrema agmina, néue regredi prima ad ferendam ſuis opem poſſent. Nec mora, ipſe Stephanus cum ualidis equitum & peditum copijs improuiſus adeſt. tumultuantur noſtri, re inopinata perturbati: & expediunt quidem arma: ſed ſine ſignis, ſine Ducibus, ſine ordine, res agebatur: deſperataq̃ ſalute, cœlitùs opem indice trepidationis uociferatione inuocabant. Rex autem cognito ſuorum periculo, aulicum equitatum ſuum, armis uirisq̃ florẽtem, ſuppetias ire laborãtibus iuſsit: neq̃ diu ſuſtinuêre Valachi impetũ equitatus Regij, uerùm impulſi diſiectiq̃ terga dedêre. Manè uerò recognitis copijs, complures de Nobilitate Polonica & Ruſsica deſiderati ſunt, partim cæſi (inter quos Auerinus Herbortus fortiter pugnans occubuit) partim capti: & Stephanus quidẽ, plus quàm Barbarica crudelitate uſus, quotquot in poteſta-

Poloni nullo ordine eũtes, & iniurias facientes, apud Bucouinam ſyluam.

Valachorum inſidijs,

Stephano cum copijs præſente,

Cæduntur & rapiuntur

Crudeliter,

tem suam redegerat, omnes in conspectu suo trucidari iussit. Composito deinde agmine, nostri, motis à Bucouina castris, progressi sunt: nec sanè quieuerunt hostes, quin opportunis locis carptim nostros lacesserent: semper tamen plus incommodi accipientes, quàm inferentes, præterquàm quòd sexcentos equites Masouios ad internecionem penè deleuerunt. Secundo hoc prælio ferocior factus Stephanus, ripam Pruti fluminis ad Zarnouecium cum omnibus copijs suis insedit, ut nostros transitu prohiberet. quò cùm peruenissent nostri, commissa pugna, dimicatum est utrinq; totis uiribus: sed uirtute Polonorum repulsi, & non parua strage affecti hostes, in auia nemora sese abdidêre.

Atq; uexantur.

Etiam Pruti transitum prohibente Stephano.

DE REGIIS VOLVPTATIBVS, EIVS persona indignis. Cap. IIII.

Rex dimisso exercitu, morboq; liberatus,

CVm Sniatinum copias Rex reduxisset, transmisso Nepro amne, dimisit exercitum: ipse uerò Leopolim lento itinere uectus, tantisper ibi acquieuit, donec morbo liberatus esset. indeq; Cracouiam reuersus, quasi rem bene gessisset, conuiuijs & compotationibus & choreis impensius indulsit. Fertur autem, quodam tempore, cùm noctu (uno aut altero fortassis ministro comitatus) absq; lucerna obambularet, & in ebrios iuuenes incognitus incidisset, exorto temerè iurgio uulnus accepisse, ex quo laborauerit aliquandiu: ut ita, immemor cõditionis & dignitatis suæ, plaga illa, non sine dolore & rubore, officij sui diuinitùs admoneretur. nihilo tamen magis utilium rerum suis quidquam prouidit, negligens acceptæ in Moldauia ignominiæ: nec memor, quòd Stephanum, animosum & ferocem hostem irritasset. quæ res grauium incommodorum, & magni luctus, Polonis atq; Russis deinceps causa fuit.

Dat se uoluptatibus:

Acceptoq; uulnere,

Stephani irritati oblitus.

DE

DE PODOLIA ET RVSSIA, CRVDELITER à Valachis & Turcis, atq; Tartaris uastata. Caput V.

STephanus enim acceptam à Ioanne Alberto Rege iniuriam, bellumq; sibi immeritò illatum ulcisci satagens, primo uere insequentis anni, qui fuit 1498, cum expeditis suorum Valachorum Turcarumq; ac Tartarorum copijs, in Podoliam & Russiam inuasit: & prætergressus Leopolim, arcem urbemq; munitam, ad Cancugam oppidum, & Vislocum amnem, longè lateq; populabundus excurrit: nemine ad arcēdum hostem neq; parato, neq; animato. unde plurimi mortales utriusque sexus in miserabilem seruitutem abducti sunt, ita ut Tracia, Macedonia, Scythia, & Asia, Russis mancipijs implerentur. Supra centum millia hominum tunc abacta esse feruntur, cum innumerabili gregum, armentorum, & omnis generis præda: Præmislia, Radimnum, Iaroslauia, Præuorsium, cum innumerabilibus pagis direpta atq; incensa. Neq; uerò hic malorū finis fuit. Nam Tartari, præda apud Tauricam depositā, mēse Iulio eadem regiones immani excursione diuexarunt. His itaque incommodis & conuitijs hominum Rex motus, Nobilitati uniuersæ arma sumere, & apud Sendomiriam sibi præstò esse iussit. dum uerò ægrè moliuntur & conueniunt nostri, hostes præda onusti ad sua se recepêre. quo cognito, nostri quoq; domos dilapsi sunt, cùm non multò minore, quàm hostes, damno & incommodo Sendomirienſem tractum affecissent.

Stephanus Valachus.

An. 1498.

Cum Turcis & Tartaris Podoliam & Russiam uastat.

Multis hominibus in seruitutem miserā abductis.

Idemq; & itorum cùm fieret à Tartaris, Rex cū suis,

Suis addunt damnum.

DE TVRCIS RVSSIAM RVRSVS VAstantibus, Diuinitusq; punitis. Caput VI.

NEc ita multo pòst, sub finem Nouembris, septuaginta millia Turcarum per Valachiā in Russiam se

Turca rursus Russiam uastantes,

se effuderunt, omnem eam oram, quæ ad Nestrum, & ad Haliciam, Zidacouiam, Drohobiciam, & Samboriam est, ferro & igni uastantes, & prædas agentes. Neq; progrediendi & uastandi modum Barbari ullum fecissent, nisi cœlitùs, Deo miserãte populum suum, repressi atq; adeò oppressi essent. Derepentè enim intensum frigus & gelu extitit, & nix tanta decidit, ut circumsepti undique Turcæ neque progredi, neque regredi possent. Ita iumentis pleriscq; omnibus frigore & fame consumptis, hominum quoq; supra quadraginta millia alsisse & obriguisse memorantur: multiq; reperti postea, qui interfectis equis, in uteros eorum exenteratos, calentes etiam tum, sese illatebrauerant, sed nullo operę pretio. Reliqui uerò, cùm se utcunq; explicassent, & in Moldauiam euasissent, à Stephano Palatino, Polonorum habitum mentiente, diuexati & cõtrucidati sunt, ita ut uix decem millia Istro transmisso salua euaserint. Hæc acciderunt anno 1499.

Diuina misseratione repressi, &

Reliqui à Stephano contrucidati.

An. 1499.

DE SIGISMVNDI PRINCIPATV, PACE cum Valachis & Turcis; Tartarorum excursionibus per Cometem prædictis, & Ioannis Ducis Moschorum cupiditate prorogandi Imperij.

Caput VII.

Sigismundi principatus.

SIgismundo fratri Vuladislaus Rex Vngarorũ Glogouiensem & Opauiensem ditiones in Silesia concessit, ijsdem ferè cõditionibus, quibus Ioanni Alberto prius concesserat: & Inferiori Superioriq; Silesiæ eum præfecit. ubi præclaram is operam, subiectis & uicinis populis, in extirpandis eius gentis latrocinijs nauauit.

Fœdus cum Stephano ictum.

Cum Stephano Palatino Valachorũ, & filio eius Bogdano, pax etiã tum facta est, fœdusq; ictum à Rege Polono: quo professus est Stephanus, omnem culpam & iniurias,

iniurias, à Rege sibi clementer condonatas, ac dominatum Valachiæ relictum esse: & cõtra quosuis hostes, totis uiribus, semper præstò se ipsi futurum promisit. Nec multo pòst, ipse etiam Turcarum Imperator Baiazetes insignem Legationem ad Ioannem Albertũ Regem de pace uel indicijs prorogandis misit, quæ totum annum responsum Regis Poloni exspectauit. Neq; enim explicauit is, quid faceret, propterea quòd ad bellum Turcis inferendum prono erat animo, tum & ab alijs etiam incitabatur: sed eum domesticæ difficultates impediebãt, & præsertim inopia ærarij, & quòd gemina Tauricanorum Tartarorum incursione distractus, consultãdi cum Proceribus spatium non habuit. Tartari enim sub messis tempus hybernarũ frugum, magno impetu, per Volyniam, Russiam, & Poloniam, circum Belsum, Crasnistauiam, Turobinum, Crasnicũ, & Lublinum, ad Vistulam usq; immaniter omnia uexabãt. quo cõmotus Rex, obuiam eis contenderat: sed cum hostem raptim abeuntem consequi non potuisset, Cracouiam rediit. Nec ita multo pòst Tartari, pręda depositа, mense Septembri reuersi, non modò easdem oras, sed Russiæ quoq; Australis, & Lituaniæ partem depopulati sunt: ac circum Laudischutam Lezeiscum, Zauichostum, Opatouiã, & Breste Lituanicum, prędis actis, nullo accepto incommodo redierunt. Insigni calamitate & uastitate tunc illæ Barbarorũ excursiones Russiam & Poloniam affecêre. Portenderat autem hæc mala Cometes, decem & octo diebus ante primam Tartarorum incursionem cõspectus. Nec Lituania eo anno, meliori fortuna usa est. Nam Ioannes, Magnus Dux Moschorum, quamuis Helenam filiam Alexandro Magno Duci Lituanorum in matrimonium collocasset, imperij cupidus, Russiæ totius do-

Baiazeti inducias petẽti.

Rex ad bellum Turcis inferendum pronus.

Propter domesticas difficultates

A Tartaris.

A Ioanne Duce Moschorum.

minatũ, Berezina flumine tenus, auito & proauito quodam (ut uideri uolebat) iure à genero repetebat. Coadunato igitur exercitu, cùm alia quædam territoria per deditionem magis, quàm expugnationem, in potestatem suam redegit, tum Smolenscensem oram uastauit. His igitur rebus omnibus ac difficultatibus diligenter expensis, Rex, Comitijs Petricouiæ anno Christi 1501 habitis, quinq; annorum inducias Baiazeti concessit, & Legationem magnificè donatam dimisit.

Ann. 1501. *Quinquennes concedit.*

DE PETRI HELIAE INTERITV, & Regis morte. Cap. VIII.

Stephano Petrum sibi tradi poscente,

VEnerunt quoq; ad ea comitia Oratores Stephani, Palatini Valachorũ, Petrum Heliæ (qui ante Stephanum Palatinus fuit) filium profugum ex fœdere deposcentes, quòd is affectare dominatũ diceretur. Quum itaq; de ijs postulatis aliquamdiu consultatum esset, dedere quidem insontem & supplicem, durum & immane uidebatur: seruare autem æmulum infidi socij contra fœdera, quem bello repetiturus esse uidebatur, fuit inutile. Quamobrem deditus non est Petrus, uerùm Legatis inspectãtibus capite plexus est. Sic igitur dimissis Stephani Legatis, Rex Toruniã profectus est, à Friderico Magistro Crucigerorum iusiurandum exacturus. Dum autem Magister, à Rege euocatus, cunctatur: Rex interim apoplexia uitam finiuit, cuius corpus Cracouiam reuectum, in basilica arcis honorificè sepultum est. Fuit Ioannes Albertus statura proceriore, literarum & præsertim Historiæ studiosus, liberalitate erga omnes homines, & magnitudine animi non uulgari, aulicum comitatum non infra mille sexcentos alere solitus; regnauitq; annos nouem.

Petrus capite plectitur.

Regis mors, & Sepultura, & Mores, &

Regnum.

LIBER

LIBER XIX.

DE ALEXANDRO REGE, ET FOEderibus cum Lituanis renouatis. Caput I.

COmitia creãdi Regis noui gratia, de more, à Friderico Archiepiscopo Gnesnensi indicuntur: habitaq; consultatione, uariantibus aliquandiu Procerum studijs (quæ partim ad Vuladislaum Vngarorũ & Boemorum Regem inclinabant, partim Sigismundo Glogouiensiũ & Opauiensium Duci fauebant) uicit ad extremum eorum sententia, qui Alexandrum Magnum Ducem Lituanorum, Regem edebant. Commodùm autem aduenerant Lituanorum Proceres, Ioannes Tabor Episcopus Vilnensis, Ioannes Zabrezinius Marsalcus, & Nicolaus Radiuilus Pincerna Ducalis, ad eligendum (secundum præscriptum fœderis) Regem, & iurandum in uerba eius, & renouandum hæc antiqua fœdera: Vt ex Polonis atq; Lituanis unus sit populus, sub uno Principe: Rex autem in Polonia creetur, Lituanis etiã Proceribus suis locis in eo Conuentu suffragia ferentibus: Consiliũ unum sit ambobus populis, & societas, in secundis iuxtà ac aduersis rebus: Moneta quoq; par atq; similis: Fœdera antiquitùs ab utrisq; icta, ita seruentur ab ambobus, quoad alteris non incommodabunt: Magistratus, Senatores, Præfecti, Nobilitas, & alij quiuis Lituani, iurent in uerba Regis, non semel tantùm, sed quoties à Proceribus Polonis admoniti fuerint: Iura & Prærogatiuæ utriusq; populi simul, & eodem contextu

In Comitijs.

Alexander Dux Lituanorum.

Renouatio fœderibus cũ Lituanis.

literarum à nouis Regibus confirmẽtur: cæterùm Iudicia more antiquo utrobiq; exerceantur: nulla denique occasio utrinque captetur dirimendæ coniunctionis.

Rex renuntiatur:

His igitur actis & constitutis, Alexander Rex renunciatus est: missiq; ad eum Oratores, Principes Senatus, Andreas Rosa Archiepiscopus Leopolienſis, Ioannes Lubrancius Episcopus Posnanienſis, Andreas Samotulius Posnanienſis, & Ioannes Tarnouius, cognomento Sramus, Lublinenſis Palatini, iusiurandum ab eo, & Proceribus Lituanis, de seruandis pactis conuentis exegerunt: Regnumq; ei detulerunt. Nec longa mora interposita, maturauit is iter Cracouiam, suscipiendi Diadematis gratia, comitatus mille quadringentis equitibus: atq; à Friderico fratre in basilica Cracouiensi, ritu solenni inunctus & coronatus est. Nec multo pòst Sigismundus Alexandri frater, Dux Glogouiensis & Opauiensis, tum Ioannes Badnarius, Venetorum Legatus, gratulaturi Regnum Alexandro, aduenerunt.

Facto statim iureiurando,

Cracouiæ coronatur.

Sigiſmundus & Veneti gratulantur Regi.

DE REGINA NON CORONATA, Friderico Gubernatore Regni, Tartaris Podoliam & Russiam uastantibus, inducijsq; cum Turca confirmatis.

Cap. II.

An. 1502. Regina schismatica non coronatur.

VEnit & Helena Regina, initio sequentis anni, qui fuit 1502. è Lituania: nec tamen Diadema de more Reginarum illi impositum est, propterea quòd Græcorum schismati dedita, ab instituto Ecclesiæ Catholicæ abhorrebat. In Lituaniam deinde Rex cum ea se recepit, Friderico Cardinale, fratre, Vicario & Gubernatore Regni pro se constituto. Acceperat enim, Moschos contra Lituanos bellum reparare. Per idem tempus, Tarta-

Rege in Lituaniam profecto, Fridericus fit Gubernator Regni.

Tartari Tauricani, quum Podoliam, Ruſsiam & Sendomirienſem tractum populabũdi peruagati eſſent: Reſſouiam, Iaroslauiam, Radimnũ, Belſum, tranſmiſſoq; Viſtula, Opatouiam, Lagouiam, & Cunouiam oppida diripuiſſent & exuſsiſſent: ad Pacianouiam uſq; peruenêre. indeq; cùm Ioannes Vapouius, aliquanta manu ſagittariorum collecta, in aditu eius oppidi ipſis ſe oppoſuiſſet, reuocarũt gradum, præda omnis generis onuſti. Eo ipſo etiam anno, inducię, quæ uiuẽte adhuc Ioanne Alberto cum Baiazete Turcarũ Imperatore dudum conſtitutæ erant, per Nicolaum Ferleium Dambrouicium, qui tunc Præfectus Lublini erat, confirmatæ ſunt.

Tartari Podolia & Ruſsia uaſtatis.

A Ioanne Vapouio repreſſi,

Cum præda reuerſi.

Inducię cum Turca confirmatæ.

DE MORTE FRIDERICI, CRESLAI Curoſuancij, & Conradi Maſouiorum Ducis. Cap. III.

INſequens annus Friderici Cardinalis morte memorabilis eſt: qui unum illud tantùm nominis ſui monimentum in baſilica Cracouienſi, reliquit, quòd thecam caluæ diui Stanislai martyris auream, & multis pretioſis gemmis diſtinctam, contulit. Huic ſuffectus, in Metropolitana quidem Gneſnenſi ſede Andreas Boriſſouius, cognomẽto Roſa, Archiepiſcopus Leopolienſis, Bernardino Vilcico ſucceſſore accepto: in Cracouienſi uerò, Ioannes Conarius. Mortuus eſt etiam per eadem tempora Creslaus Curoſuancius, Vuladislauienſis Epiſcopus, & Cancellarius Regni: qui in Epiſcopa quidem Vincentium Prærembium Epiſcopum Premiſlienſem, in munere autem Cancellarię Ioannem Laſcium Præpoſitum Scarbimirienſem & Canonicũ Cracouienſem ſucceſſorem accepit: Prærembio uerò in Epiſcopa Præmiſlienſi Matthias Dreuitius ſucceſsit, qui & in Procancel

Fridericus mortuus:

Eiuſq; ſucceſſores.

Creslaus mortuus:

Eiuſq; ſucceſſores in Epiſcopa & Cancellaria.

larij munere antè succesſerat. Sub idem tempus, contí-
Conrado duce Maſ. mortuo, nuatis propè funeribus, Conradus Maſouiorum Dux è
uiuis exceſsit, qui Ioannẽ & Stanislaum filios impube-
Cum filijs eius Rex amicè rẽ transigit. res, hæredes reliquit: ſed hi in Cirnenſi tantùm ditione
ius ſuccedendi patri habebant. cum quibus rex amicè
in Comitijs Petricouienſibus rem tranſegit: indulſitq;
pueris, ut quibus finibus pater eorum Maſouiã tenuiſ-
ſet, ipſi quoque retinerent, & poſteris ſuis, maſculis tan-
tùm, relinquerẽt: ubi uerò maſculi hæredes defeciſſent,
tum demum Rex Polonorum totam Maſouiam recipe
ret, gentemq; ſuis legibus uiuere permitteret: & puellis
(ſi quæ ſupereſſent è Ducum genere) pro dignitate do-
tem donaret.

DE TARTARORVM INCVRSIONE, & Pocuce à Valachis recuperato, morteq; Stephani. Cap. IIII.

Podolia & Ruſsia à Tartaris uexata, HAc æſtate, Tauricani Tartari Podoliam & Ruſ-
ſiam hoſtili incurſione uexarunt: Stephanus uerò
& A Stephano terra Pocucenſi ſubacta, Valachus, immiſſo in Ruſsiam finitimam exercitu, tra-
ctum omnẽ, inter Neſtrum amnem & Sarmaticos mon
tes, quem Pocuce uocamus, nemine repugnante, ac ne
exſpectante quidem quidquam eiuſmodi, ſubegit: ac, ut
ipſe dictabat, de ſua ditione detractum, recepit. Rex ita-
que crebris nuncijs, è Lituania excitus, Lublini Comi-
Per militem mercenarium tia Procerũ habuit: placuitq;, ut milite mercenario res
contra Valachos gereretur, & Pocuce repeteretur. In ſti
pendium uerò, decreto Comitiorum, imperata eſt op-
pidanis & agreſtibus pecunia, uſitato more, duodecim
An. 1504. groſsi ex laneo. Vere igitur proximo anni 1504, Rex
exercitũ, ex mercenario milite conſcriptum, in Ruſsiam
Pocuce recuperatur: miſit. à quo Moldauia infeſtata & uexata eſt, ita ut Ste-
phanus è munitionibus Pocucenſibus præſidia dedu-
cere

cere coactus sit, præsertim cum ipse grauissimo pedum dolore affligeretur. quo ad extremum confectus, extinctus est, uir magnitudine animi, peritia rei militaris, & rebus contra Turcarum, Polonorum Vngarorumq; Reges, & Tartaros feliciter gestis, omni æuo memorabilis: cui Bogdanus filius luscus in Dominatu successit.

Stephanusq; moritur, Magnus Princeps,

Filio Bogdano relicto.

DE REGE PROPTER GLINSCIVM Lituanis offenso, & latrocinijs punitis. Caput V.

ALexander Rex, in sequẽtis anni initio, Breste (quò Lituanis conuentum indixerat) contendit, ut eius gentis turbatiores res componeret. Principem gratiæ locum, ex ea gente, apud eum obtinebat Michael Glinscius, Dux Russus, uir elati animi: magnasq; opes in Lituania, & potentiam, atque clientelas, Russorum præsertim, ille sibi compararat. Aegrè id ferebant Lituani Proceres: formidabantq;, ne per occasionem is, Alexandri orbitate contempta, Lituaniæ Dominatum inuaderet, & ad Russos transferret. quin etiam iactabatur uulgò, eum Alexandro insidias struere. Non latebant hæc Michaelem, qui apertas cum æmulis suis inimicitias gerebat, & in odium Principis eos adducebat: nec defuit ipsi occasio. Fortè enim Alexander præfecturam Lidensem, Lituano quodam amoto, Andreæ Drosdæ, Michaelis consanguineo, contulerat, & ad Primores Lituanorum absens mandata dederat, ut eum in possessionem eius Præfecturæ mitterent: idq; illi, odio Michaelis, ad aduentum Regium reiecerunt. Hinc igitur arrepta occasione, Michael Lituanorum Proceres quasi contumaces rebelles q; criminari apud Regem cœpit: eoq; ad extremum Regem perpulit, ut is secretis consi-

Ann. 1505. *Rex iratus Lituanis,*

Propter Michaelem Glinscium,

lijs

lijs de nece ipsorum agitaret. Quum autem in media Lituania nil eiusmodi, propter magnas eorum clientelas, tutò aggredi posse uideretur, Breste ad Conuentum eos euocauit: sed suasu Ioannis Lasci Cancellarij Polonici, aliquantisper mitigatus, alijs quidem Præfecturas ademit, alios uerò Senatus ingressu excluſit tantisper, donec se placarent. Habebat Rex iterum Radomiæ Comitia: uenerantq; illò Lituani Proceres, ut opera Polonorum, Regem sibi reconciliarent: sed non potuêre tamen ij quidquam aliud impetrare, quàm ut Rex, data ipsis repulsa publicè, secretò Polonis polliceretur, se illos in gratiam recepturum esse, cum ad Lituaniam accederet. Dimissis autem Lituanis, reliquum tempus iudicijs & consultationibus de defensione Regni, cõtra subitarias incursiones, datum: ac de Equestribus quibusdam, qui latrocinia exercuerant, sumptum supplicium. Ac Osuchouius quidem, & Missouius gladio percussi: Rusino uia uerò fœmina, cum ocreis, calcaribus, & cultu corporis uirili (ut erat deprehensa) suspendio necata est. ad defensionem uerò Regni Minores Poloni tributum agrarium, duodenûm grossorum, in stipendium mercenariorum militum sciuêre: Maiores autem id abnuêre.

Ad Brestense Conuentum eos euocat.

Et mitius, quàm statuerat, punit.

Ex latrocinantibus, inter quos & fœmina, sumptum supplicium:

Tributumq; datum, & denegatum.

DE REGE PARALYTICO, BOGDANO sororis Regiæ coniugium expetente, & Elisabet piissimæ Reginæ morte. Caput VI.

NOn multo uerò pòst Alexãder, uigore membrorum in una parte soluto (quem morbũ paralysim Græci uocant) Radomia Cracouiam asportatus est: quò subsequuta est eum Legatio Bogdani, Valachorum Patriarchæ, qua postulabat ille coniugium Elisabetæ sororis Regiæ:

Ad Regem paralyticum,

Bogdani Legatio, de coniugio Elisabetæ expetito.

Regiæ: & quò facilius id impetraret, Thysmeniciam & Ceſsibiſſos territoria Regi reddebat. Ipſe ne autem ea poſt mortẽ patris Polonis ademerit (ut memorat Vapouius) an à patre adempta (ut uult Mechouiẽſis) retinuerit: an uerò, quæ non habuerit quidem in poteſtate, ſed quaſi ſua repetere poſſe & uelle uidebatur, donanda ſibi eſſe duxerit, non ſatis conſtat: ea certè donabat, quę ipſe retinere non poſſet. Abnuebat puella & mater Barbaricũ fœdi hominis cõnubiũ: itaq; pro munere quidẽ actæ gratiæ, de coniugio autẽ ambiguum reſponſum datum. Paucis pòſt dieb. Eliſabeta Regina, Cazimiri uxor, Cracouiæ extremum uitæ diem clauſit, fœmina lectiſsima, pietate inſigni, & munificentia in cultum diuinũ ſingulari. Eius namque præclara & Regalia donaria extant etiamnũ, cùm alibi, tum in baſilica Cracouienſi: ubi, honorificentiſsimo funere, ab Alexandro & Sigiſmundo filijs elata, in delubro ſanctæ Crucis ſepulta eſt. Hoc etiam ipſa uiuens à fundamentis exædificauerat, omniq; apparatu magnificè ornauerat: & cenſibus ac domo in octo Presbyteros, & nonũ miniſtrum collatis, dotauerat. In diui quoq; Michaelis templo, in eadem arce ſito, totidem Presbyteris, qui cantãdo, & Sacris operando, aſsiduè cultui Diuino inſiſterent, cenſus attribuit.

Eliſabeta Regina mors, & pietate inſigni.

Pietatis opera.

DE REGIS DECRETO PRO EPISCOPIS, & bello ac fœdere cum Bogdano Valacho.

Caput VII.

ALexander Rex, ope Medicorum, à morbo liberatus, Calendis Octobribus Lublinum profectus eſt: & anni ſequentis initio, qui fuit 1506, Comitia Polonorum habuit. Certatum ibi ac diſceptatum inter Proceres profani ordinis & Epiſcopos, de ordine ſedendi in Senatu, ac de expeditionibus bellicis. Contendebant enim

An. 1506.

Proceribus cum Epiſcopis certãtibus de ordine ſedendi & ex-

peditionibus bellicis.

enim Proceres, ut Episcopi alterũ Regis latus sibi cõcederẽt: alterũ, uel dextrũ sanè, ipsi tenerẽt. deinde uerò urgebãt, ut bona Ecclesijs addicta, perinde ac Nobilitatis, publica belli onera sustinerent. Episcopi autẽ prærogatiuis suis se tuebantur, quòd utrique lateri Regio assidendi Ius ipsi, & militiæ uacationẽ Ecclesiastica eorũ bona, antiquitùs haberẽt. Post longam igitur altercationẽ, Rex tandem cõtrouersiam ita diremit, ut Episcopis & Ecclesijs suę prærogatiuæ saluæ manerent. Constitutũ deinde in illis Comitijs, ut usitatum tributum ab agrestibus & oppidanis, in stipendia militum, qui ad fines Russiæ & Podoliæ defendendos ac depellendum Pocucẽsi territorio Bogdanum mittebantur, cõferretur. Etenim Bogdanus infesto exercitu Pocuce inuaserat, ac paruo negotio in suam potestatem redegerat. Igitur quatuor millia mercenariorum militum, decreto Comitiorum in Russiam missa, Pocuce sub signis ingressa sunt: profligatisq; Valachis præsidiarijs, territorium omne non multò maiore negotio, quàm erat amissum, recuperarunt: Valachię fines deinde incursionibus uexarũt. ubi duo Strussi fratres, adolescentes nobiles & bellicosi, decus Russicæ Nobilitatis, cum ala quinquaginta equitum longius prouecti, à multitudine hostiũ oppressi sunt. Ac Felix quidem in prælio, fortiter dimicans, cecidit: Georgius uerò, dum fratri laboranti, per medios hostes animosè inuectus, fert opẽ, suffosso equo ad terrã defluxit: ibiq; captus, & ad Palatinum deductus, cum octo alijs, tyranno inspectante, capite plexus est. sed non inulta mors eorum Valachis mansit. Postridie enim huius diei, nostri hostem uictoria exultantem magna strage ulti sunt: cęsusq; est ibi Prefectus Chocimensis: Copacius uerò, Dux exercitus Valachici, fuga elapsus est. Finitum postea

Rex pro Episcopis decernit.

Tributo decreto

Contra Bogdanum.

Profligatisq; ex Pocuce Valachis, &

Post amissos fratres Strussos

Magna strage cæsis.

ſtea bellum icto fœdere, quum Bogdanus tres Orato- *Fœdus cum Bogdano factum*
res ad Regem miſiſſet, petitum rurſus Elizabetam in
matrimonium, ſororem Regis: atque ita conuenerat, ut
Bogdano nuberet his legibus, ut is ad Romanæ & Ca-
tholicæ Eccleſiæ ritus, cum aulico ſuo comitatu, acce-
deret: in Valachia ut templa, ſacerdotes, & unus Epiſco-
pus, Romani ritus, inſtituerentur: Romanus Pontifex,
Bogdano poſtulante, matrimoniũ id approbaret: Bog-
danus Regijs ditionibus fœderatus ut eſſet, & cum cæ-
teris Chriſtianis Principibus bellum contra Barbaros
ſuſciperet. nec tamen hæc pacta rata fuêre: adactuſq; po- *Pòſt irritum fuit.*
ſtea bello Bogdanus, Sigiſmundo Regi illas Alexandri
literas reddidit.

DE TARTARORVM EXCVRSIONE, ijſdemq; rurſus à Glinſcio cæſis.

Caput VIII.

PAulo pòſt, menſe Maio, quinq; millia expeditorum *Tartari in Podolia & Ruſſia ac Lituania præda ingenti abacta,*
Tartarorum è Taurica eruperunt: Podoliam, Ruſ-
ſiam atq; Lituaniam, longè lateq; crudeliter uaſtarunt:
præter aliam prædam ingentem, ad centum millia ho-
minum in Barbaricam ſeruitutem abegerunt: plurimos
uicos atq; pagos exuſſerunt, & in imbecilliorem ſenum
ac puerorum multitudinem ferro ſæuierunt. Languebat *Rege q; languente, & Lituanis ſuum negotium agentibus,*
tunc Rex: Proceres uerò Lituani, mutuis odijs certãtes,
ſuum quiſq; negotium agebant, nec ullam habebant cu-
ram Reipublicæ. Tartari autem tam felici ſucceſſu ille- *Iterum in Lituaniam irruunt: ſed*
cti, diſtracta præda quam retulerant, paruo interuallo
quieti dato auctisq; uiribus, iterum menſe Auguſto in *Pòſt uirilem Regis animum,*
Lituaniam irruperunt. Scribit Mechouienſis, Regem
languidum & iacentem aduentu Tartarorum excitum
(quũ negarentur Lituani, niſi Rex ipſe loco ſe mouiſſet,
ad arma concurſuri eſſe) necquidquam diſſuadentibus

Medicis, ad castra se uehi iussisse, ne uel in extremo ha-
A Glinscio litu suis deesset: sed Michael Glinscius, non plus septem millibus equitum aggregatis, & præsidio trecentorum equitum Polonorũ ex aulico Regis comitatu adiutus,
Caduntur. magna strage Barbaros cõcidit, ita ut uiginti millia Barbarorum cæsa, totidem equi capti fuisse, memorẽtur: magnamq; non solùm egregij Ducis, uerùm etiam strenui militis, laudem reportauit, tribus equis sub eo cõfossis.

DE REGIS MORTE, ET SIGISMVNDO susceptO. Cap. IX.

Rex moribundus. IAm Alexander Rex, desperata salute & testamento condito, sumptisq; ritu Christiano sacris mysterijs, animam agebat, quum ei de uictoria suorum nunciatum
Pro uictoria tacitus agit Deo gratias: eiusq; est: sublatis igitur in cœlum manibus & oculis lachrymas stillantibus, tacitus, amisso iam usu linguæ, gratias agere Deo uisus est. nec mora, animam exhalauit die 19
Aetas & mensis Augusti, quadragesimum sextum annum agens,
Regnum, quum non totos quinque annos regnasset in Polonia.
Prodigia ante mortem, Obitum autem eius, paucis antè diebus ad Septemtriones cõspectus Cometes portẽdit: quin & globus igneus clarissimus, quadã nocte, super turrim curiæ senatoriæ
Effigies, Cracouię decidisse uisus est. Fuit Alexander statura mediocri, facie oblõga, capillo subnigro, uiribus corporis
Ingenium ac atq; lacertis ualidis: uerùm ingenio hebetiore, atq; ob id
Mores. taciturnus. Liberalitate fratres omnes superauit: non sine uoluptate sua fortibus uiris ac militaribus, atq; aulicis benignè facere solitus: citharœdis atque tibicinibus impendiò delectatus est. Prodigum potius quàm liberalem fuisse multi existimauêre, ita ut in tempore eum decessisse dicerent, priusquam Poloniam & Lituaniam
Sigismũdus omnem prodigeret. Porrò dum pompam funeris Alexandri

xandri apparatur, Sigismundus Dux, de morte fratris nuncio accepto, accelerauit iter. Ei autem uenienti primus omnium Procerum Glinscius, cum septingentis equitibus, gratulabundus occurrit: aduenientiq; longius è cubiculo Sigismundus obuiam progressus, comiter & benignè eum accepit, & in suum cubiculum deduxit. ubi ille non ignarus suspectũ se esse Principi (nam à Proceribus Lituanis, quasi affectaret Principatum, delatus fuit) luculenta oratione seipsum purgauit, & studium obsequiumq; suum Sigismundo detulit. Frequentes deinde affuêre cæteri Proceres, magnis & splendidis equitum cateruis stipati, Vilnamq; Sigismũdum Principem deduxêre: neque ita multo post funus Regium superba pompa elatum, & in basilicæ delubro, iuxta Cazimiri corpus, sepultum fuit.

Glinscium occurrentem.

Benignè suscipit.

LIBER XX.

PROOEMIVM.

Exemplar laudabilis Regis atq; boni Principis in Sigismundo nostro ut uideas, Lector, paulò aliter, atq; in superioribus factum est, eum tibi deliniamus. Vale.

DE SIGISMVNDI REGIS EDVCATIONE. Caput I.

Sigismundus, Iagellonis Cazimiri filius, ab ineunte primùm pueritia, unà cum alijs fratribus, ab honestissima & religiosissima fœmina Elizabeta, Alberti Cæsaris filia, sanctè ac temperanter educatus est: à Præceptoribus

Sigismundus Rex à matre pia sanctè educatus,

Atq; à bonis Magistris institutus,

ptoribus autem uiris eruditis, bonis, grauibus & pijs, ad uirtutem inprimis & pietatem cultumq; diuinum institutus, in literis quoq; non contemnendos progressus ita fecit, ut Latinè loquentes & scribentes sine interprete intelligeret, nec incommodè ipse ea lingua uteretur: Germanicam uerò, cuius (propter finitimos, atq; etiam incolas, Germanos) non exiguus est usus apud nos, exactius didicit. Porrò in Diuinis Scripturis ita fuit exercitatus, ut multa inde senior meminisset, ac sæpe eas in ore haberet, ad actiones uitamq; omnem moderandam eis usus: ideoq; timorem Dei, iustitiam, & uirtutes reliquas semper prę oculis habuit. Permultum namq; refert, quibus rebus quis ab ineunte ætate assuefactus fuerit: nec scio an ad uitam sic uel sic degendam longè plus faciat, quo modo quis à puero educatus & institutus, quàm quo modo natus sit. Solent enim plerunq; etiam bonæ & generosę indoles praua, atq; adeò negligentiore quoque educatione deprauari: uitiosam uerò naturam sæpe bona educatio corrigit.

Linguam tenuit Latinã & Germanicã:

Scripturamq; Sacram, in qua fuit exercitatus,

Ad uitam probè degendam accommodauit.

DE HONORATO SIGISMVNDO APVD Vuladislaum fratrem, & Ducatu eius Silesiensi.

Caput II.

Sic igitur educatus Sigismundus, adolescens singulari indole, modestia, comitate, grauitate, & industria (quæ res maximè illam ætatem commendant) quum ad Vuladislaum fratrem, Vngarorum atq; Boemorum Regem, se contulisset, ea ibi dignatione fuit, ut Vngari & Boemi magis eum propemodum, quàm Regem suum, reuererẽtur: per eum, quæ cuperent, publicè & priuatim à Rege peterent: eius auctoritate & iudicio libenter starent. Vsqueadeò maiorẽ uim habet ad tenendos in officio etiam feroces homines, æquitatis, grauitatis, cõstantiæ, &

Sigismundus adolescens uirtutibus magnis ornatus, &

Apud Vuladislaum fratrem summo in honore habitus,

tiæ, & sapientię opinio: quàm Regium sceptrum, quàm etiam carcer, bonorum confiscatio, proscriptio, uirgæ denięq; & secures. Itaq; magno omnium fauore, Glogo uiensem & Opauiensem Dominatum & summam utriusq; Silesiæ Præfecturam à Vuladislao fratre obtinuit: adeoq; charus ac uenerãdus fuit Silesijs, ut hodie etiam eius Imperium grata & iucũda memoria prosequantur.

Dux fit Silesiæ.

Omnibus uenerandus & charus.

DE REGNIS SIGISMVNDO DELATIS, eius cum Imperatoribus amicitia, Russiaq; & Podolia cultioribus factis.

Caput III.

POst Alexandrum uerò fratrem Rex creatus in Polonia, à Suecijs post eiectum Christiernũ Regem, itemq; ab Vngaris & Boemis post miserabilem Ludouici Vuladislai filij interitum, ut illa quoq; Regna susciperet, expetitus est. Tantum enim honorem ei summi Principes habuerũt, ut & Maximilianus Cæsar, non minoris animi quàm prudentiæ Princeps, eius gratia fœdus, cum Basilio Magno Moschorum Duce ictum, resqueret: & contra Crucigeros Prussienses, quos defendendos susceperat, auxilia illi suo nepotumq; suorum nomine promitteret. Hoc Rege cultior & populosior Russia & Podolia esse cœpit: quũ Tartari, prædis & rapto alioqui uiuere soliti, ad nominis eius celebritatem quietiores facti essent. Turcarum uerò bellicosissimus & felicissimus Imperator Solimãnus (quod alijs postulantibus negare, aut ad tempus concedere solebat) cum hoc nostro Rege perpetuum fœdus percussit: & Valachis ac Tartaris suis uectigalibus, ne eius ditiones infestarent, edixit: quin & filio eius Sigismũdo Augusto pacem & amicitiam, in gratiam patris promissa, seruauit. Nimirum admirabantur in eo cuncti uirtutem, grauitatem,

Sigismundus à Suecijs & Vngaris atq; Boemis Rex expetitus, &

Apud Maximilianum Cæsarem honoratus.

Russiam & Podoliam cultiorem & populosiorem fecit:

Fœdusq; perpetuum cum Solimanno icit.

Summis Rex uirtutibus &

tem, & constantiam singularem : reuerebantur etiam nonnihil eius fœlicitatem. Neq; enim quisquam, tot annorum spatio, in tanta Orbis terrarum perturbatione, felicius eo regnauit : aut tot ac tam difficilia bella, tam secunda fortuna tantaq; celeritate confecit.

Summè felix.

DE VICTORIIS EX TARTARIS. Caput IIII.

Tartari victi apud

NAm ut à Tartaris, perpetuis nostris hostibus, incipiam, horum quidem non contemnēdos tres exercitus, apud Slusc̃um, tribus prælijs, Duce Constantino Ostrogio, penè cęcidit : deinde apud Visnoeciam uiginti quatuor millia, quũ se per Russiam populabunda diffudissent, sexies fusa leuibus & particularibus prelijs, ad extremũ tota acie in abeuntes facto impetu, Nicolao Camenecio Palatino Cracouiensi & eodem Constantino Ducibus, profligauit, quum nostri sex millium equitum numerum non excederent, de quibus uix centum eo prælio desiderati sunt : hostium uerò multò minor pars pernici fuga euasit. Nec illæ quidem ignobiles uictorię sunt, quæ apud Voronouiam, Ioanne Camenecio : apud Buscum, Stanislao Lanscoronio : apud Zinco uiam arcem, Iacobo Secignouio, atque iterum, Palatino Kiouiensi : in Volinia, Constantino & Ostaphæo ter : apud Ocacouiam hostilem arcem, eodem Ostaphæo & Prędislao Lanscoronio Ducibus, quęsitæ : & quæ in Podolia Trebinij, quæq; apud Camenecíam & Verestatincium pagum, & compluribus alijs in locis Nicolai Senauij uiri fortis & magnanimi Palatini Russię, & fratrũ eius Alexandri & Procopij, ac Bernardi Pretificij Silesij opera partæ sunt : & illæ apud Trebouliã, Podhaiciam, Mediboſum, & multis alijs in locis, leuiores. Tot enim ferè sunt, quot excursiones ea gens rapacissima & famelica,

Sluscum, Visnoeciã,

Voronouiam,

Buscum, Zincouiam,

In Volinia,

Apud Ocacouum,

In Podolia,

Apud Camenecíam & Verestatincium, &

Trebouliam, Podhaiciam, Mediboſum, &

lica, & uel è flamma (quod dicitur) cibum petere solita, in ditiones Regis Sigismundi fecit. Apud Caniouiam in Lituania memorabilis illa uictoria est, qua uiginti sex millia Tartarorum, eodem illo Constantino Ostrogio, omnium seculorum memoria dignissimo Duce, parua manu profligauit. *Caniouiam.*

DE VALACHIS PROFLIGATIS.

Caput V.

IN Valachia autem Bogdanum Palatinum Valachiæ fusum, in uerba sua iurare coegit: & amissam Maiorũ suorum culpa Pocuciam ab eo recepit. Petrum Palatinum rebellantem, Pocuciamq; rursus inuadentem, primùm cum sex millibus Valachorum ad Guosdeciam arcem, ac mox cum uiginti duobus millibus apud Obertinum pagum, uix à quatuor millibus nostrorum, Duce Ioanne Tarnouio, uiro clarissimo & primario bellatore, insigni & inopinata clade profligauit, accepitq; cum bombardis cætera impedimenta: Palatinus autem ipse saucius uix fuga euasit: quem postea in arce Chocimensi obsessum, & ad extrema redactum, solenne unà cum Proceribus & cuncta Nobilitate sua iusiurandum sibi dare coegit. *Bogdanus Palatinus Valachiæ, Pocuciam reddit: Petrus itidẽ, apud Guosdeciam & Obertinum uictus, In uerba Regis iurare cogitur.*

DE GERMANIS IN PRVSSIA VICTIS.

Caput VI.

CVm Germanis Prussiam sibi uendicantibus nunquam, nisi prosperè, dimicauit: nempe apud Prussmarcum, Seburgum, Gutestadiam, Brunspergam, Reslam, & Rastemburgum, Iacobo Secignouio: apud Pissiam, Stanislao Masouiorum Duce: in sinu Varmiensi, siue Habo lacu nauali prælio à Gdanensibus uicti sunt: bis apud Bartensteinum: sæpius à Prædislao Lanscoronio & Ioanne Zaremba Palatino Calissiensi multis in *Germani Prussiam sibi uendicantes, uicti &*

Profligati

locis: apud Elsbergam ab Alexandro Ilouio: Gdani & Elbingæ (quum eas urbes adorti essent) à ciuibus fusi & profligati: ad extremum tot cladibus & inedia, uigilijs & iugi equitum nostrorum uexatione fracti, & ad paucos redacti, Prussia excesserê.

Prussiâ excedere cogũtur.

DE CELEBERRIMIS EX GENTE MOschorum uictorijs. Cap. VII.

Ex Moschis uictoria apud Poloscũ, &c.

IAm uerò Moschi uel præcipuã gloriæ & uictoriarum materiã Sigismũdo Regi præbuêre. Apud Poloscum enim septem millia hostium à Ioanne Boratinio, uiro acri & animoso, interfecta sunt: deinde quum ij Lituaniã non amplius decem & octo milliarijs à Vilna metropoli hyberna excursione depopulati, reuerterentur, mille extremi agminis (quos solos Lituanica Nobilitas, cum aulico Regis comitatu tumultuariè accurrens, assequi potuit) trucidati: alioq; item tempore, magnum suorum numerum, & prædam quam abigebant è Lituania, persequentibus Lituanis amisêre. Apud Starodubum autem, Radogostiam, & Smolenscum, ductu Georgij Radiuili Castellani Vilnẽsis, non sine magnis cladibus profligati sunt. Atq; in expugnatione quidem Starodubẽsi præclara extitit opera Andreæ Herborti: qui sulphureũ puluerem per cuniculos agens, ac artificiosè succẽdens, arcis propugnaculum & quæq; firmissima deiecit, fortiterq; pugnans ibidem occubuit: secutus maiorum suorum uestigia: Fridrosij, qui in pugna Socaliẽsi occubuit: ac Seuerinorum duorum, unius quidem in Bucouiensi, alterius in Obertinensi bellis cęsorum. Apud Orsam uerò tunc, quum primùm regnare Sigismundus cœpit, ne exspectare quidem nostros, dum Borysthenẽ tranarent, sustinuere Moschi: & quum ad centum millium numerum accederent, ne adoriri quidẽ ter mille nostros mercenarios.

Apud Starodubũ, &c.

Apud Orsam semel, cũ

cenarios milites ausi sunt. Magnis autem incõmodis affecti, Mosirum, Turoniã, & alias quasdam munitiones reddiderũt nostris: ac deinde, Ioanne Tarnouio nostros ducẽte, Homiam & Starodubum arces, à nostris partim ui captas, partim in deditionem acceptas, amisere. Deni que Orsensis illa celeberrima, & cum omnibus ferè omnium gentium atq; seculorum uictorijs comparanda, uictoria est: qua, Constãtino Ostrogio Principe, & Ioanne Suirzouio Ducibus, octoginta millia Moschorum bellatorum (qui omnem nostrum exercitũ non modò proterere posse uidebantur: uerùm etiam Borysthenem tranare passi, pecudum in modum flagris abigere in Moschouiam distinârant) ingenti strage interfecta sunt, ita ut desideratorum numerus ad quadraginta ferè millia peruenisse, uel certè duo & triginta millia superasse dicatur: Ductores eius exercitus, uiros illustres, omnemq; Senatum gentis, & supra quater mille captiuos, uiuos in potestatem ueniisse: direpta castra opulẽtissima: Dux autem ipse Basilius, bellator exercitatus, & contra Tartaros aliosq; finitimos uictoriosus, usq; ad Regiam suam Mosquam profugit: atq; ibi, amplius centum & uiginti milliaribus bene longis à loco cõflictus, uix tutò se subsistere posse credidit.

Redditis quibusdam munitionibus

Apud Orsam iterum summa cum laude & gloria nostrorũ

Magna uerò clade &

Ignominia Moschorum

Ducúq; Basilij.

DE CLADIBVS QVIBVSDAM NOSTRORVM, & amissa parte Albæ Russiæ. Cap. VIII.

POrrò has tot ac tantas uictorias, magna imparitate copiarum quæsitas, nihil mirum est (ut est rerum humanarum conditio uaria & instabilis) si quæ clades interpolarũt: una quidem apud Socalum, à Tartaris temeritate Russicæ Nobilitatis accepta: ubi quatuor fortasse millia nostrorum à quadraginta millibus Tartarorum, loci opportunitate usorũ, defatigata uerius quàm

Clades acceptæ,

Apud Socalum, &

superata, non incruentam hostibus uictoriam concessêre: nostríq; mille ducenti desiderati, & Barbarorum cęsa quatuor millia. altera apud Serethum amnem: ubi tamen non plures ducentis nostri, à Valachis circumfusi, oppressi sunt: amissa uerò magna pars Albæ Russiæ, Michaelis Glinscij hominis ambitiosi, & Alexandri Regis gratia inflati proditioni, atque præsidiariorum militum perfidiæ, imputanda est.

Apud Serethum:

Et Albæ Russiæ amissa pars.

DE SIGISMVNDI, PACIS TEMPORE, claritate. Caput IX.

Sigismũdum etiam in pace fuisse clarissimum,

IN pace etiam idem Rex semper fuit clarissimus. Testantur id tantæ opes & facultates nostrorum, tantus splendor (ne dicam luxus) tantaq; elegantia, cùm in ædificijs & uictu cultuq; corporis, tum in sermone & moribus, quanta nunquã, ante hunc Regem, in Polonia fuit: loquuntur leges, diligentius aliquanto conscriptæ: clamãt tot arces instauratæ: tot exornata templa Dei Opt. Max. tam splendidè & magnificè exædificata, publicis iuxtà ac priuatis ędificijs, Cracouia, Posnania, Leopolis, Varsauia, Lublinũ, Gdanum, & aliæ quædam urbes atque emporia: probant id denicq; cultę & habitatę regiones, Russia, Prussia, Lituania: quæ antea & sylueſtres & incultę, aut superiorum temporum cõditione, magnam partem, desertę iacuerũt. Atq; hoc etiam Rege regnante, Zatorienſis ditio & Masouia, post quadringentesimum annum, ad corpus & compagem Poloniæ redierunt: Prussia recusatum diu & excussum iugum accepit: Pomerani Stolpenses ad intermissam aliquandiu huius Regni societatem & clientelam, iureiurando adacti, uenêre.

Sigismũdum etiam in pace fuisse clarissimum,

Opes,

Splendor,

Et elegantia,

Leges,

Arces,

Templa,

Vrbes,

Regiones cultæ,

Probant:

Idemq; Regno adiunxit Zatoriam & Masouiam, Prussia insuper subiugata & Pomeranis Stolpensibus.

DE

DE CONIVGIBVS SIGISMVNDI & liberis. Cap. X.

QVod autem ad coniugia Sigismundi Regis attinet (quæ nõ exigua fœlicitatis humanæ pars est) priorẽ quidem Barbaram, Stephani Comitis Scepusien sis Transyluanien siũ Palatini filiam, duxit uxorem, Ioannis postea Regis Vngarorũ sororem, fœminã sanctissimã & pientissimã: quæ maximã illam Orsensem de Moschis uictoriam, assiduis nocturnis ac diurnis precibus, cũ lachrymis & profusa in egenos beneficentia asperioreq; cultu corporis & ieiunio coniunctis, à Deo impetrasse existimata est: sed hac immaturè intra tertium annum amissa, alterã suasu Maximiliani Cæsaris duxit Bonam Sphortiam, Ioannis Galeatij Sphortiæ Mediolanensium Ducis & Isabellæ Aragoniæ filiam: quæ trigin ta ferè annos cum Sigismundo nupta, tanti fecit maritum Regem, ut extremis aliquot annis ægrotantem, & uiribus planè destitutum, non coniugali charitate, sed ancillari penè ministerio, sine omni fastidio curaret. quo factum est, ut plurimum ei uicissim Rex amantissimus indulgeret. Quàm uerò filiã, Heduigim nomine, ex Barbara susceperat: eam Ioachimo, Marchioni Brandeburgensi & Electori Romani Imperij, matrimonio iunxit: & nepotibus ex ea, uiuens adhuc, auctus est: Bona uerò filias ei quatuor genuit, Isabellam, quæ Ioanni Vngarorum Regi: Sophiam, quę Duci Brunsficensi: Annam & Catarinam, quæ Regi Suecíæ nuptæ sunt: & unum filium Sigismundum Augustum, qui nunc, post mortem patris, feliciter in Polonia regnat.

Coniux prior Sigismundi Barbara,

Fœmina sanctissima.

Intra tertium annum mortua:

Altera uerò Bona Sphortia,

Ferè 30 annos cum ipso agens,

Eíq; ægro officiosissimè ministrans.

Ex utraque cõiuge liberi.

DE REGNO SIGISMVNDI FELICIter & iustè administrato, belloq; non appetito. Cap. XI.

Regnat Sigismundus feliciter 41 annos,

REgnauit etiam feliciter Sigismundus supra unũ & quadraginta annos, legum Polonarum in tribuendo cuique iure suo peritissimus, consilio magno præditus: bella autem nunquam appetiuit, nec, nisi necessaria & graui iniuria prouocatus, suscepit. quare quum & Valachos (ob rupta crebrò fœdera) subiugare posset, noluit: ne uel illi, desperatione adducti, Turcis sese dederent: uel redacta in Prouinciæ formã Valachia, & amoto quasi obice, ipse difficilimum cum potentissimis Turcarum tyrannis bellũ de finibus gerere cogeretur. non, quòd à pia contra Barbaros, ac deuotos Christiani nominis hostes, expeditione abhorreret: sed quòd suas illorumq; uires iusta lance metiretur. Sic enim iudicabat, neq; suum esse, neq; unius planè cuiusquam Principis, tam ualidum hostem (qui Asiæ, Aphricę, & Europę magnam partem ditione teneret: florentissimum Græciæ Imperium euertisset: Caramanos, Cilicas, Syros, Aegyptios, & nescio quas præterea Gentes, una æstate subiugasset: deniq; latissimè dominanti Persarum Regi grauis esset) debellare: coniungenda esse Christianis Principibus arma, si hostẽ illum à ceruicibus suis uellent depellere. Quum ergo animaduerteret, cæteros Principes feralibus odijs inter se digladiari, ac totum penè Orbem Christianum plus quàm ciuilibus bellis ardere, omni honesta ratione semper Turcicum bellum declinauit.

Iustè omnia administrãs, Consilio magnus,

Bellum non appetens,

Bellumq; cum Turcis declinans prudenter.

DE VIRTVTIBVS SIGISMVNDI ET morte. Caput XII.

Sigismundi uirtutes,

POrrò æquabilitate animi, in utraque fortuna, tanta fuit, ut neq; secundis rebus diffluueret, neq; aduersis frange-

frangeretur: à ſuperbia & faſtu ſemper alienus, aditu & affatu facilem ſe præbuit. Aeſtus etiam, frigoris, inediæ, & laboris patientiſsimus erat, quippe qui ab ineunte ætate molliciei delicijsq; minimè aſſuefactus eſſet, craſſioribus cibis & pannis, & capr[illegible]pellibus innutritus. Morbos autem, & alia uitæ incommoda, admodum æquo animo ferebat. Publica ſuorum incommoda depellere, damnaq; uindicare, non libenter neglexit: priuatas uerò ſuas iniurias, obtrectationes, conuitia, & maledicta inſolentiorum hominum ita contempſit, ut nũquam uindicaret, nec eſſet ob id deinceps ad beneficentiam in huiuſmodi homines reſtrictior. Iam uerò temperantia & moderatio tanta in eo ſemper fuit, ut nihil ab eo cupidius, nihil inſolentius, nihil diſſolutius & flagitioſius unquam dictum aut factum fuerit. Sobrietatem præterea idem Rex maximi fecit: ab infantia ad ſenectutem uſque, patris auiq; inſtituto, planè abſtemius & aquæ potor fuit: ingraueſcente uerò ætate, Medicorum ſuaſu, uinum bibere didicit: ſed ita tamen, ut nunquam eum quiſquam ebrium uiderit. Nihil magni ſine conſilio Senatus fecit, aut ſtatuit: ac nonnunquam de ſententia, conſenſu Senatus adductus, deceſsit, ne pertinax uideretur. Iuſtitiam uerò apprimè coluit: & hoſtibus ſupplicibus libentiſsimè ueniam dedit: ideoq; Magiſtrum Albertum Marchionem Brandeburgenſem, ſororis ſuæ filium, debellatum retinere ea quæ ante bellum habuerat, & partim iure belli amiſerat, partim amiſſurus eſſe uidebatur, omnia iuſsit: & honore auxit, Magiſtri appellatione in Ducis nomen cõmutata: hæreditariumq; inſuper ei, fratribusq; eius Cazimiro & Georgio, in mares duntaxat liberos, illum Principatum cõſtituit. Pietate denicq; erga Deum fuit eximia: Vilnenſemq; baſilicam, & Rupenſe

Animi Aequabilitas, Humilitas, Affabilitas, Patientia & uoluptatum contemptus, Aliorũ defenſio, Suarum neglectus iniuriarum, Temperantia et moderatio, Sobrietas, Conſilium, Iuſtitia, Benignitas, & Pietas.

ſiue

siue Scalcense fanum apud Cracouiam, & alia multa, delubrumq; pulcherrimum & sumptuosissimum basilicæ Cracouiensis ipse exædificauit atq; adiunxit, cum instituto iugiter & concinnè Deum colentium sacerdotum collegio: eidemq; quoq; basilicæ Cracouiensi multa donaria ampla contulit: religioseq; Sacris & Cultui Diuino operam dedit, nulla neq; temporis neq; loci incommoditate neque occupationibus retractus: in precibus assiduus: festorum dierum ieiuniorumq; obseruantissimus: in egenos sacerdotes, mendicosq; & religiosos, liberalis & beneficus: moribundus autem sacra Christi mysteria ritu Christiano expetiuit, & uenerabundus accepit, seq; totum Deo religiosis uerbis & suspiriis commendauit. Natus anno Domini 1467, prima die Ianuarij: electus 1506, octaua Decembris: coronatus 1507, uigesima quarta Ianuarij: mortuus prima Aprilis, anno Domini 1548.

Mors eius.

FINIS.

RERVM ET VERBORVM, TOTO HOC OPERE PRÆcipuè memorabilium, INDEX.

A

DE Abrahami Sbanſcij motibus repreſſis. 262
Academia Cracouienſis 207
S. Adalbertus Pragenſis epiſcopus 20
ad D. Adalberti reliquias peregrinatio. 66
Adleida Miecislao nubit 83
Adleida Boleslai Criuouſti uxor 57
Adleida altera Cazimiri ſecundi, regis uxor 167
Adleida ſterilis Cazimirum parit 63
Adleida Vngaris Chriſtianiſmum perſuadet 18
Adleida Cazimiri filiæ 96
S. Aegidius 46
ad D. Aegidij ſepulturam peregrinatio 66
Aeneas Syluius pontifex 301
æſtus magnus 320
Affabilitas 367
Albæ Ruſſiæ pars amiſſa 364
Albertus Cæſar 263
Albertus Aduocatus proditor 152
Albertus Iaſtrembecius Archiepiſcopus Gneſnenſis 233
Albertus Coſcelecius Palatinus Breſtenſis 162
Albertus Palatinus Sendomirienſis occumbit 168
Alexander Heliæ filius 286
Alexander Lituanorum dux cum Lituanis fœdera renouat 347 rex renunciatur, factoq; iureiurãdo Cracouiæ coronatur 348 cum filijs Conradi ducis Maſouiæ defuncti amicè tranſigit 350 in Lituaniã proficiſcens Friderico fratrem uicarium & gubernatorem regni conſtituit 348
Alexandri regis decretum pro epiſcopis, et bello ac fœdere cum Bogdano Valacho 353 & deinceps
de Alexandri regis morte, & prodigijs hãc antegreſſis 356 item effigies, ingenium ac mores eiuſdem. ibid.
ad Alexandrum regem paralyticum Bogdani legatio, coniugium ſororis expetens 352
de Alexandro rege propter Glinſcium Lituanis offenſo 351
Alexandro rege languente, Tartari iterum in Lituaniam irruunt 355
Alexander Palatinus Moldauorum ſuſceptus 291
Alexander Palatinus Valachiæ 208
ab Alexandro Valacho Vuladislaus rex iuſiurandum accipit 209
Amurates Turcarum Imperator 261 Bielogradum obſidet 270
Amurati Turcarum Imp. induciæ dantur decennales 274
Anaſtaſia Boleslai Criſpi uxor 81

Andreas Vngarus exul 28
Andreas rex Belam uincit 37
Andreas Bninius episcopus 262
Andreas Lascar 226
Andreas Tencinius 140
Andream Tencinium Cracouienses ciues trucidant 302
Andreouiense monasterium 79
Andreouicensis cœnobita 107
animi æquabilitas 367
Anna Vilelmi filia fit uxor Vuladislai regis 206
Anna Cazimiri, Vuladislai Loctici filij, uxor 155
Aquæ infectæ 141
aquarum inundationes prodigio præsignatæ 61
aquilæ Stanislai martyris corpus defendunt 43
ab Astrologo Vuladislai regis mors prædicta 251
Ara S. Geruasij & Protasij constructa 105
archiepiscopæ & episcopæ, nouem 18
auriculæ præcisæ 119

B

Bagarodzica canticum 214
Baiazetes Imp. Turcarum missis legatis à Polonis inducias petit 345
Balduinus de Noris Marsalcus Cypri 147
baptismi susceptio 17
Barbara Sigismundi regis coniunx 365
barbarorum crudelitas 155
Barisca unus de uicarijs basilicæ Cracouiensis 171
basilica Vilnensis 202
de Basilica Cracouiensi 148
basilicæ Chelmensis & Kiouiensis 254
basilica Vuladislauiensis condita 180
Basiliense Concilium 252
Basilius Moschorum dux 361
Basilius Vitoudi hostis 210
Bela Vngarus exul 28 in Vngariam reductus 36 Andreæ regis ualido exercitu uincitur 37
Belæ uirtus eiusq; præmium 28 filij in Vngariam reducti 38
bellum Boemicum 48
bellum contra Turcas 270
bellum cum Miecislao gestum 97 Germanorum cum Cæsare Friderico 81 Pruthenicum 95 Germanicum 55 infelix cum Prussis fidei desertoribus. 84 Miecislai cum Russis, Boemis & Pomeranis 27 Pannonicum & Morauicum 7 contra Russos 25 Prussicum 297 cum Halicienſibus & Vngaris gestum 94 cum Crucigeris & Silesijs 162 insigne cum Crucigeris gestum 210
de Bello contra Vngaros à Polonis & Boemis infœliciter gesto 321 & deinceps, contra Turcas suscepto 274 cum Suitrigellone gesto 244 inter Vuladislaum & Ioannem fratres, propter regnum Vngaricum 338
bella Europæ 124 Lituanica 136 Prussica & Pomeranica 46 & deinceps
de Bellis Vngarico & Prussicis 36 & deinceps. Russicis 105
Benedictus eius nominis duodecimus 165
beneficentia Piasti principis 14
benignitas 367
Bialogrodum Pomeranorum oppidum captum & conseruatum 51
Bidgostia 157
Biecense territorium episcopo Cracouiensi admitur 153
Bielogradum à Turcis obsidetur 270

Boemicum bellum 27.48
Boemici motus à schismaticis excitati 332
Boemi Poloniam infestant 30 Sigismundum regem expetunt 359 Vuladislao regi Poloniæ regnũ deferunt 229 à Polonis repulsi 36 utriq; Poloniæ præficiuntur 146
Boemorum fœdifragus dux 73 Hußicorum legatio 245 contra Vngaros infelix bellum 321 & deinceps
cum Boemorum Hußicorum ducibus de religione agitur 242
Boemos Vuladislaus Locticus uexat 145
à Boemis Cazimiro Poloniæ regi regnum oblatum 313
Bogdanus 287
Bogdanus Luscus Stephani Valachi F. 351 Pocuciam reddit 361
Bogdani Valachorũ principis legatio pro coniugio Elisabethæ sororis regiæ 352
contra Bogdanum Valachum tributũ decernitur 354
cum Bogdano fœdus factum 355
Boguffa Iudex 149
de Boleslao primo 19
Boleslai uitæ finis, & qualiter regnauerit 44 res gestæ in pace 26 successor eius in regno & testamentum. ibid.
Boleslaus II. 35 Kiouiensibus utitur uoluptatibus 39 crudelitatem summam exercet 40 iustitiam negligit, & publicè fit adulter 41 à Stanislao episcopo arguitur. ibid. anathemate percutitur 43 Præmisliam capit 37 Prußos rebellantes arte domat 36 filios Belæ in Vngariam reducit 38 Izuslaum iterum restituit. ibid. Russos deuincit 39
Boleslai secundi uxor 37
Boleslaus Pudicus 107 Lituanos Iazygas prælio superat, & Christianam fidem suscipere cogit 129 à Conrado patruo, Masouiorum duce, in monasterium intruditur 112
Boleslai Pudici mors prodigio portenditur 134
de Boleslai Pudici laudabili imperio 124
Boleslai Pudici pro suorum salute precatio 130 continentia 114
in Boleslaum Pudicum coniuratio, eiusq; cõiurationis causæ 132
contra Boleslaum Pudicum pugnans Conradus Masouiæ dux à paucis cum magno exercitu uincitur 121
Boleslaus Crispus natus 65 princeps 79
Boleslai Crispi uxor 81 mors 87
contra Boleslaum Caluum principẽ factũ Conradus dux Masouiæ expeditionem facit 120
de Boleslao Caluo Poloniæ duce principatu exuto 122
Boleslaus Criuoustus Boemis bellum infert 59 Prussos & Pomeranos uincit 61 cum Henrico Cæsare affinitatem confirmat 53
Boleslai Criuousti uirtutes & uxor, bellumq; cum Morauis & Pomeranis gestum 51 & deinceps. nominis celebritas 54 constitutio de partiendo principatu 73
de Boleslai Criuousti extremis ante mortẽ actis, eiusq; uitæ moribus 71 & deinc. pietate, peregrinationibusq; 65 et inde.
Boleslai Cri. propter Sbigneum fratrem cæsum pœnitentia 65
Boleslaus dux Plocensis 142
Boleslai ducis mors 296
Boleslao duci Opoliensi Cracouia proditur 152

Boleslaus Masouiæ dux Poloniæ rex salutatur 282
Boleslaus Miecislao natus 18
Boleslaus Vuladislai F. 48
bombarda inuenta 188
Bona Sphortia Sigismundi regis altera cõiunx 365
in Bonis feudalibus nullus successioni locus 305
Bozenta Cracouiensis episcopus 170
Bransçum arx 210
apud Bucouiam syluam Poloni cæduntur & rapiuntur 341
Bucum oppidum 126
Buda ab Vuladislao tertio in suam potestatem redacta 166
apud Budam comitia 188
Bugus amnis 224
Bulgaria Turcis erepta 272
Burgabrij arcis muri 204
Bydgostia 211
Bythomiensia metalla euanescunt, propter interfectos sacerdotes 178

C

Capha urbs capta 306.327
Calisiense ptochodochium 145
Calisiensis ecclesia collegiata 101
Caninus campus 56
Carambeius Turcarum dux 272
Carmenecium munitum 306
Caroli Imperatoris nuptiæ 176
Carolo Vngariæ Elisabetha Vuladislai Lo Etici filia in uxorem datur 154
Castellanus Cracouiensis 61
Cazimiria 169
Cazimirus Vuladislao ex Heduigi uxore natus 152 carens liberis successorẽ regni constituit 166 cum Vngaris fœdera & pacta confirmat. ibid. in Poloniam reducitur 32 reip. uulnera curat. ibid. ducis Russorum uxorem sibi accipit. ibid. Maslaum cum Slonensib. & Prussis uincit 33 religionem cum rep. curat 34 instaurator pacificus cognominatur 35 artium studiosus 30 curæ principis Vuladislai cõmendatur 73 Boleslai Crispi curæ commendatus 79
Cazimiri humilitas 31 erga monachos Cluniacenses liberalitas 34 liberi 35 mors. ibid.
Cazimirus Scecinensium dux 217
Cazimirus ex Adleida sterili natus 63
Cazimiri Conradi Masouiæ ducis F. in fratrem tyrannis 123
Cazimiri principis Criuousti F. pietas & mors 95 & deinceps
Cazimirus rex 29 in Russiam expeditionem facit 333 aduentu suo in Russiam Turcas reprimit 329 à Sbigneo episcopo grauissimè redargutus 289 contributionem ad bellum Prussicum petens 300 non facilè eam impetrat 301 Lituanos exitum belli Prusso sici & de Podolia cogitantes, reprimit 306 iniuriam à professis piam militiam uindicat 307 cum Crucigeris pacem init 310 ad Marieburgum inuitatur 308 Choiniciam adoritur 309 Stagrigrado & Slochouia potitur. ibid. lignum crucis adorat 330 in Lituaniam properat. ibid. in duces Masouios acerbior à Sbigneo cardinali obiurgatur 291 filio Vuladislao auctus 297 Marieburgum accipit 298 Elizabetham Alberti Cæsaris filiam in uxorẽ ducit 293
de Cazimiri regis morte 337
Cazimiri fœliciter in Prussia res gestæ 307

da

de Cazimiri regis filiorũ institutione 314
Cazimiri regis ad bellum Silesicum profectio 322
Cazimiro regi Prutheni iurant 312 Boemi regnum offerunt. ibid. Sigismundus nascitur 311 Prutheni se dedunt 293
ad Cazimirũ regẽ Prutheni desciscunt 305
de Cazimiro rege iusiurandum recusante 286 & 287
à Cazimiro rege iusiurandum mira Procerum magnanimitate extortum 292. 293
Cazimirus secundus templũ corporis Christi condit, & Cazimiriam cum monasterio 169
Cazimirus secundus Russiã recuperat 167. Leopolim capit. ibid.
Cazimirus secundus Magnus 164 cur ita dictus 179
de Cazimiri secundi morte, regno, ac uita 178 & deinceps
Cazimiri secundi desiderium & exequiæ 182 tertiæ nuptiæ 174 filiæ & ius succedendi remissum 178 pœnitentia & absolutio 172
plura de Cazimiri secundi incorrigibilibus libidinibus 170
de Cazimiri secundi altera uxore, ac libidinibus, bello iterum cum Tartaris & Boemis 167 & deinceps
inter Cazimirum secundum & Crucigeros pax facta, cuius conditionibus Crucigeri non satisfaciunt 165
de Cazimiro iuniore à regno Vngarico repulsam passo 317 & deinceps.
Cazimirus minimus natu F. Boleslai Criuousti 86
Cazimiri Vuladislai F. fortitudo 163
Cazimirus à patre Vuladislao Poloniæ Maiori præficitur 158
Cazimirus Vuladislai tertij frater 283 rex eligitur 280
Cazimirus Vuladislai Loctici F. Lituanorum ducis filiam uxorem accipit 154
à Cazimiro Criouousti filio resp. optimè correcta 93
de Cazimiro Lituaniæ gubernatore 269
Cechus Polonorũ Boemorumq; princeps 1
Cestochouiense monasterium à latronibus quibusdam diripitur 243
Chelmensis ora diuexata 244
Chmelicum pagus 117
Choinicia oppidum obsidetur 249
Choinicienses sese dedere coacti 310
Chorabala nobilis captiuus 181
Chosteok 11
Christina Vuladislai uxor 57 impia & crudelis 74
Christianæ religionis propagatio in Lituania 201
Christianismus ab Vngaris suscipitur 18
Christi corpus ablatum & iterum repertũ 169 eius templum Posnaniæ 208
Ciecislaus Domitianus 118
Ciolcus Burgrauius cũ paucis multos uincit 244
Cirleninus pagus 126
clauus crucis Christi 231
Clemens sextus Pontifex Maximus 172
Clepariense templum 95
clerici unà cum subditis à iurisdictione seculari liberantur 108
cæcus natus, postea mirabiliter illuminatur 16
Cœnæ Christi dies 126
cœnobium Franciscanorum Cracouiæ 115 uirginum Posnaniæ 145 Miechouiense & Zuerinecense 82
Ciolcus Posnanien sis episcopus Cracouiã

commigrare cogitur 262
Cometes 130 mala à Tartaris portendens 106 pernox Regiæ mortis prænuncius 231 Cazimiri mortem præcedit 35
comitia Budenſia 188
concilium Conſtantienſe 226 Baſilienſe 252
Conradus Cirnenſium Maſouiorum dux 139.140
Conradus Maſouiæ dux contra Boleslaum Caluum à Suentopelco auxilia impetrat 120 per uim princeps factus, ſtatim ſua iniuſticia principatum iterum amittit 121 contra Boleslaum Pudicum pugnans cũ magno exercitu à paucis uincitur. ibid. fratres Crucigeros contra Pruſſorum uim aduocat 111 Boleslaum Pudicum cum matre in monaſterium intrudit 112
Conradi ducis Maſouiorum in Canonicum ſcelus & ſatisfactio 115
de Conradi ducis Maſouiorum morte 350
Conradi Maſouiæ ducis irriti conatus, item eiuſdem mors atq; filij 123
Conradus Nemcius Sileſius 220
Conradus Cazimiri F. 96
Conradi Cæſaris bellum cũ Germanis 80
Conſtantinopolitani à Turcis oppreſſi 126
Conſtantinus Oſtrogius dux 360
Coprounicenſe monaſterium 96
cum Coributo Vitoudi fratre de religione agitur 242
Coſtenum oppidum cum arce capitur 163
Couale arx 156
Cracouiæ incendium, peſtis, ſigna 337
Cracouia regni ſedes 4
Cracouia duci Opolienſi prodita 152
Cracouienſis tractus legati 308
Cracouienſis Academia 207
Cracouienſis epiſcopatus canonica electio laſtefactata 305
Cracouienſis eccleſia 65
Cracouienſis eccleſia cathedralis cum arce conflagrat 148
Cracouienſes ciues 305
Cracouienſe cœnobium Franciſcanorum 115
Cracus princeps 4
Craci nomen celebre 4 eiuſdem mors & tumulus 5
Criſanouicenſe monaſterium 135
de Creslai Curoſuancij morte 349 eius ſucceſſores in epiſcopa & Cancellaria. ibid.
Criuouſti nomen 72
Crucigeri inſigniter uicti pacẽ petunt 300 ad defectionem ſolicitantes, per dolum conciſi 302 uicti ad Cazimirum regem deſciſcunt 305 pacem negligentes Poloniam grauiſſimè uexant 158 Pruſſiam uaſtant 157 Cuiauiam populantur 162 affligunt Lituaniam 208 cum Maſouijs uicti 156 malè in auxilium acciti 149
de Crucigerorum ditione cum auxilio Boemorum uaſtata 249
Crucigerorum duo milia cæſa 304 magiſtri iuſiurandum 315
de Crucigerorũ in Lituaniam incurſione 200
Crucigerorum Liuonienſium ſcelus 152 Pruſſienſium iniquitas 151
in Crucigeros noua expeditio 225
Crucigeris Pomerania donatur 157
à Crucigeris Poloni profligati 295
cum Crucigeris Pruſſienſibus et Liuonienſibus

ſibus Vuladislai tertij fœdus 259
cum Crucigeris diu optata pax confecta. 310
cum Crucigeris pax facta certis conditionibus, ab ipſis tamen non ſeruatis 165
de Crucigeris iterum ac tertiò fuſis 220
cum Crucigeris inſigne bellum geſtum. 210
de Crucigeris afflictis 130 *contra Pruſſorum ium aduocatis* 111
Cruſuicia urbs militi in prædam data 50
Cruſuiciam regia transfertur 11
Cruſuicienſis cathedra Vuladislauiæ translata 87
crucis Chriſti portio à Lituanis reſtituta 181
Cuiauia 107
Cuiauiam depopulantur Ruſſi 129 *item Crucigeri* 162
Culmenſis tractus 156 *à Pruſſis uaſtatus* 85
de Curſore Leſco ſecundo 8
de Cypriorum regis legatione 147

D

Ambrauca Miecislai ſit uxor 17
Danica expeditio 63
Daniel Ruſſorum dux ac ueluti Monarcha 129.166
decimæ 18
Demetrius Goraius Theſaurarius 198
Derſauia dolo capta 151
Derslaus Rituanius 255.260
Deſpota Raſcia 271
Dipoldus Kikericius 216
Dlugoſſus filiorum regis Cazimiri magiſter 314
Dobeſſius iuuenis ordinis equeſtris 75
Dobrinenſis arx 157 *mons* 307
Dobrinum urbs 211
Dobrogoſtius Samotulius Caſtellanus 226
Dominici diei reuerentia 25
Dunaiouia oppidum 322

E

Eccleſia Vuladislauienſis condita 180 *Eccleſia collegiata à Sigiſmundo Vitoudi fratre conſtructa* 248 *Caliſienſis* 101
Eccleſia Kelcenſis conſtructa 87
Eccleſiarum immunitates 115
Eccleſiaſticorum immunitas & iuriſdictio 134
Elbinga in poteſtatem Polonorũ uenit 218
electio principis factionibus plena 15
Eliſabethæ coniugium ad Vuladislaum tertium defertur 265
de Eliſabethæ muliebri dominatu 183
Eliſabethæ reginæ coronatio 227
de Eliſabethæ uoluptatibus 185
propter Eliſabetham reginam tumultus, & de eius morte 228
Eliſabetha Cazimiri coniunx filium Cazimirum parit 299
Eliſabetha Vuladislai tertij coniunx filium nondum quadrimeſtrem coronat 266
Eliſabetha Vuladislai Loctici F. 154
Eliſabetha Cazimiri regis neptis 176
Elizabetham, Alberti Cæſaris filiam, Cazimirus rex in uxorem ducit 293
Elizabethæ Alexandri regis ſororis coniugium Bogdanus Valachorum Palatinus expetit 352 *eius mors & pietatis opera* 353
de Epiſcopatu Cracouienſis contentio orta 305
pro Epiſcopis Alexandri regis certamẽ 354
de Equite uiolento & rapace horribilis hiſtoria 132
Euangelij recitandi mos apud Polonos 19

eucha-

eucharistia ante initum prælium sumpta 137 item ante electionem magistratus 281
eucharistiæ profanatores puniti 214 sumptionem victoria secuta 59
Eudoxia Miecislai uxor 81
Europæ bella 124
excommunicatio neglecta 138
excommunicationis fulmen, ob incestas nuptias 228
de Expeditione in Prussiam decreta & remissa 306
de Expeditionibus bellicis certamen 353

F

FAmes 153 triennis 109 grauis Cazimiri regis beneficentia mitigata 176
Ferco Ostrogius Russorum dux 148
de Feudalium bonorum successione 305
S. Floriani reliquiæ 95
fœdus cum Crucigeris factum 259
fortunæ prosperæ in aduersam mutatio. 141
Franciscanorum cœnobium Cracouiæ 115
Fridericus Cazimiro regi natus 313
Fridericus Cæsar 82
Fridericus episcopus Cracouiensis 334 & Cardinalis, factus etiam archiepiscopus 338 Alexandro fratre in Lituaniã profiscente, fit uicarius & gubernator regni 348
de Friderici Cardinalis morte, eiusq; successoribus 349
Fulco Cracouiensis episcopus 105
furta crebra 284
futurorum præscientia 72

G

in Gdanum proditione captum, Crucigerorum Prussiensium tyrannis 151
de Gdano à Marchionibus accepto 149
Gedeon Cracouiensis episcopus 88
Georgio duci Bauarorũ Heduigis Cazimiri filia desponsa 325
Georgij Boemorum regis legati 299
ad Georgium Boemorum regem legati 316
cum Georgio Boemorum rege Cazimirus rex Poloniæ fœdus confirmat 304
Germaniæ ferè totius in Polonos conspiratio 219
de Germanis in Prussia victis 361
Germanicum bellum 55 cum Conrado Cæsare 80 cum Friderico Cæsare 82
S. Geruasio ara constructa 105
Geysa cum Vngaris Christianam fidem suscipit 18
Glogouia oppugnata 54
Gnesna 2 uastata 66
Gnesnæ comitia habita 30
Gnesnam regia transfertur 11
Gnesnense ptochodochium 126
Gneuosius Daleuicius Succamerarius Cracouiensis 198
Golubum oppidum captum 204
Gouoricius Palatinus Sendomiriensis 102
greges uirorum & mulierum sub prætexotu pietatis impij pœnis coercentur 171
Gregorius septimus Romanus pontifex 44
Grimislaua Iaroslai Russorum ducis filiæ 107 cum filio suo Boleslao Pudico in monasterium intruditur 112
Gruncualdus pagus 215

H

HAlicicnse bellum 94
Halicienſium fraus 69
hastati equites 298
Heduigis Cazimiri mater fit monacha. 164

Heduigis Cazimiri filia natu maxima 328
de Heduigis Vuladislai filiæ ſponſalibus 229
Heduigis Cazimiri regis filia Georgio duci Bauarorum deſponſa 325
Heduigis Ludouici regis filiæ mores et forma 196 in reginam electio 191
de Heduigis Ludouici filiæ coronatione, et mariti eligendi deliberatione 195
S. Heduigis Hērici Barbati uxor 109.114
S. Heduigis mors atq; ſanctitas 123 uirilis fortitudo 120
Heduigis tertia Cazimiri ſecundi uxor 174
Heduigis filia Eliſabetha 205 eius forma, mores. ibid. ſanctitas 206
Helena Leſci Albi mater 97.99
Helena regina ſchiſmatica 348
Helias Alexādri Palatini Valachiæ F. 251 motus ciet in Valachia 258
Heliæ mors 285
inter Heliam & Stephanum fratres pax 259
Henricus Cæſar contra Boleslaum bellum gerit 53
inter Henricum Cæſarem & Boleslaum Criuoūſtum affinitas confirmatur 57
Henrici pietas 81
Henricus Barbatus 109.113 eius mors & ſepultura 114
Henricus dux Vuratislauienſis Boleslaum principatu exuit 142 ipſum uerò Vuladislaus Loctícus 143
Henricus Vuratislauienſium dux leibaliter uulneratus 111 eius in epiſcopum impietas & iniuria 139
Henricus Plauenius Magiſter Crucigerorū 220
Henricus epiſcopus Gneſnenſis 108
Henricus dux Glogouienſis 148
Henricus dux occumbit 86
Henricus Ketlicius conſultor peſſimus 88
de Henrico Pio eiusq; exercitu numeroſo ad internecionem uſq; cæſo 119
Henrichouienſe monaſterium 110
Hermannus Liuonienſium magiſter 222
hiſtoria horribilis de uiolento & rapace equite 132
Honoldus Italus epiſcopus 87
hoſpitale extructum 108
hyems acris & aſpera 109

I

S. Iacinctus 108 eius mors 127
Iagellonis in Polonia Maiore res geſtæ 200
Iagello Magnus Lituanorum dux 196
de Iagellonis Vuladislai baptizati & coronati nuptijs 198 & deinceps
Iagellonis in Lituania geſta 201
Ianicus Vuratislauienſis epiſcopus 79
Ianislaus Gneſnenſis archiepiſcopus 79
Ianuſius Plocenſis dux 338
de Iaropelci fraudibus 68
Iaroslaus Stotnicius Gneſnenſis archiepiſcopus 180
Iaroslai archiepiſc. mors 183 opera. ibid. ſepultura 184
Iaſcus Kmita præfectus Cracouienſis 185
Iaxæ pietas 81
Iazygæ 136 delentur 137
Ieiunij quadrageſimalis uiolatio punita 48
de Ieiunio quadrageſimali relaxato 124
incendia crebra 284
inducię cum Turcis confirmatæ 349
infans eodem quo naſcitur die diſtinctè & articulatè loquitur 134
Innocentius Pontif. maximus 124
imprecatio murium 11

interregnum 13
inundatio aquarum 109
Ioannes Albertus rex eligitur 337 coronatur 338 Plocensem ducatum regno adiungit 338 contra ius gentium legatos comprehendit 340 Tartaros fortiter uincit 334 Cazimiro regi natus 302 Baiazeti Turcarum Imper. quinquennales inducias concedit 346
de Ioan. Alberti regis morte, sepultura, moribus, regno 346 regijs uoluptatibus eius persona indignis 342
Ioan. Alberti regis aulicum comitatū Tartari Podoliam & Volyniam populantes uincunt 338
ad Ioan. Albertum regem Venetorum & Turcæ legati 338
inter Ioannem Albertum eiusq; fratrē Vuladislaum bellum propter regnum Vngaricum 335
Ioannis Huniadis auspicijs Barbari tribus uicibus magnis cladibus affecti 271
nominis celebritas 267
Ioannes Brezius legatus regius contra ius gentium uiolatur 244
Ioannes Caiapla Iurisperitus Vuladislauiē sis & Plocensis Canonicus 115
Ioannes Czarncouius Succamerarius Posnanienſis 236
Ioannes Ostrouicius cognomēto Naßianus 221
Ioannes Grothi episcopi Cracouiensis magnanimi mors 170
Ioannes Capistranus episcopus 292 & deinceps
Ioannes Tarnouius Palatinus Cracouiensis 232
Ioannes Safranecius episcopus Vuladislauiensis 250
Ioannes Lausannensis episcopus 225
Ioannes Vapouius Tartaros reprimit 349
Ioannes Marchio 149
Ioannes Pontifex Max. Alexandri quinti successor 223
Ioannes Tencinius 192
Ioannes Scicius Doliuius 220
de Ioannis Dlugoßi Canonici Cracouiensis morte 331
Ioannes Amor Tarnouius Castellanus Sandecensis 305
Ioannes dux Moschorum 330. 345
Ioannes Boemorum rex 156. 168
Ioannes Vulodici Sulcimei mira patientia 261
Iolenta Kingæ uxoris Boleslai principis, soror 135
Iudæorum iniuria 307
de Iudæorum prærogatiuis 180
Iuditha patientißima Vuladislai uxor 45
Iulianus Cæsarinus legatus pontificis 270
Iuo episcopus 107
Iuonis episcopi mira beneficentia 109
de Iurisiurandi recusati incommodis 286
iureiurando purgatio facta 233
à Iurisdictione seculari Clerici liberantur 108
Izaslaus in ducatum Russiæ restituitur 37

K

KAidanus Tartarorum dux 117
Kelcensis ecclesia constructa 87
Kinga Boleslai Pudici principis uxor 114
Kingæ mors & sanctitas diuinitùs compro bata 144 pro suis precatio 130
uirilis animus & uita cum sorore Iolēta 135
Kingæ oranti uisio oblata 131
Kiouum captum 39

de

de Kiouiensibus uoluptatibus. ibid. & deinceps
Kiouiam Tartari populantur 227

L

Labenciorum nomen 64
Ladislaus rex Boemiæ 294
Ladislaus nondum quadrimestris à matre Elisabetha coronatur 266
Lagouiense territorium 46
Lampertus episcopus Cracouiensis 45
Landense monasterium 101
latrocinia crebra 284 repressa 207
de Latrocinantibus pœna sumpta 352
Lechus Polonorũ Boemorumq; princeps 1
Lechi secundi fratricidium, & quæ sit pœna secuta 5
Lechi imperium quale 2 eiusdem potestas. ibid.
Lechitæ quos Latini uocent 1
Leo dux Russorum 135
Leopolis Russiæ metropolis 167
Leopoliensis ecclesia Metropolitana 175
de Lescone primo 7
Lesci secundi principatus qualis 9 eiusdem uirtutes. ibid. quandiu tenuerit principatum 10
de Lesco secundo 8
Lesci tertij principatus 10
Lescus quartus, princeps 16
Lescus Albus Cazimiri F. 96.97 oblatum sibi principatum recusat 102 Polonorum fit princeps 105
Lesci Albi in Deum gratitudo. ibid. res gestæ in pace 106 uxor 107
de Lesco Albo à Suentopelco interempto 110
Lescus Boleslai Crispi F. 87
Lescus Niger princeps 135.136
Lescus princeps Lituanos uincit 136
Lesci fortuna mutata, & mors 141.142
contra Lescum coniuratio 139
Leuenta Vngarus exul 28
leges Vislicienses 169
ligni crucis portio à Lituanis restituta 181
Lipnum oppidum 211
Lituania à Crucigeris peruastata 208
in Lituaniam Moschi cum Tartaris excursio 269 item Crucigerorum 200
in Lituania Christiana religio propagata 201
Lituani cum Prussis multa crudeliter uastant 134
Lituani Masouiam uastant 129.193 hos Boleslaus Pudicus uincit, & religionem Christianam suscipere cogit. ibid. per Vngarorum perfidiam Volmia potiuntur 190 portionẽ crucis Christi miraculo coacti restituunt 181
Lituanorum legatio repudiata 291
de Lituanorum per Polonos proditores excursionibus 171
Lituanorum in Sendomiriam excursio 185 fœdus cum Polonis renouatum 224 in Lublinensem oram excursio 135
inter Lituanos & Polonos per affinitatem pax facta 154
de Lituanis cũ duce Belzensiũ repressis 186
de Lituanis bello Prussico de Podolia cogitantibus 306
Lituanis Alexander rex propter Glinscium offensus 351 eos punit 352 ius nobilitatis concessum 225
à Lituanis paucis magnum datur damnum 144
Liuonienſium Crucigerorum scelus 152
locustæ horribiles 328
locustarum magna uis 164
Lubensum oppidum 34

Lublini templũ S. Michaelis extruitur 137
in Lublinẽsem oram Lituani excurrunt 133
Lublinensem oram in Polonia Tartari uastant 116 cum ingenti Russorum, Tartarorum, & Lituanorum exercitu Leo princeps inuadit 135 Lituani cum Iazygibus depopulantur 136
Ludouicus respuit coronari à maioribus Polonis 183 languere se sentiens successorem regni designat Mariam filiam cum Sigismundo, & moritur 189
Ludouici regis duæ filiæ 184 Poloniæ administratio qualis 182
Ludouicus Cæsar 166
Ludouicus Vngarorum rex 170 à Cazimiro successor designatur 181
Luscum Russorum proditione à Suitrigellone occupatur 265
de Lusco Lituanis à Suitrigellone tradito, 288
Luterberga oppidum 114

M

Miecislaus cognomento Coßisco 113 magicæ artis præsidio potita uictoria 119 ante Magistratus electionem eucharistia sumpta 281
Magnus præfectus Masouiæ 57
Maniacus Tartarorum Zauolgẽsium dux 314
Mahumetes Turcarum Imp. à Stephano Valacho insigniter uictus 325
Marchia Brandenburgensis uastata 155
S. Marci ordinis Mẽdicantium monasteriũ 135
Margarita Virboslai Comitis uxor 131
Maria Ludouici regis filia 189
Mariæ templum construitur 108
Marieburgum 298 deditum 302
Marieburgi obsidio 118
Marquardus Salisbachius Commendator Brandeburgensis 217
Martinus Vurocimouicius uexillifer Craconiensis 216
Martinus Labissinius Palatinus Brestensis 220
Martinus archiepiscopus Gnesnensis 52
Maslaus dominatum sibi in Masouia arripit 30 eius interitus 33
Masouia 107 Regno Polon. adiuncta 173. 364 à Prussis uastata 85 item à Russis 129 recuperata 34
Masouiæ dominatum Maslaus affectat 30 in Matrimonio Boleslai Criuousti & Sbislauæ, Romani pontificis dispensatio 51
Matthias Vngarorum rex 316.317.318 Poloniam uastat, & arcem Medirecciam capit 324 Submontanos populans 320 Comorutum persequitur 321
à Matthia Vng. rege magnus Polonorum exercitus fugatur 323
Matthias Golanceuius episcopus Vuladislauiensis 156.180
Maximilianus Cæsar Sigismundum honorat 359
Mednicensis episcopatus cum 12 parochijs institutus 225
Medirecia arx à Matthia Vngarorum rege capta 324 recuperatur 49
Michael Glinscius dux Russus 351
Michaelem Glinsciũ gratulabundũ occurrentem Sigismundus dux benignè suscipit 357
à Michaele Glinscio Tartari in Lituaniam irruentes cæduntur 356
Michael Cochmeister dux 220.221
S. Michaelis tẽplũ Lublini constructũ 137

Miecis-

Miecislaus Halicienſis dux 94
Miecislaus Boleslai pientiſſimi regis F. in demortui patris locum ſurrogatur 26
Miecislaus Chriſtianam religionem propagat 17
Miecislai uxor 81 educatio 17 principatus qualis 18
Miecislai Boleslai F. principatus & res geſtæ 27
Miecislao nubit Adleida 83 naſcitur filius Boleslaus 18
Miecislaus Zemomisli F. cæcus natus, poſtea mirabiliter illuminatur, & uocatus Miecislaus futurorum bonorum omen fuit 16
Miecislaus ſenex 66
cum Miecislao ſene Leſci Albi bellum 97
de Miecislao ſene 87.93.98.& 100
Miechouienſe cœnobium 82
miniſterij uis & efficacia 18
apud Miſſam euchariſtia ſumpta 59
dum Miſſam facit Adalbertus Pragenſis epiſc. à Prutenis interficitur 20
Mogilnenſe cœnobium 108
de Moldauicis motibus 285
monachæ ſingularis aſtus 155
monachi duo ſancti 19
monachi Cluniacenſes 34
monaſteria à Tartaris uaſtata atq; direpta 127
Morauia à Tartaris uaſtata 118
Morauicum bellum 7
Morauos Boleslaus Criuouſtus uaſtat 51
Moſchus cum Tartaris excurſionem in Lituaniam facit 269
ex Moſchorum gente Sigiſmundi regis uictoriæ celeberrimæ 362
contra Moſchos Vitoudi expeditio 210
de Mucha ruſticano ſeditioſo 336

N

NAcli oppugnatio 47.58
Nicolaus Henrichouius 110
Nicolaus Palatinus 100
Nicolaus Michalouius præfectus Cracouienſis 249
Nicolaus Dreuicius cuſtos Sendomirienſis 140
Nicolaus Curouius archiepiſcopus Gneſnenſis 213
nix ingens agros reddit fertiles 164.173
Nouum oppidum in Pruſsia deditum 309
de Nunciorum terrarum origine 314

O

ab Odrouanzorum iniurijs Ruſsi liberantur 307
Opatouia oppidum 113
Opiſſo legatus Apoſtolicus 129
Opolienſis tractus à Tartaris uaſtatus. 128
de Ordine ſedendi in ſenatu certamen 353
apud Orſam Moſchi uicti 362.363
Oſuencimẽſem tractũ Derslaus Rituanius uexat 159
Otto Miecislai ſenis filius 102
Ouenſcenſe monaſterium 126

P

PAbiacenſis comitatus 46
de Palatinis XII. 7
Pacoſſum arx 162
Pannonicum bellum 7
Papouia diruta 299
partus mirabilis 131
Paulus epiſcopus Varmienſis 308
Pauli Iaſenij inſigne factum 204
Paſchæ obſeruatio 47
Pelca Cracouienſis epiſcopus 105
peregrinationes ad ſanctos 65 & inde. peſtis 153.230 contẽpta 269 declinata 250

grauissima 175 triennis 109
Petrus Mezirecius Starncouius 220
Petrus Cancellarius Pomeraniæ 149
Petrus Ianinus 171
Petrus archiepiscopus Gnesnensis 87.115
Petrus Danus comes Scrinnensis 75
Petrus Palatinus 202.285 victus in uerba Sigismundi regis iurare cogitur 361
à Petro Palatino Cracouiensi Russi Sendomir. tractum populantes, uincuntur ac cæduntur 130
de Petri Heliæ F. interitu 346
Petricus in testem suscitatus 42
Piasti posteritas 15 mors. ibid. principatus 14 mirabilis electio. ibid.
Pius secundus pontifex 301
Plocensis ducatus mortuo Ianussio, regno adiungitur 338
Ploniny sylua 175
Pocucia à Bogdano Palatino Valachiæ reddita 361
Podolia denuò à Tartaris uexata 350 Sui trigelloni callidè prærepta 240 à Tartaris uastata 172
Podoliam Nobilib. uacuam prædantur pro suo arbitrio Turci 287 populantes Tartari profligantur 291 Sigismundus rex cultiorem facit 359
de Podolia crudeliter à Valachis & Turcis atq; Tartaris uastata 343
ex Podolia Tartari Zauolgenses repulsi 314
de Podolia à Suitrigellone uexata 242
Podoliorum insignis à Tartaris clades. 260
pœna à moribus 214
Polonia maior à Miecislao sene occupata 93
Polonia domesticis pressa malis 30 à Russis atq; Tartaris miserè uastata 127 populosior & cultior facta 155 à Sigismundo Vng. rege uastata 222 itē à Matthia Vngarorum rege 324
de Poloniæ regno ad Cazimirum delato, & post frequentes dilationes & dissimulationes susceptо 280
Poloniæ Maioris expeditio decreta 308
Poloniæ regnum abrogatur 44
Poloniæ regno Zatoria, Masouia & Prussia adiuncta 364 utriq; Boemi præficiuntur 146
Poloniam Russi depopulantur 45 Tartari cum Russis uastantes ingentem hominū prædam abigunt 141
in Polonia quæ portenta & prodigia anno Christi 1269 extiterint 131
de Polonia à Crucigeris authore Vincentio Samotulio grauissimè uexata 158 maiore recuperata 152
in Polonia noui præfecti 186
Polonicæ reip. administratio sub Vuladislao tertio adhuc puero 257
Poloni minores contra Russos bellum gerunt 146
Poloni omnes absumpti 175 aduersa fortuna usi 298 occumbunt 86
Polonorum cōtra Vngaros infelix bellum 321 & deinceps. mos sub initium pronunciandi euangelium 19 fœdus cum Lituanis renouatum 224
de Polonorum cladibus quibusdam sub Sigismundo rege 363 & deinceps. à Tartaris clade 298 & deinceps. apud Bocouinam sylua strage 341
Polonorum mores Boemorum conuersatione corrupti 324 nominis origo 1
Polonis ieiunium XL. relaxatur 124

Polonos

Polonos Adelbertus Pragenſis epiſc. fidem docet 20
in Polonos tota ferè Germania conſpirat 217
de Polonis à Crucigeris profligatis 95
à Polonis Fridericus Cæſar uexatur 83
Pomarzeni ſtrenuè pugnantes 322
Pomerania Crucigeris donatur 157 omnis ab Vuladislao rege ferro igniq; uaſtata 222 à Magiſtro Crucigerorum dolo malo empta 152
Pomerani fiunt Chriſtiani 53 Stulpenſes 364
Pomerani à Boleslao Criuouſto expugnati 51. 61
Pomeranorum bellum 27
Pomeranos Magnus Maſouiæ præfectus opprimit 57
de Popelo ſecundo, eiusq; parricidio, & parricidij pœna 11 & deinceps
portenta in Polonia 131
Poſnaniæ templum conſtruitur, quod dicatur corpori Chriſti 208
Poſnaniæ cœnobium uirginum inſtituitur 145 obſidio 76
Poſnanienſe monaſterium Dominicanorũ 126
Præmislia urbs occupata 37
Præmislus maioris Poloniæ princeps 144
Præmislus in principem eligitur, & Leſcus uocatur 8
Præmisli ſtratagema in bello cum Pannonibus & Morauis 2
de Præmisli ducis Poſnanienſis pietate inſigni 126
Præmisli principatus qualis, & quàm fuerit diuturnus 8
precum uis & efficacia 46
precibus obtenta uictoria 131
Prendota Galca Odrouanzus 169
principis electio fortunæ commiſſa 8
principatus iniuſtitia perditur 121
Procucenſis tractus à Stephano Valacho ſubactus, & à Polonis recuperatus 350
proditionis pœna 69
S. Protaſio extruitur ara 105
Pruſsia uaſtata 60 uenenoſis uermibus infeſtata 141 à Crucigeris uaſtata 157 à Polonis ſubiugata 364
in Pruſsiam uniuerſalis expeditio decernitur 306
in Pruſsia Germani à Sigiſmundo rege uicti 361
Pruſsicum bellum 296
Pruſsi Maſouiam & Culmenſem tractum uaſtant 85 in clientelam ſuſcepti 293 à Cazimiro rege uicti 33 à Magno oppreſsi 57 ſecundò à Boleslao Criuouſto deuicti 61 fidei deſertores & infœlix cum eis bellum 84
Pruſſorum libertates 295
contra Pruſſorum uim Crucigeri aduocantur 111
de Pruſſorum cum Crucigeris motibus 293
Pruſſos rebellantes arte Boleslaus rex domat 36
Prutheni S. Adalbertum Pragenſem epiſcopum trucidant 20 Polonis iurant 312 Crucigerorum iniurijs permoti, Cazimiro Poloniæ regi ſe dedunt 293

Prutbenicum bellum 95
Pſaltarum ſiue Pſalteriſtarum collegium 204
Puchala Polonorum dux 122
de Pueris duobus miraculoſis 134
pueri 36 uno partu editi 131
Pultuſcum oppidum 154

Q

Quadrageſimale ieiunium 124.126
Quinzinum oppidum captum 302

R

Racianzum arx 157
Radimum arx capta 219
Radoſſus epiſcopus 65
Rathnum arx regia proditione capta 244
Ratiborienſis ora à Tartaris uaſtata 119
regia Gneſnam & Cruſuiciã translata 11
de Religione cum Coributo cæteriſq; Huſſicorum ducibus agitur 242
Ritigerus expetens Vendæ coniugiũ 5 bellum fruſtra mouet 6 occumbit. ibid.
Rixa Præmisli F. 145
Rixa Cazimiri regis mater 29
Rixam Venceslaus Polonorum Boemorũq; rex ducit in uxorem 146
Romanus Petri F. 208
Romanus Ruſſorum crudelis dux 104
Romanus eiectus atq; necatus 285
Ropinum oppidum 211
Rudolphus Lauantinenſis epiſcopus 310
Rudolphi Lauant. epiſcopi ſtudium & integritas, regisq; Cazimiri in eum gratitudo 311
Ruſſia uaſtata 69.136 à Tartaris 116.350 à Turcis 287.343 & deinceps
Ruſſiæ Albæ pars amiſſa 364
Ruſſiam Sigiſmũdus rex cultiorẽ facit 359
in Ruſſiam Cazimiri regis expeditio 333
Ruſſiam Cazimirus ſecundus Magnus recuperat, ſubactam in formam prouinciæ redigit 167
de Ruſſia crudeliter à Valachis & Turcis atq; Tartaris uaſtata 343
in Ruſſia epiſcopi aucti 186
Ruſſica bella 27.36.105
Ruſſi Poloniam diuexant 30 rebelles 69 Maſouiam & magnam partem Cuiauiæ uaſtant 129 à Boleslao deuicti 39 diuino præſidio uicti 130 Poloniam depopulantur 45 ab iniuria Odrouanzorum liberati 307
Ruſſi Smolenſcij 216
Ruſſorum miſerabilis clades 141 & inde à Tartaris clades inſignis 260
contra Ruſſos bellum 25 Polonorũ minor ũ 146
Ruſſos cum catholicis coniungi uetitum 202
ruſtici ex Pruſſia uaſtata in Poloniã dedu cti 60

S

Sacerdos Boemus 251 propter Sacerdotes interfectos metalla euaneſcunt 178
à Sacerdotibus uxores & concubinæ abiguntur 109
ſal Bochnenſe inuentum 124
Salomea 107
Salomeæ uiduæ ſanctitas 131
Samagicia Chriſtiana facta 125
Sbigneus epiſcopus profuſam Vuladislai regis liberalitatem reprehendit 244 ſalutis regis animæ ſtudioſus, peccata eius arguit 252
Sbignei epiſcopi amor, mors, mores, funus, &c. 254
in Sbigneum Cracouienſem epiſcopum Coributus cum cæteris Huſſicorum ducibus

ducibus fremunt 242
de Sbigneo episcopo, Vuladislao regi propter Boemos Hussicos se opponente 246 contra mortem intrepido 247
Sbigneus Brezius Marschalkus 210
Sbignei contra Vuladislaum patrem impietas 50
Sbigneo impulsore Henricus Cæsar contra Boleslaum bellum gerit 53
Sbigneus Olesnicius 216 Cracouiensis episcopus 233
Sbigneus Cardinalis factus 267 Cazimirum regem obiurgat 291
Sbignei cardinalis mors 296 mores & testamentum. ibid.
Sbigneus proditor fit exul 53
Sbigneus Boleslai clementia abusus interficitur 60
Sbislaua Boleslai Criuousti coniunx 51
Scarbimirus palatinus Cracouiensis 60
Scarbimiria 116
Scepusiensis tractus à Sigismũdo rege Vuladislao oppigneratur 224
scriptura sacra ad uitam probè agendam accommodata 358
Secechus dux 48
Sendiuoius Subinius 195
Sendiuoius Ostrouicius Palatinus Posnanienſis 220
Sendiuoij legati 194
Sendomiria expugnata 116 incensa 127 eius rei anniuersaria celebritas 128
Sendomirienſem oram Russi magna ui populabundi inuadunt 130 Tartari cum Russis uastant 127
Senenius Gnesnensis præpositus 301 apud Serethum amnem Polonorum clades 364
siccitas magna 320
Sigismundus rex Germanos in Prussia uincit 361 Valachos profligat 361 à Polonis repellitur 190 & deinceps
de Sigismundi regis coniugibus 365 educatione 357 celeberrimis ex gente Moschorum uictorijs 362 uirtutibus & morte 366 & deinceps. regno feliciter & iustè administrato, bellorũ non appetito 366 principatu 344 pacis tempore claritate 364
Sigismundi regis uictoriæ contra Tartaros 360
Sigismundo quæ regna oblata, & de eius cum Imperatoribus amicitia, reliquisq; egregijs facinoribus 359 & deinceps
de Sigismundo honorato apud Vuladislaũ fratrem, eiusq; ducatu Silesiensi 358 & deinceps
sub Sigismundo rege clades quædam Polonorum 363 & deinceps
Sigismundus Cæsar 233
inter Sigismundum Cæsarem & Vuladislaum tertium Poloniæ regem pax tentata 261
Sigismundi Cæsaris mors 259
Sigismundus Lituaniæ dux 255 auarè & crudeliter dominans interficitur 265
Sigismundus dux Glinscium occurrentem benignè suscipit 357
Sigismundus Vitoudi frater Starodubensiũ dux 247 & deinceps
Sigismundus Vngarorum rex 208 à Crucigeris conductus Poloniam uastat 222
Sigismundi Vng. regis cum Vuladislao rege Polonorum reconciliatio 224
cum Sigismundo Vng. rege Vuladislaus Poloniæ rex pacem renouat 230
Sigismundus Marchio Brandeburgensis 189

Sileſia à Tartaris uaſtata 118 item ab Vuladislao Loctico 145
Sileſiam qui poſſederint 84
contra Sileſios bellum 203
cum Sileſijs Vuladislai bellum 162
Simon Plocenſis epiſcopus 57
de Simonis Franciſcani latrocinijs punitis 332
Skirgello Trocenſium dux 202 eius æmulatio 202
Slochouia à Polonis recuperata 309
Slonenſes à Cazimiro rege uicti 33
Slupia oppidum 213
apud Socalum Poloni clade affecti 363
Soleouienſe monaſterium 96
cum Solimano Imp. Sigiſmundus rex perpetuum fœdus icit 359
Sophia altera Vuladislai regis uxor 46
Sophia Vuladislai regis Poloniæ quarta uxor 229 adulterij inſimulata 232 eius coronatio 230
Spicimirum uicum Pomerani inuadunt 52
Spitco Melſtinius 255 Sbignei epiſcopi bona inuadit 259
de Spitconis Melſtinij motibus repreſſis 262
S. Stanislaus in Diuorum numerum relatus 124 per uiſum apparet 217 eius miracula 125 reliquiæ leuatæ. ibid.
Stanislai martyris corpus diſſectum, & ab aquilis defenſum, poſt biduum coaleſcit 43
Starigradum oppidum Cazimiro deditum 309
Starodubum arx 210
apud Starodubum Polonorũ de Moſchis uictoria 362
Stephanus Palatinus Cracouienſis 91
Stephanus Valachus Pocucenſem terram ſubigit 350 moritur filio Bogdano relicto 351 cum Turcis & Tartaris Podoliam & Ruſsiam uaſtat 343
Stephani Palatini Valachiæ iuramentum 314. 333
à Stephano Valacho Poloni cæduntur ac rapiuntur 341
de Stephano Valacho cum Turcis bellum gerente 325
cum Stephano Valacho fœdus ictum 344
Stephanus Stephani Vaiuodæ F. 174
Stephanus Alexandri Palatini Valachiæ F. 251
ad D. Stephani ſepulchrum peregrinatio 66
duo Struſsi fratres 354
Suarno dux Ruſſorum 130
Suece arx 151
Suecij Sigiſmundo regnum offerunt 359
Suentopelcus Pomeranis præfectus 59. 107 perfidus 62. 110 ſuæ perfidiæ dat pœnas. ibid.
à Suentopelco Conradus dux Maſouiæ ad Principatum reducitur 120 & deinceps
Suentochna Boleslai ſoror 36
Suitrigello inuadit Podoliam 242 Luſcum Ruſſorum proditione occupat 265 à Sigiſmundo Vitoudi fratre Starodubenſium duce uictus 248 in bello uictus fugit 244 moriens Luſcum Lituanis tradit 288
Suitrigellonis improbitas 208 perfidia 209
de Suitrigellonis in Lituania arroganti principatu 239

Suitrigelloni Podolia callidè prærepta. 240
de Suitrigellone cum Crucigeris profligato 258

T

TAmerlanes Scytharum Imperator. 205
Tartari Podoliam & Volyniam inuadentes, aulicum regis comitatum uincunt 338 Ratiborensem oram uastant post Morauiam & Vngariam 119.120 Podoliam populantes profligati 90 Podoliam uastant 172 Kioniam populantur 227 Vistulæ transitu arcentur 168 pauci & malè armati multa miserabiliter uastant 322 Podoliam infestantes, Polonos ad internecionem delent 299 Cracouiam incendunt, Silesiam item & Morauiam uastant 118 Poloniam uastant 127 Russos & Podolios insigni clade afficiunt 260 Russiam uastant, itemq; Lublinensem oram in Polonia 116 Podolia & Russia uastatis, à Ioanne Vapouio reprimuntur 349
Tartarorum ad Vuladislaum Poloniæ regem honorifica legatio 224
de Tartarorum excursione, ijsq; à Glinscio cæsis 355 & deinceps
Tartarorum miserabilis clades 141 & deinceps. excursio in Podoliam & Russiam 350
contra Tartaros Vitoudi expeditiones. 204 Sigismundi regis uictoriæ. 360
de Tartaris à Ioanne Alberto fortiter uictis 334 Zauolgensibus profligatis, & repulsis crudeliterq; cæsis 314 & deinceps
tedæ cum catenis comparatæ 217
Templariorum ordo deletus 152
terræmotus 98.127
Theutones 141 in Poloniam & Russiam inducti 173 cum Venda fœdus ineunt 6
Theodoretus Russorum dux 248
Theodoricus Aldenburgius 166
Theodoricus Bucacius Podoliæ præfectus 285
Thomas Vuratislauiensis episcopus 138. 139
Tinecia arx 34
Trebnicensis monasterium 109
Triumuiratus 188
Turcæ cohibiti 226 Constantinopolitanos opprimunt. ibid. ab Vngaris insigniter uicti 331
contra Turcas Vuladislai tertij & Huniadis bellum 270.274
cum Turcis inducie confirmatæ 349 fœdus 335
de Turcis Russiam uastantibus diuinitusq; punitis 343 & deinceps

V

VAgrouecense cœnobium 101
Valachica expeditio 174
in Valachia Helias motus ciet 258
Valachi ex Pocuce profligantur 354
Varmia oppidum capitur 302
uaticinium per puerum semestrem editum 134
uectigal regium & Poradlne 184
Venceslaus Masouiæ dux 156

Venceslaus Polonorum atq; Boemorũ rex 146 eius mors 147
Venda uirgo princeps 5
Vendæ triumphus atq; tumulus 6
Venetorum ad Vuladislaum regem Poloniæ legatio 223
de Vermibus Prußicis 141
Verincus Cracouiensis consul 177
Vernerus episcopus Bolesta 87
Verneri corpus claret miraculis 87
uexilla in ecclesia suspensa 223
Vicinus malus 161
Vilelmus dux Austriorum 196
de Vilelmi in Cracouiam aduentu 198
Vilnensis basilica locupletata 202
Vincentius episcopus 107
Vincentius Cadlubcus 105
Vincentius Sãmotulius 158.162
Vislicia 116
Vislicienses leges 169
Vissogradum arx 157.267
Vistulæ inundatio portentosa 328
S. Vitalis templum 180
Vitoudi æmulatio 202 ambitio 233
Vitoudi arte Vuladislaus rex in Lituaniam euocatus 237 mors 239 contra Tartaros expeditiones 204 contra Moschos expeditio 210
contra Vitoudum bellum 203
uitulus duo capita & septem pedes habens 132
Vuladislauiam transfertur Crusuicensis cathedra 87
Vngaria à Tartaris uastata 120
de Vngariæ regno ab Vuladislao tertio suscepto 263
Vngaricum bellum 36
propter Vngaricum regnum bellum inter fratres 335
Vngari Matthiæ tyrannidem pertæsi Cazimirum filium regem petunt 317 Turcas insigniter uincunt 331 Sigismundo regnum offerunt 359 per Adalbertum Pragensem episcopum Christiana religione imbuuntur 20
de Vngarorum uiolentia 185
per Vngarorum perfidiam auro corruptorum Lituani Volinia potiuntur 190
Vngarorum legati in uincula coniecti 265
contra Vngaros Polonorum & Boemorũ infelix bellum 321 & deinceps
cum Vngaris Cazimirus secundus fœdera & pacta confirmat 166
Voldemarus Marchio 149
de Volinia ab Vngaris prodita 190
Volodor Præmislienſium dux 63 perfidus 64
Vratislauiæ synodus coacta 124
Vuladislaus rex Turcos ab Vngaria cohibet 226 Samagiciam ad religionem conuertit 225 cum Sigismundo Vng. rege pacem renouat 230 templum corporis Christi Posnaniæ condit 208 regnum Vngariæ contemnit. ibid.
Vuladislai nuptiæ 62.227.229 bellum cum Crucigeris 210 & deinceps. profusa liberalitas 244 eaq; à Sbigneo episcopo reprehensa 245
Vuladislao pecunia ab ecclesiasticis denegata 229 ex Sophia quarta uxore filius nascitur 230 clauus crucis Christi donatur 231 frangitur crus. ibid. à Boemis regnum defertur 228 inter Vuladislaum & fratrem eius bellum propter regnũ Vngaricum 335
in Vuladislaum regem horrendum fulmen ob incestas nuptias 228
ad Vuladislaum regem Tartarorum legatio

tio 224 item Venetorum 223 regnum Poloniæ defertur 45
Vuladislaum Fridericus Cæsar reducere conatur 82
de Vuladislao in Lituaniam arte Vitoudi euocato 237
à Vuladislao uota persoluta 222
Vuladislai mors 50
Vuladislai filij regis mors 254 ab Astrologo per sacerdotem Boemorum prædicta 251
Vuladislaum filium regem Sbigneus episcopus de peccatis suis arguit 252
de Vuladislao filio rege designato 245
Vuladislaus secundus, princeps 73 Posnaniam obsidet 76
de Vuladislai secundi nuptijs 206
Vuladislai secundi suorumq; exilium 78 in fratres iniuria, deq; uxore eius Christina impia & crudeli 74
Vuladislaus tertius Poloniæ rex 255 Amurati Turcarum Imper. postulanti magna cum sua gloria inducias dat decennales 274 Budam in suam potestatem redigit 266 cum Huniade Turcas aliquoties uincit 270
Vuladislai tertij fœdus cũ Crucigeris Prussiensibus & Liuonienſibus 259 coronatio 257 bellum contra Turcas 274 in quo fortiter occumbit 278
post Vuladislai tertij interitum regnum ad Cazimirum defertur 280
de Vuladislai tertij in Vngariam profectione 264 eoq; ab Vngaris in regem suum coronato 265
Vuladislai tertij regnum, ætas, forma, mores, sanctus interitus 278 & deinceps
Vuladislao tertio totus Christianus orbis gratulatur de victoria à Turcis reportata 272 & deinceps
Vuladislao tertio ex Polonia auxilia missa contra Vngaros rebelles 267
Vuladislao tertio confirmatio regni facta amotis prouisoribus 261
inter Vuladislaum tertium & Sigismundũ Cæsarem pax tentata. ibid.
ab Vuladislao tertio Vngariæ regnum susscipitur 263
sub Vuladislao tertio impubere qua ratione resp. administrata 257
Vuladislaus Loctícus 142. 143 Masouiam & Marchiam Brandeburg. uastat 155
Vuladislai Loctici mors & sepultura 163 bellum cum Crucigeris & Silesijs 162 coronatio 153
de Vuladislao Loctico rege electo & repudiato 145 iterum in regem creato 147
Vuladislaus Cazimiri Polonorum regis F. Boemorum rex accersitur 316 coronatur 317 iurat. ibid.
Vuladislai Boem. regis infœlix contra Vngaros bellum 321
de Vuladislao rege Boemorum Imp. cliente facto 330
Vuladislaus Lasconogus Miecislai senis F. 102 principatum à Lesco Albo recusatum susscipit 103
Vuladislaus Damoborius Castellanus Naclenſis, homo seditiosus 312 capite plectitur 313
Vuladislaus Opolienſis Poloniæ administrator datus, repudiatur 187
Vuladislao duci Opolienſi principatus defertur 133 quas ditiones Ludouicus Poloniæ rex donarit 182
contra Vuladislaũ ducem Opol. bellũ 204
de Vuladislao monacho 184

Vuladislauiensis ecclesia condita 180
Vulodimirus Palatinus Cracouiensis 116
Vuratislauiense oppidum 118
uxores barbaricæ dimissæ 17
uxores ut par pari maritis suis retulerint 40
Vuislicia 68
Vulostouicius Comes Xiafensis 69
Vuseborius Palatinus Sendomiriensis 75

Z

Zagoscensis parochia 81
Zatoria regno Poloniæ adiuncta 364
Zauicostum arx 116
Zembocia 40
de Zemomislo principe 16
Zemouitus à fratre Cazimiro in uincula coniectus 123
Zemouito duce, Masouia ad regni societatem accedit 173
de Zemouito principe 15
Zindramus Mascouicius 214
Zlotoria urbs 211
Zuerinecense cœnobium 82 à Iaxa conditum. ibid.

FINIS.

Bibl. Jag.

Bibl. ...

Biblioteka Jagiellońska
stdr0034867

1032

1371